SÜDDÎ TEFSİRİ

Tefsîrü's-Süddî el-Kebîr

تفسير السدي الكبير

5

للإمام أبي محمد إسماعيل بن عبد الرحمن السدي الكبير

SÜDDÎ

Ebû Muhammed İsmâil b. Abdirrahmân

beka

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

SÜDDÎ TEFSİRİ

TEFSÎRÜ'S-SÜDDÎ EL-KEBÎR

5. CİLT

DUHÂN - NÂS

KİTABIN ADI & YAZARI
SÜDDÎ TEFSİRİ
TEFSÎRÜ'S-SÜDDÎ EL-KEBÎR
EBÛ MUHAMMED İSMÂİL B. ABDİRRAHMÂN B. EBÎ KERÎME
EL-A'VER ES-SÜDDÎ EL-KEBÎR EL-KÛFÎ

TAHKİK VE TA'LİK
Dr. Muhammed Atâ YÛSUF

TERCÜME
Murat KARAÇİZMELİ

EDİTÖR
Doç. Dr. Avnullah Enes ATEŞ

HADİSLERİN ARAPÇA METİNLERİ
Prof. Dr. Muhittin DÜZENLİ

TASHİH
Hale MENAL

SON OKUMA
Vahit METİN

İÇ & KAPAK TASARIM
A. Azzam ÖZEL

ISBN
978-625-6145-80-1 (Tk) 978-625-6145-85-6 (5.c)

MATBAA
Step Ajans Matbaa Ltd. Şti.
Göztepe Mahallesi Bosna Caddesi No.11
Bağcılar/İstanbul Telefon: 0212 446 88 46
Matbaa Sertifika No: 45522

ŞABAN - 1446 / ŞUBAT - 2025
1. BASKI

beka

Ziya Gökalp Mahallesi, Abdullah Paşa Caddesi, No:28
Başakşehir/İstanbul
Telefon/Faks: 0212 512 45 43 - 512 51 66 - 512 90 40
WhatsApp Hattı: 0212 909 80 86
Web: www.bekakitap.com Eposta: bekayay@hotmail.com
Yayıncılık Sertifika No: 50128

SÜDDÎ EL-KEBÎR

SÜDDÎ TEFSİRİ

TEFSÎRÜ'S-SÜDDÎ EL-KEBÎR

TERCÜME
Murat KARAÇİZMELİ

HADİSLERİN ARAPÇALARI
Prof. Dr. Muhittin DÜZENLİ

beka

44. DUHÂN SÛRESİ

Duhân 1:

﴿١﴾ حٰمٓ

"Hâ Mîm." (1)

Duhân 2-3:

وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ ﴿٢﴾ إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةٍ مُبَارَكَةٍ إِنَّا كُنَّا مُنْذِرِينَ ﴿٣﴾

"Apaçık olan Kitab'a andolsun ki biz onu mübarek bir gecede indirdik. Şüphesiz biz insanları uyarmaktayız." (2-3)

Duhân 4-7:

فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ ﴿٤﴾ أَمْرًا مِنْ عِنْدِنَا إِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ
﴿٥﴾ رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٦﴾ رَبِّ
السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا إِنْ كُنْتُمْ مُوقِنِينَ ﴿٧﴾

"Katımızdan bir emirle her hikmetli iş o gecede ayırt edilir. Eğer kesin olarak inanıyorsanız, Rabbinden; göklerin, yerin ve bu ikisi arasındakilerin Rabbinden bir rahmet olarak biz peygamberler göndermekteyiz. O, hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir." (4-7)

Duhân 8:

لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ رَبُّكُمْ وَرَبُّ آبَائِكُمُ الْأَوَّلِينَ ﴿٨﴾

"O'ndan başka hiçbir ilâh yoktur. Yaşatır, öldürür. O, sizin de Rabbiniz, önceki atalarınızın da Rabbidir." (8)

Duhân 9:

بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ يَلْعَبُونَ ﴿٩﴾

"Fakat onlar, şüphe içinde eğlenip duruyorlar." (9)

Duhân 10-11:

فَارْتَقِبْ يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ بِدُخَانٍ مُبِينٍ ﴿١٠﴾ يَغْشَى النَّاسَ هَذَا عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١١﴾

"Şimdi sen, göğün, insanları bürüyecek açık bir duman çıkaracağı günü gözetle. Bu, elem verici bir azaptır." (10-11)

Duhân 12:

رَبَّنَا اكْشِفْ عَنَّا الْعَذَابَ إِنَّا مُؤْمِنُونَ ﴿١٢﴾

"(İşte o zaman insanlar:) 'Rabbimiz! Bizden azabı kaldır. Doğrusu biz artık inanıyoruz' (derler)." (12)

Duhân 13:

أَنَّى لَهُمُ الذِّكْرَى وَقَدْ جَاءَهُمْ رَسُولٌ مُبِينٌ ﴿١٣﴾

"Nerede onlarda öğüt almak? Oysa kendilerine gerçeği açıklayan bir elçi gelmişti." (13)

Duhân 14:

ثُمَّ تَوَلَّوْا عَنْهُ وَقَالُوا مُعَلَّمٌ مَجْنُونٌ ﴿١٤﴾

"Sonra ondan yüz çevirdiler ve 'Bu, öğretilmiş bir deli!' dediler." (14)

Duhân 15:

إِنَّا كَاشِفُو الْعَذَابِ قَلِيلًا إِنَّكُمْ عَائِدُونَ ﴿١٥﴾

"Biz azabı birazcık kaldıracağız, ama siz yine (eski halinize) döneceksiniz." (15)

Duhân 16:

يَوْمَ نَبْطِشُ الْبَطْشَةَ الْكُبْرَى إِنَّا مُنْتَقِمُونَ ﴿١٦﴾

"Onları o en şiddetli yakalayışla yakalayacağımız günü hatırla. Şüphesiz biz öcümüzü alırız." (16)

Duhân 17-18:

وَلَقَدْ فَتَنَّا قَبْلَهُمْ قَوْمَ فِرْعَوْنَ وَجَاءَهُمْ رَسُولٌ كَرِيمٌ ﴿١٧﴾

أَنْ أَدُّوا إِلَيَّ عِبَادَ اللَّهِ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٨﴾

"Andolsun, kendilerinden önce biz, Firavun'un kavmini de imtihan etmiştik. Onlara, 'Allah'ın kulları! Bana gelin! Çünkü ben size (gönderilmiş) güvenilir bir rasûlüm' diye (davette bulunan) şerefli bir elçi gelmişti." (17-18)

Duhân 19:

وَأَنْ لَا تَعْلُوا عَلَى اللَّهِ إِنِّي آتِيكُمْ بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ ﴿١٩﴾

"Allah'a karşı ululuk taslamayın. Çünkü ben size apaçık bir delil getiriyorum." (19)

Duhân 20:

وَإِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ أَنْ تَرْجُمُونِ ﴿٢٠﴾

"Ben, beni taşlamanızdan, benim ve sizin Rabbiniz olan Allah'a sığındım." (20)

Duhân 21:

وَإِنْ لَمْ تُؤْمِنُوا لِي فَاعْتَزِلُونِ ﴿٢١﴾

"Eğer bana inanmazsanız, hiç değilse yanımdan uzaklaşın." (21)

Duhân 22:

فَدَعَا رَبَّهُ أَنَّ هَؤُلَاءِ قَوْمٌ مُجْرِمُونَ ﴿٢٢﴾

"Sonra Mûsâ, Rabbine, 'Bunlar günahkâr bir toplumdur' diye seslendi." (22)

Duhân 23:

فَأَسْرِ بِعِبَادِي لَيْلًا إِنَّكُمْ مُتَّبَعُونَ ﴿٢٣﴾

"Allah, 'O halde kullarımı geceleyin yola çıkar. Çünkü takip edileceksiniz' buyurdu." (23)

Duhân 24:

وَاتْرُكِ الْبَحْرَ رَهْوًا إِنَّهُمْ جُنْدٌ مُغْرَقُونَ ﴿٢٤﴾

"Denizi açık halde bırak. Çünkü onlar boğulacak bir ordudur." (24)

Duhân 25-27:

كَمْ تَرَكُوا مِنْ جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿٢٥﴾ وَزُرُوعٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ
﴿٢٦﴾ وَنَعْمَةٍ كَانُوا فِيهَا فَاكِهِينَ ﴿٢٧﴾

"Onlar geride nice bahçeler, pınarlar, ekinler, güzel konaklar, zevk ve sefasını sürdükleri nice nimetler bırakmışlardı." (25-27)

Duhân 28:

كَذَلِكَ وَأَوْرَثْنَاهَا قَوْمًا آخَرِينَ ﴿٢٨﴾

"İşte böyle! Onları başka bir topluma miras bıraktık." (28)

Duhân 29:

فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ وَمَا كَانُوا مُنْظَرِينَ ﴿٢٩﴾

"Gök ve yer onların ardından ağlamadı; onlara mühlet de verilmedi." (29)

1. Göğün Ağlaması

]حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ الْأَحْمَسِيُّ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ أَبِي حَمَّادٍ، عَنِ الْحَكَمِ بْنِ ظَهِيرٍ،[عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: «لَمَّا قُتِلَ الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ رِضْوَانُ اللَّهِ عَلَيْهِمَا بَكَتِ السَّمَاءُ عَلَيْهِ، وَبُكَاؤُهَا حُمْرَتُهَا» حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ إِسْمَاعِيلَ الْأَحْمَسِيُّ قَالَ: ثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ

بْنُ أَبِي حَمَّادٍ، عَنِ الْحَكَمِ بْنِ ظَهِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: «لَمَّا قُتِلَ الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ رِضْوَانُ اللَّهِ عَلَيْهِمَا بَكَتِ السَّمَاءُ عَلَيْهِ، وَبُكَاؤُهَا حُمْرَتُهَا»

2000- Taberî'nin, Muhammed b. İsmâil → Abdurrahmân b. Ebî Hammân → Hakem b. Zuheyr kanalıyla naklettiğine göre Süddî bu âyetin tefsirinde şu olayı nakletmiştir: "Hz. Ali'nin oğlu Hüseyin öldürüldüğünde gök ona ağladı. Göğün ağlaması kırmızıya bürünmesidir."[1]

Duhân 30-31:

وَلَقَدْ نَجَّيْنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ مِنَ الْعَذَابِ الْمُهِينِ ﴿٣٠﴾ مِنْ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ كَانَ عَالِيًا مِنَ الْمُسْرِفِينَ ﴿٣١﴾

"Andolsun, İsrâiloğullarını o alçaltıcı azaptan; Firavun'dan kurtardık. Çünkü o, haddi aşanlardan bir zorba idi." (30-31)

Duhân 32:

وَلَقَدِ اخْتَرْنَاهُمْ عَلَى عِلْمٍ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿٣٢﴾

"Andolsun, onları, bir bilgi üzerine (dönemlerinde) âlemlere üstün kıldık." (32)

Duhân 33:

وَآتَيْنَاهُمْ مِنَ الْآيَاتِ مَا فِيهِ بَلَاءٌ مُبِينٌ ﴿٣٣﴾

"Onlara, içinde açık bir imtihan bulunan işaretler verdik." (33)

---

1 Taberî, 25/68; Kurtubî, 7/5961. İbn Kesîr bu rivâyeti naklettikten şunları söylemiştir: "Bu rivâyet konuyu büyük bir olaymış gibi göstermek için Şîa'nın ahmakça ve içine yalan katarak uydurduğu bir şeydir."

Duhân 34-36:

إِنَّ هَؤُلَاءِ لَيَقُولُونَ ﴿٣٤﴾ إِنْ هِيَ إِلَّا مَوْتَتُنَا الْأُولَى وَمَا نَحْنُ
بِمُنْشَرِينَ ﴿٣٥﴾ فَأْتُوا بِآبَائِنَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٣٦﴾

"Onlar (müşrikler) diyorlar ki, 'İlk ölümümüzden sonra bir şey yoktur. Biz diriltilecek değiliz. Doğru söylüyorsanız, atalarımızı getirin.'" (34-36)

Duhân 37:

أَهُمْ خَيْرٌ أَمْ قَوْمُ تُبَّعٍ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ أَهْلَكْنَاهُمْ إِنَّهُمْ كَانُوا مُجْرِمِينَ ﴿٣٧﴾

"Bunlar mı daha hayırlı, yoksa Tübba' kavmi ile onlardan öncekiler mi? Onları yok ettik, çünkü onlar suçlu idiler." (37)

Duhân 38:

وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَاعِبِينَ ﴿٣٨﴾

"Biz gökleri, yeri ve bunlar arasında bulunanları, oyun ve eğlence olsun diye yaratmadık." (38)

Duhân 39:

مَا خَلَقْنَاهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾

"Onları sadece gerçek bir sebeple yarattık. Fakat onların çoğu bilmiyorlar." (39)

Duhân 40:

إِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ مِيقَاتُهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٤٠﴾

"Şüphesiz (hakkı bâtıldan ayıran) hüküm günü, hepsinin bir arada buluşacağı gündür." (40)

Duhân 41:

يَوْمَ لَا يُغْنِي مَوْلًى عَنْ مَوْلًى شَيْئًا وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَ ﴿٤١﴾

"O gün, dostun dosta hiçbir faydası olmaz, kendilerine yardım da edilmez." (41)

Duhân 42:

إِلَّا مَنْ رَحِمَ اللَّهُ إِنَّهُ هُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿٤٢﴾

"Ancak Allah'ın merhamet ettiği kimseler böyle değildir. Şüphesiz O, üstündür, merhametlidir." (42)

Duhân 43-44:

إِنَّ شَجَرَتَ الزَّقُّومِ ﴿٤٣﴾ طَعَامُ الْأَثِيمِ ﴿٤٤﴾

"Şüphesiz, zakkum ağacı, günahkârların yemeğidir." (43-44)

Duhân 45-46:

كَالْمُهْلِ يَغْلِي فِي الْبُطُونِ ﴿٤٥﴾ كَغَلْيِ الْحَمِيمِ ﴿٤٦﴾

"O, karınlarda maden eriyiği gibi, suyun kaynaması gibi kaynar." (45-46)

Duhân 47-50:

خُذُوهُ فَاعْتِلُوهُ إِلَى سَوَاءِ الْجَحِيمِ ﴿٤٧﴾ ثُمَّ صُبُّوا فَوْقَ رَأْسِهِ مِنْ عَذَابِ الْحَمِيمِ ﴿٤٨﴾ ذُقْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْكَرِيمُ ﴿٤٩﴾ إِنَّ هَذَا مَا كُنْتُمْ بِهِ تَمْتَرُونَ ﴿٥٠﴾

"(Allah zebânilere emreder): Tutun onu! Cehennemin ortasına sürükleyin! Sonra başına azap olarak kaynar su dökün! (ve deyin ki:) Tat

bakalım. Hani sen kendince üstündün, şerefliydin! İşte bu, şüphelenip durduğunuz şeydir." (47-50)

Duhân 51-53:

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي مَقَامٍ أَمِينٍ ﴿٥١﴾ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿٥٢﴾
يَلْبَسُونَ مِنْ سُنْدُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ مُتَقَابِلِينَ ﴿٥٣﴾

"Müttakîler ise hakikaten güvenilir bir makamdadırlar. Bahçelerde ve pınar başlarındadırlar. İnce ipekten ve parlak atlastan giyerek karşılıklı otururlar." (51-53)

Duhân 54:

كَذَلِكَ وَزَوَّجْنَاهُمْ بِحُورٍ عِينٍ ﴿٥٤﴾

"İşte böyle. Bunun yanı sıra biz onları, iri gözlü hûrilerle evlendiririz." (54)

Duhân 55:

يَدْعُونَ فِيهَا بِكُلِّ فَاكِهَةٍ آمِنِينَ ﴿٥٥﴾

"Orada güven içinde her türlü meyveyi isterler." (55)

Duhân 56:

لَا يَذُوقُونَ فِيهَا الْمَوْتَ إِلَّا الْمَوْتَةَ الْأُولَى وَوَقَاهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ ﴿٥٦﴾

"Orada ilk ölümden başka bir ölüm tatmazlar. Allah, onları cehennem azabından korumuştur." (56)

Duhân 57:

فَضْلًا مِنْ رَبِّكَ ذَٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٥٧﴾

"(Bunlar) Rabbinden bir lütuf olarak (verilmiştir). İşte büyük kurtuluş budur." (57)

Duhân 58:

فَإِنَّمَا يَسَّرْنَاهُ بِلِسَانِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٥٨﴾

"Biz onu (Kur'ân'ı), öğüt alalar diye senin dilinde indirerek kolayca anlaşılmasını sağladık." (58)

Duhân 59:

فَارْتَقِبْ إِنَّهُمْ مُرْتَقِبُونَ ﴿٥٩﴾

"Artık sen (onların başına gelecekleri) bekle; onlar da beklemektedirler." (59)

45. CÂSİYE SÛRESİ

Câsiye 1:

حٰمٓ ﴿١﴾

"Hâ Mîm." (1)

Câsiye 2:

تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ﴿٢﴾

"Kitab'ın indirilişi, mutlak güç sahibi, hüküm ve hikmet sahibi Allah tarafındandır." (2)

Câsiye 3:

إِنَّ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٣﴾

"Şüphesiz göklerde ve yerde inananlar için birçok âyetler vardır." (3)

Câsiye 4:

وَفِي خَلْقِكُمْ وَمَا يَبُثُّ مِنْ دَابَّةٍ آيَاتٌ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿٤﴾

"Sizin yaratılışınızda ve Allah'ın (yeryüzüne) yaydığı her bir canlıda da kesin olarak inanan bir toplum için elbette nice deliller vardır." (4)

Câsiye 5:

وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ رِزْقٍ فَأَحْيَا بِهِ
الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَتَصْرِيفِ الرِّيَاحِ آيَاتٌ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٥﴾

"Geceyle gündüzün birbiri ardınca gelişinde, Allah'ın gökten rızık (sebebi olarak yağmur) indirip, onunla yeryüzünü ölümünden sonra diriltmesinde, rüzgârları evirip çevirmesinde aklını kullanan bir toplum için deliller vardır." (5)

Câsiye 6:

تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَ اللَّهِ وَآيَاتِهِ يُؤْمِنُونَ ﴿٦﴾

"İşte bunlar, Allah'ın âyetleridir. Onları sana gerçek olarak okuyoruz. Artık Allah'tan ve O'nun âyetlerinden sonra hangi söze inanacaklar?" (6)

Câsiye 7:

وَيْلٌ لِكُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ ﴿٧﴾

"Vay haline, her yalancı ve günahkâr kişinin!" (7)

Câsiye 8:

يَسْمَعُ آيَاتِ اللَّهِ تُتْلَى عَلَيْهِ ثُمَّ يُصِرُّ مُسْتَكْبِرًا كَأَنْ لَمْ يَسْمَعْهَا فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٨﴾

"O, Allah'ın kendisine okunan âyetlerini işitir de sonra büyüklük taslayarak sanki hiç onları duymamış gibi (küfründe) direnir. İşte onu acı bir azap ile müjdele!" (8)

Câsiye 9:

وَإِذَا عَلِمَ مِنْ آيَاتِنَا شَيْئًا اتَّخَذَهَا هُزُوًا أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ ﴿٩﴾

"Âyetlerimizden bir şey öğrenince onu alaya alır. Onlar için alçaltıcı bir azap vardır!" (9)

Câsiye 10:

مِنْ وَرَائِهِمْ جَهَنَّمُ وَلَا يُغْنِي عَنْهُمْ مَا كَسَبُوا شَيْئًا وَلَا مَا اتَّخَذُوا
مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَاءَ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٠﴾

"Arkalarında da cehennem vardır. Dünyada kazandıkları ve Allah'tan başka edindikleri dostlar onlara hiçbir fayda vermez. Onlar için elbette büyük bir azap vardır." (10)

Câsiye 11:

هَذَا هُدًى وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ لَهُمْ عَذَابٌ مِنْ رِجْزٍ أَلِيمٌ ﴿١١﴾

"İşte bu (Kur'ân) bir hidayettir. Rablerinin âyetlerini inkâr edenlere ise elem dolu çok kötü bir azap vardır." (11)

Câsiye 12:

اللَّهُ الَّذِي سَخَّرَ لَكُمُ الْبَحْرَ لِتَجْرِيَ الْفُلْكُ فِيهِ بِأَمْرِهِ
وَلِتَبْتَغُوا مِنْ فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٢﴾

"Allah o (yüce) varlıktır ki, emri gereğince içinde gemilerin yüzmesi ve lütfedip verdiği rızkı aramanız için ve de şükredesiniz diye denizi size hazır hale getirmiştir." (12)

Câsiye 13:

وَسَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مِنْهُ
إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿١٣﴾

"O, göklerde ve yerde ne varsa hepsini, kendi katından (bir lütfu olmak üzere) size boyun eğdirmiştir. Elbette bunda düşünen bir toplum için ibretler vardır." (13)

Câsiye 14:

قُلْ لِلَّذِينَ آمَنُوا يَغْفِرُوا لِلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ أَيَّامَ اللَّهِ
لِيَجْزِيَ قَوْمًا بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿١٤﴾

"İnananlara söyle, Allah'ın (ceza) günlerinin geleceğini ummayanları (şimdilik) bağışlasınlar ki Allah herhangi bir topluma (kendi) kazandığının karşılığını versin." (14)

Câsiye 15:

مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ أَسَاءَ فَعَلَيْهَا ثُمَّ إِلَى رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ ﴿١٥﴾

"Kim sâlih bir amel işlerse, kendi lehine işlemiş olur. Kim de kötülük yaparsa kendi aleyhine yapmış olur. Sonra Rabbinize döndürüleceksiniz." (15)

Câsiye 16:

وَلَقَدْ آتَيْنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ وَرَزَقْنَاهُمْ
مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿١٦﴾

"Andolsun ki biz, İsrâiloğullarına Kitap, hüküm ve peygamberlik verdik. Onları güzel rızıklarla besledik ve onları dünyalara üstün kıldık." (16)

Câsiye 17:

وَآتَيْنَاهُمْ بَيِّنَاتٍ مِنَ الْأَمْرِ فَمَا اخْتَلَفُوا إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا
بَيْنَهُمْ إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِي بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١٧﴾

"Onlara din işi konusunda açık deliller verdik. Ama onlar ancak kendilerine bilgi geldikten sonra, aralarındaki hasetten dolayı ayrılığa

düştüler. Şüphesiz Rabbin, hakkında ayrılığa düştükleri şeyler konusunda kıyamet günü, aralarında hüküm verecektir." (17)

Câsiye 18:

ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلَى شَرِيعَةٍ مِنَ الْأَمْرِ فَاتَّبِعْهَا وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٨﴾

"Sonra da seni din konusunda bir şeriat sahibi kıldık. Sen ona uy; bilmeyenlerin isteklerine uyma." (18)

Câsiye 19:

إِنَّهُمْ لَنْ يُغْنُوا عَنْكَ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَإِنَّ الظَّالِمِينَ بَعْضُهُمْ
أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُتَّقِينَ ﴿١٩﴾

"Çünkü onlar, Allah'a karşı sana asla bir fayda sağlayamazlar. Şüphesiz zalimler birbirinin dostlarıdır. Allah ise kendisine karşı gelmekten sakınanların dostudur." (19)

Câsiye 20:

هَذَا بَصَائِرُ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿٢٠﴾

"Bu Kur'ân, insanlar için kalp gözleri (konumundaki bir nûr), kesin olarak inanan bir toplum için de bir hidayet ve bir rahmettir." (20)

Câsiye 21:

أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ نَجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ سَوَاءً مَحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٢١﴾

"Yoksa kötülük işleyenler, kendilerini, inanıp sâlih amel işleyenler gibi kılacağımızı; hayatlarının ve ölümlerinin bir olacağını mı sanıyorlar? Ne kötü hüküm veriyorlar!" (21)

Câsiye 22:

وَخَلَقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَلِتُجْزَى كُلُّ
نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٢٢﴾

"Allah, gökleri ve yeri, hak ve hikmete uygun olarak, herkese kazandığının karşılığı verilsin diye yaratmıştır. Onlara zulmedilmez." (22)

Câsiye 23:

أَفَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ وَأَضَلَّهُ اللَّهُ عَلَى عِلْمٍ وَخَتَمَ عَلَى سَمْعِهِ وَقَلْبِهِ
وَجَعَلَ عَلَى بَصَرِهِ غِشَاوَةً فَمَنْ يَهْدِيهِ مِنْ بَعْدِ اللَّهِ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٢٣﴾

"Nefsinin arzusunu ilâh edinen, Allah'ın; (halini) bildiği için saptırdığı ve kulağını ve kalbini mühürlediği, gözüne de perde çektiği kimseyi gördün mü? Şimdi onu Allah'tan başka kim doğru yola eriştirebilir? Hâlâ düşünüp ibret almayacak mısınız?" (23)

Câsiye 24:

وَقَالُوا مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَا إِلَّا الدَّهْرُ
وَمَا لَهُمْ بِذَلِكَ مِنْ عِلْمٍ إِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ ﴿٢٤﴾

"Dediler ki: 'Dünya hayatımızdan başka hayat yoktur. Ölürüz ve yaşarız. Bizi ancak zaman yok eder.' Bu hususta onların bir bilgisi yoktur. Onlar sadece zanda bulunuyorlar." (24)

Câsiye 25:

وَإِذَا تُتْلَى عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ مَا كَانَ حُجَّتَهُمْ إِلَّا أَنْ
قَالُوا ائْتُوا بِآبَائِنَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٥﴾

"Onlara âyetlerimiz açıkça okunduğu zaman onların delilleri ancak, 'Doğru söyleyenler iseniz babalarımızı getirin' demek oldu." (25)

Câsiye 26:

قُلِ اللَّهُ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يَجْمَعُكُمْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٦﴾

"De ki: 'Allah sizi yaşatıyor. Sonra sizi öldürecek, sonra da kendisinde şüphe olmayan kıyamet gününde sizi bir araya getirecek, ama insanların çoğu bilmezler.'" (26)

Câsiye 27:

وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ يَوْمَئِذٍ يَخْسَرُ الْمُبْطِلُونَ ﴿٢٧﴾

"Göklerin ve yerin hükümranlığı Allah'ındır. Kıyamet kopacağı gün, işte o gün bâtıla sapanlar hüsrana uğrayacaklardır." (27)

Câsiye 28:

وَتَرَى كُلَّ أُمَّةٍ جَاثِيَةً كُلُّ أُمَّةٍ تُدْعَى إِلَى كِتَابِهَا الْيَوْمَ تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٨﴾

"O gün her ümmeti diz çökmüş görürsün. Her ümmet kendi kitabına çağrılır. (Onlara şöyle denilir:) 'Bugün (yalnızca) yaptıklarınızın karşılığı verilecektir.'" (28)

Câsiye 29:

هَذَا كِتَابُنَا يَنْطِقُ عَلَيْكُمْ بِالْحَقِّ إِنَّا كُنَّا نَسْتَنْسِخُ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٩﴾

"İşte kitabımız, size karşı gerçeği söylüyor. Çünkü biz yapmakta olduklarınızı kaydediyorduk." (29)

Câsiye 30:

فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُدْخِلُهُمْ رَبُّهُمْ
فِي رَحْمَتِهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْمُبِينُ ﴿٣٠﴾

"İnanıp sâlih ameller işleyenlere gelince, Rableri onları rahmetine sokacaktır. İşte bu apaçık başarıdır." (30)

Câsiye 31:

وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا أَفَلَمْ تَكُنْ آيَاتِي تُتْلَى عَلَيْكُمْ فَاسْتَكْبَرْتُمْ وَكُنْتُمْ قَوْمًا مُجْرِمِينَ ﴿٣١﴾

"Ama inkâr edenlere gelince onlara, 'Âyetlerim size okunmuş, siz de büyüklenip suçlu bir toplum olmuştunuz, değil mi?' denilir." (31)

Câsiye 32:

وَإِذَا قِيلَ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَالسَّاعَةُ لَا رَيْبَ فِيهَا قُلْتُمْ مَا نَدْرِي
مَا السَّاعَةُ إِنْ نَظُنُّ إِلَّا ظَنًّا وَمَا نَحْنُ بِمُسْتَيْقِنِينَ ﴿٣٢﴾

"'Şüphesiz, Allah'ın vaadi gerçektir, kıyamet hakkında hiçbir şüphe yoktur' dendiği zaman ise, 'Kıyametin ne olduğunu bilmiyoruz, sadece zannediyoruz. Biz bu konuda kesin kanaat sahibi değiliz' demiştiniz." (32)

Câsiye 33:

وَبَدَا لَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا عَمِلُوا وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿٣٣﴾

"Yaptıklarının kötülükleri karşılarına dikilmiş ve alay edip durdukları şey, kendilerini kuşatıvermiştir." (33)

Câsiye 34:

وَقِيلَ الْيَوْمَ نَنْسَاكُمْ كَمَا نَسِيتُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَذَا وَمَأْوَاكُمُ
النَّارُ وَمَا لَكُمْ مِنْ نَاصِرِينَ ﴿٣٤﴾

"Onlara şöyle denir: 'Bugüne kavuşacağınızı unuttuğunuz gibi, bugün biz de sizi unutuyoruz. Barınağınız ateştir. Yardımcılarınız da yoktur.'" (34)

Câsiye 35:

ذَلِكُمْ بِأَنَّكُمُ اتَّخَذْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ هُزُوًا وَغَرَّتْكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا
فَالْيَوْمَ لَا يُخْرَجُونَ مِنْهَا وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ ﴿٣٥﴾

"'Bunun sebebi, Allah'ın âyetlerini alaya almanız ve dünya hayatının sizi aldatmasıdır.' Artık bugün ateşten çıkarılmazlar ve Allah'ın rızasını kazandıracak amelleri işleme istekleri kabul edilmez." (35)

Câsiye 36:

فَلِلَّهِ الْحَمْدُ رَبِّ السَّمَاوَاتِ وَرَبِّ الْأَرْضِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٣٦﴾

"Hamd, göklerin Rabbi ve yerin Rabbi, âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur." (36)

Câsiye 37:

وَلَهُ الْكِبْرِيَاءُ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٣٧﴾

"Göklerde ve yerde ululuk O'na aittir. O, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir." (37)

46. AHKĀF SÛRESİ

Ahkāf 1:

حٰمٓ ﴿١﴾

"Hâ Mîm." (1)

Ahkāf 2:

تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ﴿٢﴾

"Kitab'ın indirilişi, mutlak güç sahibi, hüküm ve hikmet sahibi Allah tarafındandır." (2)

Ahkāf 3:

مَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَجَلٍ
مُسَمًّى وَالَّذِينَ كَفَرُوا عَمَّا أُنْذِرُوا مُعْرِضُونَ ﴿٣﴾

"Biz, gökleri, yeri ve ikisi arasında bulunanları hak ve hikmete uygun olarak ve belirli bir süre için yarattık. İnkâr edenler ise, uyarıldıkları şeylerden yüz çevirmektedirler." (3)

Ahkāf 4:

قُلْ أَرَأَيْتُمْ مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَاوَاتِ ائْتُونِي بِكِتَابٍ مِنْ قَبْلِ هَذَا أَوْ أَثَارَةٍ مِنْ عِلْمٍ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٤﴾

"De ki: 'Söylesenize! Allah'ı bırakıp taptığınız şeyler yeryüzünde ne yaratmışlar; göstersenize bana! Yoksa onların göklere ortaklıkları mı vardır? Eğer doğru söyleyenlerden iseniz, bundan evvel (size indirilmiş) bir kitap yahut bir bilgi kalıntısı varsa onu bana getirin.'" (4)

Ahkāf 5:

وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ يَدْعُو مِنْ دُونِ اللَّهِ مَنْ لَا يَسْتَجِيبُ لَهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَهُمْ عَنْ دُعَائِهِمْ غَافِلُونَ ﴿٥﴾

"Allah'ı bırakıp da kıyamet gününe kadar kendisine cevap veremeyecek şeylere tapandan daha sapık kim olabilir? (Oysa) onlar, bunların tapmalarından habersizdirler." (5)

Ahkāf 6:

وَإِذَا حُشِرَ النَّاسُ كَانُوا لَهُمْ أَعْدَاءً وَكَانُوا بِعِبَادَتِهِمْ كَافِرِينَ ﴿٦﴾

"İnsanlar (kıyamet günü) toplandığında, o taptıkları kendilerine düşman oluverir, onların ibadetlerini de inkâr ederler." (6)

Ahkāf 7:

وَإِذَا تُتْلَى عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ هَذَا سِحْرٌ مُبِينٌ ﴿٧﴾

"Âyetlerimiz onlara açıkça okunduğu zaman, o küfredenler kendilerine geldiğinde Hak (kitap Kur'ân) için, düşünmeden 'Bu, apaçık bir büyüdür' dediler." (7)

Ahkâf 8:

أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ قُلْ إِنِ افْتَرَيْتُهُ فَلَا تَمْلِكُونَ لِي مِنَ اللَّهِ شَيْئًا هُوَ أَعْلَمُ بِمَا تُفِيضُونَ فِيهِ كَفَى بِهِ شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ﴿٨﴾

"Yoksa, 'Onu uydurdu' mu diyorlar? De ki: 'Eğer ben onu uydurmuşsam, Allah'tan gelecek olana (cezaya) karşı siz benim için hiçbir şey yapamazsınız. O, sizin, hakkında (düşüncesizce) yaygara kopardığınız şeyi daha iyi bilir. Benimle sizin aranızda şahit olarak O yeter! O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.'" (8)

Ahkâf 9:

قُلْ مَا كُنْتُ بِدْعًا مِنَ الرُّسُلِ وَمَا أَدْرِي مَا يُفْعَلُ بِي وَلَا بِكُمْ إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَى إِلَيَّ وَمَا أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ مُبِينٌ ﴿٩﴾

"De ki: 'Ben peygamberlerin ilki değilim. Bana ve size ne yapılacağını da bilmem. Ben sadece bana vahyedilene uyarım. Ben sadece apaçık bir uyarıcıyım.'" (9)

Ahkâf 10:

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كَانَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَكَفَرْتُمْ بِهِ وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى مِثْلِهِ فَآمَنَ وَاسْتَكْبَرْتُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿١٠﴾

"De ki: 'Ne dersiniz? Şayet bu, Allah katından ise ve siz onu inkâr etmişseniz, İsrâiloğullarından bir şahit de bunun benzerini şahitlik edip inandığı halde, siz yine de büyüklük taslamışsanız (haksızlık etmiş olmaz mısınız?). Şüphesiz Allah, zalimler topluluğunu doğru yola iletmez.'" (10)

1. Şahitle Kastedilen

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: هُوَ عَبْدُ اللهِ بْنِ سَلامٍ

2001- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî âyette bahsi geçen şahidin, Abdullah b. Selâm olduğunu söylemiştir.[2]

2 İbn Kesîr, 4/156.

Ahkāf 11:

وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا لَوْ كَانَ خَيْرًا مَا سَبَقُونَا إِلَيْهِ
وَإِذْ لَمْ يَهْتَدُوا بِهِ فَسَيَقُولُونَ هَذَا إِفْكٌ قَدِيمٌ ﴿١١﴾

"İnkâr edenler, iman edenler hakkında dediler ki: 'Bu iş bir hayır olsaydı, onlar bizi geçemezlerdi.' Fakat onlar bununla doğru yola girmek arzusunda olmadıkları için 'Bu eski bir yalandır' diyecekler." (11)

Ahkāf 12:

وَمِنْ قَبْلِهِ كِتَابُ مُوسَى إِمَامًا وَرَحْمَةً وَهَذَا كِتَابٌ مُصَدِّقٌ لِسَانًا
عَرَبِيًّا لِيُنْذِرَ الَّذِينَ ظَلَمُوا وَبُشْرَى لِلْمُحْسِنِينَ ﴿١٢﴾

"Bundan önce bir rehber ve bir rahmet olarak Mûsâ'nın kitabı da vardı. Bu ise, onu doğrulayan ve zulmedenleri uyarmak, iyilik yapanlara müjde olmak üzere Arap diliyle indirilmiş bir kitaptır." (12)

Ahkāf 13:

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١٣﴾

"Şüphesiz 'Rabbimiz Allah'tır' deyip sonra da dosdoğru olanlara hiçbir korku yoktur, onlar üzülmeyecekler de." (13)

Ahkāf 14:

أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ خَالِدِينَ فِيهَا جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٤﴾

"Onlar cennetliklerdir. Yapmakta olduklarına karşılık, orada sürekli kalacaklardır." (14)

Ahkāf 15:

وَوَصَّيْنَا الْاِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ اِحْسَانًا حَمَلَتْهُ اُمُّهُ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا وَحَمْلُهُ
وَفِصَالُهُ ثَلٰثُونَ شَهْرًا حَتّٰى اِذَا بَلَغَ اَشُدَّهُ وَبَلَغَ اَرْبَعِينَ سَنَةً قَالَ رَبِّ اَوْزِعْنِي
اَنْ اَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي اَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلٰى وَالِدَيَّ وَاَنْ اَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضٰيهُ
وَاَصْلِحْ لِي فِي ذُرِّيَّتِي اِنِّي تُبْتُ اِلَيْكَ وَاِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ ﴿١٥﴾

"Biz insana, ana-babasına iyilik etmesini tavsiye ettik. Annesi onu zahmetle taşıdı ve zahmetle doğurdu. Taşınması ile sütten kesilmesi, otuz ay sürer. Nihayet insan, güçlü çağına erip kırk yaşına varınca der ki: 'Rabbim! Bana ve ana-babama verdiğin nimete şükretmemi ve razı olacağın yararlı iş yapmamı temin et. Benim için de zürriyetim için de iyiliği devam ettir. Ben sana döndüm. Ve elbette ki ben Müslümanlardanım.'" (15)

1. Âyetin Kimin Hakkında İndiği

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: نَزَلَتْ فِي سَعد بنِ وَقَّاصٍ

2002- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî şöyle demiştir: "Bu âyet, Sa'd b. Ebî Vakkâs hakkında indi."[3]

Ahkāf 16:

أُولٰئِكَ الَّذِينَ نَتَقَبَّلُ عَنْهُمْ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا وَنَتَجَاوَزُ عَنْ سَيِّئَاتِهِمْ فِي
أَصْحَابِ الْجَنَّةِ وَعْدَ الصِّدْقِ الَّذِي كَانُوا يُوعَدُونَ ﴿١٦﴾

"İşte, yaptıklarının iyisini kabul edeceğimiz ve günahlarını bağışlayacağımız bu kimseler cennetlikler arasındadırlar. Bu, onlara öteden beri yapılagelen doğru bir vaaddir." (16)

3 Kurtubî, 7/6014; İbn Kesîr, 4/159.

Ahkāf 17:

وَالَّذِي قَالَ لِوَالِدَيْهِ أُفٍّ لَكُمَا أَتَعِدَانِنِي أَنْ أُخْرَجَ وَقَدْ خَلَتِ الْقُرُونُ مِنْ قَبْلِي وَهُمَا يَسْتَغِيثَانِ اللهَ وَيْلَكَ آمِنْ إِنَّ وَعْدَ اللهِ حَقٌّ فَيَقُولُ مَا هَٰذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴿١٧﴾

"Anne ve babasına, 'Öf size! Benden önce nice nesiller gelip geçmiş iken, beni tekrar diriltilecek olmakla mı tehdit ediyorsunuz?' diyen kimseye, onlar Allah'a sığınarak, 'Yazıklar olsun sana! İman et, Allah'ın vaadi gerçektir' diyorlar, o da 'Bu, eskilerin masallarından başka bir şey değildir' diyordu." (17)

1. Âyetin Kimler Hakkında İndiği

أَسْبَاطٌ عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: نَزَلَتْ فِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ ابْنِ أَبِي بَكْرٍ، قَالَ لأَبَوَيْهِ - وَهُمَا أَبُو بَكْرٍ وَأُمُّ رُومَانٍ - وَكَانَا قَدْ أَسْلَمَا وَأَبَى هُوَ أَنْ يَسْلَمَ، فَكَانَا يُؤْمِرَانِهِ بِالإِسْلاَمِ فَكَانَ يَرُدُّ عَلَيْهِمَا وَيَكْذِبُهُمَا وَيَقُولُ: فَأَيْنَ فُلاَنٌ وَأَيْنَ فُلاَنٌ يَعْنِي مَشَايِخَ قُرَيْشٍ مِمَّنْ قَدْ مَاتَ، فَأَسْلَمَ بَعْدَ فَحَسُنَ إِسْلاَمُهُ، فَنَزَلَتْ تَوْبَتُهُ فِي هَذِهِ الآيَةِ {فَلَمَّا رَأَوْهُ عَارِضًا مُسْتَقْبِلَ أَوْدِيَتِهِمْ قَالُوا هَذَا عَارِضٌ مُمْطِرُنَا} [الأنعام:١٣٢]

2003- Süddî bu âyetin tefsiri ile ilgili şunları söylemiştir: "Âyette bahsi geçen anne baba Ebû Bekir ve eşi, çocuk ise oğulları Abdurrahman'dır. Ebû Bekir ve eşi Müslüman olurken Abdurrahman ise Müslüman olmayı kabul etmedi. Anne ve babası ondan Müslüman olmasını isterken o, kabul etmeyip onları yalanlamış, ölmüş olan Kureyş'in büyüklerini kastederek, 'Hani falanca adam nerede, filan kişi nerede' diyordu. Ancak daha sonra Abdurrahman samimi Müslüman oldu ve tevbesinin kabul olduğuna dair, ﴿وَلِكُلٍّ دَرَجَاتٌ مِمَّا عَمِلُوا وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ﴾ '***Herkesin amellerine göre dereceleri vardır. Rabbin onların yaptıklarından habersiz değildir***' âyeti indi."[4]

---

4 Kurtubî, 7/6017; Suyûtî, 6/22. İbn Kesîr konu ile ilgili şunları söylemiştir: "Âyetin Abdurrahman b. Ebî Bekir hakkında indiğini söyleyenlerin görüşü zayıftır. Çünkü Abdurrahman bu âyet indikten sonra Müslüman oldu ve kendi döneminin en hayırlı kişilerindendi."

Ahkâf 18:

أُولَئِكَ الَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِمْ
مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ إِنَّهُمْ كَانُوا خَاسِرِينَ ﴿١٨﴾

"İşte onlar, kendilerinden önce cinlerden ve insanlardan gelip geçmiş topluluklar içinde, haklarında o sözün (azabın) gerçekleştiği kimselerdir. Şüphesiz onlar ziyana uğrayanlardır." (18)

Ahkâf 19:

وَلِكُلٍّ دَرَجَاتٌ مِمَّا عَمِلُوا وَلِيُوَفِّيَهُمْ أَعْمَالَهُمْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٩﴾

"Herkesin yaptıklarına göre dereceleri vardır. (Bu da) Allah'ın onlara yaptıklarının karşılığını tastamam vermesi içindir. Asla kendilerine haksızlık yapılmaz." (19)

Ahkâf 20:

وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ أَذْهَبْتُمْ طَيِّبَاتِكُمْ فِي حَيَاتِكُمُ
الدُّنْيَا وَاسْتَمْتَعْتُمْ بِهَا فَالْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ
فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَبِمَا كُنْتُمْ تَفْسُقُونَ ﴿٢٠﴾

"İnkâr edenler ateşe sunuldukları gün, (onlara şöyle denir:) 'Dünyadaki hayatınızda güzelliklerinizi bitirdiniz, onların zevkini sürdünüz. Bugün ise yeryüzünde haksız yere büyüklük taslamanızdan ve yoldan çıkmanızdan dolayı, alçaltıcı bir azapla cezalandırılacaksınız.'" (20)

Ahkâf 21:

وَاذْكُرْ أَخَا عَادٍ إِذْ أَنْذَرَ قَوْمَهُ بِالْأَحْقَافِ وَقَدْ خَلَتِ النُّذُرُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ
خَلْفِهِ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٢١﴾

"Âd kavminin kardeşini (Hûd'u) an. Zira o, kendinden önce ve sonra uyarıcıların da gelip geçtiği Ahkaf bölgesindeki kavmine, 'Allah'tan başkasına kulluk etmeyin. Ben sizin büyük bir günün azabına uğramanızdan korkuyorum' demişti." (21)

Ahkāf 22:

قَالُوا أَجِئْتَنَا لِتَأْفِكَنَا عَنْ آلِهَتِنَا فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَا إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٢٢﴾

"Onlar ise, 'Sen bizi ilâhlarımızdan alıkoymak için mi geldin? Doğru söyleyenlerden isen bizi tehdit ettiğin şeyi başımıza getir' dediler." (22)

Ahkāf 23:

قَالَ إِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللَّهِ وَأُبَلِّغُكُمْ مَا أُرْسِلْتُ بِهِ وَلَكِنِّي أَرَاكُمْ قَوْمًا تَجْهَلُونَ ﴿٢٣﴾

"Hûd, '(Bu konudaki) bilgi ancak Allah katındadır. Ben size, benimle gönderileni tebliğ ediyorum. Fakat ben sizi cahillik eden bir kavim olarak görüyorum' dedi." (23)

Ahkāf 24:

فَلَمَّا رَأَوْهُ عَارِضًا مُسْتَقْبِلَ أَوْدِيَتِهِمْ قَالُوا هَذَا عَارِضٌ مُمْطِرُنَا
بَلْ هُوَ مَا اسْتَعْجَلْتُمْ بِهِ رِيحٌ فِيهَا عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٤﴾

"O azabı vadilerine doğru yayılan bir bulut olarak gördüklerinde, 'Bu, bize yağmur getiren bir buluttur' dediler. Hûd, 'Hayır, o sizin acele gelmesini istediğiniz şeydir. İçinde elem dolu azabın bulunduğu bir rüzgârdır' dedi." (24)

Ahkāf 25:

تُدَمِّرُ كُلَّ شَيْءٍ بِأَمْرِ رَبِّهَا فَأَصْبَحُوا لَا يُرَى إِلَّا مَسَاكِنُهُمْ
كَذَلِكَ نَجْزِي الْقَوْمَ الْمُجْرِمِينَ ﴿٢٥﴾

"'O, Rabbimin emriyle her şeyi yerle bir eder.' Derken evlerinden başka hiçbir şeyleri görünmez hale geldi. İşte biz, suç işleyen toplumu böyle cezalandırırız." (25)

Ahkāf 26:

وَلَقَدْ مَكَّنَّاهُمْ فِيمَا إِنْ مَكَّنَّاكُمْ فِيهِ وَجَعَلْنَا لَهُمْ سَمْعًا وَأَبْصَارًا وَأَفْئِدَةً فَمَا أَغْنَى عَنْهُمْ سَمْعُهُمْ وَلَا أَبْصَارُهُمْ وَلَا أَفْئِدَتُهُمْ مِنْ شَيْءٍ إِذْ كَانُوا يَجْحَدُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿٢٦﴾

"Andolsun, size vermediğimiz imkân ve iktidarı onlara vermiştik. Kendilerine kulaklar, gözler ve kalpler vermiştik. Fakat kulakları, gözleri ve kalpleri kendilerine bir yarar sağlamadı. Çünkü Allah'ın âyetlerini inkâr ediyorlardı. Alaya aldıkları şey onları kuşattı." (26)

Ahkāf 27:

وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا مَا حَوْلَكُمْ مِنَ الْقُرَى وَصَرَّفْنَا الْآيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢٧﴾

"Andolsun, biz çevrenizdeki memleketleri de yok ettik. (Doğru yola) dönsünler diye âyetleri tekrar tekrar açıkladık." (27)

Ahkāf 28:

فَلَوْلَا نَصَرَهُمُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ قُرْبَانًا آلِهَةً بَلْ ضَلُّوا عَنْهُمْ وَذَلِكَ إِفْكُهُمْ وَمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٢٨﴾

"Allah'ı bırakıp O'na yakınlık sağlamaları için edindikleri ilâhlar kendilerine yardım etseydi ya! Aksine onları yüzüstü bırakarak uzaklaşıp kayboldular. Bu, onların yalanı ve uydurmakta oldukları şeydir." (28)

Ahkāf 29:

وَإِذْ صَرَفْنَا إِلَيْكَ نَفَرًا مِنَ الْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ الْقُرْآنَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ
قَالُوا أَنْصِتُوا فَلَمَّا قُضِيَ وَلَّوْا إِلَى قَوْمِهِمْ مُنْذِرِينَ ﴿٢٩﴾

"Hani cinlerden bir gurubu, Kur'ân'ı dinlemeleri için sana yöneltmiştik. Kur'ân'ı dinlemeye hazır olunca (birbirlerine) 'Susun' demişler, Kur'ân'ın okunması bitince uyarıcılar olarak kavimlerine dönmüşlerdi." (29)

Ahkāf 30:

قَالُوا يَاقَوْمَنَا إِنَّا سَمِعْنَا كِتَابًا أُنْزِلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَى مُصَدِّقًا لِمَا
بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ وَإِلَى طَرِيقٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٣٠﴾

"Ey kavmimiz! dediler, doğrusu biz Mûsâ'dan sonra indirilen, kendinden öncekini doğrulayan, hakka ve doğru yola ileten bir kitap dinledik." (30)

Ahkāf 31:

يَاقَوْمَنَا أَجِيبُوا دَاعِيَ اللَّهِ وَآمِنُوا بِهِ يَغْفِرْ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُجِرْكُمْ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣١﴾

"Ey kavmimiz! Allah'ın davetçisine uyun, ona iman edin ki, günahlarınızı bağışlasın ve sizi elem dolu bir azaptan kurtarsın." (31)

Ahkāf 32:

وَمَنْ لَا يُجِبْ دَاعِيَ اللَّهِ فَلَيْسَ بِمُعْجِزٍ فِي الْأَرْضِ وَلَيْسَ لَهُ
مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءُ أُولَئِكَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٣٢﴾

"Kim Allah'ın davetçisine uymazsa, yeryüzünde Allah'ı âciz bırakacak değildir. Kendisi için Allah'tan başka dostlar da bulunmaz. İşte onlar apaçık bir sapıklık içindedirler." (32)

Ahkâf 33:

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَمْ يَعْيَ بِخَلْقِهِنَّ
بِقَادِرٍ عَلَى أَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتَى بَلَى إِنَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٣٣﴾

"Gökleri ve yeri yaratan ve onları yaratmaktan yorulmayan Allah'ın, ölüleri diriltmeye gücünün yeteceğini görmediler mi? Evet, şüphesiz O, her şeye hakkıyla gücü yetendir." (33)

Ahkâf 34:

وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ أَلَيْسَ هَذَا بِالْحَقِّ قَالُوا بَلَى
وَرَبِّنَا قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٣٤﴾

"İnkâr edenlere ateşe sunuldukları gün, 'Bu gerçek değil miymiş?' denir. Onlar, 'Evet, Rabbimize andolsun ki gerçekmiş' derler. Allah, 'Öyle ise inkâr etmekte olduğunuzdan dolayı azabı tadın!' der." (34)

Ahkâf 35:

فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُو الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ وَلَا تَسْتَعْجِلْ لَهُمْ كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَ مَا
يُوعَدُونَ لَمْ يَلْبَثُوا إِلَّا سَاعَةً مِنْ نَهَارٍ بَلَاغٌ فَهَلْ يُهْلَكُ إِلَّا الْقَوْمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٣٥﴾

"(Ey Muhammed!) O halde, yüksek azim sahibi peygamberlerin sabretmesi gibi sabret. Onlar için acele etme. Onlar tehdit edildikleri azabı gördükleri gün, sanki dünyada gündüzün bir anından başka kalmadıklarını sanırlar. Bu bir duyurudur. Ancak yoldan çıkmış olan topluluk helâk edilir." (35)

47. MUHAMMED SÛRESİ

Muhammed 1:

اَلَّذينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبيلِ اللهِ اَضَلَّ اَعْمَالَهُمْ ﴿١﴾

"İnkâr edenler ve Allah yolundan alıkoyanlar var ya; işte, Allah onların bütün amellerini boşa çıkarmıştır." (1)

1. Âyette Bahsedilenler Kimlerdir?

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَي الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ هُمْ كُفَّارُ قُرَيْشٍ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَصَدُّوا أَنْفُسَهُمْ وَغَيْرَهُمْ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ، وَهُوَ دِينُ الْإِسْلَامِ، بِنَهْيِهِمْ

2004- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî, burada bahsi geçenlerin Allah'ı inkâr eden, kendilerini ve başkalarını hak yoldan ve Allah'ın dini olan İslâm'dan engelleyen Kureyş'in kâfirleri olduğunu söylemiştir.[5]

Muhammed 2:

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَآمَنُوا بِمَا نُزِّلَ عَلَى مُحَمَّدٍ وَهُوَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ كَفَّرَ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَأَصْلَحَ بَالَهُمْ ﴿٢﴾

---

5 Kurtubî, 7/6043; Şevkânî, 5/29.

"İnanıp sâlih ameller işleyenlerin ve Muhammed'e indirilene -ki o Rablerinden gelen haktır- inananların ise Allah günahlarını örtmüş ve hallerini düzeltmiştir." (2)

Muhammed 3:

ذَلِكَ بِأَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا اتَّبَعُوا الْبَاطِلَ وَأَنَّ الَّذِينَ آمَنُوا اتَّبَعُوا الْحَقَّ مِنْ رَبِّهِمْ كَذَلِكَ يَضْرِبُ اللَّهُ لِلنَّاسِ أَمْثَالَهُمْ ﴿٣﴾

"Bu, inkâr edenlerin bâtıla uymaları ve inananların Rablerinden gelen gerçeğe uymalarından dolayıdır. İşte Allah, onların örnek teşkil edecek durumlarını insanlara böyle anlatır." (3)

Muhammed 4:

فَإِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا فَضَرْبَ الرِّقَابِ حَتَّى إِذَا أَثْخَنْتُمُوهُمْ فَشُدُّوا الْوَثَاقَ فَإِمَّا مَنًّا بَعْدُ وَإِمَّا فِدَاءً حَتَّى تَضَعَ الْحَرْبُ أَوْزَارَهَا ذَٰلِكَ وَلَوْ يَشَاءُ اللَّهُ لَانْتَصَرَ مِنْهُمْ وَلَٰكِنْ لِيَبْلُوَا بَعْضَكُمْ بِبَعْضٍ وَالَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَلَنْ يُضِلَّ أَعْمَالَهُمْ ﴿٤﴾

"(Savaşta) inkâr edenlerle karşılaştığınız zaman boyunlarını vurun. Nihayet onlara iyice vurup sindirince bağı sıkıca bağlayın (esir alın). Savaş sona erince de artık ya karşılıksız veya fidye karşılığı salıverin. Durum şu ki Allah dileseydi onlardan intikam alırdı. Fakat sizi birbirinizle denemek ister. Allah yolunda öldürülenlere gelince, Allah onların yaptıklarını boşa çıkarmaz." (4)

1. Nesh

]حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ قَالَ: ثَنَا أَحْمَدُ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {حَتَّى يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي يُوعَدُونَ} [الزخرف: ٨٣] قَالَ: «يَوْمُ الْقِيَامَةِ»

2005- Taberî'nin, İbn Beşşâr → Abdurrahmân → Süfyân kanalıyla naklettiğine göre Süddî şöyle demiştir: "Bu âyeti Allah Teâlâ'nın,

﴿فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَخُذُوهُمْ﴾ ***'Şu Allah'a ortak koşanları artık bulduğunuz yerde öldürün'***[6] sözü nesh etti."

Muhammed 5-6:

سَيَهْدِيهِمْ وَيُصْلِحُ بَالَهُمْ ﴿٥﴾ وَيُدْخِلُهُمُ الْجَنَّةَ عَرَّفَهَا لَهُمْ ﴿٦﴾

"Allah onları muratlarına erdirecek, gönüllerini şâdedecek ve onları, kendilerine tanıttığı cennete sokacaktır." (5-6)

Muhammed 7:

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ ﴿٧﴾

"Ey iman edenler! Eğer siz Allah'a (Allah'ın dinine) yardım ederseniz O da size yardım eder, ayaklarınızı kaydırmaz." (7)

Muhammed 8:

وَالَّذِينَ كَفَرُوا فَتَعْسًا لَهُمْ وَأَضَلَّ أَعْمَالَهُمْ ﴿٨﴾

"İnkâr edenlere gelince, onlar kahrolsunlar ve Allah onların yaptıklarını boşa çıkarmıştır." (8)

1. Kâfirlerin Rezillik Çekecekleri

أَخْرَجَهُ الْقُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: خِزْيًا لَهُمْ

2006- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî, âyeti "Rezillik onlaradır" şeklinde tefsir etmiştir.[7]

6 Tevbe, 9/5. Taberî, 26/24; Kurtubî, 7/6014; İbn Kesîr, 4/173; Suyûtî, 6/46.
7 Kurtubî, 7/6052; Şevkânî, 5/32; Âlûsî, 8/43.

Muhammed 9:

ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَرِهُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ ﴿٩﴾

"Bunun sebebi, Allah'ın indirdiğini beğenmemeleridir. Allah da onların amellerini boşa çıkarmıştır." (9)

Muhammed 10:

أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنْظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ دَمَّرَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَلِلْكَافِرِينَ أَمْثَالُهَا ﴿١٠﴾

"Onlar yeryüzünde dolaşıp, kendilerinden öncekilerin sonlarının nasıl olduğuna bakmadılar mı? Allah, onları yerle bir etmiştir. İnkâr edenlere de bu âkıbetin benzerleri vardır." (10)

Muhammed 11:

ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ مَوْلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَأَنَّ الْكَافِرِينَ لَا مَوْلَى لَهُمْ ﴿١١﴾

"Bu, Allah'ın inananların yardımcısı olması, inkâr edenlerin ise, hiçbir yardımcısı bulunmamasından dolayıdır." (11)

Muhammed 12:

إِنَّ اللَّهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَالَّذِينَ كَفَرُوا يَتَمَتَّعُونَ وَيَأْكُلُونَ كَمَا تَأْكُلُ الْأَنْعَامُ وَالنَّارُ مَثْوًى لَهُمْ ﴿١٢﴾

"Şüphesiz Allah, inanıp sâlih ameller işleyenleri, içinden ırmaklar akan cennetlere koyacaktır. İnkâr edenler ise (dünya zevklerinden) yararlanırlar ve hayvanların yediği gibi yerler. Onların kalacakları yer ateştir." (12)

Muhammed 13:

وَكَأَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ هِيَ أَشَدُّ قُوَّةً مِنْ قَرْيَتِكَ الَّتِي أَخْرَجَتْكَ
أَهْلَكْنَاهُمْ فَلَا نَاصِرَ لَهُمْ ﴿١٣﴾

"(Ey Muhammed!) Seni çıkaran kendi memleket halkından daha güçlü nice memleket halkları vardı ki biz onları helâk ettik. Onların hiçbir yardımcısı da olmadı." (13)

Muhammed 14:

أَفَمَنْ كَانَ عَلَى بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّهِ كَمَنْ زُيِّنَ لَهُ سُوءُ عَمَلِهِ وَاتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ ﴿١٤﴾

"Rabbinin katından açık bir belgesi olan kimse, kötü işleri kendisine güzel gösterilen ve nefislerinin arzularına uyan kimseler gibi midir?" (14)

Muhammed 15:

مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وُعِدَ الْمُتَّقُونَ فِيهَا أَنْهَارٌ مِنْ مَاءٍ غَيْرِ آسِنٍ وَأَنْهَارٌ
مِنْ لَبَنٍ لَمْ يَتَغَيَّرْ طَعْمُهُ وَأَنْهَارٌ مِنْ خَمْرٍ لَذَّةٍ لِلشَّارِبِينَ وَأَنْهَارٌ مِنْ
عَسَلٍ مُصَفًّى وَلَهُمْ فِيهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ وَمَغْفِرَةٌ مِنْ رَبِّهِمْ كَمَنْ
هُوَ خَالِدٌ فِي النَّارِ وَسُقُوا مَاءً حَمِيمًا فَقَطَّعَ أَمْعَاءَهُمْ ﴿١٥﴾

"Allah'a karşı gelmekten sakınanlara söz verilen cennetin durumu şöyledir: Orada bozulmayan su ırmakları, tadı değişmeyen süt ırmakları, içenlere zevk veren şarap ırmakları ve süzme bal ırmakları vardır. Orada onlar için meyvelerin her çeşidi vardır. Rablerinden de bağışlama vardır. Bu cennetliklerin durumu, ateşte temelli kalacak olan ve bağırsaklarını parça parça edecek kaynar su içirilen kimselerin durumu gibi olur mu?" (15)

Muhammed 16:

وَمِنْهُمْ مَنْ يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ حَتَّى إِذَا خَرَجُوا مِنْ عِنْدِكَ قَالُوا لِلَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ مَاذَا قَالَ آنِفًا أُولَئِكَ الَّذِينَ طَبَعَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ وَاتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ ﴿١٦﴾

"Onlardan seni dinleyenler vardır. Fakat senin yanından çıktıkları zaman (alay ederek), kendilerine bilgi verilmiş olanlara, 'Az önce ne söyledi?' derler. İşte bunlar, Allah'ın, kalplerini mühürlediği ve nefislerinin arzularına uyan kimselerdir." (16)

Muhammed 17:

وَالَّذِينَ اهْتَدَوْا زَادَهُمْ هُدًى وَآتَاهُمْ تَقْوَاهُمْ ﴿١٧﴾

"Hidâyete erenlere gelince, Allah onların hidâyetini arttırır. Onlara takvâlarını verir." (17)

1. Allah'ın Vereceği Takvâ ile Kastedilen

قَالَ السُّدِّيُّ: هِيَ ثَوابُ الآخِرَةِ

2007- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî âyetten maksadın "ahiret sevabı" olduğunu söylemiştir.[8]

Muhammed 18:

فَهَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا السَّاعَةَ أَنْ تَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً فَقَدْ جَاءَ أَشْرَاطُهَا فَأَنَّى لَهُمْ إِذَا جَاءَتْهُمْ ذِكْرَاهُمْ ﴿١٨﴾

"Onlar kıyametin kendilerine ansızın gelmesinden başka bir şey beklemiyorlar. Muhakkak onun alâmetleri gelmiştir (ama öğüt almıyorlar). Kıyamet kendilerine gelip çatınca öğüt almaları kendilerine ne fayda verecek?" (18)

8 Kurtubî, 7/6059; Şevkânî, 5/35.

Muhammed 19:

فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ
وَالْمُؤْمِنَاتِ وَاللهُ يَعْلَمُ مُتَقَلَّبَكُمْ وَمَثْوٰيكُمْ ﴿١٩﴾

"Bil ki Allah'tan başka hiçbir ilâh yoktur. Hem kendinin hem de inanmış erkek ve kadınların günahlarının bağışlanmasını dile! Allah, gezip dolaştığınız yeri de içinde kalacağınız yeri de bilir." (19)

1. Dolaşılan ve Kalınacak Olan Yerle Kastedilen

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: مُتَقَلَّبَكُمْ فِي الدُّنْيَا وَمَثْوَاكُمْ فِي قُبُورِكُمْ

2008- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî şöyle demiştir: "Allah dünyada gezdiğiniz yerleri, kabirde ise kalacağınız yeri bilir, anlamındadır."[9]

Muhammed 20:

وَيَقُولُ الَّذِينَ آمَنُوا لَوْلَا نُزِّلَتْ سُورَةٌ فَإِذَا أُنْزِلَتْ سُورَةٌ مُحْكَمَةٌ
وَذُكِرَ فِيهَا الْقِتَالُ رَأَيْتَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ
نَظَرَ الْمَغْشِيِّ عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ فَأَوْلَى لَهُمْ ﴿٢٠﴾

"İman etmiş olanlar: 'Keşke cihad hakkında bir sûre indirilmiş olsaydı!' derler. Ama hükmü açık bir sûre indirilip de onda savaştan söz edilince, kalplerinde hastalık olanların, ölüm baygınlığı geçiren kimsenin bakışı gibi sana baktıklarını görürsün. Onlara yakışan da budur!" (20)

Muhammed 21:

طَاعَةٌ وَقَوْلٌ مَعْرُوفٌ فَإِذَا عَزَمَ الْأَمْرُ فَلَوْ صَدَقُوا اللهَ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ ﴿٢١﴾

"İtaat ve güzel bir söz onlar için daha hayırlıdır. İş ciddileşince Allah'a verdikleri söze bağlı kalsalardı, elbette kendileri için daha iyi olurdu." (21)

9 İbn Kesîr, 4/178.

Muhammed 22:

فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتُقَطِّعُوا أَرْحَامَكُمْ ﴿٢٢﴾

"Demek, yüz çevirdiğinizde yeryüzünde bozgunculuk çıkaracak ve akrabalık bağlarını koparacaksınız, öyle mi?" (22)

Muhammed 23:

أُولَئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فَأَصَمَّهُمْ وَأَعْمَى أَبْصَارَهُمْ ﴿٢٣﴾

"İşte bunlar, Allah'ın lânetleyip, kulaklarını sağır, gözlerini kör ettiği kimselerdir." (23)

Muhammed 24:

أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا ﴿٢٤﴾

"Onlar Kur'ân'ı düşünmüyorlar mı? Yoksa kalplerin üzerinde kilitleri mi var?" (24)

Muhammed 25:

إِنَّ الَّذِينَ ارْتَدُّوا عَلَى أَدْبَارِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَى
الشَّيْطَانُ سَوَّلَ لَهُمْ وَأَمْلَى لَهُمْ ﴿٢٥﴾

"Kendileri için hidâyet yolu belli olduktan sonra gerisin geri dönenleri, şeytan aldatıp peşinden sürüklemiş ve kendilerini boş ümitlere düşürmüştür." (25)

1. Âyette Bahsedilenler Kimlerdir?

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: هُمُ الْمُنَافِقُونَ، قَعَدُوا عَنِ الْقِتَالِ

2009- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî bu âyetle ilgili şunları söylemiştir: "Burada bahsi geçenler savaşa katılmayıp geride (evinde) kalan münafıklardır."[10]

Muhammed 26:

ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا لِلَّذِينَ كَرِهُوا مَا نَزَّلَ اللَّهُ سَنُطِيعُكُمْ فِي بَعْضِ الْأَمْرِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِسْرَارَهُمْ ﴿٢٦﴾

"Bu, münafıkların, Allah'ın indirdiğini beğenmeyen kimselere, 'Bazı işlerde size itaat edeceğiz' demelerindendir. Allah, onların gizlice konuşmalarını bilir." (26)

Muhammed 27:

فَكَيْفَ إِذَا تَوَفَّتْهُمُ الْمَلَائِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَأَدْبَارَهُمْ ﴿٢٧﴾

"Melekler, onların yüzlerine ve sırtlarına vurarak canlarını alırken halleri nasıl olacak?" (27)

Muhammed 28:

ذَلِكَ بِأَنَّهُمُ اتَّبَعُوا مَا أَسْخَطَ اللَّهَ وَكَرِهُوا رِضْوَانَهُ فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ ﴿٢٨﴾

"Bu, Allah'ı gazaplandıran şeylere uydukları ve O'nun hoşnut olduğu şeyleri beğenmedikleri içindir. Allah da onların amellerini boşa çıkarmıştır." (28)

10 Kurtubî, 7/6069; Şevkânî, 5/39.

Muhammed 29:

﴿أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ أَنْ لَنْ يُخْرِجَ اللهُ أَضْغَانَهُمْ ﴿٢٩﴾﴾

"Kalplerinde hastalık olanlar, yoksa Allah'ın, kinlerini ortaya çıkarmayacağını mı sandılar?" (29)

1. ﴿أَضْغَانَهُمْ﴾ "adğânehüm" İfadesi

قَالَ السُّدِّيُّ غِشَّهُمْ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى ﴿{أَضْغَانَهُمْ}: غِشَّهُمْ

2010- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿أَضْغَانَهُمْ﴾ ***"adğânehüm"*** ifadesini: "İhanet ve sahtekârlıklarını ortaya çıkaracaktır" şeklinde tefsir etmiştir.[11]

Muhammed 30:

﴿وَلَوْ نَشَاءُ لَأَرَيْنَاكَهُمْ فَلَعَرَفْتَهُمْ بِسِيمَاهُمْ وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ وَاللهُ يَعْلَمُ أَعْمَالَكُمْ ﴿٣٠﴾﴾

"Biz dileseydik, onları sana gösterirdik de sen onları yüzlerinden tanırdın. Andolsun, sen onları, konuşma tarzlarından da tanırsın. Allah, yaptıklarınızı bilir." (30)

Muhammed 31:

﴿وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ حَتَّى نَعْلَمَ الْمُجَاهِدِينَ مِنْكُمْ وَالصَّابِرِينَ وَنَبْلُوَ أَخْبَارَكُمْ ﴿٣١﴾﴾

"Andolsun, içinizden cihad edenleri ve sabredenleri belirleyinceye ve durumlarınızı ortaya koyuncaya kadar sizi deneyeceğiz." (31)

11 Kurtubî, 7/6071.

Muhammed 32:

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَشَاقُّوا الرَّسُولَ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَى لَنْ يَضُرُّوا اللَّهَ شَيْئًا وَسَيُحْبِطُ أَعْمَالَهُمْ ﴿٣٢﴾

"İnkâr edenler, Allah yolundan alıkoyanlar ve kendilerine hidayet yolu belli olduktan sonra Peygamber'e karşı gelenler hiçbir şekilde Allah'a zarar veremezler. Allah, onların amellerini boşa çıkaracaktır." (32)

Muhammed 33:

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَلَا تُبْطِلُوا أَعْمَالَكُمْ ﴿٣٣﴾

"Ey iman edenler! Allah'a itaat edin, Peygamber'e itaat edin. Amellerinizi boşa çıkarmayın." (33)

Muhammed 34:

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ مَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ ﴿٣٤﴾

"İnkâr eden, Allah yolundan alıkoyan, sonra da inkârcılar olarak ölenler var ya, Allah onları asla bağışlamayacaktır." (34)

Muhammed 35:

فَلَا تَهِنُوا وَتَدْعُوا إِلَى السَّلْمِ وَأَنْتُمُ الْأَعْلَوْنَ وَاللَّهُ مَعَكُمْ وَلَنْ يَتِرَكُمْ أَعْمَالَكُمْ ﴿٣٥﴾

"Üstün durumda iken gevşeyip barışa çağırmayın. Allah sizinle beraberdir. O amellerinizi asla eksiltmeyecektir." (35)

Muhammed 36:

إِنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهْوٌ وَإِنْ تُؤْمِنُوا وَتَتَّقُوا يُؤْتِكُمْ أُجُورَكُمْ وَلَا يَسْأَلْكُمْ أَمْوَالَكُمْ ﴿٣٦﴾

"Doğrusu dünya hayatı ancak bir oyun ve eğlencedir. Eğer iman eder ve sakınırsanız Allah size mükâfatınızı verir. Ve sizden mallarınızı (tamamen sarfetmenizi) istemez." (36)

Muhammed 37:

إِنْ يَسْأَلْكُمُوهَا فَيُحْفِكُمْ تَبْخَلُوا وَيُخْرِجْ أَضْغَانَكُمْ ﴿٣٧﴾

"Eğer onları (tamamını) isteseydi ve sizi zorlasaydı, cimrilik ederdiniz ve bu da sizin kinlerinizi ortaya çıkarırdı." (37)

Muhammed 38:

هَاأَنْتُمْ هَؤُلَاءِ تُدْعَوْنَ لِتُنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَمِنْكُمْ مَنْ يَبْخَلُ وَمَنْ يَبْخَلْ فَإِنَّمَا يَبْخَلُ عَنْ نَفْسِهِ وَاللَّهُ الْغَنِيُّ وَأَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ وَإِنْ تَتَوَلَّوْا يَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُونُوا أَمْثَالَكُمْ ﴿٣٨﴾

"İşte sizler, Allah yolunda harcamaya çağırılıyorsunuz. İçinizden kiminiz cimrilik ediyor. Ama kim cimrilik ederse, ancak kendisine cimrilik etmiş olur. Allah zengindir, siz ise fakirsiniz. Eğer O'ndan yüz çevirirseniz, yerinize sizden başka bir toplum getirir, artık onlar sizin gibi de olmazlar." (38)

48. FETİH SÛRESİ

Fetih 1:

إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا ﴿١﴾

"Şüphesiz biz sana apaçık bir fetih verdik." (1)

Fetih 2-3:

لِيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ وَيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ وَيَهْدِيَكَ
صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا ﴿٢﴾ وَيَنْصُرَكَ اللَّهُ نَصْرًا عَزِيزًا ﴿٣﴾

"Ta ki Allah, senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlasın, sana olan nimetini tamamlasın, seni doğru yola iletsin ve Allah sana, şanlı bir zaferle yardım etsin." (2-3)

Fetih 4:

هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ السَّكِينَةَ فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ لِيَزْدَادُوا إِيمَانًا مَعَ إِيمَانِهِمْ
وَلِلَّهِ جُنُودُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٤﴾

"O, inananların imanlarını kat kat arttırmaları için kalplerine huzur ve güven indirendir. Göklerin ve yerin orduları Allah'ındır. Allah, hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir." (4)

Fetih 5:

لِيُدْخِلَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَيُكَفِّرَ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَكَانَ ذَٰلِكَ عِنْدَ اللَّهِ فَوْزًا عَظِيمًا ﴿٥﴾

"(Bütün bu lütuflar) mü'min erkeklerle mü'min kadınları, içinde ebedî kalacakları, zemininden ırmaklar akan cennetlere koyması, onların günahlarını örtmesi içindir. İşte bu, Allah katında büyük bir kurtuluştur." (5)

Fetih 6:

وَيُعَذِّبَ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ الظَّانِّينَ بِاللَّهِ ظَنَّ السَّوْءِ عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السَّوْءِ وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَلَعَنَهُمْ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا ﴿٦﴾

"(Bir de bunlar) Allah hakkında kötü zanda bulunan münafık erkeklere ve münafık kadınlara, Allah'a ortak koşan erkeklere ve ortak koşan kadınlara azap etmesi içindir. Müslümanlar için bekledikleri kötülük çemberi başlarına gelsin! Allah onlara gazap etmiş, lânetlemiş ve cehennemi kendilerine hazırlamıştır. Orası ne kötü bir yerdir!" (6)

Fetih 7:

وَلِلَّهِ جُنُودُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿٧﴾

"Göklerin ve yerin orduları Allah'ındır. Allah, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir." (7)

Fetih 8:

إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿٨﴾

"(Ey Muhammed!) Şüphesiz biz seni bir şahit, bir müjdeci ve bir uyarıcı olarak gönderdik." (8)

Fetih 9:

لِتُؤْمِنُوا بِاللهِ وَرَسُولِه وَتُعَزِّرُوهُ وَتُوَقِّرُوهُ وَتُسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَاَصِيلًا ﴿٩﴾

"Ta ki siz Allah'a ve Peygamberi'ne iman edesiniz; bu elçisine yardım edesiniz; ona saygı gösteresiniz ve sabah akşam Allah'ı tesbih edesiniz." (9)

1. ﴿وَتُوَقِّرُوهُ﴾ "ve tüvakkırûhu" İfadesi

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {وَتُوَقِّرُوهُ} تُسَوِّدُوهُ

2011- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿وَتُوَقِّرُوهُ﴾ ***"ve tüvakkırûhu"*** ifadesini: "Onu başınıza efendi ve lider yapasınız" şeklinde tefsir etmiştir.[12]

Fetih 10:

إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ فَمَنْ نَكَثَ فَإِنَّمَا يَنْكُثُ عَلَى نَفْسِهِ وَمَنْ أَوْفَى بِمَا عَاهَدَ عَلَيْهُ اللَّهَ فَسَيُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١٠﴾

"Sana bîat edenler ancak Allah'a bîat etmiş olurlar. Allah'ın eli onların ellerinin üzerindedir. Verdiği sözden dönen kendi aleyhine dönmüş olur. Allah'a verdiği sözü yerine getirene, Allah büyük bir mükâfat verecektir." (10)

Fetih 11:

سَيَقُولُ لَكَ الْمُخَلَّفُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ شَغَلَتْنَا أَمْوَالُنَا وَأَهْلُونَا فَاسْتَغْفِرْ لَنَا يَقُولُونَ بِأَلْسِنَتِهِمْ مَا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ قُلْ فَمَنْ يَمْلِكُ لَكُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ بِكُمْ ضَرًّا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ نَفْعًا بَلْ كَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿١١﴾

12 Kurtubî, 7/6087.

"Bedevîlerin (savaştan) geri bırakılanları sana, 'Bizi mallarımız ve ailelerimiz alıkoydu; Allah'tan bizim için af dile' diyecekler. Onlar kalplerinde olmayanı dilleriyle söylerler. De ki: 'Allah, sizin bir zarara uğramanızı dilerse yahut bir yarar elde etmenizi dilerse, O'na karşı kimin bir şeye gücü yeter? Hayır, Allah, yaptıklarınızdan haberdardır.'" (11)

Fetih 12:

بَلْ ظَنَنْتُمْ أَنْ لَنْ يَنْقَلِبَ الرَّسُولُ وَالْمُؤْمِنُونَ إِلَى أَهْلِيهِمْ أَبَدًا وَزُيِّنَ
ذَلِكَ فِي قُلُوبِكُمْ وَظَنَنْتُمْ ظَنَّ السَّوْءِ وَكُنْتُمْ قَوْمًا بُورًا ﴿١٢﴾

"(Ey münafıklar!) Siz aslında, Peygamber'in ve inananların bir daha ailelerine geri dönmeyeceklerini sanmıştınız. Bu, sizin gönüllerinize güzel gösterildi de kötü zanda bulundunuz ve helâki hak eden bir kavim oldunuz." (12)

Fetih 13:

وَمَنْ لَمْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ فَإِنَّا أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَعِيرًا ﴿١٣﴾

"Kim Allah'a ve Peygambere inanmazsa bilsin ki, şüphesiz biz, inkârcılar için alevli bir ateş hazırladık." (13)

Fetih 14:

وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ يَغْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ
مَنْ يَشَاءُ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿١٤﴾

"Göklerin ve yerin hükümranlığı Allah'ındır. O, dilediğini bağışlar, dilediğine ceza verir. Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (14)

Fetih 15:

سَيَقُولُ الْمُخَلَّفُونَ إِذَا انْطَلَقْتُمْ إِلَى مَغَانِمَ لِتَأْخُذُوهَا ذَرُونَا نَتَّبِعْكُمْ
يُرِيدُونَ أَنْ يُبَدِّلُوا كَلَامَ اللَّهِ قُلْ لَنْ تَتَّبِعُونَا كَذَلِكُمْ قَالَ اللَّهُ مِنْ قَبْلُ
فَسَيَقُولُونَ بَلْ تَحْسُدُونَنَا بَلْ كَانُوا لَا يَفْقَهُونَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٥﴾

"Savaştan geri bırakılanlar, siz ganimetleri almaya giderken, 'Bırakın biz de sizinle gelelim' diyeceklerdir. Onlar Allah'ın sözünü değiştirmek isterler. De ki: 'Siz bizimle asla gelmeyeceksiniz. Allah, önceden böyle buyurmuştur.' Onlar, 'Bizi kıskanıyorsunuz' diyeceklerdir. Hayır, onlar pek az anlarlar." (15)

Fetih 16:

قُلْ لِلْمُخَلَّفِينَ مِنَ الْأَعْرَابِ سَتُدْعَوْنَ إِلَى قَوْمٍ أُولِي بَأْسٍ شَدِيدٍ
تُقَاتِلُونَهُمْ أَوْ يُسْلِمُونَ فَإِنْ تُطِيعُوا يُؤْتِكُمُ اللَّهُ أَجْرًا حَسَنًا وَإِنْ
تَتَوَلَّوْا كَمَا تَوَلَّيْتُمْ مِنْ قَبْلُ يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٦﴾

"Bedevîlerin (savaştan) geri bırakılanlarına de ki: 'Siz, güçlü kuvvetli bir kavme karşı teslim oluncaya kadar savaşmaya çağrılacaksınız. Eğer itaat ederseniz, Allah size güzel bir mükâfat verir. Ama önceden döndüğünüz gibi yine dönerseniz, Allah sizi elem dolu bir azaba uğratır.'" (16)

Fetih 17:

لَيْسَ عَلَى الْأَعْمَى حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْأَعْرَجِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى
الْمَرِيضِ حَرَجٌ وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ
تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَنْ يَتَوَلَّ يُعَذِّبْهُ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٧﴾

"Köre güçlük yoktur, topala güçlük yoktur, hastaya güçlük yoktur. (Bunlar savaşa katılmak zorunda değillerdir.) Kim Allah'a ve Peygamberi'ne itaat ederse, Allah onu, içlerinden ırmaklar akan cennetlere koyar. Kim de yüz çevirirse, onu elem dolu bir azaba uğratır." (17)

Fetih 18-19:

لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ
مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا ﴿١٨﴾
وَمَغَانِمَ كَثِيرَةً يَأْخُذُونَهَا وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿١٩﴾

"Şüphesiz Allah, ağaç altında sana bîat ederlerken inananlardan hoşnut olmuştur. Gönüllerinde olanı bilmiş, onlara huzur, güven duygusu vermiş ve onlara yakın bir fetih ve elde edecekleri birçok ganimetler nasip etmiştir. Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir." (18-19)

Fetih 20:

وَعَدَكُمُ اللَّهُ مَغَانِمَ كَثِيرَةً تَأْخُذُونَهَا فَعَجَّلَ لَكُمْ هَذِهِ وَكَفَّ أَيْدِيَ النَّاسِ
عَنْكُمْ وَلِتَكُونَ آيَةً لِلْمُؤْمِنِينَ وَيَهْدِيَكُمْ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا ﴿٢٠﴾

"Allah, size, elde edeceğiniz birçok ganimetler vadetmiştir. Şimdilik bunu size hemen vermiş ve insanların ellerini sizden çekmiştir. (Allah, böyle yaptı) ki, bunlar mü'minler için bir delil olsun, sizi de doğru bir yola iletsin." (20)

Fetih 21:

وَأُخْرَى لَمْ تَقْدِرُوا عَلَيْهَا قَدْ أَحَاطَ اللَّهُ بِهَا وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا ﴿٢١﴾

"Henüz elde edemediğiniz, fakat Allah'ın, ilmiyle kuşattığı başka (kazançlar) da vardır. Allah, her şeye hakkıyla gücü yetendir." (21)

Fetih 22:

وَلَوْ قَاتَلَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوَلَّوُا الْأَدْبَارَ ثُمَّ لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿٢٢﴾

"İnkâr edenler sizinle savaşsalardı, arkalarını dönüp kaçarlar, sonra da ne bir dost ne de bir yardımcı bulabilirlerdi." (22)

Fetih 23:

سُنَّةَ اللَّهِ الَّتِي قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلُ وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا ﴿٢٣﴾

"Allah'ın öteden beri işleyip duran kanunu (budur). Allah'ın kanununda asla bir değişiklik bulamazsın." (23)

Fetih 24:

وَهُوَ الَّذِي كَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ عَنْهُمْ بِبَطْنِ مَكَّةَ مِنْ بَعْدِ
أَنْ أَظْفَرَكُمْ عَلَيْهِمْ وَكَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا ﴿٢٤﴾

"O sizi onlara karşı muzaffer kıldıktan sonra, Mekke'nin içinde onların ellerini sizden, sizin ellerinizi de onlardan çekendir. Allah, yaptıklarınızı görendir." (24)

Fetih 25:

هُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَالْهَدْيَ مَعْكُوفًا
أَنْ يَبْلُغَ مَحِلَّهُ وَلَوْلَا رِجَالٌ مُؤْمِنُونَ وَنِسَاءٌ مُؤْمِنَاتٌ لَمْ تَعْلَمُوهُمْ أَنْ
تَطَئُوهُمْ فَتُصِيبَكُمْ مِنْهُمْ مَعَرَّةٌ بِغَيْرِ عِلْمٍ لِيُدْخِلَ اللَّهُ فِي رَحْمَتِهِ مَنْ
يَشَاءُ لَوْ تَزَيَّلُوا لَعَذَّبْنَا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٢٥﴾

"Onlar, inkâr eden ve sizin Mescid-i Haram'ı ziyaretinizi ve bekletilen kurbanların yerlerine ulaşmasını menedenlerdir. Eğer (Mekke'de) kendilerini henüz tanımadığınız mü'min erkeklerle mü'min kadınları bilmeyerek çiğnemeniz sebebiyle üzüntüye kapılmanız ihtimali olmasaydı (Allah savaşı önlemezdi). Dilediklerine rahmet etmek için Allah böyle yapmıştır. Eğer onlar birbirinden ayrılmış olsalardı elbette onlardan inkâr edenleri elemli bir azaba çarptırırdık." (25)

Fetih 26:

إِذْ جَعَلَ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْحَمِيَّةَ حَمِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةِ فَأَنْزَلَ
اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَأَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوَى
وَكَانُوا أَحَقَّ بِهَا وَأَهْلَهَا وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٢٦﴾

"O zaman inkâr edenler, kalplerine taassubu, cahiliye taassubunu yerleştirmişlerdi. Allah da elçisine ve mü'minlere sükûnet ve güvenini indirdi, onların takvâ sözünü tutmalarını sağladı. Zaten onlar buna lâyık ve ehil kimselerdi. Allah her şeyi bilendir." (26)

Fetih 27:

لَقَدْ صَدَقَ اللَّهُ رَسُولَهُ الرُّؤْيَا بِالْحَقِّ لَتَدْخُلُنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ إِنْ
شَاءَ اللَّهُ آمِنِينَ مُحَلِّقِينَ رُءُوسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ لَا تَخَافُونَ فَعَلِمَ
مَا لَمْ تَعْلَمُوا فَجَعَلَ مِنْ دُونِ ذَلِكَ فَتْحًا قَرِيبًا ﴿٢٧﴾

"Andolsun ki Allah, elçisinin rüyasını doğru çıkardı. Allah dilerse siz güven içinde başlarınızı tıraş etmiş ve kısaltmış olarak, korkmadan Mescid-i Haram'a gireceksiniz. Allah sizin bilmediğinizi bilir. İşte bundan önce size yakın bir fetih verdi." (27)

Fetih 28:

هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ
عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا ﴿٢٨﴾

"Bütün dinlerden üstün kılmak üzere, Peygamberi'ni hidayet ve hak din ile gönderen O'dur. Şahit olarak Allah yeter." (28)

Fetih 29:

مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَاةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنْجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَى عَلَى سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا ﴿٢٩﴾

"Muhammed, Allah'ın Rasûlü'dür. Onunla beraber olanlar, inkârcılara karşı çetin, birbirlerine karşı da merhametlidirler. Onların, rükû ve secde halinde, Allah'tan lütuf ve hoşnutluk istediklerini görürsün. Onların secde eseri olan alâmetleri yüzlerindedir. İşte bu, onların Tevrat'ta ve İncil'de anlatılan durumlarıdır: Onlar filizini çıkarmış, onu kuvvetlendirmiş, kalınlaşmış, gövdesi üzerine dikilmiş, ziraatçıların hoşuna giden bir ekin gibidirler. Allah, kendileri sebebiyle inkârcıları öfkelendirmek için onları böyle sağlam ve dirençli kılar. Allah, içlerinden iman edip sâlih amel işleyenlere bir bağışlama ve büyük bir mükâfat vadetmiştir." (29)

49. HUCURÂT SÛRESİ

Hucurât 1:

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١﴾

"Ey iman edenler! Allah'ın ve Peygamberi'nin önüne geçmeyin. Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz, Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir." (1)

Hucurât 2:

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ
بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ أَنْ تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ ﴿٢﴾

"Ey iman edenler! Seslerinizi, Peygamber'in sesinin üstüne yükseltmeyin. Birbirinize bağırdığınız gibi, Peygamber'e yüksek sesle bağırmayın, yoksa siz farkına varmadan işledikleriniz boşa gider." (2)

Hucurât 3:

إِنَّ الَّذِينَ يَغُضُّونَ أَصْوَاتَهُمْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ أُولَئِكَ الَّذِينَ امْتَحَنَ
اللَّهُ قُلُوبَهُمْ لِلتَّقْوَى لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٣﴾

"Allah'ın elçisinin huzurunda seslerini kısanlar, Allah'ın, gönüllerini takvâ (Allah'a karşı gelmekten sakınma) konusunda sınadığı kimselerdir. Onlar için bir bağışlanma ve büyük bir mükâfat vardır." (3)

Hucurât 4:

إِنَّ الَّذِينَ يُنَادُونَكَ مِنْ وَرَاءِ الْحُجُرَاتِ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٤﴾

"(Ey Muhammed!) Odaların arkasından sana bağıranların çoğu aklı ermeyen kimselerdir." (4)

Hucurât 5:

وَلَوْ أَنَّهُمْ صَبَرُوا حَتَّى تَخْرُجَ إِلَيْهِمْ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٥﴾

"Onlar, sen yanlarına çıkıncaya kadar sabretselerdi, elbette kendileri için daha iyi olurdu. Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (5)

Hucurât 6:

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَإٍ فَتَبَيَّنُوا أَنْ تُصِيبُوا
قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلَى مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ ﴿٦﴾

"Ey iman edenler! Size bir fasık bir haber getirirse, bilmeyerek bir topluluğa zarar verip yaptığınıza pişman olmamak için o haberin doğruluğunu araştırın." (6)

Hucurât 7:

وَاعْلَمُوا أَنَّ فِيكُمْ رَسُولَ اللَّهِ لَوْ يُطِيعُكُمْ فِي كَثِيرٍ مِنَ الْأَمْرِ لَعَنِتُّمْ
وَلَكِنَّ اللَّهَ حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الْإِيمَانَ وَزَيَّنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ وَكَرَّهَ إِلَيْكُمُ
الْكُفْرَ وَالْفُسُوقَ وَالْعِصْيَانَ أُولَئِكَ هُمُ الرَّاشِدُونَ ﴿٧﴾

"Bilin ki, aranızda Allah'ın elçisi bulunmaktadır. Eğer o, birçok işlerde size uysaydı, sıkıntıya düşerdiniz. Fakat Allah, size imanı sevdirmiş ve onu gönüllerinize güzel göstermiş; inkârı, fasıklığı ve (İslâm'ın emirlerine) karşı çıkmayı da çirkin göstermiştir. İşte bunlar doğru yolda olanların ta kendileridir." (7)

Hucurât 8:

فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَنِعْمَةً وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٨﴾

"Allah, kendi katından bir lütuf ve nimet olarak böyle yaptı. Allah, hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir." (8)

Hucurât 9:

وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا فَإِنْ بَغَتْ إِحْدٰيهُمَا
عَلَى الْأُخْرٰى فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتّٰى تَفِيءَ إِلٰى أَمْرِ اللَّهِ فَإِنْ فَاءَتْ
فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَأَقْسِطُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ ﴿٩﴾

"Eğer inananlardan iki grup birbirleriyle savaşırlarsa aralarını düzeltin. Eğer biri ötekine karşı haddi aşarsa, Allah'ın buyruğuna dönünceye kadar haddi aşan tarafa karşı savaşın. Eğer (Allah'ın emrine) dönerse, artık aralarını adaletle düzeltin ve (onlara) adaletli davranın. Çünkü Allah, adaletli davrananları sever." (9)

1. Nüzûl Sebebi

]ثَنَا مِهْرَانُ قَالَ: ثَنَا سُفْيَانُ،[عَنِ السُّدِّيِّ، {وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا} [الحجرات: ٩] قَالَ: «كَانَتِ امْرَأَةٌ مِنَ الْأَنْصَارِ يُقَالُ لَهَا أُمُّ زَيْدٍ، تَحْتَ رَجُلٍ، فَكَانَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ زَوْجِهَا شَيْءٌ، فَرَقَّاهَا إِلَى عُلِّيَّةٍ، فَقَالَ لَهُمْ: احْفَظُوا، فَبَلَغَ ذَلِكَ قَوْمَهَا، فَجَاءُوا وَجَاءَ قَوْمُهُ، فَاقْتَتَلُوا بِالْأَيْدِي وَالنِّعَالِ فَبَلَغَ ذَلِكَ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَجَاءَ لِيُصْلِحَ بَيْنَهُمْ، فَنَزَلَ الْقُرْآنُ {وَإِنْ طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا فَإِنْ بَغَتْ إِحْدَاهُمَا عَلَى الْأُخْرَى} [الحجرات: ٩] قَالَ: تَبْغِي: لَا تَرْضَى بِصُلْحِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، أَوْ بِقَضَاءِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ»

2012- Taberî'nin, Mihrân → Süfyân kanalıyla naklettiğine göre Süddî şöyle bir olay nakletmiştir:

"Ümmü Zeyd isminde Ensar'dan bir kadın vardı. Bu kadının eşi ile aralarında bazı sorunlar vardı. Bir gün kocası onu yüksek bir yere çıkardı. Kadının kavmi bu olayı duyunca hemen o noktaya koştular. Sonra erkeğin akrabaları da aynı noktaya geldiler. Aralarında tekme tokat kavga çıktı. Haber Allah Rasûlü'ne (s.a.v.) ulaşınca hemen aralarını düzeltmek için harekete geçti. Bunun üzerine yukarıdaki âyetler indi."

2. Haddi Aşmakla Kastedilen

2013- Süddî, âyette geçen ﴿تَبْغِي﴾ ***"haddi aşan"*** ifadesini: "Allah Rasûlü'nün hükmünden razı olmayanlar" şeklinde tefsir etmiştir.[13]

3. Müslümanların Aralarının Adaletle Düzeltilmesi

2014- Şevkânî'nin naklettiğine göre Süddî, âyetin ﴿فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ﴾ ***"aralarını adaletle düzeltin"*** ifadesini: "Onları Allah'ın kitabının hükmüne çağırarak, ister lehlerine isterse aleyhlerine olsun çıkacak karara razı olmaya çağırmak sûreti ile aralarını düzeltin" şeklinde tefsir etmiştir.[14]

Hucurât 10:

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿١٠﴾

"Mü'minler ancak kardeştirler. Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin. Allah'a karşı gelmekten sakının ki size merhamet edilsin." (10)

Hucurât 11:

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِنْ قَوْمٍ عَسَى أَنْ يَكُونُوا خَيْرًا مِنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِنْ نِسَاءٍ عَسَى أَنْ يَكُنَّ خَيْرًا مِنْهُنَّ وَلَا تَلْمِزُوا أَنْفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَابِ بِئْسَ الِاسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَانِ وَمَنْ لَمْ يَتُبْ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿١١﴾

"Ey iman edenler! Bir topluluk bir diğerini alaya almasın. Belki onlar kendilerinden daha iyidirler. Kadınlar da diğer kadınları alaya

13 Taberî, 26/74; İbn Kesîr, 4/211.
14 Şevkânî, 5/63.

almasın. Belki onlar kendilerinden daha iyidirler. Birbirinizi karalamayın, birbirinizi (kötü) lakaplarla çağırmayın. İmandan sonra fasıklık ne kötü bir namdır! Kim de tevbe etmezse, işte onlar zalimlerin ta kendileridir." (11)

Hucurât 12:

يا اَيُّهَا الَّذينَ اٰمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثيرًا مِنَ الظَّنِّ اِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ اِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبْ بَعْضُكُمْ بَعْضًا اَيُحِبُّ اَحَدُكُمْ اَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ اَخيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللّٰهَ اِنَّ اللّٰهَ تَوَّابٌ رَحيمٌ ﴿١٢﴾

"Ey iman edenler! Zannın birçoğundan sakının. Çünkü zannın bir kısmı günahtır. Birbirinizin kusurlarını ve mahremiyetlerini araştırmayın. Birbirinizin gıybetini yapmayın. Herhangi biriniz ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz! Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah tevbeyi çok kabul edendir, çok merhamet edendir." (12)

1. Nüzûl Sebebi

وَقَالَ السُّدِّيُّ فِي قَوْلِهِ: {أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا}: زَعَمَ أَنَّ سَلْمَانَ الْفَارِسِيَّ كَانَ مَعَ رَجُلَيْنِ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفَرٍ يَخْدُمُهُمَا وَيَخِفُّ لَهُمَا، وَيَنَالُ مِنْ طَعَامِهِمَا، وَأَنَّ سَلْمَانَ لَمَّا سَارَ النَّاسُ ذَاتَ يَوْمٍ وَبَقِيَ سَلْمَانُ نَائِمًا، لَمْ يَسِرْ مَعَهُمْ، فَجَعَلَ صَاحِبَاهُ يُكَلِّمَانِهِ فَلَمْ يَجِدَاهُ، فَضَرَبَا الخِباء فقالا ما يريد سليمان -أَوْ: هَذَا الْعَبْدُ- شَيْئًا غَيْرَ هَذَا: أَنْ يَجِيءَ إِلَى طَعَامٍ مَقْدُورٍ، وَخِبَاءٍ مَضْرُوبٍ! فَلَمَّا جَاءَ سَلْمَانُ أَرْسَلَاهُ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَطْلُبُ لَهُمَا إِدَامًا، فَانْطَلَقَ فأتى رسول اللَّهِ [صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ] وَمَعَهُ قَدَح لَهُ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، بَعَثَنِي أَصْحَابِي لِتؤدِمَهم إِنْ كَانَ عِنْدَكَ؟ قَالَ: «مَا يَصْنَعُ أَصْحَابُكَ بالأدْم؟ قَدِ ائْتَدَمُوا». فَرَجَعَ سَلْمَانُ يُخْبِرُهُمَا بِقَوْلِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَانْطَلَقَا حَتَّى أَتَيَا رَسُولَ اللَّهِ

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَا لَا وَالَّذِي بَعَثَكَ بِالْحَقِّ، مَا أَصَبْنَا طَعَامًا مُنْذُ نَزَلْنَا. قَالَ: «إِنَّكُمَا قَدِ ائْتَدَمْتُمَا بِسَلْمَانَ بِقَوْلِكُمَا»

2015- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî şöyle bir olay nakletmiştir:

"Bir gün Selmân evde uyuyakaldığı için arkadaşları ile birlikte çıkamamıştı. Arkadaşları onunla konuşmak istediler fakat onu yanlarında göremediler. Sonra oraya çadır kurdular ve şöyle dediler:

'Selmân'ın huyu hep böyledir. Ya hazır yemeğe ya da kurulmuş çadıra gelir!'

Sonra Selmân gelince onu Allah Rasûlü'nün yanına gönderdiler. Selmân beraberinde kendisine ait bir küçük kap götürmüştü. Selmân:

'Ey Allah'ın Peygamberi! Arkadaşlarım, sizden, varsa biraz katık istemek için beni gönderdiler' dedi. Allah Rasûlü:

مَا يَصْنَعُ أَصْحَابُكَ بِالْأُدِمِ وَقَدِ ائْتَدَمُوا ***'Arkadaşların katığı ne yapacaklar zaten kendileri katık elde ettiler'*** dedi.

Selmân geri dönüp onlara Peygamber'in haklarında söylediklerini haber verdi. Bunun üzerine arkadaşları hemen Peygamber'in yanına gelip şöyle dediler:

'Seni gönderen zata yemin ederiz ki geldiğimizden bu yana bir şey yemedik!' Allah Rasûlü:

إِنَّكُمَا قَدِ ائْتَدَمْتُمَا بِسَلْمَانَ بِقَوْلِكُمَا ***'Arkasından konuştuklarınızla Selmân'ın etini yediniz, bu yetmez mi?'*** dedi. Bunun üzerine ﴿أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا﴾ ***'Sizden biri kardeşinin ölü etini yemek istemez, değil mi?'*** âyeti indi."[15]

Hucurât 13:

يَاأَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿١٣﴾

15 İbn Kesîr, 4/216; Suyûtî, 6/94.

"Ey insanlar! Şüphe yok ki, biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık ve birbirinizi tanımanız için sizi boylara ve kabilelere ayırdık. Allah katında en değerli olanınız, O'na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır. Şüphesiz Allah hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdar olandır." (13)

Hucurât 14:

قَالَتِ الْأَعْرَابُ آمَنَّا قُلْ لَمْ تُؤْمِنُوا وَلَٰكِنْ قُولُوا أَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ الْإِيمَانُ فِي قُلُوبِكُمْ وَإِنْ تُطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَا يَلِتْكُمْ مِنْ أَعْمَالِكُمْ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٤﴾

"Bedevîler 'İman ettik' dediler. De ki: 'İman etmediniz. Fakat 'Boyun eğdik' deyin. Henüz iman kalplerinize girmedi. Eğer Allah'a ve Peygamberi'ne itaat ederseniz, yaptıklarınızdan hiçbir şeyi eksiltmez. Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.'" (14)

1. Âyetin Kimler Hakkında İndiği

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: نَزَلَتْ فِي الْأَعْرَابِ الْمَذْكُورِينَ فِي سُورَةِ الْفَتْحِ: أَعْرَابِ مُزَيْنَةَ وَجُهَيْنَةَ وَأَسْلَمَ وَغِفَارٍ وَالدِّيلِ وَأَشْجَعَ، قَالُوا آمَنَّا لِيَأْمَنُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ، فَلَمَّا اسْتُنْفِرُوا إِلَى الْمَدِينَةِ تَخَلَّفُوا، فَنَزَلَتْ

2016- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî bu âyetin Fetih sûresinde bahsi geçen; Müzeyne, Cüheyne, Eslem, Gifâr ve Eşca' ismindeki bedevî kabileleri hakkında indiğini söylemiştir. Bunlar mallarını ve canlarını koruma altına almak için inandık dediler. Daha sonra Medine'ye geldiklerinde savaşa katılmayıp geri kaldılar.[16]

Hucurât 15:

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ ﴿١٥﴾

16 Kurtubî, 7/6168.

"İman edenler ancak Allah'a ve Peygamberi'ne inanan, sonra şüpheye düşmeyen, Allah yolunda mallarıyla ve canlarıyla cihad edenlerdir. İşte onlar doğru kimselerin ta kendileridir." (15)

Hucurât 16:

قُلْ أَتُعَلِّمُونَ اللَّهَ بِدِينِكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا
فِي الْأَرْضِ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٦﴾

"(Ey Muhammed!) De ki: 'Siz Allah'a dininizi mi öğretiyorsunuz? Oysa Allah, göklerdeki ve yerdeki her şeyi bilir. Allah, her şeyi hakkıyla bilendir.'" (16)

Hucurât 17:

يَمُنُّونَ عَلَيْكَ أَنْ أَسْلَمُوا قُلْ لَا تَمُنُّوا عَلَيَّ إِسْلَامَكُمْ بَلِ اللَّهُ يَمُنُّ
عَلَيْكُمْ أَنْ هَدَاكُمْ لِلْإِيمَانِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٧﴾

"Onlar İslâm'a girdikleri için seni minnet altına sokuyorlar. De ki: 'Müslümanlığınızı benim başıma kakmayın. Eğer doğru kimselerseniz bilesiniz ki, sizi imana erdirdiği için asıl Allah size lütufta bulunmuştur.'" (17)

Hucurât 18:

إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ غَيْبَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٨﴾

"Şüphesiz Allah, göklerin ve yerin gizliliklerini bilir. Allah yaptıklarınızı görendir." (18)

50. KĀF SÛRESİ

Kāf 1-2:

قٓ وَالْقُرْآنِ الْمَجِيدِ ﴿١﴾ بَلْ عَجِبُوا أَنْ جَاءَهُمْ مُنْذِرٌ مِنْهُمْ فَقَالَ الْكَافِرُونَ هَذَا شَيْءٌ عَجِيبٌ ﴿٢﴾

"Kâf. Şerefli Kur'ân'a andolsun ki kâfirler, aralarından bir uyarıcının gelmesine şaştılar ve şöyle dediler: 'Bu tuhaf bir şeydir!'" (1-2)

Kāf 3:

أَإِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا ذَلِكَ رَجْعٌ بَعِيدٌ ﴿٣﴾

"Öldüğümüz ve toprak olduğumuz zaman mı (dirilecekmişiz)? Bu, akla uzak (imkânsız) bir dönüştür!" (3)

Kāf 4:

قَدْ عَلِمْنَا مَا تَنْقُصُ الْأَرْضُ مِنْهُمْ وَعِنْدَنَا كِتَابٌ حَفِيظٌ ﴿٤﴾

"Biz, toprağın onlardan neleri eksilttiğini kesinlikle bilmekteyiz. Yanımızda o bilgileri koruyan bir kitap vardır." (4)

1. Eksiltmeyle Kastedilen

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: النَّقْصُ هُنَا الْمَوْتُ

2017- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî şöyle dedi: "Buradaki eksiltme ölümdür."[17]

Kāf 5:

بَلْ كَذَّبُوا بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ فَهُمْ فِي أَمْرٍ مَرِيجٍ ﴿٥﴾

"Hatta gerçek kendilerine gelince onu yalanladılar. Artık onlar kararsız bir haldedirler." (5)

Kāf 6:

أَفَلَمْ يَنْظُرُوا إِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا وَزَيَّنَّاهَا وَمَا لَهَا مِنْ فُرُوجٍ ﴿٦﴾

"Üstlerindeki göğe bakmazlar mı? Onu nasıl bina ettik, nasıl donattık! Onda hiçbir düzensizlik ve eksiklik yoktur." (6)

Kāf 7:

وَالْأَرْضَ مَدَدْنَاهَا وَأَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ وَأَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ ﴿٧﴾

"Yeryüzünü de yaydık ve orada sabit dağlar yerleştirdik. Orada her türden iç açıcı çift bitkiler bitirdik." (7)

Kāf 8:

تَبْصِرَةً وَذِكْرَى لِكُلِّ عَبْدٍ مُنِيبٍ ﴿٨﴾

"Bütün bunlar, içtenlikle Allah'a yönelen her kulun gönül gözünü açmak ve ona öğüt ve ibret vermek içindir." (8)

---

17 Kurtubî, 7/6174; Şevkânî, 5/72.

Kāf 9:

وَنَزَّلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً مُبَارَكًا فَأَنْبَتْنَا بِهِ جَنَّاتٍ وَحَبَّ الْحَصِيدِ ﴿٩﴾

"Gökten bereketli bir su indirdik, onunla bahçeler ve biçilecek daneler bitirdik." (9)

Kāf 10:

وَالنَّخْلَ بَاسِقَاتٍ لَهَا طَلْعٌ نَضِيدٌ ﴿١٠﴾

"Bir de salkım salkım meyvesiyle uzun boylu hurma ağaçları..." (10)

1. ﴿بَاسِقَاتٍ﴾ "bâsikātin" İfadesi

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {بَاسِقَاتٍ} قَالَ: طِوَالٌ

2018- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿بَاسِقَاتٍ﴾ ***"bâsikātin"*** kelimesini "uzun boylu" şeklinde açıklamıştır.[18]

Kāf 11:

رِزْقًا لِلْعِبَادِ وَأَحْيَيْنَا بِهِ بَلْدَةً مَيْتًا كَذَلِكَ الْخُرُوجُ ﴿١١﴾

"Hepsi kullara rızık olsun diye. O yağmurla ölü toprağa can verdik. İşte insanların mezardan çıkışları da böyle olacak." (11)

Kāf 12:

كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَأَصْحَابُ الرَّسِّ وَثَمُودُ ﴿١٢﴾ وَعَادٌ وَفِرْعَوْنُ وَإِخْوَانُ لُوطٍ ﴿١٣﴾ وَأَصْحَابُ الْأَيْكَةِ وَقَوْمُ تُبَّعٍ كُلٌّ كَذَّبَ الرُّسُلَ فَحَقَّ وَعِيدِ ﴿١٤﴾

"Onlardan önce Nûh kavmi, Ress halkı ve Semûd kavmi, Âd ve Firavun, Lût'un kardeşleri, Eykeliler, Tübba' kavmi de yalanlamıştı.

18 . İbn Kesîr, 4/222.

Bütün bunlar (kendilerine gönderilen) peygamberleri yalanladılar, böylece kendilerini uyardığım şey gerçekleşti." (12-14)

Kāf 15:

أَفَعَيِينَا بِالْخَلْقِ الْأَوَّلِ بَلْ هُمْ فِي لَبْسٍ مِنْ خَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿١٥﴾

"İlk yaratmada âcizlik mi gösterdik? Hayır, onlar yeni bir yaratma hususunda şüphe içindedirler." (15)

Kāf 16:

وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ وَنَعْلَمُ مَا تُوَسْوِسُ بِهِ نَفْسُهُ وَنَحْنُ
أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ ﴿١٦﴾

"Andolsun, insanı biz yarattık ve nefsinin kendisine fısıldadıklarını biliriz ve biz ona şah damarından daha yakınız." (16)

Kāf 17:

إِذْ يَتَلَقَّى الْمُتَلَقِّيَانِ عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشِّمَالِ قَعِيدٌ ﴿١٧﴾

"İki melek (insanın) sağında ve solunda otururak yaptıklarını yazmaktadırlar." (17)

Kāf 18:

مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ ﴿١٨﴾

"İnsan hiçbir söz söylemez ki, yanında gözetleyen yazmaya hazır bir melek bulunmasın." (18)

Kāf 19:

وَجَاءَتْ سَكْرَةُ الْمَوْتِ بِالْحَقِّ ذَلِكَ مَا كُنْتَ مِنْهُ تَحِيدُ ﴿١٩﴾

"Ölüm sarhoşluğu gerçekten gelir de, 'İşte (ey insan) bu, senin öteden beri kaçtığın şeydir' denir." (19)

1. ﴿رَقِيبٌ﴾ "rakîbün" İfadesi

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ فِي قَوْلِهِ تَعالَى {رَقِيبٌ} قالَ: هُوَ الْحافِظُ

2019- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿رَقِيبٌ﴾ ***"rakîbün"*** ifadesini "gözetleyen ve koruyan" şeklinde tefsir etmiştir.[19]

Kāf 20:

وَنُفِخَ فِي الصُّورِ ذَلِكَ يَوْمُ الْوَعِيدِ ﴿٢٠﴾

"Sûr'a üfürülür; işte bu, geleceği vadedilen gündür." (20)

Kāf 21:

وَجَاءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَعَهَا سَائِقٌ وَشَهِيدٌ ﴿٢١﴾

"Herkes, yanında bir sürücü ve bir de şahit olmak üzere iki melek ile birlikte gelir." (21)

1. Sürücü ve Şahitle Kastedilen

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قالَ: السّائِقُ الْمَلَكُ، وَالشَّهِيدُ الْعَمَلُ

2020- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî şöyle demiştir: "Âyetteki sürücü ile melek; şahit ile de amel kastedilmektedir."[20]

---

19 Kurtubî, 7/6181.
20 İbn Kesîr, 4/225.

Kāf 22:

لَقَدْ كُنْتَ فِي غَفْلَةٍ مِنْ هٰذَا فَكَشَفْنَا عَنْكَ غِطَاءَكَ فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ ﴿٢٢﴾

"(Ona) 'Andolsun ki sen bundan gaflette idin. Şimdi gaflet perdeni açtık; artık bugün gözün keskindir' (denir.)" (22)

1. Gaflet Perdesinin Açılmasıyla Kastedilen

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: إِذا كَانَ فِي بَطنِ أُمِّهِ فَوَلَدَ

2021- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî şöyle demiştir: "Ona bu söz ana rahminde söylenir ve hemen peşinden doğar."[21]

Kāf 23-26:

وَقَالَ قَرِينُهُ هَذَا مَا لَدَيَّ عَتِيدٌ ﴿٢٣﴾ أَلْقِيَا فِي جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ ﴿٢٤﴾ مَنَّاعٍ لِلْخَيْرِ مُعْتَدٍ مُرِيبٍ ﴿٢٥﴾ الَّذِي جَعَلَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ فَأَلْقِيَاهُ فِي الْعَذَابِ الشَّدِيدِ ﴿٢٦﴾

"Yanındaki arkadaşı, 'İşte yanımdaki hazır' der. (İki meleğe şu emir verilir:) Haydi, ikiniz her inatçı kâfiri, hayra bütün gücüyle engel olanı, azgın şüpheciyi cehenneme atın; Allah ile beraber başka ilâh edineni, şiddetli azaba birlikte atın!" (23-26)

Kāf 27:

قَالَ قَرِينُهُ رَبَّنَا مَا أَطْغَيْتُهُ وَلَكِنْ كَانَ فِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ ﴿٢٧﴾

"Arkadaşı (olan şeytan) der ki: 'Ey Rabbimiz! Onu ben azdırmadım, fakat kendisi derin bir sapıklık içinde idi.'" (27)

21 Kurtubî, 7/6185.

Kāf 28:

قَالَ لَا تَخْتَصِمُوا لَدَيَّ وَقَدْ قَدَّمْتُ إِلَيْكُمْ بِالْوَعِيدِ ﴿٢٨﴾

"O esnada (Allah) buyurur: Huzurumda çekişmeyin! Ben size daha önce uyarı göndermiştim!" (27)

Kāf 29:

مَا يُبَدَّلُ الْقَوْلُ لَدَيَّ وَمَا أَنَا بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ ﴿٢٩﴾

"Benim huzurumda söz değiştirilmez ve ben kullara asla zulmedici değilim." (29)

Kāf 30:

يَوْمَ نَقُولُ لِجَهَنَّمَ هَلِ امْتَلَأْتِ وَتَقُولُ هَلْ مِنْ مَزِيدٍ ﴿٣٠﴾

"O gün cehenneme, 'Doldun mu?' deriz. O da, 'Daha var mı?' der." (30)

Kāf 31:

وَأُزْلِفَتِ الْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ غَيْرَ بَعِيدٍ ﴿٣١﴾

"Cennet, Allah'a karşı gelmekten sakınanlara uzak olmayacak şekilde yaklaştırılacak." (31)

1. Yaklaştırılacak Olan Şey

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {أُزْلِفَتِ} قَالَ: أُدنِيَتْ وَ قُرِبَتْ

2022- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿أُزْلِفَتِ﴾ ***"yaklaştırılacak"*** ifadesini: "Cennet muttakilere yakınlaştırılacak" şeklinde tefsir etmiştir.[22]

22 İbn Kesîr, 4/228.

Kāf 32-33:

هَذَا مَا تُوعَدُونَ لِكُلِّ أَوَّابٍ حَفِيظٍ ﴿٣٢﴾ مَنْ خَشِيَ
الرَّحْمٰنَ بِالْغَيْبِ وَجَاءَ بِقَلْبٍ مُنِيبٍ ﴿٣٣﴾

"(Onlara şöyle denir:) 'İşte bu, size (dünyada) vadedilmekte olan şeydir. O, her tevbe eden, O'nun emrini gözeten için, görmediği halde sırf saygıdan dolayı Rahmân'dan korkan ve O'na yönelmiş bir kalp ile gelen kimseler içindir.'" (32-33)

1. Rahmân'dan Korkan İfadesiyle Kastedilen

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: يَعْنِي فِي الْخَلْوَةِ حَيْثُ لا يَرَاهُ أَحَدٌ

2023- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî şöyle demiştir: "Yalnız iken kimsenin görmediği ortamlarda Rahmân'dan korkan kimseden bahsedilir."[23]

Kāf 34:

ادْخُلُوهَا بِسَلَامٍ ذَلِكَ يَوْمُ الْخُلُودِ ﴿٣٤﴾

"Oraya esenlikle girin. İşte bu, ebedîlik günüdür." (34)

Kāf 35:

لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ فِيهَا وَلَدَيْنَا مَزِيدٌ ﴿٣٥﴾

"Orada kendileri için diledikleri her şey vardır. Katımızda daha fazlası da vardır." (35)

23 Kurtubî, 7/6191.

Kāf 36:

وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْنٍ هُمْ أَشَدُّ مِنْهُمْ بَطْشًا فَنَقَّبُوا فِي الْبِلَادِ هَلْ مِنْ مَحِيصٍ ﴿٣٦﴾

"Biz onlardan önce, kendilerinden daha zorlu nice nesilleri helâk ettik de ülke ülke dolaşıp kaçacak delik aradılar. Kaçacak bir yer mi var?" (36)

Kāf 37:

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَذِكْرَىٰ لِمَنْ كَانَ لَهُ قَلْبٌ أَوْ أَلْقَى السَّمْعَ وَهُوَ شَهِيدٌ ﴿٣٧﴾

"Şüphesiz bunda, aklı olan yahut hazır bulunup kulak veren kimseler için bir öğüt vardır." (37)

Kāf 38:

وَلَقَدْ خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَمَا مَسَّنَا مِنْ لُغُوبٍ ﴿٣٨﴾

"Andolsun, gökleri, yeri ve ikisi arasında bulunanları altı günde (altı evrede) yarattık. Bize bir yorgunluk da dokunmadı." (38)

Kāf 39:

فَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوبِ ﴿٣٩﴾

"O halde onların söylediklerine sabret ve güneşin doğuşundan önce de batışından önce de Rabbini hamd ederek tesbih et." (39)

Kāf 40:

وَمِنَ اللَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَأَدْبَارَ السُّجُودِ ﴿٤٠﴾

"Gecenin bir bölümünde ve secdelerin ardından da O'nu tesbih et." (40)

Kāf 41:

وَاسْتَمِعْ يَوْمَ يُنَادِ الْمُنَادِ مِنْ مَكَانٍ قَرِيبٍ ﴿٤١﴾

"Seslenenin yakın bir yerden sesleneceği güne kulak ver." (41)

Kāf 42:

يَوْمَ يَسْمَعُونَ الصَّيْحَةَ بِالْحَقِّ ذَلِكَ يَوْمُ الْخُرُوجِ ﴿٤٢﴾

"O gün insanlar hakka çağıran o korkunç sesi işiteceklerdir. İşte bu, (kabirlerden) çıkış günüdür." (42)

Kāf 43:

إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي وَنُمِيتُ وَإِلَيْنَا الْمَصِيرُ ﴿٤٣﴾

"Şüphesiz biz diriltir ve öldürürüz. Dönüş de ancak bizedir." (43)

Kāf 44:

يَوْمَ تَشَقَّقُ الْأَرْضُ عَنْهُمْ سِرَاعًا ذَلِكَ حَشْرٌ عَلَيْنَا يَسِيرٌ ﴿٤٤﴾

"O gün yer, onların üzerinden süratle yarılıp açılır. Bu, (hesap için) bir toplamadır, bize göre kolaydır." (44)

Kāf 45:

نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِجَبَّارٍ فَذَكِّرْ بِالْقُرْآنِ مَنْ يَخَافُ وَعِيدِ ﴿٤٥﴾

"Biz onların ne dediklerini çok iyi biliyoruz. Sen, onlara karşı bir zorba değilsin. O halde sen, benim uyarımdan korkan kimselere Kur'ân ile öğüt ver." (45)

51. ZÂRİYÂT SÛRESİ

Zâriyât 1:

وَالذَّارِيَاتِ ذَرْوًا ﴿١﴾

"O savurdukça savuran rüzgârlara," (1)

1. ﴿الذَّارِيَاتِ﴾ "ez-zâriyâti" İfadesi

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {الذَّارِيَاتِ}: الرِّيَاحُ

2024- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿الذَّارِيَاتِ﴾ ***"ez-zâriyâti"*** ifadesini: "Rüzgâr" şeklinde tefsir etmiştir.

Zâriyât 2:

فَالْحَامِلَاتِ وِقْرًا ﴿٢﴾

"Yükünü yüklenenlere," (2)

Zâriyât 3:

فَالْجَارِيَاتِ يُسْرًا ﴿٣﴾

"Kolayca akıp gidenlere," (3)

1. Akıp Gidenlerle Kastedilen

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {الْجَارِيَاتِ}: السُّفُنُ

2025- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî şöyle demiştir: "Gemiler kastedilir."

Zâriyât 4:

فَالْمُقَسِّمَاتِ اَمْرًا ﴿٤﴾

"İşin idaresini taksim edenlere andolsun ki," (4)

1. İşin İdaresini Taksim Edenler

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {فَالْمُقَسِّمَاتِ}: هُمُ المَلائِكَةُ

2026- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî şöyle demiştir: "Bundan kasıt meleklerdir."[24]

Zâriyât 5:

إِنَّمَا تُوعَدُونَ لَصَادِقٌ ﴿٥﴾

"Size vadedilen kesinlikle doğrudur." (5)

Zâriyât 6:

وَإِنَّ الدِّينَ لَوَاقِعٌ ﴿٦﴾

"Ve ceza mutlaka vuku bulacaktır." (6)

24 İbn Kesîr, 4/231.

Zâriyât 7:

وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْحُبُكِ ﴿٧﴾

"Hubuk sahibi göğe andolsun ki" (7)

1. Hubuk Sahibi Gökle Kastedilen

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: أَيْ ذاتَ الْجَمالِ والْبهاءِ وَالْحسنِ والْاسْتِواءِ

2027- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî bu âyeti "Güzel, ahenkli, kusursuz ve pürüzsüz göğe andolsun" şeklinde tefsir etmiştir.

Zâriyât 8:

إِنَّكُمْ لَفِي قَوْلٍ مُخْتَلِفٍ ﴿٨﴾

"Muhakkak siz, çelişkili sözler söylüyorsunuz." (8)

Zâriyât 9:

يُؤْفَكُ عَنْهُ مَنْ أُفِكَ ﴿٩﴾

"Ondan dönen döndürülür." (9)

1. Döndürülmekle Kastedilen

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ ف قَالَ: يُضِلُّ عَنْها مَنْ اُضِلَّ

2028- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî bu âyeti, "Ondan saptırılan saptırılır" şeklinde tefsir etmiştir.[25]

25 İbn Kesîr, 4/232.

Zâriyât 10:

قُتِلَ الْخَرَّاصُونَ ﴿١٠﴾

"Kahrolsun o koyu yalancılar!" (10)

Zâriyât 11:

الَّذِينَ هُمْ فِي غَمْرَةٍ سَاهُونَ ﴿١١﴾

"Onlar koyu bir cehalet içerisinde kalmış gafillerdir." (11)

Zâriyât 12:

يَسْأَلُونَ أَيَّانَ يَوْمُ الدِّينِ ﴿١٢﴾

"Din gününün ne zaman olduğunu sorarlar." (12)

Zâriyât 13:

يَوْمَ هُمْ عَلَى النَّارِ يُفْتَنُونَ ﴿١٣﴾

"O gün onlar ateşe sokulacaklardır." (13)

Zâriyât 14:

ذُوقُوا فِتْنَتَكُمْ هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تَسْتَعْجِلُونَ ﴿١٤﴾

"Azabınızı tadın! Acele gelmesini beklediğiniz şey budur işte! (denir.)" (14)

Zâriyât 15-16:

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿١٥﴾ آخِذِينَ مَا آتَاهُمْ
رَبُّهُمْ إِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذَلِكَ مُحْسِنِينَ ﴿١٦﴾

"Şüphesiz ki Allah'a isyandan sakınanlar Rablerinin kendilerine verdiğini alarak cennetlerde ve pınar başlarında bulunacaklar. Kuşkusuz onlar, bundan önce dünyada güzel davrananlardı." (15-16)

Zâriyât 17:

كَانُوا قَلِيلًا مِنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ ﴿١٧﴾

"Geceleri pek az uyurlardı." (17)

Zâriyât 18:

وَبِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ﴿١٨﴾

"Seherlerde bağışlanma dilerlerdi." (18)

Zâriyât 19:

وَفِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ لِلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ ﴿١٩﴾

"Mallarında (yardım) isteyen ve (iffetinden dolayı isteyemeyip) mahrum olanlar için bir hak vardır." (19)

Zâriyât 20:

وَفِي الْأَرْضِ آيَاتٌ لِلْمُوقِنِينَ ﴿٢٠﴾

"Kesin olarak inananlar için yeryüzünde âyetler vardır." (20)

Zâriyât 21:

وَفِي أَنْفُسِكُمْ أَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٢١﴾

"Ve kendi nefislerinizde birçok alâmetler vardır. Görmüyor musunuz?!" (21)

1. Nefislerdeki Alâmetler

عَنِ السُّدِّيِّ فِي قَوْلِهِ: وَفِي أَنْفُسِكُمْ أَفَلا تُبْصِرُونَ قَالَ: فِيمَا يَدْخُلُ مِنْ طَعَامِكُمْ وَمَا يَخْرُجُ وَاللَّهُ أعلم

2029- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî bu âyeti "içinize giren ve çıkan yemekleriniz" şeklinde tefsir etmiştir.[26]

Zâriyât 22:

وَفِي السَّمَاءِ رِزْقُكُمْ وَمَا تُوعَدُونَ ﴿٢٢﴾

"Semada da rızkınız ve size vadedilen başka şeyler vardır." (22)

Zâriyât 23:

فَوَرَبِّ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ لَحَقٌّ مِثْلَ مَا أَنَّكُمْ تَنْطِقُونَ ﴿٢٣﴾

"Göğün ve yerin Rabbine andolsun ki bu vaad, sizin konuşmanız gibi kesin ve gerçektir." (23)

Zâriyât 24:

هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ ضَيْفِ إِبْرَاهِيمَ الْمُكْرَمِينَ ﴿٢٤﴾

"İbrâhim'in ağırlanan misafirlerinin haberi sana geldi mi? (Bunlar meleklerdi.)" (24)

Zâriyât 25:

إِذْ دَخَلُوا عَلَيْهِ فَقَالُوا سَلَامًا قَالَ سَلَامٌ قَوْمٌ مُنْكَرُونَ ﴿٢٥﴾

"Hani onlar, İbrâhim'in yanına varmışlar ve 'Selâm olsun sana!' demişlerdi. O da 'Size de selâm olsun.' demiş, 'Bunlar tanınmamış (yabancı) kimseler' (diye düşünmüştü)." (25)

26 Kurtubî, 7/6210; Suyûtî, 6/114.

Zâriyât 26:

فَرَاغَ إِلَى أَهْلِهِ فَجَاءَ بِعِجْلٍ سَمِينٍ ﴿٢٦﴾

"Hissettirmeden ailesinin yanına gidip, (pişirilmiş) semiz bir buzağı getirdi." (26)

Zâriyât 27:

فَقَرَّبَهُ إِلَيْهِمْ قَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ ﴿٢٧﴾

"Onu önlerine koydu. 'Yemez misiniz?' dedi." (27)

Zâriyât 28:

فَأَوْجَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً قَالُوا لَا تَخَفْ وَبَشَّرُوهُ بِغُلَامٍ عَلِيمٍ ﴿٢٨﴾

"(Yemediklerini görünce) onlardan İbrâhim'in içine bir korku düştü. Onlar, 'Korkma' dediler ve onu bilgin bir oğul ile müjdelediler." (28)

Zâriyât 29:

فَأَقْبَلَتِ امْرَأَتُهُ فِي صَرَّةٍ فَصَكَّتْ وَجْهَهَا وَقَالَتْ عَجُوزٌ عَقِيمٌ ﴿٢٩﴾

"Bunun üzerine karısı bir çığlık koparark elini yüzüne vurdu. 'Ben kısır bir kocakarıyım?' dedi." (29)

1. İbrâhim'in Eşine Çocuk Müjdesi

حَدَّثَنِي مُوسَى بْنُ هَارُونَ قَالَ: ثَنَا عَمْرُو بْنُ حَمَّادٍ قَالَ: ثَنَا أَسْبَاطُ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: «لَمَّا بِشَّرَ جِبْرِيلُ سَارَّةَ بِإِسْحَاقَ، وَمِنْ وَرَاءِ إِسْحَاقَ يَعْقُوبُ، ضَرَبَتْ جَبْهَتَهَا عَجَبًا، فَذَلِكَ قَوْلُهُ: {فَصَكَّتْ وَجْهَهَا} [الذاريات: ٢٩]»

2030- Taberî'nin, Mûsâ b. Hârûn → Amr b. Hammâd → Esbât kanalıyla naklettiğine göre Süddî bu âyetin tefsiri ile ilgili şunları söylemiştir:

"Cebrâil, Sâre'ye İshak'ı ondan sonra da Ya'kûb'u müjdeleyince kadın şaşırdığı için eli ile kendi yüzüne vurup bu sözü söyledi."[27]

Zâriyât 30:

قَالُوا كَذَلِكِ قَالَ رَبُّكِ إِنَّهُ هُوَ الْحَكِيمُ الْعَلِيمُ ﴿٣٠﴾

"Onlar dediler ki: 'Rabbin böyle buyurdu. Şüphesiz O, hüküm ve hikmet sahibidir, hakkıyla bilendir.'" (30)

Zâriyât 31:

قَالَ فَمَا خَطْبُكُمْ أَيُّهَا الْمُرْسَلُونَ ﴿٣١﴾

"İbrâhim, onlara: 'O halde asıl işiniz nedir ey elçiler?' dedi." (31)

Zâriyât 32-34:

قَالُوا إِنَّا أُرْسِلْنَا إِلَى قَوْمٍ مُجْرِمِينَ ﴿٣٢﴾ لِنُرْسِلَ عَلَيْهِمْ حِجَارَةً
مِنْ طِينٍ ﴿٣٣﴾ مُسَوَّمَةً عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُسْرِفِينَ ﴿٣٤﴾

"Onlar şöyle dediler: 'Biz suçlu bir kavme (Lût'un kavmine), üzerlerine çamurdan, pişirilmiş ve Rabbinin katında haddi aşanlar için belirlenmiş taşlar yağdırmak için gönderildik.'" (32-34)

Zâriyât 35:

فَأَخْرَجْنَا مَنْ كَانَ فِيهَا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٣٥﴾

"Orada (Lût'un yöresinde) bulunan mü'minleri çıkardık." (35)

27 Taberî, 26/114.

Zâriyât 36:

فَمَا وَجَدْنَا فِيهَا غَيْرَ بَيْتٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ ﴿٣٦﴾

"Zaten orada bir ev halkından başka Müslüman bulamadık." (36)

Zâriyât 37:

وَتَرَكْنَا فِيهَا آيَةً لِلَّذِينَ يَخَافُونَ الْعَذَابَ الْأَلِيمَ ﴿٣٧﴾

"Orada, elem dolu azaptan korkacaklar için bir ibret bıraktık." (37)

Zâriyât 38:

وَفِي مُوسَى إِذْ أَرْسَلْنَاهُ إِلَى فِرْعَوْنَ بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ ﴿٣٨﴾

"Mûsâ kıssasında da ibret vardır. Hani biz onu açık bir delil ile Firavun'a göndermiştik." (38)

Zâriyât 39:

فَتَوَلَّى بِرُكْنِهِ وَقَالَ سَاحِرٌ أَوْ مَجْنُونٌ ﴿٣٩﴾

"Firavun ordusuyla birlikte yüz çevirmiş, 'O, bir büyücüdür veya bir delidir' demişti." (39)

Zâriyât 40:

فَأَخَذْنَاهُ وَجُنُودَهُ فَنَبَذْنَاهُمْ فِي الْيَمِّ وَهُوَ مُلِيمٌ ﴿٤٠﴾

"Bunun üzerine biz de kendisini ve ordularını yakalayıp denize attık. O ise (pişman olmuş), kendini kınıyordu." (40)

Zâriyât 41:

وَفِي عَادٍ إِذْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الرِّيحَ الْعَقِيمَ ﴿٤١﴾

"Âd kavminde de ibretler vardır. Hani onların üzerine köklerini kesen rüzgârı göndermiştik." (41)

Zâriyât 42:

مَا تَذَرُ مِنْ شَيْءٍ أَتَتْ عَلَيْهِ إِلَّا جَعَلَتْهُ كَالرَّمِيمِ ﴿٤٢﴾

"Üzerine uğradığı hiçbir şeyi bırakmıyor, mutlaka onu kül ediyordu." (42)

1. ﴿الرَّمِيمِ﴾ "er-ramîmi" İfadesi

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: كالتُّرَابِ الْمَدْقُوقِ

2031- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî, âyeti "Toz haline gelmiş toprak" şeklinde tefsir etmiştir.[28]

Zâriyât 43:

وَفِي ثَمُودَ إِذْ قِيلَ لَهُمْ تَمَتَّعُوا حَتَّى حِينٍ ﴿٤٣﴾

"Semûd kavminde de ibretler vardır. Hani onlara, 'Bir süreye kadar faydalanın bakalım' denmişti." (43)

Zâriyât 44:

فَعَتَوْا عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ فَأَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ وَهُمْ يَنْظُرُونَ ﴿٤٤﴾

"Derken Rablerinin emrinden uzaklaşıp azmışlardı. Bu yüzden bakınıp dururken kendilerini yıldırım çarpıvermişti." (44)

---

28 Kurtubî, 7/6221.

Zâriyât 45:

فَمَا اسْتَطَاعُوا مِنْ قِيَامٍ وَمَا كَانُوا مُنْتَصِرِينَ ﴿٤٥﴾

"Artık ne yerlerinden kalkmaya güçleri yetti ne de başkasından yardım görebildiler." (45)

Zâriyât 46:

وَقَوْمَ نُوحٍ مِنْ قَبْلُ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ ﴿٤٦﴾

"Bunlardan önce de Nûh kavmini helâk etmiştik. Çünkü onlar fâsık bir toplum idiler." (46)

Zâriyât 47:

وَالسَّمَاءَ بَنَيْنَاهَا بِأَيْدٍ وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ ﴿٤٧﴾

"Göğü kendi ellerimizle biz kurduk ve biz (onu) elbette genişleticiyiz." (47)

Zâriyât 48:

وَالْأَرْضَ فَرَشْنَاهَا فَنِعْمَ الْمَاهِدُونَ ﴿٤٨﴾

"Yeri de biz döşedik. Biz ne güzel döşeyiciyiz." (48)

Zâriyât 49:

وَمِنْ كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٤٩﴾

"Düşünüp ibret alasınız diye her şeyden (erkekli dişili) iki eş yarattık." (49)

Zâriyât 50:

فَفِرُّوا إِلَى اللَّهِ إِنِّي لَكُمْ مِنْهُ نَذِيرٌ مُبِينٌ ﴿٥٠﴾

"O halde Allah'a koşun. Şüphesiz ben, size O'nun katından gönderilmiş açık bir uyarıcıyım." (50)

Zâriyât 51:

وَلَا تَجْعَلُوا مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ إِنِّي لَكُمْ مِنْهُ نَذِيرٌ مُبِينٌ ﴿٥١﴾

"Allah ile beraber başka bir ilâh edinmeyin. Gerçekten ben size Allah tarafından gönderilmiş açık bir uyarıcıyım." (51)

Zâriyât 52:

كَذَلِكَ مَا أَتَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ رَسُولٍ إِلَّا قَالُوا سَاحِرٌ أَوْ مَجْنُونٌ ﴿٥٢﴾

"İşte böyle! Onlardan öncekilere hiçbir peygamber gelmemişti ki, 'O bir büyücüdür' yahut 'Bir delidir' demiş olmasınlar." (52)

Zâriyât 53:

أَتَوَاصَوْا بِهِ بَلْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ ﴿٥٣﴾

"Onlar bunu birbirlerine tavsiye mi ettiler (ki hep aynı şeyleri söylüyorlar)? Hayır, onlar azgın bir topluluktur." (53)

Zâriyât 54:

فَتَوَلَّ عَنْهُمْ فَمَا أَنْتَ بِمَلُومٍ ﴿٥٤﴾

"Artık onlara aldırma. (Davete uymamalarından dolayı) sen kınanacak değilsin." (54)

Zâriyât 55:

وَذَكِّرْ فَإِنَّ الذِّكْرَى تَنْفَعُ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٥٥﴾

"Sen yine de öğüt ver. Çünkü öğüt mü'minlere fayda verir." (55)

Zâriyât 56:

وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾

"Ben cinleri ve insanları ancak bana kulluk etsinler diye yarattım." (56)

1. Kulluk İçin Yaratılan İnsanların Durumları

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: مِنَ الْعِبَادِ ما يَنْفَعُ وَمِنها ما لايَنْفَعُ لأَنَّ صاحِبُها مُشْرِكٌ

2032- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî bu âyetin tefsiri ile ilgili şunları söylemiştir:

"Bazıları yaptıkları kulluktan fayda görür, bazı kullar ise müşrik olduğu için yaptığı kulluktan fayda görmez."[29]

Zâriyât 57:

مَا أُرِيدُ مِنْهُمْ مِنْ رِزْقٍ وَمَا أُرِيدُ أَنْ يُطْعِمُونِ ﴿٥٧﴾

"Ben, onlardan bir rızık istemiyorum. Bana yedirmelerini de istemiyorum." (57)

Zâriyât 58:

إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ ﴿٥٨﴾

"Şüphesiz Allah rızık verendir, güçlüdür, çok kuvvetlidir." (58)

29 İbn Kesîr, 4/248.

Zâriyât 59:

فَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا ذَنُوبًا مِثْلَ ذَنُوبِ أَصْحَابِهِمْ فَلَا يَسْتَعْجِلُونِ ﴿٥٩﴾

"Şüphesiz zulmedenler için (önceki müşrik) arkadaşlarının azap payı gibi payları vardır. Artık azabımı acele istemesinler." (59)

Zâriyât 60:

فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ يَوْمِهِمُ الَّذِي يُوعَدُونَ ﴿٦٠﴾

"Uyarıldıkları günlerinden dolayı vay o inkâr edenlerin haline!" (60)

52. TÛR SÛRESİ

Tûr 1-3:

وَالطُّورِ ﴿١﴾ وَكِتَابٍ مَسْطُورٍ ﴿٢﴾ فِي رَقٍّ مَنْشُورٍ ﴿٣﴾

"Tûr'a, yayılmış ince deri üzerine satır satır yazılmış Kitab'a," (1-3)

Tûr 4:

وَالْبَيْتِ الْمَعْمُورِ ﴿٤﴾

"Ve Beytü'l-Ma'mûr'a," (4)

1. Beytü'l-Ma'mûr

قَالَ السُّدِّيُّ: ذُكِرَ لَنَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ يَوْمًا لِأَصْحَابِهِ: «هَلْ تَدْرُونَ مَا الْبَيْتُ الْمَعْمُورُ؟» قَالُوا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قَالَ: «فَإِنَّهُ مَسْجِدٌ فِي السَّمَاءِ بِحِيَالِ الْكَعْبَةِ لَوْ خَرَّ لَخَرَّ عَلَيْهَا، يُصَلَّى فِيهِ كُلَّ يَوْمٍ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ إِذَا خَرَجُوا مِنْهُ لَمْ يَعُودُوا، آخِرُ مَا عَلَيْهِمْ »

2033- Süddî bu âyetin tefsiri ile ilgili şunları söylemiştir: "Bize anlatıldığına göre Allah Rasûlü bir gün sahâbeye şöyle dedi:

هَلْ تَدْرُونَ مَا الْبَيْتُ الْمَعْمُورُ '***Beytü'l-Ma'mur'un ne olduğunu biliyor musunuz***?' Sahâbe:

'Allah ve Rasûlü bilir!' dediler. Allah Rasûlü:

فَإِنَّهُ مَسْجِدٌ فِي السَّمَاءِ بِحِيَالِ الْكَعْبَةِ لَوْ خَرَّ لَخَرَّ عَلَيْهَا يُصَلِّي فِيهِ كُلَّ يَوْمٍ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ إِذَا خَرَجُوا مِنْهُ لَمْ يَعُودُوا آخِرَ مَا عَلَيْهِمْ '***Gökte Kâbe'nin hizasına denk gelen bir mesciddir. Eğer bu mescid düşerse yeryüzünde Kâbe'nin üzerine düşer. Her gün yetmiş bin melek orada namaz kılar. Oradan çıkan melek bir daha oraya gelmez***'[30] dedi."

Tûr 5:

﴿وَالسَّقْفِ الْمَرْفُوعِ ﴿٥﴾﴾

"Yükseltilmiş tavana," (5)

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: السَّقْفُ هُوَ السَّمَاءُ

2034- Süddî şöyle dedi: "Tavan, göktür."

Tûr 6:

﴿وَالْبَحْرِ الْمَسْجُورِ ﴿٦﴾﴾

"Mescûr denize andolsun ki," (6)

1. ﴿الْمَسْجُورِ﴾ "el-mescûri" İfadesi

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: الْمَمْنُوعُ الْمَكْفُوفُ عَنِ الْأَرْضِ؛ لِئَلَّا يَغْمُرَهَا فَيُغْرِقَ أَهْلَهَا

2035- Süddî bu âyeti "Yerküreye akması engellenmiş denizdir. Eğer bu engellenme olmazsa yeryüzüne akar ve insanlar boğulur" şeklinde tefsir etmiştir.[31]

---

30 İbn Kesîr, 4/249. Aynı rivâyet Taberânî, *el-Kebîr*'de 11/417, 12185 no'lu rivâyette geçer. Rivâyet İbn Abbas'a isnad edilmektedir. Heysemî, *Mecmaʿu'z-Zevâ'id* isimli eserinde (7/114) bu rivâyeti nakletmiştir. Ancak rivâyet silsilesinde metruk kabul edilen İshak b. Beşir, Ebû Huzeyfe geçmektedir.

31 İbn Kesîr, 4/249.

Tûr 7-8:

إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ لَوَاقِعٌ ﴿٧﴾ مَا لَهُ مِنْ دَافِعٍ ﴿٨﴾

"Rabbinin azabı mutlaka vuku bulacaktır. Ona engel olacak hiçbir şey yoktur." (7-8)

Tûr 9:

يَوْمَ تَمُورُ السَّمَاءُ مَوْرًا ﴿٩﴾

"O gün gök şiddetle sallanıp çalkalanır." (9)

Tûr 10:

وَتَسِيرُ الْجِبَالُ سَيْرًا ﴿١٠﴾

"Dağlar yürüdükçe yürür." (10)

Tûr 11-12:

فَوَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿١١﴾ الَّذِينَ هُمْ فِي خَوْضٍ يَلْعَبُونَ ﴿١٢﴾

"İşte o gün, içine daldıkları dünya zevki içinde eğlenip oyalanan yalanlayıcıların vay haline!" (11-12)

Tûr 13-14:

يَوْمَ يُدَعُّونَ إِلَى نَارِ جَهَنَّمَ دَعًّا ﴿١٣﴾ هَذِهِ النَّارُ الَّتِي كُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ ﴿١٤﴾

"Cehennem ateşine itilip atılacakları gün onlara, 'İşte bu yalanlamakta olduğunuz ateştir' denilir." (13-14)

Tûr 15:

أَفَسِحْرٌ هَذَا أَمْ أَنْتُمْ لَا تُبْصِرُونَ ﴿١٥﴾

"Bir büyü müdür bu, yoksa görmüyor musunuz?" (15)

Tûr 16:

اصْلَوْهَا فَاصْبِرُوا أَوْ لَا تَصْبِرُوا سَوَاءٌ عَلَيْكُمْ إِنَّمَا تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٦﴾

"Girin oraya. İster dayanın ister dayanmayın, sizin için birdir. Size ancak yapmakta olduğunuzun karşılığı veriliyor." (16)

Tûr 17-18:

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَعِيمٍ ﴿١٧﴾ فَاكِهِينَ بِمَا آتَاهُمْ
رَبُّهُمْ وَوَقَاهُمْ رَبُّهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ ﴿١٨﴾

"Şüphesiz Allah'a karşı gelmekten sakınanlar Rablerinin, kendilerine verdiği şeylerle zevk ve mutluluk duyarak cennetlerde ve nimetler içinde bulunurlar. Rableri onları cehennem azabından korumuştur." (17-18)

Tûr 19-20:

كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾ مُتَّكِئِينَ عَلَى
سُرُرٍ مَصْفُوفَةٍ وَزَوَّجْنَاهُمْ بِحُورٍ عِينٍ ﴿٢٠﴾

"Onlara, 'Dünya'da yapmakta olduklarınızın karşılığında, sıra sıra dizilmiş koltuklara dayanarak afiyetle yiyin için' denir. Biz, onlara, iri gözlü güzel hurileri eş olarak vermişizdir." (19-20)

Tûr 21:

وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِإِيمَانٍ أَلْحَقْنَا بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَمَا أَلَتْنَاهُمْ مِنْ عَمَلِهِمْ مِنْ شَيْءٍ كُلُّ امْرِئٍ بِمَا كَسَبَ رَهِينٌ ﴿٢١﴾

"İman eden ve nesilleri de iman konusunda kendilerinin yoluna uyanlar var ya, biz onların nesillerini kendilerine kattık. Bununla beraber onların amellerinden hiçbir şey eksiltmeyiz. Herkes kazandığı karşılığında rehindir." (21)

Tûr 22:

وَأَمْدَدْنَاهُمْ بِفَاكِهَةٍ وَلَحْمٍ مِمَّا يَشْتَهُونَ ﴿٢٢﴾

"Onlara canlarının istediği meyve ve etten bol bol verdik." (22)

Tûr 23:

يَتَنَازَعُونَ فِيهَا كَأْسًا لَا لَغْوٌ فِيهَا وَلَا تَأْثِيمٌ ﴿٢٣﴾

"Orada, (içilince) boş söz söyletmeyen, günah işletmeyen dolu bir kadehi elden ele dolaştırırlar." (23)

Tûr 24:

وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ غِلْمَانٌ لَهُمْ كَأَنَّهُمْ لُؤْلُؤٌ مَكْنُونٌ ﴿٢٤﴾

"Hizmetlerine verilmiş, kabuğunda saklı inci gibi gençler etraflarında dönüp dolaşırlar." (24)

Tûr 25:

وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ ﴿٢٥﴾

"Cennettekiler birbirlerine dönüp sorarlar:" (25)

Tûr 26:

قَالُوا إِنَّا كُنَّا قَبْلُ فِي أَهْلِنَا مُشْفِقِينَ ﴿٢٦﴾

"Derler ki: 'Şüphesiz daha önce biz, ailemiz içinde yaşarken (Allah'a isyandan) korkardık.'" (26)

Tûr 27:

فَمَنَّ اللَّهُ عَلَيْنَا وَوَقَانَا عَذَابَ السَّمُومِ ﴿٢٧﴾

"Allah da bize lütfetti ve bizi iliklere işleyen cehennem azabından korudu." (27)

Tûr 28:

إِنَّا كُنَّا مِنْ قَبْلُ نَدْعُوهُ إِنَّهُ هُوَ الْبَرُّ الرَّحِيمُ ﴿٢٨﴾

"Gerçekten biz bundan önce O'na yalvarıyorduk. Şüphesiz O, iyilik edendir, çok merhametlidir." (28)

Tûr 29:

فَذَكِّرْ فَمَا أَنْتَ بِنِعْمَتِ رَبِّكَ بِكَاهِنٍ وَلَا مَجْنُونٍ ﴿٢٩﴾

"(Ey Muhammed!) O halde, sen öğüt ver. Rabbinin nimeti sayesinde, sen ne bir kâhinsin ne de bir deli." (29)

Tûr 30:

أَمْ يَقُولُونَ شَاعِرٌ نَتَرَبَّصُ بِهِ رَيْبَ الْمَنُونِ ﴿٣٠﴾

"Yoksa onlar, 'O bir şairdir; onun, zamanın felaketlerine uğramasını bekliyoruz' mu diyorlar?" (30)

Tûr 31:

قُلْ تَرَبَّصُوا فَإِنِّي مَعَكُمْ مِنَ الْمُتَرَبِّصِينَ ﴿٣١﴾

"Onlara de ki: 'Bekleyin. Ben de sizinle beraber bekleyenlerdenim.'" (31)

Tûr 32:

أَمْ تَأْمُرُهُمْ أَحْلَامُهُمْ بِهَذَا أَمْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ ﴿٣٢﴾

"Bunu kendilerine akılları mı emrediyor, yoksa onlar azgın bir topluluk mudur?" (32)

Tûr 33:

أَمْ يَقُولُونَ تَقَوَّلَهُ بَلْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٣﴾

"Yahut 'Onu kendisi uydurdu!' mu diyorlar? Hayır, onlar iman etmezler." (33)

Tûr 34:

فَلْيَأْتُوا بِحَدِيثٍ مِثْلِهِ إِنْ كَانُوا صَادِقِينَ ﴿٣٤﴾

"Eğer doğru söyleyenler iseler haydi, onun gibi bir söz getirsinler!" (34)

Tûr 35:

أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ ﴿٣٥﴾

"Acaba onlar herhangi bir yaratıcı olmadan mı yaratıldılar? Yoksa kendileri mi yaratıcıdırlar?" (35)

Tûr 36:

أَمْ خَلَقُوا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بَلْ لَا يُوقِنُونَ ﴿٣٦﴾

"Yoksa gökleri ve yeri onlar mı yarattılar? Hayır, onlar kesin olarak inanmıyorlar." (36)

Tûr 37:

أَمْ عِنْدَهُمْ خَزَائِنُ رَبِّكَ أَمْ هُمُ الْمُصَيْطِرُونَ ﴿٣٧﴾

"Yoksa Rabbinin hazineleri onların yanında mıdır? Ya da her şeye hâkim olan kendileri midir?" (37)

Tûr 38:

أَمْ لَهُمْ سُلَّمٌ يَسْتَمِعُونَ فِيهِ فَلْيَأْتِ مُسْتَمِعُهُمْ بِسُلْطَانٍ مُبِينٍ ﴿٣٨﴾

"Yoksa onların, kendisi vasıtasıyla (ilâhî vahyi) dinleyecekleri bir merdivenleri mi var? (Eğer varsa) dinleyenleri, açık bir delil getirsin!" (38)

Tûr 39:

أَمْ لَهُ الْبَنَاتُ وَلَكُمُ الْبَنُونَ ﴿٣٩﴾

"Yoksa kızlar O'na (Allah'a) da oğullar size mi?" (39)

Tûr 40:

أَمْ تَسْأَلُهُمْ أَجْرًا فَهُمْ مِنْ مَغْرَمٍ مُثْقَلُونَ ﴿٤٠﴾

"Yoksa sen kendilerinden bir ücret istiyorsun da bu yüzden onlar ağır bir borç altında eziliyorlar mı?" (40)

Tûr 41:

أَمْ عِنْدَهُمُ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَ ﴿٤١﴾

"Yoksa gayba ait bilgiler kendi yanlarında da onlar mı yazıyorlar?" (41)

Tûr 42:

أَمْ يُرِيدُونَ كَيْدًا فَالَّذِينَ كَفَرُوا هُمُ الْمَكِيدُونَ ﴿٤٢﴾

"Yahut bir tuzak mı kurmak istiyorlar? Asıl tuzağa düşecek olanlar, inkâr edenlerdir." (42)

Tûr 43:

أَمْ لَهُمْ إِلَهٌ غَيْرُ اللَّهِ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٤٣﴾

"Yoksa onların Allah'tan başka bir ilâhı mı var? Allah, onların ortak koştuklarından uzaktır." (43)

Tûr 44:

وَإِنْ يَرَوْا كِسْفًا مِنَ السَّمَاءِ سَاقِطًا يَقُولُوا سَحَابٌ مَرْكُومٌ ﴿٤٤﴾

"Gökten düşen bir kütle görseler 'Üst üste yığılmış bulutlardır' derler." (44)

Tûr 45:

فَذَرْهُمْ حَتَّى يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي فِيهِ يُصْعَقُونَ ﴿٤٥﴾

"Artık çarpılacakları günlerine kavuşuncaya kadar onları kendi hallerine bırak." (45)

Tûr 46:

﴿يَوْمَ لَا يُغْنِي عَنْهُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئًا وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَ ﴿٤٦﴾﴾

"O gün planları kendilerine hiçbir fayda vermez ve yardım da görmezler." (46)

Tûr 47:

﴿وَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا عَذَابًا دُونَ ذَٰلِكَ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٧﴾﴾

"Şüphesiz zulmedenlere ondan başka da azap vardır. Fakat çokları bilmezler." (47)

Tûr 48:

﴿وَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ حِينَ تَقُومُ ﴿٤٨﴾﴾

"Rabbinin hükmüne sabret. Çünkü sen gözlerimizin önündesin. Kalktığın zaman da Rabbini hamd ile tesbih et." (48)

Tûr 49:

﴿وَمِنَ اللَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَإِدْبَارَ النُّجُومِ ﴿٤٩﴾﴾

"Gecenin bir kısmında ve yıldızların batışı sırasında O'nu tesbih et." (49)

53. NECM SÛRESİ

Necm 1-3:

وَالنَّجْمِ إِذَا هَوَى ﴿١﴾ مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَى ﴿٢﴾ وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى ﴿٣﴾

"Battığı zaman yıldıza andolsun ki arkadaşınız (Muhammed) sapmadı ve bâtıla inanmadı; o, arzusuna göre de konuşmaz." (1-3)

Necm 4:

إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَى ﴿٤﴾

"O (bildirdikleri) vahyedilenden başkası değildir." (4)

Necm 5-7:

عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَى ﴿٥﴾ ذُو مِرَّةٍ فَاسْتَوَى ﴿٦﴾ وَهُوَ بِالْأُفُقِ الْأَعْلَى ﴿٧﴾

"Çünkü onu güçlü kuvvetli ve üstün yaratılışlı biri (Cebrâil) öğretti. Sonra en yüksek ufukta iken asıl şekliyle doğruldu." (5-7)

Necm 8-9:

ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّى ﴿٨﴾ فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى ﴿٩﴾

"Sonra (Muhammed'e) yaklaştı, derken daha da yaklaştı. O kadar ki (birleştirilmiş) iki yay arası kadar, hatta daha da yakın oldu." (8-9)

Necm 10-11:

فَأَوْحَى إِلَى عَبْدِهِ مَا أَوْحَى ﴿١٠﴾ مَا كَذَبَ الْفُؤَادُ مَا رَأَى ﴿١١﴾

"Bunun üzerine Allah, kuluna vahyini bildirdi. (Gözleriyle) gördüğünü kalbi yalanlamadı." (10-11)

Necm 12:

أَفَتُمَارُونَهُ عَلَى مَا يَرَى ﴿١٢﴾

"Onun gördükleri hakkında şimdi kendisi ile tartışacak mısınız?" (12)

Necm 13-14:

وَلَقَدْ رَآهُ نَزْلَةً أُخْرَى ﴿١٣﴾ عِنْدَ سِدْرَةِ الْمُنْتَهَى ﴿١٤﴾

"Andolsun onu, Sidretü'l-Müntehâ'nın yanında önceden bir defa daha görmüştü." (13-14)

Necm 15:

عِنْدَهَا جَنَّةُ الْمَأْوَى ﴿١٥﴾

"Cennetü'l-Me'vâ da onun yanındadır." (15)

Necm 16:

إِذْ يَغْشَى السِّدْرَةَ مَا يَغْشَى ﴿١٦﴾

"Sidre'yi kaplayan kaplamıştı." (16)

Necm 17:

مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغَى ﴿١٧﴾

"Gözü kaymadı ve sınırı aşmadı." (17)

Necm 18:

لَقَدْ رَأَى مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَى ﴿١٨﴾

"Andolsun o, Rabbinin en büyük âyetlerinden bir kısmını gördü." (18)

Necm 19-20:

أَفَرَأَيْتُمُ اللَّاتَ وَالْعُزَّى ﴿١٩﴾ وَمَنَاةَ الثَّالِثَةَ الْأُخْرَى ﴿٢٠﴾

"Gördünüz mü o Lât ve Uzzâ'yı? Ve üçüncüleri olan ötekini, Menât'ı." (19-20)

Necm 21:

أَلَكُمُ الذَّكَرُ وَلَهُ الْأُنْثَى ﴿٢١﴾

"Demek erkek size, dişi O'na, öyle mi?" (21)

Necm 22:

تِلْكَ إِذًا قِسْمَةٌ ضِيزَى ﴿٢٢﴾

"O zaman bu, insafsızca bir taksim!" (22)

Necm 23:

إِنْ هِيَ إِلَّا أَسْمَاءٌ سَمَّيْتُمُوهَا أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ بِهَا مِنْ سُلْطَانٍ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَمَا تَهْوَى الْأَنْفُسُ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مِنْ رَبِّهِمُ الْهُدَى ﴿٢٣﴾

"Bunlar (putlar), sizin ve atalarınızın taktığı isimlerden başka bir şey değildir. Allah onlar hakkında hiçbir delil indirmemiştir. Onlar ancak zanna ve nefislerinin arzusuna uyuyorlar. Hâlbuki kendilerine Rableri tarafından yol gösterici gelmiştir." (23)

Necm 24:

أَمْ لِلْإِنْسَانِ مَا تَمَنَّى ﴿٢٤﴾

"Yoksa insan, her arzu ettiği şeye sahip mi olacaktır?" (24)

Necm 25:

فَلِلَّهِ الْآخِرَةُ وَالْأُولَى ﴿٢٥﴾

"Ahiret de dünya da Allah'ındır." (25)

Necm 26:

وَكَمْ مِنْ مَلَكٍ فِي السَّمَاوَاتِ لَا تُغْنِي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا إِلَّا
مِنْ بَعْدِ أَنْ يَأْذَنَ اللَّهُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَرْضَى ﴿٢٦﴾

"Göklerde nice melek var ki onların şefaatleri, dilediği ve hoşnut olduğu kimse için Allah'ın izin vermesi dışında, bir işe yaramaz." (26)

Necm 27:

إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ لَيُسَمُّونَ الْمَلَائِكَةَ تَسْمِيَةَ الْأُنْثَى ﴿٢٧﴾

"Ahirete inanmayanlar, meleklere dişilerin adlarını takıyorlar." (27)

Necm 28:

وَمَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا ﴿٢٨﴾

"Hâlbuki onların bu hususta hiç bilgileri yoktur. Sadece zanna uyuyorlar. Zan ise hiç şüphesiz hakikat bakımından bir şey ifade etmez." (28)

Necm 29:

فَأَعْرِضْ عَنْ مَنْ تَوَلَّى عَنْ ذِكْرِنَا وَلَمْ يُرِدْ إِلَّا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا ﴿٢٩﴾

"Onun için sen bizi anmaktan yüz çeviren ve dünya hayatından başka bir şey istemeyen kimselere yüz verme." (29)

Necm 30:

ذَلِكَ مَبْلَغُهُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ
عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ اهْتَدَى ﴿٣٠﴾

"İşte onların erişebilecekleri bilgi budur. Şüphesiz ki senin Rabbin, evet O, yolundan sapanı daha iyi bilir; O, hidayette olanı da çok iyi bilir." (30)

Necm 31:

وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ لِيَجْزِيَ الَّذِينَ أَسَاءُوا
بِمَا عَمِلُوا وَيَجْزِيَ الَّذِينَ أَحْسَنُوا بِالْحُسْنَى ﴿٣١﴾

"Göklerde ve yerde bulunanlar hep Allah'ındır. Bu, Allah'ın, kötülük edenleri yaptıklarıyla cezalandırması, güzel davrananları da daha güzeliyle mükâfatlandırması içindir." (31)

Necm 32:

الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ إِلَّا اللَّمَمَ إِنَّ رَبَّكَ وَاسِعُ الْمَغْفِرَةِ هُوَ أَعْلَمُ بِكُمْ إِذْ أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَإِذْ أَنْتُمْ أَجِنَّةٌ فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ فَلَا تُزَكُّوا أَنْفُسَكُمْ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقَى ﴿٣٢﴾

"Ufak tefek kusurları dışında, büyük günahlardan ve edepsizliklerden kaçınanlara gelince, bil ki Rabbin, affı bol olandır. O, sizi daha topraktan yarattığı zaman ve siz annelerinizin karınlarında bulunduğunuz sırada (bile), sizi en iyi bilendir. Bunun için kendinizi temize çıkarmayın. Çünkü O, kötülükten sakınanı daha iyi bilir." (32)

Necm 33:

أَفَرَأَيْتَ الَّذِي تَوَلَّى ﴿٣٣﴾

"Gördün mü arkasını döneni?" (33)

Necm 34:

وَأَعْطَى قَلِيلًا وَأَكْدَى ﴿٣٤﴾

"Azıcık verip sonra vermemekte direneni?" (34)

Necm 35:

أَعِنْدَهُ عِلْمُ الْغَيْبِ فَهُوَ يَرَى ﴿٣٥﴾

"Acaba gaybın bilgisi kendi yanındadır da o görüyor mu?" (35)

Necm 36-37:

أَمْ لَمْ يُنَبَّأْ بِمَا فِي صُحُفِ مُوسَى ﴿٣٦﴾ وَإِبْرَاهِيمَ الَّذِي وَفَّى ﴿٣٧﴾

"Yoksa, Mûsâ'nın ve ahdine vefa gösteren İbrâhim'in sahifelerinde yazılı olanlar kendisine haber verilmedi mi?" (36-37)

Necm 38:

أَلَّا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَى ﴿٣٨﴾

"Gerçekten hiçbir günahkâr, başkasının günah yükünü yüklenemez." (38)

Necm 39:

وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى ﴿٣٩﴾

"Bilsin ki insan için kendi çalışmasından başka bir şey yoktur." (39)

Necm 40:

وَأَنَّ سَعْيَهُ سَوْفَ يُرَى ﴿٤٠﴾

"Ve çalışması da ileride görülecektir." (40)

Necm 41:

ثُمَّ يُجْزَاهُ الْجَزَاءَ الْأَوْفَى ﴿٤١﴾

"Sonra ona karşılığı tastamam verilecektir." (41)

Necm 42:

وَأَنَّ إِلَى رَبِّكَ الْمُنْتَهَى ﴿٤٢﴾

"Ve şüphesiz en son varış Rabbinedir." (42)

Necm 43:

وَأَنَّهُ هُوَ أَضْحَكَ وَأَبْكَى ﴿٤٣﴾

"Doğrusu güldüren de ağlatan da O'dur." (43)

Necm 44:

وَأَنَّهُ هُوَ أَمَاتَ وَأَحْيَا ﴿٤٤﴾

"Öldüren de dirilten de O'dur." (44)

Necm 45-46:

وَأَنَّهُ خَلَقَ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْأُنثَى ﴿٤٥﴾ مِن نُّطْفَةٍ إِذَا تُمْنَى ﴿٤٦﴾

"Şurası muhakkak ki (rahime) atıldığında nutfeden, erkek ve dişiden ibaret olan iki çifti O yarattı." (45-46)

Necm 47:

وَأَنَّ عَلَيْهِ النَّشْأَةَ الْأُخْرَى ﴿٤٧﴾

"Şüphesiz tekrar diriltmek de O'na aittir." (47)

Necm 48:

وَأَنَّهُ هُوَ أَغْنَى وَأَقْنَى ﴿٤٨﴾

"Zengin eden de yoksul kılan da O'dur." (48)

Necm 49:

وَأَنَّهُ هُوَ رَبُّ الشِّعْرَى ﴿٤٩﴾

"Doğrusu Şi'râ yıldızının Rabbi de O'dur." (49)

Necm 50:

وَأَنَّهُ أَهْلَكَ عَادًا الْأُولَى ﴿٥٠﴾

"Ve şüphesiz ki önceki Âd kavmini O helâk etti." (50)

Necm 51:

وَثَمُودَ فَمَا أَبْقَى ﴿٥١﴾

"Semûd'u da (O helâk etti) ve geriye hiçbir şey bırakmadı." (51)

Necm 52:

وَقَوْمَ نُوحٍ مِنْ قَبْلُ إِنَّهُمْ كَانُوا هُمْ أَظْلَمَ وَأَطْغَى ﴿٥٢﴾

"Daha önce de çok zalim ve pek azgın olan Nûh kavmini (helâk etmişti)." (52)

Necm 53:

وَالْمُؤْتَفِكَةَ أَهْوَى ﴿٥٣﴾

"Altüst olan şehirleri de o böyle yaptı." (53)

Necm 54:

فَغَشَّاهَا مَا غَشَّى ﴿٥٤﴾

"Onların başına getireceğini getirdi!" (54)

Necm 55:

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكَ تَتَمَارَى ﴿٥٥﴾

"Şimdi Rabbinin nimetlerinin hangisinde şüpheye düşersin." (55)

Necm 56:

هَذَا نَذِيرٌ مِنَ النُّذُرِ الْأُولَى ﴿٥٦﴾

"İşte bu ilk uyarıcılardan bir uyarıcıdır." (56)

Necm 57:

أَزِفَتِ الْآزِفَةُ ﴿٥٧﴾

"Yaklaşan yaklaştı." (57)

Necm 58:

لَيْسَ لَهَا مِنْ دُونِ اللَّهِ كَاشِفَةٌ ﴿٥٨﴾

"Onu (vaktini) Allah'tan başka açığa çıkaracak yoktur." (58)

Necm 59-61:

أَفَمِنْ هَذَا الْحَدِيثِ تَعْجَبُونَ ﴿٥٩﴾ وَتَضْحَكُونَ وَلَا
تَبْكُونَ ﴿٦٠﴾ وَأَنْتُمْ سَامِدُونَ ﴿٦١﴾

"Şimdi siz gaflet içinde eğlenerek bu söze mi (Kur'ân'a mı) şaşıyorsunuz, gülüyorsunuz da ağlamıyorsunuz?" (59-61)

Necm 62:

فَاسْجُدُوا لِلَّهِ وَاعْبُدُوا ﴿٦٢﴾

"Haydi, Allah'a secde edip O'na kulluk edin!" (62)

54. KAMER SÛRESİ

Kamer 1:

اقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ ﴿١﴾

"Kıyamet yaklaştı ve ay yarıldı." (1)

Kamer 2:

وَإِنْ يَرَوْا آيَةً يُعْرِضُوا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُسْتَمِرٌّ ﴿٢﴾

"Onlar bir mûcize görseler yüz çevirirler ve 'Süregelen bir sihirdir' derler." (2)

Kamer 3:

وَكَذَّبُوا وَاتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ وَكُلُّ أَمْرٍ مُسْتَقِرٌّ ﴿٣﴾

"Peygamber'i yalanladılar, nefislerinin arzularına uydular. Hâlbuki her iş, gerçekleşecektir." (3)

1. ﴿مُسْتَقِرٌ﴾ "müstakırrun" İfadesi

وَقَالَ السُّدِّيُّ: {مُسْتَقِرٌّ} أَيْ: وَاقِعٌ

2036- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿مُسْتَقِرٌ﴾ ***"müstakırrun"*** ifadesini: "Gerçekleşecek" şeklinde tefsir etmiştir.

Kamer 4:

وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مِنَ الْأَنْبَاءِ مَا فِيهِ مُزْدَجَرٌ ﴿٤﴾

"Andolsun, onlara içinde caydırıcı tehditlerin bulunduğu haberler geldi." (4)

Kamer 5:

حِكْمَةٌ بَالِغَةٌ فَمَا تُغْنِ النُّذُرُ ﴿٥﴾

"Bu haberler, zirveye ulaşmış birer hikmettir! Fakat uyarılar fayda vermiyor!" (5)

Kamer 6-7:

فَتَوَلَّ عَنْهُمْ يَوْمَ يَدْعُ الدَّاعِ إِلَى شَيْءٍ نُكُرٍ ﴿٦﴾ خُشَّعًا أَبْصَارُهُمْ
يَخْرُجُونَ مِنَ الْأَجْدَاثِ كَأَنَّهُمْ جَرَادٌ مُنْتَشِرٌ ﴿٧﴾

"O halde sen de onlardan yüz çevir. Onlar, o davetçinin (İsrâfil'in, benzeri görülmemiş) bilinmedik (korkunç) bir şeye çağırdığı gün, gözleri düşmüş bir halde dağılmış çekirgeler gibi kabirlerden çıkarlar." (6-7)

Kamer 8:

مُهْطِعِينَ إِلَى الدَّاعِ يَقُولُ الْكَافِرُونَ هَذَا يَوْمٌ عَسِرٌ ﴿٨﴾

"Davetçiye doğru koşarlarken kâfirler, 'Bu zor bir gün' derler." (8)

Kamer 9:

كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ فَكَذَّبُوا عَبْدَنَا وَقَالُوا مَجْنُونٌ وَازْدُجِرَ ﴿٩﴾

"Onlardan önce Nûh'un kavmi de yalanlamıştı. Onlar kulumuzu yalanlayıp 'Bu bir delidir' dediler ve kulumuz (tebliğ görevinden) alıkonuldu." (9)

Kamer 10:

فَدَعَا رَبَّهُ أَنِّي مَغْلُوبٌ فَانْتَصِرْ ﴿١٠﴾

"O da Rabbine, 'Ey Rabbim! Ben yenilgiye uğradım, yardım et' diye dua etti." (10)

Kamer 11:

فَفَتَحْنَا أَبْوَابَ السَّمَاءِ بِمَاءٍ مُنْهَمِرٍ ﴿١١﴾

"Biz de göğün kapılarını dökülürcesine yağan bir yağmurla açtık." (11)

1. ﴿مُنْهَمِرٍ﴾ "münhemirin" İfadesi

قَالَ السُّدِّيُّ: مُنْهَمِرٍ: أَيْ كَثِيرٍ

2037- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿مُنْهَمِرٍ﴾ ***"münhemirin"*** ifadesini: "Çok" şeklinde tefsir etmiştir.[32]

Kamer 12:

وَفَجَّرْنَا الْأَرْضَ عُيُونًا فَالْتَقَى الْمَاءُ عَلَى أَمْرٍ قَدْ قُدِرَ ﴿١٢﴾

"Yeryüzünü pınar pınar fışkırttık. Derken sular takdir edilmiş bir iş için birleşti." (12)

Kamer 13:

وَحَمَلْنَاهُ عَلَى ذَاتِ أَلْوَاحٍ وَدُسُرٍ ﴿١٣﴾

"Biz Nûh'u çivilerle perçinli levhalardan oluşan gemiye bindirdik." (13)

---

32 Kurtubî, 7/6301; İbn Kesîr, 4/263.

Kamer 14:

تَجْرِي بِأَعْيُنِنَا جَزَاءً لِمَنْ كَانَ كُفِرَ ﴿١٤﴾

"Gemi, inkâr edilen kimseye (Nûh'a) bir mükâfat olarak gözetimimiz altında yüzüyordu." (14)

Kamer 15:

وَلَقَدْ تَرَكْنَاهَا آيَةً فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ ﴿١٥﴾

"Andolsun, biz onu (tufan olayını) bir ibret olarak bıraktık. Var mı düşünüp öğüt alan?" (15)

Kamer 16:

فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذُرِ ﴿١٦﴾

"Benim azabım ve uyarılarım nasılmış (gördüler)!" (16)

Kamer 17:

وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْاٰنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ ﴿١٧﴾

"Andolsun biz, Kur'ân'ı düşünüp öğüt almak için kolaylaştırdık. Var mı düşünüp öğüt alan?" (17)

1. Kur'ân'ın Kolaylaştırılmasının Anlamı

وَقَالَ السُّدِّيُّ: يَسَّرْنَا تِلَاوَتَهُ عَلَى الْأَلْسُنِ

2038- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî şöyle demiştir: "Dillere okumasını kolaylaştırdık, anlamındadır."

Kamer 18:

كَذَّبَتْ عَادٌ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذُرِ ﴿١٨﴾

"Âd kavmi de (Hûd'u) yalanladı. Azabım ve uyarılarım nasılmış!" (18)

Kamer 19:

إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِي يَوْمِ نَحْسٍ مُسْتَمِرٍّ ﴿١٩﴾

"Biz onların üstüne, uğursuzluğu sürekli olan bir günde gürültülü ve dondurucu bir rüzgâr gönderdik." (19)

1. Süreklilikle Kastedilen

قَالَ السُّدِّيُّ: مُسْتَمِرٌّ عَلَيْهِمْ

2039- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî şöyle demiştir: "Onların üzerinde sürüp gidecek, anlamındadır."[33]

Kamer 20:

تَنْزِعُ النَّاسَ كَأَنَّهُمْ أَعْجَازُ نَخْلٍ مُنْقَعِرٍ ﴿٢٠﴾

"İnsanları köklerinden sökülmüş hurma kütükleri gibi kaldırıp atıyordu." (20)

Kamer 21:

فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذُرِ ﴿٢١﴾

"Azabım ve uyarılarım nasılmış, (gördüler)!" (21)

33 İbn Kesîr, 4/264.

Kamer 22:

وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ ﴿٢٢﴾

"Andolsun biz, Kur'ân'ı düşünüp öğüt almak için kolaylaştırdık. Var mı düşünüp öğüt alan?" (22)

Kamer 23-24:

كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِالنُّذُرِ ﴿٢٣﴾ فَقَالُوا أَبَشَرًا مِنَّا وَاحِدًا نَتَّبِعُهُ إِنَّا إِذًا لَفِي ضَلَالٍ وَسُعُرٍ ﴿٢٤﴾

"Semûd kavmi de uyarıcıları yalanlamış ve şöyle demişlerdi: 'İçimizden bir insana mı uyacağız? (Asıl) o takdirde biz apaçık bir sapıklık ve delilik içine düşmüş oluruz.'" (23-24)

1. ﴿سُعُرٍ﴾ "su'urin" İfadesi

أَخْرَجَهُ الشَّوْكَانِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: وَسُعُرٍ أَيْ: احْتِرَاقٌ

2040- Şevkânî'nin naklettiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿سُعُرٍ﴾ ***"su'urin"*** ifadesini: "Yanma, ateş alma" şeklinde tefsir etmiştir.[34]

Kamer 25:

أَأُلْقِيَ الذِّكْرُ عَلَيْهِ مِنْ بَيْنِنَا بَلْ هُوَ كَذَّابٌ أَشِرٌ ﴿٢٥﴾

"Bizim aramızdan vahiy ona mı verildi? Hayır o, yalancının, şımarığın biridir." (25)

Kamer 26:

سَيَعْلَمُونَ غَدًا مَنِ الْكَذَّابُ الْأَشِرُ ﴿٢٦﴾

"Onlar yarın bilecekler: Kimmiş yalancı, kimmiş şımarık!" (26)

---

34 Şevkânî, 5/126.

Kamer 27:

إِنَّا مُرْسِلُو النَّاقَةِ فِتْنَةً لَهُمْ فَارْتَقِبْهُمْ وَاصْطَبِرْ ﴿٢٧﴾

"(Sâlih'e şöyle demiştik:) 'Şüphesiz biz, onlara bir imtihan olmak üzere, o dişi deveyi göndereceğiz. Şimdi onları gözetle ve sabret.'" (27)

Kamer 28:

وَنَبِّئْهُمْ أَنَّ الْمَاءَ قِسْمَةٌ بَيْنَهُمْ كُلُّ شِرْبٍ مُحْتَضَرٌ ﴿٢٨﴾

"Onlara, suyun (deve ile) kendileri arasında (nöbetleşe) paylaştırıldığını, bildir. Her su nöbetinde sahibi hazır bulunsun." (28)

Kamer 29:

فَنَادَوْا صَاحِبَهُمْ فَتَعَاطَى فَعَقَرَ ﴿٢٩﴾

"Derken, (kavmin en azgını olan) arkadaşlarını çağırdılar. O da işe koyuldu ve deveyi kesti." (29)

Kamer 30:

فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذُرِ ﴿٣٠﴾

"Fakat azabım ve uyarılarım nasılmış!" (30)

Kamer 31:

إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ صَيْحَةً وَاحِدَةً فَكَانُوا كَهَشِيمِ الْمُحْتَظِرِ ﴿٣١﴾

"Şüphesiz biz, onların üzerine tek bir korkunç ses gönderdik de onlar, ağıldaki hayvanların çiğneyip ufaladıkları kuru çöpler gibi oldular." (31)

Kamer 32:

وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ ﴿٣٢﴾

"Andolsun biz, Kur'ân'ı düşünüp öğüt almak için kolaylaştırdık. Var mı düşünüp öğüt alan?" (32)

Kamer 33:

كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ بِالنُّذُرِ ﴿٣٣﴾

"Lût kavmi de uyarıcıları yalanladı." (33)

Kamer 34-35:

إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ حَاصِبًا إِلَّا آلَ لُوطٍ نَجَّيْنَاهُمْ بِسَحَرٍ ﴿٣٤﴾
نِعْمَةً مِنْ عِنْدِنَا كَذَلِكَ نَجْزِي مَنْ شَكَرَ ﴿٣٥﴾

"Şüphesiz biz de üzerlerine taşlar savuran bir rüzgâr gönderdik. Yalnız Lût'un ailesi başka. Katımızdan bir nimet olarak bir seher vakti onları kurtardık. Şükredenleri işte böyle mükâfatlandırırız." (34-35)

Kamer 36:

وَلَقَدْ أَنْذَرَهُمْ بَطْشَتَنَا فَتَمَارَوْا بِالنُّذُرِ ﴿٣٦﴾

"Andolsun, Lût onları bizim şiddetli azabımızla uyardı. Fakat onlar bu uyarıları kuşkuyla karşıladılar." (36)

Kamer 37:

وَلَقَدْ رَاوَدُوهُ عَنْ ضَيْفِهِ فَطَمَسْنَا أَعْيُنَهُمْ فَذُوقُوا عَذَابِي وَنُذُرِ ﴿٣٧﴾

"Andolsun, onlar onun (meleklerden olan) misafirlerinden nefislerindeki kötü arzuları tatmin etmek istediler. Biz de onların gözlerini silme kör ettik. 'Haydi, azabımı ve uyarılarımı tadın!' dedik." (37)

Kamer 38:

وَلَقَدْ صَبَّحَهُمْ بُكْرَةً عَذَابٌ مُسْتَقِرٌّ ﴿٣٨﴾

"Andolsun, onlara sabahleyin erkenden kalıcı bir azap geldi." (38)

Kamer 39:

فَذُوقُوا عَذَابِي وَنُذُرِ ﴿٣٩﴾

"'Haydi, azabımı ve uyarılarımı tadın!' dedik." (39)

Kamer 40:

وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ ﴿٤٠﴾

"Andolsun biz, Kur'ân'ı düşünüp öğüt almak için kolaylaştırdık. Var mı düşünüp öğüt alan?" (40)

Kamer 41:

وَلَقَدْ جَاءَ آلَ فِرْعَوْنَ النُّذُرُ ﴿٤١﴾

"Andolsun, Firavun'un ailesine de uyarıcılar gelmişti." (41)

Kamer 42:

كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا كُلِّهَا فَأَخَذْنَاهُمْ أَخْذَ عَزِيزٍ مُقْتَدِرٍ ﴿٤٢﴾

"Bütün âyetlerimizi yalanladılar. Biz de onları mutlak güç ve iktidar sahibinin yakalaması gibi yakaladık." (42)

Kamer 43:

أَكُفَّارُكُمْ خَيْرٌ مِنْ أُولَئِكُمْ أَمْ لَكُمْ بَرَاءَةٌ فِي الزُّبُرِ ﴿٤٣﴾

"(Ey Mekkeliler!) Sizin kâfirleriniz onlardan daha mı hayırlı? Yoksa sizin için kitaplarda bir berat mı var?" (43)

Kamer 44:

أَمْ يَقُولُونَ نَحْنُ جَمِيعٌ مُنْتَصِرٌ ﴿٤٤﴾

"Yoksa onlar, 'Biz yardımlaşan (güçlü) bir topluluğuz' mu diyorlar?" (44)

Kamer 45:

سَيُهْزَمُ الْجَمْعُ وَيُوَلُّونَ الدُّبُرَ ﴿٤٥﴾

"O topluluk yakında (Bedir'de) bozguna uğrayacak ve arkalarını dönüp kaçacaklardır." (45)

Kamer 46:

بَلِ السَّاعَةُ مَوْعِدُهُمْ وَالسَّاعَةُ أَدْهَى وَأَمَرُّ ﴿٤٦﴾

"Hayır, kıyamet, onların (görecekleri asıl azabın) vaktidir. Kıyamet (azabı) ise daha müthiş ve daha acıdır." (46)

Kamer 47:

إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي ضَلَالٍ وَسُعُرٍ ﴿٤٧﴾

"Şüphesiz suçlular (müşrikler) sapıklık ve ateşler içindedirler." (47)

Kamer 48:

يَوْمَ يُسْحَبُونَ فِي النَّارِ عَلَى وُجُوهِهِمْ ذُوقُوا مَسَّ سَقَرَ ﴿٤٨﴾

"Yüzüstü ateşe sürüklendikleri gün kendilerine, 'Cehennemin dokunuşunu tadın!' denecek." (48)

Kamer 49:

إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ ﴿٤٩﴾

"Gerçekten biz, her şeyi bir ölçü ve dengede yarattık." (49)

Kamer 50:

وَمَا أَمْرُنَا إِلَّا وَاحِدَةٌ كَلَمْحٍ بِالْبَصَرِ ﴿٥٠﴾

"Emrimiz ancak bir tek emirdir. Göz kırpması gibidir. (Anında gerçekleşir.)" (50)

Kamer 51:

وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا أَشْيَاعَكُمْ فَهَلْ مِنْ مُدَّكِرٍ ﴿٥١﴾

"Andolsun, biz sizin gibileri hep helâk ettik. Fakat var mı düşünüp öğüt alan?" (51)

Kamer 52:

وَكُلُّ شَيْءٍ فَعَلُوهُ فِي الزُّبُرِ ﴿٥٢﴾

"İşledikleri her şey ise kitaplarda kayıtlıdır." (52)

Kamer 53:

وَكُلُّ صَغِيرٍ وَكَبِيرٍ مُسْتَطَرٌ ﴿٥٣﴾

"Küçük, büyük her şey satır satır yazılmıştır." (53)

Kamer 54:

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَهَرٍ ﴿٥٤﴾

"Şüphesiz Allah'a karşı gelmekten sakınanlar cennetlerde, ırmak başlarındadırlar." (54)

Kamer 55:

فِي مَقْعَدِ صِدْقٍ عِنْدَ مَلِيكٍ مُقْتَدِرٍ ﴿٥٥﴾

"Muktedir bir hükümdarın katında, doğruluk meclisindedirler." (55)

55. RAHMÂN SÛRESİ

Rahmân 1-4:

الرَّحْمَنُ ﴿١﴾ عَلَّمَ الْقُرْآنَ ﴿٢﴾ خَلَقَ الْإِنْسَانَ ﴿٣﴾ عَلَّمَهُ الْبَيَانَ ﴿٤﴾

"Rahmân Kur'ân'ı öğretti. İnsanı yarattı. Ona açıklamayı öğretti." (1-4)

Rahmân 5:

اَلشَّمْسُ وَالْقَمَرُ بِحُسْبَانٍ ﴿٥﴾

"Güneş ve ay bir hesaba göre hareket etmektedir." (5)

1. Güneş ve Ayın Hesapla Olması

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: تَقْدِيرُ آجَالِهِمَا أَيْ تَجْرِي بِآجَالٍ كَآجَالِ النَّاسِ، فَإِذَا جَاءَ أَجَلُهُمَا هَلَكَا نَظِيرُهُ: ﴿كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُسَمًّى﴾

2041- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî, âyeti şu şekilde tefsir etmiştir:

"Güneş ve ayın da insanlarda olduğu bir eceli vardır ve buna göre hareket etmektedirler. Onlar da ecelleri geldiği vakit yok olurlar. Bunun

benzeri, ﴿كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُسَمًّى﴾ '***Her biri belirtilmiş bir süreye kadar akıp gider***'[35] âyetidir."[36]

Rahmân 6:

﴿وَالنَّجْمُ وَالشَّجَرُ يَسْجُدَانِ ﴿٦﴾﴾

"Necm ve ağaçlar secde ederler." (6)

1. Necm ile Kastedilen

حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ خَلَفٍ الْعَسْقَلَانِيُّ قَالَ: ثَنَا رَوَّادُ بْنُ الْجَرَّاحِ، عَنْ شَرِيكٍ، عَنِ السُّدِّيِّ، {وَالنَّجْمُ وَالشَّجَرُ يَسْجُدَانِ} [الرحمن: ٦] قَالَ: «النَّجْمُ: نَبَاتُ الْأَرْضِ»

2042- Taberî'nin, Ravvâd b. Cerrâh → Şerîk kanalıyla naklettiğine göre Süddî şöyle demiştir: "Necm ile yeryüzündeki bitkiler kastedilmektedir."[37]

Rahmân 7:

﴿وَالسَّمَاءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْمِيزَانَ ﴿٧﴾﴾

"Allah göğü yükseltti ve ölçüyü (dengeyi) O koydu." (7)

1. Mizanla Kastedilen

أَخْرَجَهُ الْقُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: الْمُرادُ بالمِيزانِ: الْعَدْلُ

2043- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî şöyle demiştir: "Mizan ile kastedilen adalettir."[38]

---

35 Fâtır, 35/13.
36 Kurtubî, 7/6323.
37 Taberî, 27/68; İbn Kesîr, 4/270.
38 Kurtubî, 7/6324; Şevkânî, 5/132.

Rahmân 8:

أَلَّا تَطْغَوْا فِي الْمِيزَانِ ﴿٨﴾

"Ölçüde haddi aşmayın." (8)

Rahmân 9:

وَأَقِيمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ وَلَا تُخْسِرُوا الْمِيزَانَ ﴿٩﴾

"Tartıyı adaletle yapın, teraziyi eksik tutmayın." (9)

Rahmân 10:

وَالْأَرْضَ وَضَعَهَا لِلْأَنَامِ ﴿١٠﴾

"Allah, yeri yaratıklar için var etti." (10)

Rahmân 11:

فِيهَا فَاكِهَةٌ وَالنَّخْلُ ذَاتُ الْأَكْمَامِ ﴿١١﴾

"Orada meyve(ler) ve salkımlı hurma ağaçları vardır." (11)

Rahmân 12:

وَالْحَبُّ ذُو الْعَصْفِ وَالرَّيْحَانُ ﴿١٢﴾

"Yapraklı daneler ve hoş kokulu bitkiler vardır." (12)

1. Danelerle Kastedilen

أَخْرَجَهُ الشَّوْكَانِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: هُوَ بَقْلُ الزَّرْعِ وَهُوَ أَوَّلُ ما ينْبِتُ بِهِ

2044- Şevkânî'nin naklettiğine göre Süddî şöyle demiştir: "Bitkilerin ilk filiz verdiği haldir."

Rahmân 13:

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٣﴾

"O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?" (13)

Rahmân 14:

خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ كَالْفَخَّارِ ﴿١٤﴾

"Allah, insanı pişmiş çamura benzeyen bir balçıktan yarattı." (14)

Rahmân 15:

وَخَلَقَ الْجَانَّ مِنْ مَارِجٍ مِنْ نَارٍ ﴿١٥﴾

"Cinleri öz ateşten yarattı." (15)

Rahmân 16:

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٦﴾

"O halde, Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?" (16)

Rahmân 17:

رَبُّ الْمَشْرِقَيْنِ وَرَبُّ الْمَغْرِبَيْنِ ﴿١٧﴾

"(O,) iki doğunun ve iki batının Rabbidir." (17)

Rahmân 18:

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٨﴾

"Öyleyse Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?" (18)

Rahmân 19:

مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ ﴿١٩﴾

"(Suları acı ve tatlı olan) iki denizi salıvermiştir; birbirine kavuşuyorlar." (19)

Rahmân 20:

بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِ ﴿٢٠﴾

"(Fakat) aralarında bir engel vardır, birbirine geçip karışmıyorlar." (20)

Rahmân 21:

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٢١﴾

"O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?" (21)

Rahmân 22:

يَخْرُجُ مِنْهُمَا اللُّؤْلُؤُ وَالْمَرْجَانُ ﴿٢٢﴾

"O denizlerin her ikisinden de inci ve mercan çıkar." (22)

1. Lü'lü ve Mercân ile Kastedilen

قَالَ السُّدِّيُّ: اللُّؤْلُؤُ: صِغارُهُ، وَالْمَرْجَانُ: كِبارُهُ

2045- Şevkânî'nin naklettiğine göre Süddî şöyle demiştir: "Lü'lü, küçük inci; mercân ise büyük incidir."[39]

39 Şevkânî, 5/132-134.

Rahmân 23:

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٢٣﴾

"Şimdi Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?" (23)

Rahmân 24:

وَلَهُ الْجَوَارِ الْمُنْشَآتُ فِي الْبَحْرِ كَالْأَعْلَامِ ﴿٢٤﴾

"Denizde yüce dağlar gibi yükselen gemiler de O'nundur." (24)

Rahmân 25:

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٢٥﴾

"Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?" (25)

Rahmân 26:

كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ ﴿٢٦﴾

"Yer üzerinde bulunan her canlı yok olacaktır." (26)

Rahmân 27:

وَيَبْقَى وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ ﴿٢٧﴾

"Ancak azamet ve ikram sahibi Rabbinin zâtı bâki kalacaktır." (27)

Rahmân 28:

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٢٨﴾

"Öyleyken Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?" (28)

Rahmân 29:

يَسْأَلُهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ ﴿٢٩﴾

"Göklerde ve yerde bulunan herkes, O'ndan ister. O, her an yaratma halindedir." (29)

Rahmân 30:

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٠﴾

"O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?" (30)

Rahmân 31:

سَنَفْرُغُ لَكُمْ أَيُّهَ الثَّقَلَانِ ﴿٣١﴾

"Yakında sizi de hesaba çekeceğiz, ey cinler ve insanlar!" (31)

Rahmân 32:

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٢﴾

"Hal bu iken Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?" (32)

Rahmân 33:

يَامَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ إِنِ اسْتَطَعْتُمْ أَنْ تَنْفُذُوا مِنْ أَقْطَارِ السَّمَاوَاتِ
وَالْأَرْضِ فَانْفُذُوا لَا تَنْفُذُونَ إِلَّا بِسُلْطَانٍ ﴿٣٣﴾

"Ey cin ve insan toplulukları! Göklerin ve yerin çerçevesinden çıkıp gitmeye gücünüz yetiyorsa geçin. Ancak büyük bir güçle çıkıp gidebilirsiniz." (33)

Rahmân 34:

﴿فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٤﴾﴾

"Öyleyse Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?" (34)

Rahmân 35:

﴿يُرْسَلُ عَلَيْكُمَا شُوَاظٌ مِنْ نَارٍ وَنُحَاسٌ فَلَا تَنْتَصِرَانِ ﴿٣٥﴾﴾

"Üzerinize ateşten alev ve duman gönderilir de birbirinizi kurtaramaz ve yardımlaşamazsınız." (35)

Rahmân 36:

﴿فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٦﴾﴾

"Öyleyken Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?" (36)

Rahmân 37:

﴿فَإِذَا انْشَقَّتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ وَرْدَةً كَالدِّهَانِ ﴿٣٧﴾﴾

"Gök yarılıp da kızarmış yağ renginde gül gibi olduğu zaman." (37)

1. Kıyamet Zamanı Göğün Durumu

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: تَكُونُ كَلَوْنِ الْبَغْلَةِ الْوَرِدَةِ وَتَكُونُ كَالْمُهْلِ كَدُرْدِيِّ الزَّيْتِ

2046- Süddî, bu âyeti şu şekilde tefsir etmiştir: "Gök kızarıp kırmızıya çalacak, zeytinyağı ve maden gibi eriyecektir."

Rahmân 38:

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٨﴾

"Öyleyse Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?" (38)

Rahmân 39:

فَيَوْمَئِذٍ لَا يُسْأَلُ عَنْ ذَنْبِهِ إِنْسٌ وَلَا جَانٌّ ﴿٣٩﴾

"İşte o gün insana da cine de günahı sorulmaz." (39)

Rahmân 40:

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٠﴾

"O halde Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?" (40)

Rahmân 41:

يُعْرَفُ الْمُجْرِمُونَ بِسِيمَاهُمْ فَيُؤْخَذُ بِالنَّوَاصِي وَالْأَقْدَامِ ﴿٤١﴾

"Suçlular, simalarından tanınır, perçemlerinden ve ayaklarından yakalanırlar." (41)

1. Suçluların Kıyametteki Halleri

وَقَالَ السُّدِّيُّ: يُجْمَعُ بَيْنَ نَاصِيَةِ الْكَافِرِ وَقَدَمَيْهِ، فَتُرْبَطُ نَاصِيَتُهُ بِقَدَمِهِ، ويُفتل ظَهْرُهُ

2047- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî bu âyeti şu şekilde tefsir etmiştir:

"Kâfirin perçemi, iki ayağına bağlanır, beli bükülmüş şekilde cehenneme atılır."[40]

40 İbn Kesîr, 4/274, 275.

Rahmân 42:

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٢﴾

"Öyleyken Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?" (42)

Rahmân 43:

هَذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِي يُكَذِّبُ بِهَا الْمُجْرِمُونَ ﴿٤٣﴾

"İşte bu, suçluların yalanladıkları cehennemdir." (43)

Rahmân 44:

يَطُوفُونَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ حَمِيمٍ آنٍ ﴿٤٤﴾

"Onlar, cehennemle kaynar su arasında dolaşır dururlar." (44)

1. Cehennemliklere Verilecek Ceza

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: قَدِ انْتَهَى غَلْيُهُ وَاشْتَدَّ حَرُّهُ

2048- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî, âyeti "Onlar, ateş ile kaynaması bitip, sıcaklığı zirveye ulaşmış su arasında dolaşır dururlar" şeklinde tefsir etmiştir.[41]

Rahmân 45:

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٥﴾

"Şimdi Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?" (45)

41 Kurtubî, 7/6345; İbn Kesîr, 4/276.

Rahmân 46:

وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّتَانِ ﴿٤٦﴾

"Rabbinin huzurunda durmaktan korkan kimselere iki cennet vardır." (46)

Rahmân 47:

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٧﴾

"Öyleyken Rabbinizin nimetlerinden hangisini yalanlayabilirsiniz?" (47)

Rahmân 48:

ذَوَاتَا أَفْنَانٍ ﴿٤٨﴾

"İki cennet de çeşit çeşit ağaçlarla (renkli bitkilerle) bezenmiştir." (48)

1. Cennetin Çeşitli Türlere Sahip Olması

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: ذَوَاتا أَلْوانٍ

2049- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî âyeti "çeşitli renklerle bezenmiş iki cennet" şeklinde tefsir etmiştir.[42]

Rahmân 49:

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٩﴾

"Öyleyse Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?" (49)

42 İbn Kesîr, 4/277.

Rahmân 50:

فِيهِمَا عَيْنَانِ تَجْرِيَانِ ﴿٥٠﴾

"İkisinde de akıp giden iki kaynak vardır." (50)

Rahmân 51:

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥١﴾

"Öyleyken Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?" (51)

Rahmân 52:

فِيهِمَا مِنْ كُلِّ فَاكِهَةٍ زَوْجَانِ ﴿٥٢﴾

"İkisinde de her türlü meyveden çift çift vardır." (52)

Rahmân 53:

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٣﴾

"Öyleyken Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?" (53)

Rahmân 54:

مُتَّكِئِينَ عَلَى فُرُشٍ بَطَائِنُهَا مِنْ إِسْتَبْرَقٍ وَجَنَى الْجَنَّتَيْنِ دَانٍ ﴿٥٤﴾

"Hepsi de örtüleri atlastan minderlere yaslanırlar. İki cennetin de meyvesinin devşirilmesi yakındır." (54)

Rahmân 55:

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٥﴾

"Öyleyken Rabinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?" (55)

Rahmân 56:

فِيهِنَّ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ لَمْ يَطْمِثْهُنَّ إِنْسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَانٌّ ﴿٥٦﴾

"Oralarda gözlerini yalnız eşlerine çevirmiş güzeller var ki, bunlardan önce onlara ne insan ne de cin dokunmuştur." (56)

Rahmân 57:

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٧﴾

"Öyleyken Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?" (57)

Rahmân 58:

كَأَنَّهُنَّ الْيَاقُوتُ وَالْمَرْجَانُ ﴿٥٨﴾

"Onlar sanki yakut ve mercan gibidirler." (58)

1. Hûrîlerin Yakut ve Mercan Gibi Olmaları

حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ عُبَيْدٍ الْمُحَارِبِيُّ قَالَ: ثَنَا الْمُطَّلِبُ بْنُ زِيَادٍ، عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {كَأَنَّهُنَّ الْيَاقُوتُ وَالْمَرْجَانُ} [الرحمن: ٥٨] قَالَ: «صَفَاءُ الْيَاقُوتِ وَحُسْنُ الْمَرْجَانِ»

2050- Taberî'nin, Muhammed b. Ubeyd el-Muhâribî → Mutallib b. Ziyâd kanalıyla naklettiğine göre Süddî, âyeti "Onlar saf ve berraklıkta yakut, güzellikte inci gibidirler" şeklinde tefsir etmiştir.[43]

43 Taberî, 27/88.

Rahmân 59:

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٩﴾

"O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?" (59)

Rahmân 60:

هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ ﴿٦٠﴾

"İyiliğin karşılığı iyilikten başka bir şey midir?" (60)

Rahmân 61:

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦١﴾

"Öyleyken Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?" (61)

Rahmân 62:

وَمِنْ دُونِهِمَا جَنَّتَانِ ﴿٦٢﴾

"Bu iki cennetten başka iki cennet daha vardır." (62)

Rahmân 63:

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦٣﴾

"Öyleyken Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?" (63)

Rahmân 64:

مُدْهَامَّتَانِ ﴿٦٤﴾

"O iki cennet koyu yeşil renktedir." (64)

Rahmân 65:

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦٥﴾

"Öyleyse Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?" (65)

Rahmân 66:

فِيهِمَا عَيْنَانِ نَضَّاخَتَانِ ﴿٦٦﴾

"İçlerinde kaynayan iki pınar vardır." (66)

Rahmân 67:

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦٧﴾

"Öyleyken Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?" (67)

Rahmân 68:

فِيهِمَا فَاكِهَةٌ وَنَخْلٌ وَرُمَّانٌ ﴿٦٨﴾

"İkisinde de her türlü meyveler, hurma ve nar vardır." (68)

Rahmân 69:

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦٩﴾

"O halde Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?" (69)

Rahmân 70:

فِيهِنَّ خَيْرَاتٌ حِسَانٌ ﴿٧٠﴾

"İçlerinde huyu güzel, yüzü güzel kadınlar vardır." (70)

Rahmân 71:

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٧١﴾

"Öyleyken Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?" (71)

Rahmân 72:

حُورٌ مَقْصُورَاتٌ فِي الْخِيَامِ ﴿٧٢﴾

"Otağlar içinde sahiplerine tahsis edilmiş hûriler vardır." (72)

Rahmân 73:

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٧٣﴾

"Öyleyken Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?" (73)

Rahmân 74:

لَمْ يَطْمِثْهُنَّ إِنْسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَانٌّ ﴿٧٤﴾

"Onlara, eşlerinden önce ne bir insan ne bir cin dokunmuştur." (74)

Rahmân 75:

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٧٥﴾

"Öyleyken Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?" (75)

Rahmân 76:

مُتَّكِئِينَ عَلَى رَفْرَفٍ خُضْرٍ وَعَبْقَرِيٍّ حِسَانٍ ﴿٧٦﴾

"Cennet yâranları yeşil yastıklara ve harikulâde döşeklere kurulurlar." (76)

1. ﴿عَبْقَرِيٍّ﴾ "abkariyyin" İfadesi

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {عَبْقَرِيٍّ} أَيْ: زَرَابِي

2051- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿عَبْقَرِيٍّ﴾ ***"abkariyyin"*** ifadesini: "Kilim ve halı" şeklinde tefsir etmiştir.[44]

Rahmân 77:

فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٧٧﴾

"Öyleyken Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlayabilirsiniz?" (77)

Rahmân 78:

تَبَارَكَ اسْمُ رَبِّكَ ذِي الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ ﴿٧٨﴾

"Azamet ve ikram sahibi Rabbinin adı yücedir." (78)

44 Kurtubî, 7/6365; İbn Kesîr, 4/2280; Suyûtî, 6/114.

56. VÂKIA SÛRESİ

Vâkıa 1-2:

إِذَا وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ ﴿١﴾ لَيْسَ لِوَقْعَتِهَا كَاذِبَةٌ ﴿٢﴾

"Kesin gerçekleşecek (olan kıyamet) koptuğu zaman, onun kopuşunu yalanlayacak kimse olmayacaktır." (1-2)

Vâkıa 3:

خَافِضَةٌ رَافِعَةٌ ﴿٣﴾

"O, alçaltıcı, yükselticidir." (3)

1. Kıyametin Alçaltıcı ve Yükseltici Olması

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ يَحْيَى بْنِ مَنْدَهِ، حَدَّثَنَا أَبُو هِشَامٍ، حَدَّثَنَا يَحْيَى بْنُ يَمَانٍ، عَنْ حَمَّادِ بْنِ أَبِي نَصْرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ رَحِمَهُ اللَّهُ تَعَالَى، {خَافِضَةٌ رَافِعَةٌ} [الواقعة: ٣]، قَالَ: «خَفَضَتِ الْمُتَكَبِّرِينَ، وَرَفَعَتِ الْمُتَوَاضِعِينَ»

2052- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî, âyetin tefsiri ile ilgili olarak şunları söylemiştir: "Mütekebbirleri alçaltacak, mütevazı kulları yükseltecektir."[45]

---

45 İbn Kesîr, 4/282.

Vâkıa 4:

إِذَا رُجَّتِ الْأَرْضُ رَجًّا ﴿٤﴾

"Yer şiddetle sarsıldığı," (4)

Vâkıa 5:

وَبُسَّتِ الْجِبَالُ بَسًّا ﴿٥﴾

"Dağlar ufalandıkça ufalandığı," (5)

1. Kıyamette Dağların Durumu

أَخْرَجَهُ الشَّوْكَانِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: كُسِرَتْ كَسْرًا

2053- Şevkânî'nin naklettiğine göre Süddî şöyle demiştir: "Un ufak edilmesinden bahsedilmektedir."[46]

Vâkıa 6-7:

فَكَانَتْ هَبَاءً مُنْبَثًّا ﴿٦﴾ وَكُنْتُمْ أَزْوَاجًا ثَلَاثَةً ﴿٧﴾

"Dağılıp toz duman haline geldiği ve sizler de üç sınıf olduğunuz zaman," (6-7)

Vâkıa 8-9:

فَأَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ مَا أَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ ﴿٨﴾ وَأَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ مَا أَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ ﴿٩﴾

"Sağdan olanlar var ya onlar ne mutlu kimselerdir! Soldan olanlar, onlar ne kadar bahtsızdırlar!" (8-9)

46 Şevkânî, 5/147.

1. Sağdan ve Soldan Olanlarla Kastedilen

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى أَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ هُمُ الَّذِينَ كَانُوا عَنْ يَمِينِ آدَمَ حِينِ أُخْرِجَتِ الذُّرِّيَّةُ مِنْ صُلْبِهِ وَقَوْلِهِ: وَأَصْحَابُ الْمَشْئَمَةِ هُمُ الَّذِينَ كَانُوا عَنْ يَسَارِهِ

2054- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿أَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ﴾ ***"sağdan olanlar"*** ifadesini: "Soyu, sırtından çıkartıldığında Hz. Âdem'in sağında olanlar" şeklinde tefsir etmiştir. Yine ﴿أَصْحَابُ الْمَشْئَمَةِ﴾ ***"soldan olanlar"*** ifadesini: "Soyu, sırtından çıkartıldığında Hz. Âdem'in solunda olanlar" şeklinde tefsir etmiştir.[47]

Vâkıa 10:

وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ ﴿١٠﴾

"Önde olanlar, öndedirler." (10)

1. Önde Olanlarla Kastedilen

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: هُمْ أَهْلُ عِلِّيِّينَ

2055- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî, burada bahsi geçenlerin "İlliyyûn ehli" olduğunu söylemiştir.[48]

Vâkıa 11-12:

أُولَئِكَ الْمُقَرَّبُونَ ﴿١١﴾ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ ﴿١٢﴾

"İşte bunlar, Naîm Cennetlerinde (Allah'a) en yakın olanlardır." (11-12)

47 Kurtubî, 7/6368.
48 İbn Kesîr, 4/283.

Vâkıa 13-14:

ثُلَّةٌ مِنَ الْأَوَّلِينَ ﴿١٣﴾ وَقَلِيلٌ مِنَ الْآخِرِينَ ﴿١٤﴾

"Onların çoğu öncekilerden, azı da sonrakilerdendir." (13-14)

Vâkıa 15:

عَلَىٰ سُرُرٍ مَوْضُونَةٍ ﴿١٥﴾

"Cevherlerle işlenmiş tahtlar üzerindedir." (15)

1. Tahtlar Hangi Cevherlerle İşlenmiştir?

قَالَ السُّدِّيُّ: مَرْمُولَةٌ بِالذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ

2056- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî bu âyeti "üzerine altın ve gümüş serpiştirilmiş tahtlar" şeklinde tefsir edilmiştir.

Vâkıa 16:

مُتَّكِئِينَ عَلَيْهَا مُتَقَابِلِينَ ﴿١٦﴾

"Karşılıklı olarak oturup yaslanırlar." (16)

Vâkıa 17:

يَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُخَلَّدُونَ ﴿١٧﴾

"Çevrelerinde, (hizmet için) ölümsüz gençler dolaşır;" (17)

Vâkıa 18:

بِأَكْوَابٍ وَأَبَارِيقَ وَكَأْسٍ مِنْ مَعِينٍ ﴿١٨﴾

"Maîn çeşmesinden doldurulmuş testiler, ibrikler ve kadehlerle." (18)

Vâkıa 19:

لَا يُصَدَّعُونَ عَنْهَا وَلَا يُنْزِفُونَ ﴿١٩﴾

"İçtikleri bu şaraptan ne başları ağrır ne de akılları gider." (19)

1. Cennet Şaraplarının Vereceği Lezzet

حَدَّثَنِي إِسْمَاعِيلُ بْنُ مُوسَى السُّدِّيُّ قَالَ: أَخْبَرَنَا شَرِيكٌ، عَنْ سَالِمٍ، عَنْ سَعِيدٍ، قَوْلَهُ: لَا يُصَدَّعُونَ عَنْهَا قَالَ: «لَا تُصَدَّعُ رُءُوسُهُمْ وَلَا تُنْزَفُ عُقُولُهُمْ، بَلْ هِيَ ثَابِتَةٌ مَعَ الشِّدَّةِ الْمُطْرِبَةِ وَاللَّذَّةِ الْحَاصِلَةِ»

2057- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî bu âyeti "Verdiği lezzet ve canlılık zirve olmasına rağmen yine de kimsenin başını ağrıtmaz ve aklını almaz" şeklinde tefsir etmiştir.

Vâkıa 20-23:

وَفَاكِهَةٍ مِمَّا يَتَخَيَّرُونَ ﴿٢٠﴾ وَلَحْمِ طَيْرٍ مِمَّا يَشْتَهُونَ ﴿٢١﴾
وَحُورٌ عِينٌ ﴿٢٢﴾ كَأَمْثَالِ اللُّؤْلُؤِ الْمَكْنُونِ ﴿٢٣﴾

"(Onlara) beğendikleri meyveler, canlarının çektiği kuş etleri, saklı inciler gibi iri gözlü hûriler," (20-23)

Vâkıa 24:

جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٤﴾

"(Bütün bunlar) işledikleri amellere karşılık bir mükâfat olarak (verilir.)" (24)

Vâkıa 25:

﴿لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا تَأْثِيمًا ﴿٢٥﴾﴾

"Orada boş bir söz ve günaha sokan bir laf işitmezler." (25)

Vâkıa 26:

﴿إِلَّا قِيلًا سَلَامًا سَلَامًا ﴿٢٦﴾﴾

"Sadece 'Selâm!', 'Selâm!' sözünü işitirler." (26)

Vâkıa 27:

﴿وَأَصْحَابُ الْيَمِينِ مَا أَصْحَابُ الْيَمِينِ ﴿٢٧﴾﴾

"Sağdakiler, ne mutlu o sağdakilere!" (27)

Vâkıa 28:

﴿فِي سِدْرٍ مَخْضُودٍ ﴿٢٨﴾﴾

"Dikensiz meyve ağaçları," (28)

1. ﴿سِدْرٍ مَخْضُودٍ﴾ "sidrin mahdûdin" İfadesi

قَالَ السُّدِّيُّ: لاَ شَوْكَ فِيهَا

2058- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî bu âyeti "dikensiz meyve ağaçları" şeklinde tefsir etmiştir.[49]

Vâkıa 29:

﴿وَطَلْحٍ مَنْضُودٍ ﴿٢٩﴾﴾

"Meyveleri küme küme dizili muz ağaçları," (29)

49 İbn Kesîr, 4/286.

1. ﴿مَنضُودٍ﴾ "mendûdin" İfadesi

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: {مَنْضُودٍ} أَيْ: مَصْفُوفٌ

2059- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿مَنضُودٍ﴾ ***"mendûdin"*** ifadesini: "Üst üste binmiş meyveler" şeklinde tefsir etmiştir.

2. Cennet Muzlarının Dünyadakilerden Farkı

أَخْرَجَهُ الشَّوْكَانِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: طَلْحُ الْجَنَّةِ يُشْبِهُ طَلْحَ الدُّنْيَا لَكِنْ لَهُ ثَمَرٌ أَحْلَى مِنَ الْعَسَلِ

2060- Şevkânî'nin naklettiğine göre Süddî ayrıca şunu söylemiştir: "Cennetteki muz, dünya muzuna benzese de oradakinin tadı baldan daha tatlıdır."[50]

Vâkıa 30:

وَظِلٍّ مَّمْدُودٍ ﴿٣٠﴾

"Yayılmış sürekli gölgeler," (30)

1. Cennet Gölgesi

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: لايَنْقَطِعُ لَيْسَ فِيها شَمسٌ وَلا حرٌّ مِثْلَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ

2061- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî bu âyeti "Güneşin olmadığı, dolayısı ile kesintinin olmadığı gölgelik, bu yönü ile henüz güneş doğmadan önceki sabah vakti gibi, orada sıcaklık da olmayacaktır."[51]

---

50 Şevkânî, 5/152.
51 İbn Kesîr, 4/290.

Vâkıa 31:

وَمَاءٍ مَسْكُوبٍ ﴿٣١﴾

"Çağlayarak akan sular," (31)

Vâkıa 32-33:

وَفَاكِهَةٍ كَثِيرَةٍ ﴿٣٢﴾ لَا مَقْطُوعَةٍ وَلَا مَمْنُوعَةٍ ﴿٣٣﴾

"Tükenmeyen ve yasaklanmayan, sayısız meyveler içinde," (32-33)

Vâkıa 34:

وَفُرُشٍ مَرْفُوعَةٍ ﴿٣٤﴾

"Ve kabartılmış döşekler üstündedirler." (34)

Vâkıa 35:

إِنَّا أَنْشَأْنَاهُنَّ إِنْشَاءً ﴿٣٥﴾

"Gerçekten biz hûrileri apayrı biçimde yeni yarattık." (35)

Vâkıa 36-37:

فَجَعَلْنَاهُنَّ أَبْكَارًا ﴿٣٦﴾ عُرُبًا أَتْرَابًا ﴿٣٧﴾

"Onları eşlerine düşkün, yaşıt bakireler kıldık." (36-37)

1. Cennetteki Hûrîler

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: فِي الْأَخْلَاقِ الْمُتَوَاخِيَاتُ بَيْنَهُنَّ، لَيْسَ بَيْنَهُنَّ تَبَاغُضٌ وَلَا تَحَاسُدٌ، يَعْنِي: لَا كَمَا كُنَّ ضَرَائِرَ فِي الدُّنْيَا

2062- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî bu âyeti, "Ahlâkça sevilen, dünyadaki kumalar gibi aralarında düşmanlık ve hasedin olmadığı, birbirleri ile iyi geçinen bâkireler kıldık" şeklinde tefsir etmiştir.[52]

Vâkıa 38:

﴿٣٨﴾ لِأَصْحَابِ الْيَمِينِ

"Bütün bunlar sağdakiler içindir." (38)

Vâkıa 39-40:

﴿٣٩﴾ ثُلَّةٌ مِنَ الْأَوَّلِينَ ﴿٤٠﴾ وَثُلَّةٌ مِنَ الْآخِرِينَ

"Bunların birçoğu öncekilerden, birçoğu da sonrakilerdendir." (39-40)

Vâkıa 41:

﴿٤١﴾ وَأَصْحَابُ الشِّمَالِ مَا أَصْحَابُ الشِّمَالِ

"Soldakiler; ne yazık o soldakilere!" (41)

Vâkıa 42:

﴿٤٢﴾ فِي سَمُومٍ وَحَمِيمٍ

"İçlerine işleyen bir ateş ve kaynar su içinde," (42)

Vâkıa 43:

﴿٤٣﴾ وَظِلٍّ مِنْ يَحْمُومٍ

"Kapkara dumandan bir gölge altındadırlar," (43)

52 Kurtubî, 7/6381.

1. Cehennem Gölgesi

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: ظِلُّ الدُّخانِ

2063- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî, âyeti "Duman gölgesi" şeklinde tefsir etmiştir.[53]

Vâkıa 44:

﴿لَا بَارِدٍ وَلَا كَرِيمٍ ﴿٤٤﴾﴾

"Serin ve hoş olmayan." (44)

Vâkıa 45:

﴿إِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذٰلِكَ مُتْرَفِينَ ﴿٤٥﴾﴾

"Çünkü onlar, bundan önce sefahate dalmış ve azgın kimselerdi." (45)

1. ﴿مُتْرَفِينَ﴾ "mütrafîne" İfadesi

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعالَى {مُتْرَفِينَ}: مُشْرِكِينَ

2064- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿مُتْرَفِينَ﴾ ***"mütrafîne"*** ifadesini: "Müşrikler" şeklinde tefsir etmiştir.[54]

Vâkıa 46:

﴿وَكَانُوا يُصِرُّونَ عَلَى الْحِنْثِ الْعَظِيمِ ﴿٤٦﴾﴾

"Büyük günah üzerinde ısrar ediyorlardı." (46)

---

53 İbn Kesîr, 4/294.

54 Kurtubî, 7/6385; İbn Kesîr, 4/295.

Vâkıa 47:

وَكَانُوا يَقُولُونَ أَئِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا أَإِنَّا لَمَبْعُوثُونَ ﴿٤٧﴾

"Diyorlardı ki: 'Biz öldükten, toprak ve kemik yığını haline geldikten sonra mı, biz mi bir daha diriltilecekmişiz?'" (47)

Vâkıa 48:

أَوَآبَاؤُنَا الْأَوَّلُونَ ﴿٤٨﴾

"Evvelki atalarımız da mı?" (48)

Vâkıa 49-50:

قُلْ إِنَّ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ ﴿٤٩﴾ لَمَجْمُوعُونَ إِلَى مِيقَاتِ يَوْمٍ مَعْلُومٍ ﴿٥٠﴾

"De ki: 'Şüphesiz öncekiler ve sonrakiler, mutlaka belli bir günün belli bir vaktinde toplanacaklardır.'" (49-50)

Vâkıa 51-52:

ثُمَّ إِنَّكُمْ أَيُّهَا الضَّالُّونَ الْمُكَذِّبُونَ ﴿٥١﴾ لَآكِلُونَ مِنْ شَجَرٍ مِنْ زَقُّومٍ ﴿٥٢﴾

"Sonra siz ey haktan sapan yalanlayıcılar! Mutlaka (cehennemde) bir ağaçtan, zakkumdan yiyeceksiniz." (51-52)

Vâkıa 53:

فَمَالِئُونَ مِنْهَا الْبُطُونَ ﴿٥٣﴾

"Karınlarınızı ondan dolduracaksınız." (53)

Vâkıa 54:

﴿٥٤﴾ فَشَارِبُونَ عَلَيْهِ مِنَ الْحَمِيمِ

"Üstüne de o kaynar sudan içeceksiniz." (54)

Vâkıa 55:

﴿٥٥﴾ فَشَارِبُونَ شُرْبَ الْهِيمِ

"Susamış develerin suya saldırarak içtiği gibi içeceksiniz." (55)

1. Develer Gibi İçmekle Kastedilen

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى الْهِيمُ: دَاءٌ يَأْخُذُ الْإِبِلَ فَلَا تَرْوَى أَبَدًا حَتَّى تَمُوتَ، فَكَذَلِكَ أَهْلُ جَهَنَّمَ

2065- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿الْهِيمِ﴾ ***"el-hîmi"*** ifadesinin, develerin yakalandığı bir hastalık olduğunu bu hastalığa yakalanan develerin doyumsuz olduğu için fazla su içmekten öldüklerini, cehennem ehlinin de orada içtiği suya doyamadığını söylemiştir.[55]

Vâkıa 56:

﴿٥٦﴾ هَذَا نُزُلُهُمْ يَوْمَ الدِّينِ

"İşte bu hesap ve din gününde onlara ziyafetleridir." (56)

Vâkıa 57:

﴿٥٧﴾ نَحْنُ خَلَقْنَاكُمْ فَلَوْلَا تُصَدِّقُونَ

"Sizi biz yarattık. Hâlâ tasdik etmeyecek misiniz?" (57)

55 İbn Kesîr, 4/294.

Vâkıa 58:

أَفَرَأَيْتُم مَا تُمْنُونَ ﴿٥٨﴾

"Attığınız o meniye ne dersiniz?!" (58)

Vâkıa 59:

أَأَنتُمْ تَخْلُقُونَهُ أَمْ نَحْنُ الْخَالِقُونَ ﴿٥٩﴾

"Onu siz mi yaratıyorsunuz, yoksa yaratan biz miyiz?" (59)

Vâkıa 60-61:

نَحْنُ قَدَّرْنَا بَيْنَكُمُ الْمَوْتَ وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ ﴿٦٠﴾ عَلَى
أَنْ نُبَدِّلَ أَمْثَالَكُمْ وَنُنشِئَكُمْ فِي مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦١﴾

"Sizin yerinize benzerlerinizi getirmek ve sizi bilemeyeceğiniz bir şekilde yeniden yaratmak üzere aranızda ölümü biz takdir ettik. (Bu konuda) bizim önümüze geçilmez." (60-61)

Vâkıa 62:

وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ النَّشْأَةَ الْأُولَى فَلَوْلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٦٢﴾

"Andolsun, ilk yaratılışı bildiniz. Düşünüp ibret almanız gerekmez mi?" (62)

Vâkıa 63:

أَفَرَأَيْتُم مَا تَحْرُثُونَ ﴿٦٣﴾

"Ektiğiniz tohuma ne dersiniz?!" (63)

Vâkıa 64:

﴿أَأَنتُمْ تَزْرَعُونَهُ أَمْ نَحْنُ الزَّارِعُونَ ﴿٦٤﴾﴾

"Onu siz mi bitiriyorsunuz, yoksa bitiren biz miyiz?" (64)

Vâkıa 65:

﴿لَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَاهُ حُطَامًا فَظَلْتُمْ تَفَكَّهُونَ ﴿٦٥﴾﴾

"Dileseydik onu kuru bir çöp yapardık da şaşar kalırdınız." (65)

1. ﴿تَفَكَّهُونَ﴾ "tefekkehûne" İfadesi

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {فَظَلْتُمْ تَفَكَّهُونَ} تَنْدَمُونَ

2066- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿تَفَكَّهُونَ﴾ ***"tefekkehûne"*** kelimesini "Pişman olurdunuz" şeklinde tefsir etmiştir.[56]

Vâkıa 66:

﴿إِنَّا لَمُغْرَمُونَ ﴿٦٦﴾﴾

"Muhakkak biz çok ziyandayız!" (66)

Vâkıa 67:

﴿بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ ﴿٦٧﴾﴾

"Daha doğrusu büsbütün mahrumuz!" (67)

Vâkıa 68:

﴿أَفَرَأَيْتُمُ الْمَاءَ الَّذِي تَشْرَبُونَ ﴿٦٨﴾﴾

"İçtiğiniz suya ne dersiniz?!" (68)

56 Kurtubî, 7/6394.

Vâkıa 69:

أَأَنْتُمْ أَنْزَلْتُمُوهُ مِنَ الْمُزْنِ أَمْ نَحْنُ الْمُنْزِلُونَ ﴿٦٩﴾

"Siz mi onu buluttan indirdiniz, yoksa indiren biz miyiz?" (69)

Vâkıa 70:

لَوْ نَشَاءُ جَعَلْنَاهُ أُجَاجًا فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ ﴿٧٠﴾

"Dileseydik onu tuzlu yapardık. Şükretmeniz gerekmez mi?" (70)

Vâkıa 71:

أَفَرَأَيْتُمُ النَّارَ الَّتِي تُورُونَ ﴿٧١﴾

"Tutuşturduğunuz ateşe ne dersiniz?!" (71)

Vâkıa 72:

أَأَنْتُمْ أَنْشَأْتُمْ شَجَرَتَهَا أَمْ نَحْنُ الْمُنْشِئُونَ ﴿٧٢﴾

"Onun ağacını siz mi yarattınız, yoksa yaratan biz miyiz?" (72)

Vâkıa 73:

نَحْنُ جَعَلْنَاهَا تَذْكِرَةً وَمَتَاعًا لِلْمُقْوِينَ ﴿٧٣﴾

"Biz onu bir ibret ve ıssız yerlerde yaşayanlara bir yarar kaynağı kıldık." (73)

Vâkıa 74:

فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ ﴿٧٤﴾

"O halde, O yüce Rabbinin adını tesbih et (yücelt)." (74)

Vâkıa 75:

﴿فَلَآ أُقۡسِمُ بِمَوَٰقِعِ ٱلنُّجُومِ ٧٥﴾

"Hayır! Yıldızların yerlerine yemin ederim ki," (75)

1. Yıldızların Yerleriyle Kastedilen

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: نُجُومُ القرآنِ

2067- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî şöyle demiştir: "Kur'ân'ın yıldızları kastedilmektedir."[57]

Vâkıa 76:

﴿وَإِنَّهُۥ لَقَسَمٞ لَّوۡ تَعۡلَمُونَ عَظِيمٌ ٧٦﴾

"Bilirseniz, gerçekten bu, büyük bir yemindir." (76)

Vâkıa 77:

﴿إِنَّهُۥ لَقُرۡءَانٞ كَرِيمٞ ٧٧﴾

"O, elbette değerli bir Kur'ân'dır." (77)

Vâkıa 78:

﴿فِي كِتَٰبٖ مَّكۡنُونٖ ٧٨﴾

"Şüphesiz bu, korunmuş bir kitapta bulunan değerli bir Kur'ân'dır." (78)

57 İbn Kesîr, 4/296.

1. Korunmuş Kitapla Kastedilen

أَخْرَجَهُ الشَّوْكَانِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: هُوَ الزَّبُورُ

2068- Şevkânî'nin naklettiğine göre Süddî şöyle demiştir: "Bu Zebûr'dur."[58]

Vâkıa 79:

﴿لَا يَمَسُّهُۥٓ إِلَّا ٱلْمُطَهَّرُونَ ﴿٧٩﴾﴾

"Ona, ancak tertemiz olanlar dokunabilir." (79)

1. Tertemiz Olanlarla Kastedilen

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: يَعْنِي الْمَلَائِكَةُ

2069- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî şöyle demiştir: "Melekleri kastetmektedir."[59]

Vâkıa 80:

﴿تَنزِيلٌ مِّن رَّبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٨٠﴾﴾

"Âlemlerin Rabbinden indirilmedir." (80)

Vâkıa 81-82:

﴿أَفَبِهَٰذَا ٱلْحَدِيثِ أَنتُم مُّدْهِنُونَ ﴿٨١﴾ وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنَّكُمْ تُكَذِّبُونَ ﴿٨٢﴾﴾

"Şimdi siz, bu sözü mü küçümsüyorsunuz ve Allah'ın verdiği rızka O'nu yalanlayarak mı şükrediyorsunuz?" (81-82)

58 Şevkânî, 5/160.
59 İbn Kesîr, 4/298.

Vâkıa 83:

فَلَوْلَا إِذَا بَلَغَتِ الْحُلْقُومَ ﴿٨٣﴾

"Can boğaza geldiğinde, onu geri döndürsenize!" (83)

Vâkıa 84:

وَأَنْتُمْ حِينَئِذٍ تَنْظُرُونَ ﴿٨٤﴾

"Oysa siz o zaman bakıp dursunuz." (84)

Vâkıa 85:

وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْكُمْ وَلَكِنْ لَا تُبْصِرُونَ ﴿٨٥﴾

"Biz ise ona sizden daha yakınız. Fakat siz göremezsiniz." (85)

Vâkıa 86:

فَلَوْلَا إِنْ كُنْتُمْ غَيْرَ مَدِينِينَ ﴿٨٦﴾

"Madem ki ceza görmeyecek ve ceza almayacaksınız," (86)

1. ﴿غَيْرَ مَدِينِينَ﴾ "ğayra medînîne" İfadesi

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: أَيْ: غَيْر مُحاسبِينَ

2070- İbn Kesîr'den nakledildiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿غَيْرَ مَدِينِينَ﴾ ***"ğayra medînîne"*** ifadesini: "Eğer hesaba çekilmeyecekseniz" şeklinde tefsir etmiştir.

Vâkıa 87:

﴿تَرْجِعُونَهَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٨٧﴾﴾

"Onu (canı) geri çevirsenize, şayet iddianızda doğru iseniz!" (87)

Vâkıa 88:

﴿فَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَ ﴿٨٨﴾﴾

"Fakat (ölen kişi Allah'a) yakın olanlardan ise," (88)

Vâkıa 89:

﴿فَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ وَجَنَّتُ نَعِيمٍ ﴿٨٩﴾﴾

"Ona rahatlık, güzel rızık ve Naîm Cenneti vardır." (89)

1. ﴿رَوْحٌ﴾ "ravhun" İfadesi

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {فَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ}: الرَّوْحُ: الْفَرَحُ

2071- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿رَوْحٌ﴾ ***"ravhun"*** ifadesini "sevinç ve rahatlık" şeklinde tefsir etmiştir.[60]

Vâkıa 90-91:

﴿وَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ ﴿٩٠﴾ فَسَلَامٌ لَكَ مِنْ أَصْحَابِ الْيَمِينِ ﴿٩١﴾﴾

"Eğer o sağdakilerden ise, 'Ey sağdaki! Sana selâm olsun!' denir." (90-91)

60 İbn Kesîr, 4/300.

Vâkıa 92-93:

وَأَمَّا إِنْ كَانَ مِنَ الْمُكَذِّبِينَ الضَّالِّينَ ﴿٩٢﴾ فَنُزُلٌ مِنْ حَمِيمٍ ﴿٩٣﴾

"Ama haktan sapan yalancılardan ise, işte ona da kaynar sudan bir ziyafet vardır." (92-93)

Vâkıa 94:

وَتَصْلِيَةُ جَحِيمٍ ﴿٩٤﴾

"Bir de cehenneme atılma vardır." (94)

Vâkıa 95:

إِنَّ هَذَا لَهُوَ حَقُّ الْيَقِينِ ﴿٩٥﴾

"Şüphesiz bu, kesin gerçektir." (95)

Vâkıa 96:

فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ ﴿٩٦﴾

"Öyleyse yüce Rabbinin adını tesbih et." (96)

57. HADÎD SÛRESİ

Hadîd 1:

سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١﴾

"Göklerdeki ve yerdeki her şey Allah'ı tesbih etmektedir. O, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir." (1)

Hadîd 2:

لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ يُحْيِي وَيُمِيتُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢﴾

"Göklerin ve yerin hükümranlığı yalnızca O'nundur. Diriltir, öldürür. O, her şeye hakkıyla gücü yetendir." (2)

Hadîd 3:

هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٣﴾

"O, ilk ve sondur. Zâhir ve Bâtın'dır. O, her şeyi hakkıyla bilendir." (3)

Hadîd 4:

هُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَى عَلَى الْعَرْشِ
يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي الْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا
يَعْرُجُ فِيهَا وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٤﴾

"O, gökleri ve yeri altı günde yaratan, sonra Arş'ın üzerine istivâ edendir. Yere gireni ve ondan çıkanı, gökten ineni ve oraya yükseleni bilir. Nerede olsanız, O sizinle beraberdir. Allah yaptıklarınızı görür" (4)

Hadîd 5:

لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ ﴿٥﴾

"Göklerin ve yerin hükümranlığı O'nundur. Bütün işler ancak O'na döndürülür." (5)

Hadîd 6:

يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَهُوَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٦﴾

"Geceyi gündüze sokar, gündüzü de geceye sokar. O, göğüslerin özünü (kalplerde olanı) hakkıyla bilendir." (6)

Hadîd 7:

آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَأَنْفِقُوا مِمَّا جَعَلَكُمْ مُسْتَخْلَفِينَ فِيهِ
فَالَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَأَنْفَقُوا لَهُمْ أَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿٧﴾

"Allah'a ve Rasûlü'ne iman edin ve sizi üzerinde tasarrufa yetkili kıldığı maldan, (Allah yolunda) harcayın. İçinizden iman edip de (Allah yolunda) harcayanlar var ya; onlar için büyük bir mükâfat vardır." (7)

Hadîd 8:

وَمَا لَكُمْ لَا تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالرَّسُولُ يَدْعُوكُمْ لِتُؤْمِنُوا بِرَبِّكُمْ
وَقَدْ أَخَذَ مِيثَاقَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٨﴾

"Peygamber, sizi, Rabbinize iman etmeniz için davet edip dururken size ne oluyor da Allah'a iman etmiyorsunuz? Hâlbuki (Allah ezelde) sizden sağlam bir söz de almıştı. Eğer inanacak kimselerseniz (bu çağrıya uyun)." (8)

Hadîd 9:

هُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ عَلَى عَبْدِهِ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ لِيُخْرِجَكُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ
إِلَى النُّورِ وَإِنَّ اللَّهَ بِكُمْ لَرَءُوفٌ رَحِيمٌ ﴿٩﴾

"Sizi karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için kuluna apaçık âyetler indiren O'dur. Şüphesiz Allah, size karşı çok şefkatli, çok merhametlidir." (9)

Hadîd 10:

وَمَا لَكُمْ أَلَّا تُنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلِلَّهِ مِيرَاثُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا يَسْتَوِي
مِنْكُمْ مَنْ أَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ وَقَاتَلَ أُولَئِكَ أَعْظَمُ دَرَجَةً مِنَ الَّذِينَ أَنْفَقُوا
مِنْ بَعْدُ وَقَاتَلُوا وَكُلًّا وَعَدَ اللَّهُ الْحُسْنَى وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١٠﴾

"Size ne oluyor da Allah yolunda harcama yapmıyorsunuz? Hâlbuki göklerin ve yerin mirası Allah'ındır. İçinizden, fetihten (Mekke fethinden) önce harcayanlar ve savaşanlar, (diğerleri ile) bir değildir. Onların derecesi, sonradan harcayan ve savaşanlardan daha yüksektir. Bununla beraber Allah, hepsine de en güzel olanı (cenneti) vadetmiştir. Allah, bütün yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır." (10)

Hadîd 11:

مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ وَلَهُ أَجْرٌ كَرِيمٌ ﴿١١﴾

"Kim Allah'a güzel bir borç verecek ki, Allah da onu kendisine kat kat ödesin. Ona çok değerli bir mükâfat da vardır." (11)

Hadîd 12:

يَوْمَ تَرَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ يَسْعَى نُورُهُمْ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ بُشْرَاكُمُ الْيَوْمَ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١٢﴾

"Mü'min erkeklerle mü'min kadınların nûrlarının, önlerinde ve sağlarında koştuğunu göreceğin gün kendilerine şöyle denir: 'Bugün size müjdelenen şey içlerinden ırmaklar akan, ebedî olarak kalacağınız cennetlerdir.' İşte bu büyük başarıdır." (12)

Hadîd 13:

يَوْمَ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ لِلَّذِينَ آمَنُوا انْظُرُونَا نَقْتَبِسْ مِنْ نُورِكُمْ قِيلَ ارْجِعُوا وَرَاءَكُمْ فَالْتَمِسُوا نُورًا فَضُرِبَ بَيْنَهُمْ بِسُورٍ لَهُ بَابٌ بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ وَظَاهِرُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ ﴿١٣﴾

"Münafık erkeklerle münafık kadınların, iman edenlere, 'Bize bakın ki sizin ışığınızdan biz de aydınlanalım' diyecekleri gün kendilerine, 'Arkanıza (dünyaya) dönün de bir ışık arayın' denilecektir. Derken aralarına kapısı olan bir sur çekilir. Bunun iç tarafında rahmet, onlar (münafıklar) tarafındaki dış cihetinde ise azap vardır." (13)

Hadîd 14:

يُنَادُونَهُمْ أَلَمْ نَكُنْ مَعَكُمْ قَالُوا بَلَى وَلَكِنَّكُمْ فَتَنْتُمْ أَنْفُسَكُمْ وَتَرَبَّصْتُمْ وَارْتَبْتُمْ وَغَرَّتْكُمُ الْأَمَانِيُّ حَتَّى جَاءَ أَمْرُ اللَّهِ وَغَرَّكُمْ بِاللَّهِ الْغَرُورُ ﴿١٤﴾

"(Münafıklar) mü'minlere şöyle seslenirler: 'Biz de (dünyada) sizinle beraber değil miydik?' (Mü'minler de) derler ki: 'Evet, fakat siz kendinizi yaktınız. Başımıza musibetler gelmesini gözlediniz, şüphe ettiniz. Allah'ın emri gelinceye kadar kuruntular sizi aldattı. O çok aldatıcı (şeytan) Allah hakkında da sizi aldattı.'" (14)

Hadîd 15:

فَالْيَوْمَ لَا يُؤْخَذُ مِنْكُمْ فِدْيَةٌ وَلَا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مَأْوَاكُمُ
النَّارُ هِيَ مَوْلَاكُمْ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿١٥﴾

"Bugün artık ne sizden ne de inkâr edenlerden bir fidye alınır. Barınağınız ateştir. Size yaraşan odur. Orası gidilecek ne kötü yerdir!" (15)

Hadîd 16:

اَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ اٰمَنُوا اَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللّٰهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ ۙ وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ
اُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْاَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ ۜ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿١٦﴾

"İman edenlerin Allah'ı zikretmekten ve inen haktan dolayı kalplerinin saygı ile ürpermesinin zamanı gelmedi mi? Daha önce kendilerine kitap verilip de üzerinden uzun zaman geçen, böylece kalpleri katılaşanlar gibi olmasınlar. Onlardan birçoğu fasık kimselerdir." (16)

1. Âyetin Anlamı

أَخْرَجَهُ الشَّوْكَانِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: ﴿أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا﴾ بِالظَّاهِرِ وَأَسَرُّوا الْكُفْرَ (أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ)

2072- Şevkânî'nin naklettiğine göre Süddî bu âyeti şu şekilde tefsir etmiştir: "Dıştan iman etmiş gibi görünen fakat gerçekte küfrünü gizleyenler için artık Allah'ın zikri ile kalplerinin ürperme zamanı gelmedi mi?!"[61]

61 Şevkânî, 5/172.

Hadîd 17:

اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٧﴾

"Bilin ki Allah yeryüzünü ölümünden sonra diriltmektedir. Düşünesiniz diye gerçekten size âyetleri açıkladık." (17)

Hadîd 18:

إِنَّ الْمُصَّدِّقِينَ وَالْمُصَّدِّقَاتِ وَأَقْرَضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا
يُضَاعَفُ لَهُمْ وَلَهُمْ أَجْرٌ كَرِيمٌ ﴿١٨﴾

"Şüphesiz ki sadaka veren erkeklerle sadaka veren kadınlar ve Allah'a güzel bir borç verenler var ya, (verdikleri) onlara kat kat ödenir. Ayrıca onlara çok değerli bir mükâfat da vardır." (18)

Hadîd 19:

وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ أُولَئِكَ هُمُ الصِّدِّيقُونَ وَالشُّهَدَاءُ عِنْدَ رَبِّهِمْ لَهُمْ أَجْرُهُمْ
وَنُورُهُمْ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ﴿١٩﴾

"Allah'a ve Peygamberlerine iman edenler var ya, işte onlar sıddîklar (sözü özü doğru kimseler) ve Allah katında şahitlerdir. Onların mükâfatları ve nûrları vardır. İnkâr edip âyetlerimizi yalanlayanlara gelince; işte onlar cehennemliklerdir." (19)

Hadîd 20:

اعْلَمُوا أَنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهْوٌ وَزِينَةٌ وَتَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ
كَمَثَلِ غَيْثٍ أَعْجَبَ الْكُفَّارَ نَبَاتُهُ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَاهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُونُ حُطَامًا وَفِي الْآخِرَةِ
عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَغْفِرَةٌ مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٌ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ ﴿٢٠﴾

"Bilin ki dünya hayatı ancak bir oyun, bir eğlence, bir süs, aranızda karşılıklı bir övünme, çok mal ve evlat sahibi olma yarışından ibarettir.

(Nihayet hepsi yok olur gider). Tıpkı şöyle: Bir yağmur ki bitirdiği bitki çiftçilerin hoşuna gider. Sonra kurumaya yüz tutar da sen onu sararmış olarak görürsün. Sonra da çer çöp olur. Ahirette ise (dünyadaki amele göre ya) çetin bir azap ve(ya) Allah'ın mağfiret ve rızası vardır. Dünya hayatı, aldanış metaından başka bir şey değildir." (20)

Hadîd 21:

سَابِقُوا إِلَى مَغْفِرَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا كَعَرْضِ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أُعِدَّتْ لِلَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿٢١﴾

"Rabbinizden bir bağışlanmaya ve eni, gökle yerin genişliği kadar olan, Allah'a ve Rasûlü'ne inananlar için hazırlanan cennete, yarışırcasına koşun. İşte bu, Allah'ın lütfudur. Onu dilediğine verir. Allah, büyük lütuf sahibidir." (21)

Hadîd 22:

مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَهَا إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٢٢﴾

"Yeryüzünde ve kendi nefislerinizde uğradığınız hiçbir musibet yoktur ki, biz onu yaratmadan önce, bir kitapta (Levh-i Mahfûz'da) yazılmış olmasın. Şüphesiz bu, Allah'a göre kolaydır." (22)

Hadîd 23:

لِكَيْلَا تَأْسَوْا عَلَى مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا بِمَا آتَاكُمْ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ﴿٢٣﴾

"Elinizden çıkana üzülmeyesiniz ve Allah'ın size verdiği nimetlerle şımarmayasınız diye (böyle yaptık.) Çünkü Allah, kendini beğenip övünen hiçbir kimseyi sevmez." (23)

Hadîd 24:

اَلَّذِينَ يَبْخَلُونَ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ وَمَنْ يَتَوَلَّ فَإِنَّ اللهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴿٢٤﴾

"Onlar cimrilik edip insanlara da cimriliği emrederler. Kim yüz çevirirse şüphesiz ki Allah zengindir, hamd edilmeye lâyıktır." (24)

1. Cimrilikle Kastedilen

قَالَ السُّدِّيُّ: أَرَادَ رُؤَسَاءَ الْيَهُودِ الَّذِينَ بَخِلُوا بِبَيَانِ صِفَةِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي كُتُبِهِمْ لِئَلَّا يُؤْمِنَ بِهِ النَّاسُ فَتَذْهَبَ مَآكِلُهُمْ

2073- Süddî, bu âyetin tefsiri ile ilgili şunları söylemiştir:

"Yahudilerin elebaşları kitaplarında geçen Muhammed'in sıfatları ile ilgili âyetleri insanlara açıklamayıp bu konuda cimrilik etmişlerdir. Çünkü bu durumda millet ona inanırsa, böylece kendilerinin yiyecekleri (içecekleri ve makamları) ellerinden gitmiş olacaktır."[62]

Hadîd 25:

لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ وَأَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللهُ مَنْ يَنْصُرُهُ وَرُسُلَهُ بِالْغَيْبِ إِنَّ اللهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٢٥﴾

"Andolsun biz peygamberlerimizi açık delillerle gönderdik ve insanların adaleti yerine getirmeleri için beraberlerinde Kitab'ı ve mizanı indirdik. Biz demiri de indirdik ki onda büyük bir kuvvet ve insanlar için faydalar vardır. Bu, Allah'ın, dinine ve peygamberlerine gayba inanarak yardım edenleri belirlemesi içindir. Şüphesiz Allah kuvvetlidir, daima üstündür." (25)

62 Şevkânî, 5/179.

Hadîd 26:

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا وَإِبْرَاهِيمَ وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِمَا النُّبُوَّةَ
وَالْكِتَابَ فَمِنْهُمْ مُهْتَدٍ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿٢٦﴾

"Andolsun ki biz, Nûh'u ve İbrâhim'i gönderdik, peygamberliği de kitabı da onların soyuna verdik. Onlardan (insanlardan) kimi doğru yoldadır; içlerinden birçoğu da yoldan çıkmışlardır." (26)

Hadîd 27:

ثُمَّ قَفَّيْنَا عَلَى آثَارِهِمْ بِرُسُلِنَا وَقَفَّيْنَا بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَآتَيْنَاهُ الْإِنْجِيلَ
وَجَعَلْنَا فِي قُلُوبِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ رَأْفَةً وَرَحْمَةً وَرَهْبَانِيَّةً ابْتَدَعُوهَا مَا
كَتَبْنَاهَا عَلَيْهِمْ إِلَّا ابْتِغَاءَ رِضْوَانِ اللَّهِ فَمَا رَعَوْهَا حَقَّ رِعَايَتِهَا فَآتَيْنَا
الَّذِينَ آمَنُوا مِنْهُمْ أَجْرَهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿٢٧﴾

"Sonra bunların izinden art arda peygamberlerimizi gönderdik. Meryem oğlu Îsâ'yı da arkalarından gönderdik, ona İncil'i verdik; ona uyanların kalplerine şefkat ve merhamet vermiştik. Uydurdukları ruhbanlığa gelince, onu biz yazmadık. Fakat kendileri Allah rızasını kazanmak için yaptılar. Ama buna da gereği gibi uymadılar. Biz de onlardan iman edenlere mükâfatlarını verdik. İçlerinden çoğu da yoldan çıkmışlardır." (27)

Hadîd 28:

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَآمِنُوا بِرَسُولِهِ يُؤْتِكُمْ كِفْلَيْنِ مِنْ رَحْمَتِهِ
وَيَجْعَلْ لَكُمْ نُورًا تَمْشُونَ بِهِ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٢٨﴾

"Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının ve peygamberine iman edin ki, size rahmetinden iki kat pay versin, size kendisiyle yürüyeceğiniz bir nûr versin ve sizi bağışlasın. Allah çok bağışlayıcıdır, çok merhamet edicidir." (28)

Hadîd 29:

لِئَلَّا يَعْلَمَ أَهْلُ الْكِتَابِ أَلَّا يَقْدِرُونَ عَلَى شَيْءٍ مِنْ فَضْلِ اللَّهِ وَأَنَّ
الْفَضْلَ بِيَدِ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿٢٩﴾

"Böylece kitap ehli, Allah'ın lütfundan hiçbir şey elde edemeyeceklerini bilsinler. Lütuf bütünüyle Allah'ın elindedir, onu dilediğine bahşeder. Allah, büyük lütuf sahibidir." (29)

58. MÜCÂDELE SÛRESİ

Mücâdele 1:

قَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَادِلُكَ فِي زَوْجِهَا وَتَشْتَكِي إِلَى اللَّهِ
وَاللَّهُ يَسْمَعُ تَحَاوُرَكُمَا إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ﴿١﴾

"Allah, kocası hakkında seninle tartışan ve Allah'a şikâyette bulunan kadının sözünü işitmiştir. Allah, sizin sürdürdüğünüz konuşmayı (zaten) işitmekteydi. Şüphesiz Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir." (1)

Mücâdele 2:

الَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنْكُمْ مِنْ نِسَائِهِمْ مَا هُنَّ أُمَّهَاتِهِمْ إِنْ أُمَّهَاتُهُمْ إِلَّا اللَّائِي
وَلَدْنَهُمْ وَإِنَّهُمْ لَيَقُولُونَ مُنْكَرًا مِنَ الْقَوْلِ وَزُورًا وَإِنَّ اللَّهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ ﴿٢﴾

"İçinizden zıhar yapanların kadınları, onların anaları değildir. Onların anaları ancak kendilerini doğuran kadınlardır. Şüphesiz onlar çirkin bir laf ve yalan söylüyorlar. Kuşkusuz Allah, affedicidir, bağışlayıcıdır." (2)

Mücâdele 3:

وَالَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنْ نِسَائِهِمْ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُوا فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَتَمَاسَّا ذَلِكُمْ تُوعَظُونَ بِهِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٣﴾

"Kadınlardan zıhar ile ayrılmak isteyip de sonra söylediklerinden dönenlerin karılarıyla temas etmeden önce bir köleyi hürriyete kavuşturmaları gerekir. Size öğütlenen budur. Allah, yaptıklarınızdan haberi olandır." (3)

Mücâdele 4:

فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَتَمَاسَّا فَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَإِطْعَامُ سِتِّينَ مِسْكِينًا ذَلِكَ لِتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٤﴾

"(Buna imkân) bulamayan kimse, hanımıyla temas etmeden önce art arda iki ay oruç tutar. Buna da gücü yetmeyen, altmış fakiri doyurur. Bu (hafifletme), Allah'a ve Rasûlü'ne inanmanızdan dolayıdır. Bunlar Allah'ın hükümleridir. Kâfirler için acı bir azap vardır." (4)

Mücâdele 5:

إِنَّ الَّذِينَ يُحَادُّونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ كُبِتُوا كَمَا كُبِتَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ وَقَدْ أَنْزَلْنَا آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُهِينٌ ﴿٥﴾

"Allah'a ve Rasûlü'ne karşı gelenler, kendilerinden öncekilerin alçaltıldığı gibi alçaltılacaklardır. Biz apaçık âyetler indirmişizdir. Kâfirler için küçük düşürücü bir azap vardır." (5)

1. ﴿كُبِتُوا﴾ "kübitû" İfadesi

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {كُبِتُوا} أَيْ لُعِنُوا

2074- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿كُبِتُوا﴾ ***"kübitû"*** kelimesini: "Lânetlendiler" şeklinde tefsir etmiştir.[63]

63 Kurtubî, 7/6394; Âlûsî, 9/16.

Mücâdele 6:

يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا أَحْصَاهُ اللَّهُ
وَنَسُوهُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿٦﴾

"O gün Allah onların hepsini diriltecek ve yaptıklarını kendilerine haber verecektir. Allah onları bir bir saymıştır. Onlar ise unutmuşlardır. Allah her şeye şahittir." (6)

Mücâdele 7:

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَا يَكُونُ مِنْ نَجْوَى ثَلَاثَةٍ
إِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ وَلَا خَمْسَةٍ إِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ وَلَا أَدْنَى مِنْ ذَلِكَ وَلَا أَكْثَرَ إِلَّا هُوَ
مَعَهُمْ أَيْنَ مَا كَانُوا ثُمَّ يُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٧﴾

"Göklerdeki ve yerdeki her şeyi Allah'ın bildiğini görmüyor musun? Üç kişi gizlice konuşmaz ki, dördüncüleri O olmasın. Beş kişi gizlice konuşmaz ki altıncıları O olmasın. Bundan daha az yahut daha çok da olsalar, nerede olurlarsa olsunlar, O mutlaka onlarla beraberdir. Sonra onlara yaptıklarını kıyamet günü haber verecektir. Allah, her şeyi hakkıyla bilir." (7)

Mücâdele 8:

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ نُهُوا عَنِ النَّجْوَى ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَيَتَنَاجَوْنَ بِالْإِثْمِ
وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَتِ الرَّسُولِ وَإِذَا جَاءُوكَ حَيَّوْكَ بِمَا لَمْ يُحَيِّكَ بِهِ اللَّهُ وَيَقُولُونَ فِي
أَنْفُسِهِمْ لَوْلَا يُعَذِّبُنَا اللَّهُ بِمَا نَقُولُ حَسْبُهُمْ جَهَنَّمُ يَصْلَوْنَهَا فَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿٨﴾

"Gizlice konuşmaktan menedilip de menedildikleri şeyi işleyen ve günah, düşmanlık ve Peygamber'e isyanı konuşanları görmedin mi? Sana geldiklerinde Allah'ın seni selâmlamadığı selâmla selâmlıyorlar. İçlerinden de, 'Söylediklerimizden dolayı Allah bize azap etse ya!' diyorlar. Cehennem onlara yeter! Oraya girecekler. Ne kötü varış yeridir orası!" (8)

Mücâdele 9:

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَنَاجَيْتُمْ فَلَا تَتَنَاجَوْا بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَتِ
الرَّسُولِ وَتَنَاجَوْا بِالْبِرِّ وَالتَّقْوَى وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٩﴾

"Ey iman edenler! Siz baş başa gizlice konuştuğunuz zaman, günah, düşmanlık ve Peygamber'e isyanı konuşmayın. İyilik ve takvâyı konuşun ve huzuruna toplanacağınız Allah'a karşı gelmekten sakının." (9)

Mücâdele 10:

إِنَّمَا النَّجْوَى مِنَ الشَّيْطَانِ لِيَحْزُنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَلَيْسَ بِضَارِّهِمْ
شَيْئًا إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٠﴾

"Gizli konuşmalar şeytandandır. Bu, iman edenleri üzmek içindir. Oysa şeytan, Allah'ın izni olmadıkça, mü'minlere hiçbir zarar veremez. Mü'minler Allah'a dayanıp güvensinler." (10)

Mücâdele 11:

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا فِي الْمَجَالِسِ فَافْسَحُوا
يَفْسَحِ اللَّهُ لَكُمْ وَإِذَا قِيلَ انْشُزُوا فَانْشُزُوا يَرْفَعِ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ
وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١١﴾

"Ey iman edenler! Size, 'Meclislerde yer açın' denildiği zaman açın ki Allah da size genişlik versin. Size, 'Kalkın' denildiği zaman da kalkın ki Allah içinizden inananların ve kendilerine ilim verilenlerin derecelerini yükseltsin. Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır." (11)

Mücâdele 12:

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَاجَيْتُمُ الرَّسُولَ فَقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَاكُمْ صَدَقَةً
ذَلِكَ خَيْرٌ لَكُمْ وَأَطْهَرُ فَإِنْ لَمْ تَجِدُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٢﴾

"Ey iman edenler! Peygamber ile baş başa konuşacağınız zaman, baş başa konuşmanızdan önce bir sadaka verin. Bu, sizin için daha hayırlı ve daha temizdir. Şâyet (sadaka verecek bir şey) bulamazsanız, bilin ki Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (12)

Mücâdele 13:

أَأَشْفَقْتُمْ أَنْ تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَاكُمْ صَدَقَاتٍ فَإِذْ لَمْ تَفْعَلُوا وَتَابَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٣﴾

"Baş başa konuşmanızdan önce sadakalar vermekten çekindiniz mi? Bunu yapmadığınıza ve Allah da sizi affettiğine göre artık namazı kılın, zekâtı verin, Allah'a ve Rasûlü'ne itaat edin. Allah, bütün yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır." (13)

Mücâdele 14:

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ تَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مَا هُمْ مِنْكُمْ وَلَا مِنْهُمْ وَيَحْلِفُونَ عَلَى الْكَذِبِ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٤﴾

"Allah'ın kendilerine gazap ettiği bir topluluğu dost edinenleri görmedin mi? Onlar ne sizdendirler ne de onlardan. Bilerek yalan yere yemin ediyorlar." (14)

1. Nüzûl Sebebi

قَالَ السُّدِّيُّ: نَزَلَتْ فِي عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أُبَيٍّ وَعَبْدِ اللَّهِ بْنِ نَبْتَلَ الْمُنَافِقَيْنِ، كَانَ أَحَدُهُمَا يُجَالِسُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ يَرْفَعُ حَدِيثَهُ إِلَى الْيَهُودِ، فَبَيْنَا النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حُجْرَةٍ مِنْ حُجُرَاتِهِ إِذْ قَالَ: (يَدْخُلُ عَلَيْكُمُ الْآنَ رَجُلٌ قَلْبُهُ قَلْبُ جَبَّارٍ وَيَنْظُرُ بِعَيْنَيْ شَيْطَانٍ) فَدَخَلَ عَبْدُ اللَّهِ بْنُ نَبْتَلَ- وَكَانَ أَزْرَقَ أَسْمَرَ قَصِيرًا خَفِيفَ اللِّحْيَةِ- فَقَالَ عليه الصلاة والسلام: (عَلَامَ تَشْتُمُنِي أَنْتَ وَأَصْحَابُكَ) فَحَلَفَ بِاللَّهِ مَا فَعَلَ ذَلِكَ. فَقَالَ

لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: (فَعَلْتَ) فَانْطَلَقَ فَجَاءَ بِأَصْحَابِهِ فَحَلَفُوا بِاللَّهِ مَا سَبُّوهُ، فَنَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ

2075- Kurtubî'den nakledildiğine göre Süddî bu âyetin iki münafık olan Abdullah b. Übey ve Abdullah b. Nebtel hakkında indiğini söylemiştir. Bunlardan birisi gelir Peygamber'le oturur sonra konuşulanları Yahudilere aktarırdı. Allah Rasûlü bir gün hücrelerinde otururken aniden şöyle dedi:

يَدْخُلُ عَلَيْكُمُ الْآنَ رَجُلٌ قَلْبُهُ قَلْبُ جَبَّارٍ وَيَنْظُرُ بِعَيْنَيْ شَيْطَانٍ '***Birazdan içeriye kalbi zorba ve şeytan gözü ile bakan birisi girecek.***' Sözü biter bitmez içeriye Abdullah b. Nebtel girdi. Kendisi mavi gözlü, esmer tenli, kısa boylu ve seyrek sakallı birisiydi. Allah Rasûlü:

عَلَامَ تَشْتُمُنِي أَنْتَ وَأَصْحَابُكَ '***Sen ve arkadaşların niye bana hakaret edip sövüyorsunuz?***' dedi. Abdullah b. Nebtel:

'Allah'a yemin olsun ki ben size sövmedim!' dedi. Allah Rasûlü:

فَعَلْتَ '***Hayır, yaptın***!' dedi. Sonra arkadaşları geldi ve onlar da böyle bir şey yapmadıklarına dair yemin ettiler. Bunun üzerine yukarıdaki âyet indi."[64]

Mücâdele 15:

أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٥﴾

"Allah, onlara çetin bir azap hazırlamıştır. Gerçekten onların yaptıkları şey ne kötüdür!" (15)

Mücâdele 16:

اتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ فَلَهُمْ عَذَابٌ مُهِينٌ ﴿١٦﴾

"Onlar yeminlerini kalkan yapıp (insanları) Allah'ın dininden alıkoydular. Bunun için onlara alçaltıcı bir azap vardır." (16)

64 Kurtubî, 7/6484; Suyûtî 6/186; Şevkânî, 5/192.

Mücâdele 17:

لَنْ تُغْنِيَ عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا أُولَئِكَ
أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿١٧﴾

"Onların malları da evlatları da Allah'a karşı kendilerine bir yarar sağlamayacaktır. Onlar, cehennemliklerdir. Onlar orada ebedî kalacaklardır." (17)

Mücâdele 18:

يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ جَمِيعًا فَيَحْلِفُونَ لَهُ كَمَا يَحْلِفُونَ لَكُمْ وَيَحْسَبُونَ
أَنَّهُمْ عَلَى شَيْءٍ أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْكَاذِبُونَ ﴿١٨﴾

"Allah'ın onları hep birden dirilteceği, onların da (kendilerini kurtaracak) bir iş üzerinde olduklarını sanarak size yemin ettikleri gibi Allah'a da yemin edecekleri günü düşün! İyi bilin ki, onlar yalancıların ta kendileridir." (18)

Mücâdele 19:

اسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ فَأَنْسَاهُمْ ذِكْرَ اللَّهِ أُولَئِكَ حِزْبُ
الشَّيْطَانِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ الشَّيْطَانِ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿١٩﴾

"Şeytan onları hâkimiyeti altına alıp kendilerine Allah'ı anmayı unutturmuştur. İşte onlar şeytanın tarafında olanlardır. İyi bilin ki şeytanın tarafında olanlar ziyana uğrayanların ta kendileridir." (19)

Mücâdele 20:

إِنَّ الَّذِينَ يُحَادُّونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ فِي الْأَذَلِّينَ ﴿٢٠﴾

"Allah'a ve Peygamberi'ne düşman olanlar, işte onlar en aşağıların arasındadırlar." (20)

Mücâdele 21:

كَتَبَ اللَّهُ لَأَغْلِبَنَّ أَنَا وَرُسُلِي إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٢١﴾

"Allah, 'Şüphesiz ben ve peygamberlerim galip geleceğiz' diye yazmıştır. Şüphe yok ki Allah çok kuvvetlidir, mutlak güç sahibidir." (21)

Mücâdele 22:

لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ
وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ أُولَٰئِكَ
كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ وَأَيَّدَهُمْ بِرُوحٍ مِنْهُ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ
تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا
عَنْهُ أُولَٰئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٢٢﴾

"Allah'a ve ahiret gününe iman eden hiçbir topluluğun, babaları, oğulları, kardeşleri yahut kendi soy-sopları olsalar bile, Allah'a ve Peygamberi'ne düşman olan kimselere sevgi beslediğini göremezsin. İşte Allah onların kalplerine imanı yazmış ve onları kendi katından bir ruh ile desteklemiştir. Onları, içlerinden ırmaklar akan ve içlerinde ebedî kalacakları cennetlere sokacaktır. Allah onlardan razı olmuş, onlar da Allah'tan razı olmuşlardır. İşte onlar, Allah'ın tarafında olanlardır. İyi bilin ki, Allah'ın tarafında olanlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir." (22)

1. Nüzûl Sebebi

قَالَ السُّدِّيُّ: نَزَلَتْ فِي [عبد الله بن] عبد الله بن أبي، جَلَسَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَشَرِبَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَاءً، فَقَالَ لَهُ: بِاللَّهِ يَا رَسُولَ اللَّهِ مَا أَبْقَيْتَ مِنْ شَرَابِكَ فَضْلَةً أُسْقِيهَا أَبِي، لَعَلَّ اللَّهَ يُطَهِّرُ بِهَا قَلْبَهُ؟ فَأَفْضَلَ لَهُ فَأَتَاهُ بِهَا، فَقَالَ لَهُ عَبْدُ اللَّهِ: مَا هَذَا؟ فَقَالَ: هِيَ فَضْلَةٌ مِنْ شَرَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جئتك بها تشر بها لَعَلَّ

اللَّهُ يُطَهِّرُ قَلْبَكَ بِهَا. فَقَالَ لَهُ أَبُوهُ: فَهَلَّا جِئْتَنِي بِبَوْلِ أُمِّكَ فَإِنَّهُ أَطْهَرُ مِنْهَا. فَغَضِبَ وَجَاءَ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! أَمَا أَذِنْتَ لِي فِي قَتْلِ أَبِي؟ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «بَلْ تَرَفَّقْ بِهِ وتحسن إليه»

2076- Kurtubî'den nakledildiğine göre Süddî, âyetin Übey b. Selül'ün oğlu Abdullah hakkında indiğini söylemiştir. Kendisi bir gün Peygamber'le birlikte otururken Peygamber bir şeyler içmiş, o da Peygamber'e:

'Ey Allah'ın Rasûlü içeceğinden biraz bıraksan da babama içirsem. Belki de Allah bu sayede kalbini temizler' dedi.

Allah Rasûlü bir miktar içeceğini ona verince Abdullah bunu alıp babasına getirdi. Babası ona:

'Bu nedir?' dediğinde:

'Allah Rasûlü'nün içtiği sudan kalan kısım, bunu sana içmen için getirdim. Belki de bu vesile ile Allah kalbini temizler' dedi. Babası ona şöyle dedi:

'Ananın idrarını getirseydin olmaz mıydı!' Verdiği tepki ve söylediği sözlere kızan Abdullah, Peygamber'in yanına gelip şöyle dedi:

'Ey Allah'ın Peygamberi, izin verirsen ben onu (babamı) öldürmek istiyorum.' Peygamber:

بَلْ تَرَفَّقْ بِهِ وَتُحْسِنُ إِلَيْهِ ***'Hayır, asla böyle bir şey yapma, aksine ona acı ve iyi davranışta bulun!'***[65] dedi."

2. Kalbe İmanın Yazılmasının Anlamı

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: جَعَلَ فِي قُلُوبِكُمُ الْإِيمانَ

2077- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî, âyeti "Allah onların kalbine imanı koymuş" şeklinde tefsir etmiştir.[66]

65 Kurtubî, 7/6477.
66 İbn Kesîr, 4/329.

59. HAŞR SÛRESİ

Haşr 1:

سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١﴾

"Göklerde ve yerde olanların hepsi Allah'ı tesbih etmektedir. O, üstündür, hikmet sahibidir." (1)

Haşr 2:

هُوَ الَّذِي أَخْرَجَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ دِيَارِهِمْ لِأَوَّلِ
الْحَشْرِ مَا ظَنَنْتُمْ أَنْ يَخْرُجُوا وَظَنُّوا أَنَّهُمْ مَانِعَتُهُمْ حُصُونُهُمْ مِنَ اللَّهِ
فَأَتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوا وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ يُخْرِبُونَ
بُيُوتَهُمْ بِأَيْدِيهِمْ وَأَيْدِي الْمُؤْمِنِينَ فَاعْتَبِرُوا يَاأُولِي الْأَبْصَارِ ﴿٢﴾

"Ehl-i Kitap'tan inkâr edenleri, ilk sürgünde yurtlarından çıkaran O'dur. Siz onların çıkacaklarını sanmamıştınız. Onlar da kalelerinin, kendilerini Allah'tan koruyacağını sanmışlardı. Ama Allah (O'nun azabı), onlara beklemedikleri yerden geliverdi. O, yüreklerine korku düşürdü; öyle ki evlerini hem kendi elleriyle hem de mü'minlerin elleriyle harap ediyorlardı. Ey akıl sahipleri! İbret alın." (2)

1. Sürgünün Gerçekleşme Sebebi

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: كَانَ ذَلِكَ بِقَتْلِ كَعْب بْنِ الأَشْرَف وَهُوَ ما لَمْ يَخْطُرْ بِبَالِهِمْ

2078- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî âyet hakkında "Bu, akıllarına gelmeyen, Kâ'b b. Eşref'in öldürülmesi ile olmuştu" dedi.[67]

Haşr 3:

وَلَوْلَآ اَنْ كَتَبَ اللّٰهُ عَلَيْهِمُ الْجَلَآءَ لَعَذَّبَهُمْ فِي الدُّنْيَاۗ وَلَهُمْ فِي الْاٰخِرَةِ عَذَابُ النَّارِ ﴿٣﴾

"Eğer Allah onlara sürgünü yazmamış olsaydı, elbette onları dünyada cezalandıracaktı. Ahirette de onlar için cehennem azabı vardır." (3)

1. Dünya ve Ahirette Azap Görecekler

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: لِأَنَّ اللَّهَ قَدْ كَتَبَ عَلَيْهِمْ أَنَّهُ سَيُعَذِّبُهُمْ فِي الدَّارِ الدُّنْيَا مَعَ مَا أَعَدَّ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْعَذَابِ فِي نَارِ جَهَنَّمَ

2079- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî bu âyetle ilgili şunları söylemiştir: "Allah onlar için ahirette cehennem azabının haricinde dünyada da azap yazmıştır."[68]

Haşr 4:

ذٰلِكَ بِاَنَّهُمْ شَاۤقُّوا اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ وَمَنْ يُّشَاۤقِّ اللّٰهَ فَاِنَّ اللّٰهَ شَدِيْدُ الْعِقَابِ ﴿٤﴾

"Bu, onların Allah'a ve Rasûlü'ne karşı gelmeleri sebebiyledir. Kim Allah'a karşı gelirse bilsin ki, Allah'ın azabı şiddetlidir." (4)

67 Kurtubî, 7/6482; Şevkânî, 5/195; Âlûsî, 9/16.
68 İbn Kesîr, 4/322.

Haşr 5:

مَا قَطَعْتُمْ مِنْ لِينَةٍ أَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَائِمَةً عَلَى أُصُولِهَا
فَبِإِذْنِ اللَّهِ وَلِيُخْزِيَ الْفَاسِقِينَ ﴿٥﴾

"(Savaş gereği,) hurma ağaçlarından her neyi kestiniz yahut (kesmeyip) kökleri üzerinde dikili bıraktınızsa hep Allah'ın izniyledir. Bu da fasıkları rezil etmesi içindir." (5)

Haşr 6:

وَمَا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ مِنْهُمْ فَمَا أَوْجَفْتُمْ عَلَيْهِ مِنْ خَيْلٍ وَلَا رِكَابٍ
وَلَكِنَّ اللَّهَ يُسَلِّطُ رُسُلَهُ عَلَى مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٦﴾

"Allah'ın, onlardan (mallarından) Peygamberi'ne verdiği ganimetler için siz at ve deve koşturmuş değilsiniz. Fakat Allah, peygamberlerini dilediği kimselere karşı üstün kılar. Allah her şeye kadirdir." (6)

Haşr 7:

مَّا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَىٰ فَلِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ
وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ ۙ كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ ۚ وَمَا آتَاكُمُ
الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ ۖ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ۘ ﴿٧﴾

"Allah'ın, (fethedilen) ülkeler halkından Peygamberi'ne verdiği ganimetler, Allah, Peygamber, yakınları, yetimler, yoksullar ve yolda kalmışlar içindir. Böylece o mallar, içinizden yalnız zenginler arasında dolaşan bir devlet olmaz. Peygamber size ne verdiyse onu alın, size ne yasakladıysa ondan da sakının. Allah'tan korkun. Çünkü Allah'ın azabı çetindir." (7)

1. Hz. Nebî'nin (s.a.v.) Verdiğinin Alınıp, Vermediğinin Talep Edilmemesi

قَالَ السُّدِّيُّ: مَا أَعْطَاكُمْ مِنْ مَالِ الْفَيْءِ فَاقْبَلُوهُ، وَمَا مَنَعَكُمْ مِنْهُ فَلَا تَطْلُبُوهُ

2080- İbn Kesîr'den nakledildiğine göre Süddî, âyeti: "Peygamber'in size verdiği ganimeti kabul edin, size verilmeyen bir şey olursa gidip de talep etmeyin" şeklinde tefsir etmiştir.[69]

Haşr 8:

لِلْفُقَرَاءِ الْمُهَاجِرِينَ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا وَيَنْصُرُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ أُولَئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ ﴿٨﴾

"(Allah'ın verdiği bu ganimet malları,) yurtlarından ve mallarından uzaklaştırılmış olan, Allah'tan bir lütuf ve rıza dileyen, Allah'ın dinine ve Peygamberi'ne yardım eden fakir muhacirlerindir. İşte doğru olanlar bunlardır." (8)

Haşr 9:

وَالَّذِينَ تَبَوَّءُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِمَّا أُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ وَمَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٩﴾

"Daha önceden Medine'yi yurt edinmiş ve gönüllerine imanı yerleştirmiş olan kimseler, kendilerine göç edip gelenleri severler ve onlara verilenlerden dolayı içlerinde bir rahatsızlık hissetmezler. Kendileri zaruret içinde bulunsalar bile onları kendilerine tercih ederler. Kim nefsinin cimriliğinden korunursa, işte onlar kurtuluşa erenlerdir." (9)

69 Kurtubî, 7/6496.

Haşr 10:

وَالَّذِينَ جَاءُو مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ
وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ ﴿١٠﴾

"Bunların arkasından gelenler şöyle derler: 'Rabbimiz! Bizi ve bizden önce gelip geçmiş imanlı kardeşlerimizi bağışla; kalplerimizde, iman edenlere karşı hiçbir kin bırakma! Rabbimiz! Şüphesiz ki sen çok şefkatli, çok merhametlisin!'" (10)

1. Sonra Gelenlerle Kastedilen

قَالَ السُّدِّيُّ: إِنَّهُمُ الَّذِينَ هَاجَرُوا بَعْدَ ذَلِكَ

2081- İbn Kesîr'den nakledildiğine göre Süddî, âyeti: "Onlardan sonra hicret edenler" şeklinde tefsir etmiştir.[70]

Haşr 11:

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ نَافَقُوا يَقُولُونَ لِإِخْوَانِهِمُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ
الْكِتَابِ لَئِنْ أُخْرِجْتُمْ لَنَخْرُجَنَّ مَعَكُمْ وَلَا نُطِيعُ فِيكُمْ أَحَدًا أَبَدًا
وَإِنْ قُوتِلْتُمْ لَنَنْصُرَنَّكُمْ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿١١﴾

"Münafıkların, kitap ehlinden inkâr eden dostlarına, 'Eğer siz yurdunuzdan çıkarılırsanız, mutlaka biz de sizinle beraber çıkarız; sizin aleyhinizde kimseye asla uymayız. Eğer savaşa tutuşursanız, mutlaka yardım ederiz' dediklerini görmedin mi? Allah, onların yalancı olduklarına şahitlik eder." (11)

70 Kurtubî, 7/6514.

Haşr 12:

لَئِنْ أُخْرِجُوا لَا يَخْرُجُونَ مَعَهُمْ وَلَئِنْ قُوتِلُوا لَا يَنْصُرُونَهُمْ
وَلَئِنْ نَصَرُوهُمْ لَيُوَلُّنَّ الْأَدْبَارَ ثُمَّ لَا يُنْصَرُونَ ﴿١٢﴾

"Andolsun, eğer onlar çıkarılsalar, onlarla beraber çıkmazlar; savaşa tutuşmuş olsalar, onlara yardım etmezler; yardım etseler bile arkalarını dönüp kaçarlar, sonra kendilerine de yardım edilmez." (12)

Haşr 13:

لَأَنْتُمْ أَشَدُّ رَهْبَةً فِي صُدُورِهِمْ مِنَ اللَّهِ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ ﴿١٣﴾

"Onların içlerinde size karşı duydukları korku, Allah'a olan korkularından daha şiddetlidir. Böyledir, çünkü onlar anlamayan bir topluluktur." (13)

Haşr 14:

لَا يُقَاتِلُونَكُمْ جَمِيعًا إِلَّا فِي قُرًى مُحَصَّنَةٍ أَوْ مِنْ وَرَاءِ جُدُرٍ بَأْسُهُمْ بَيْنَهُمْ
شَدِيدٌ تَحْسَبُهُمْ جَمِيعًا وَقُلُوبُهُمْ شَتَّىٰ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْقِلُونَ ﴿١٤﴾

"Onlar müstahkem kaleler içinde veya duvarlar arkasında olmadan sizinle toplu halde savaşmazlar. Kendi aralarındaki çekişmeleri şiddetlidir. Sen onları toplu sanırsın. Hâlbuki kalpleri darmadağınıktır. Bu, onların akılları ermez bir topluluk olmalarındandır." (14)

1. Kalplerinin Dağınık Olması

قَالَ السُّدِّيُّ: الْمُرَادُ اخْتِلَافُ قُلُوبِهِمْ حَتَّى لَا يَتَّفِقُوا عَلَى أَمْرٍ وَاحِدٍ

2082- İbn Kesîr'den nakledildiğine göre Süddî, âyeti: "Kalpleri dağınık ve ihtilaflı olduğu için tek noktada buluşamayıp ittifak edemiyorlar" şeklinde tefsir etmiştir.[71]

71 Kurtubî, 7/6510; Şevkânî, 5/195.

Haşr 15:

كَمَثَلِ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ قَرِيبًا ذَاقُوا وَبَالَ أَمْرِهِمْ ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٥﴾

"Onların durumu, kendilerinden az öncekilerin durumu gibidir. Onlar (Bedir'de) yaptıklarının cezasını tatmışlardır. Onlara (ahirette de) elem dolu bir azap vardır." (15)

1. Münafıkların Benzetildiği Kitle

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: كَمَثَلِ مَا أَصَابَ الْكُفَّارَ يَوْمَ بَدْرٍ

2083- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî bu âyeti "Onların durumu, Bedir'deki küffârın durumu gibidir. [Onlar (Bedir'de) yaptıklarının cezasını tatmışlardır.]" şeklinde tefsir etmiştir.[72]

Haşr 16:

كَمَثَلِ الشَّيْطَانِ إِذْ قَالَ لِلْإِنْسَانِ اكْفُرْ فَلَمَّا كَفَرَ قَالَ إِنِّي
بَرِيءٌ مِنْكَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ ﴿١٦﴾

"Münafıkların durumu ise tıpkı şeytanın durumu gibidir. Çünkü şeytan insana, 'İnkâr et' der; insan inkâr edince de, 'Şüphesiz ben senden uzağım. Çünkü ben âlemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarım' der." (16)

Haşr 17:

فَكَانَ عَاقِبَتَهُمَا أَنَّهُمَا فِي النَّارِ خَالِدَيْنِ فِيهَا وَذَٰلِكَ جَزَاءُ الظَّالِمِينَ ﴿١٧﴾

"Nihayet ikisinin de sonu, içinde ebedî kalacakları ateş olacaktır. İşte bu, zalimlerin cezasıdır." (17)

72 İbn Kesîr, 4/340.

Haşr 18:

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَلْتَنْظُرْ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ لِغَدٍ
وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٨﴾

"Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve herkes, yarına ne hazırladığına baksın. Allah'tan korkun, çünkü Allah, yaptıklarınızdan haberdardır." (18)

Haşr 19:

وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ أُولَئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿١٩﴾

"Allah'ı unutan ve bu yüzden Allah'ın da onlara kendilerini unutturduğu kimseler gibi olmayın. Onlar yoldan çıkan kimselerdir." (19)

Haşr 20:

لَا يَسْتَوِي أَصْحَابُ النَّارِ وَأَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمُ الْفَائِزُونَ ﴿٢٠﴾

"Cehennem ehliyle cennet ehli bir olmaz. Cennet ehli, isteklerine erişenlerdir." (20)

Haşr 21:

لَوْ أَنْزَلْنَا هَذَا الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ لَرَأَيْتَهُ خَاشِعًا مُتَصَدِّعًا مِنْ خَشْيَةِ
اللَّهِ وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١﴾

"Eğer biz bu Kur'ân'ı bir dağa indirseydik, muhakkak ki onu, Allah korkusundan baş eğerek, parça parça olmuş görürdün. Bu misalleri insanlara düşünsünler diye veriyoruz." (21)

Haşr 22:

هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ هُوَ الرَّحْمَنُ الرَّحِيمُ ﴿٢٢﴾

"O, kendisinden başka hiçbir ilâh olmayan Allah'tır. Gaybı da görünen âlemi de bilendir. O, Rahmân'dır, Rahîm'dir." (22)

Haşr 23:

هُوَ اللَّهُ الَّذِي لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ الْمَلِكُ الْقُدُّوسُ السَّلَامُ الْمُؤْمِنُ الْمُهَيْمِنُ
الْعَزِيزُ الْجَبَّارُ الْمُتَكَبِّرُ ۚ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٢٣﴾

"O, kendisinden başka hiçbir ilâh bulunmayan Allah'tır. O, mülkün gerçek sahibi, kutsal (her türlü eksiklikten uzak), barış ve esenliğin kaynağı, güvenlik veren, gözetip koruyan, mutlak güç sahibi, düzeltip ıslah eden ve dilediğini yaptıran ve büyüklükte eşsiz olan Allah'tır. Allah, onların ortak koştuklarından uzaktır." (23)

1. Allah'ın Cebbâr İsminin Mânası

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى «الْجَبَّارُ» فَهُوَ الَّذِي جَبَرَ خَلْقَهُ عَلَى مَا أَرَادَ مِنْهُمْ

2084- İbn Kesîr'den nakledildiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿الْجَبَّارُ﴾ ***"Cebbâr"*** ifadesini: "Kullarını onlardan irade ettiği şeyi yapmaya zorlayan" şeklinde tefsir etmiştir.[73]

Haşr 24:

هُوَ اللَّهُ الْخَالِقُ الْبَارِئُ الْمُصَوِّرُ لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَى يُسَبِّحُ لَهُ مَا
فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٢٤﴾

"O, yaratan, yoktan var eden, şekil veren Allah'tır. Güzel isimler O'nundur. Göklerdeki ve yerdeki her şey O'nu tesbih eder. O, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir." (24)

73 İbn Kesîr, 4/346.

60. MÜMTEHİNE SÛRESİ

Mümtehine 1:

يَا اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ اَوْلِيَاءَ تُلْقُونَ اِلَيْهِمْ بِالْمَوَدَّةِ وَقَدْ كَفَرُوا بِمَا جَاءَكُمْ مِنَ الْحَقِّ يُخْرِجُونَ الرَّسُولَ وَاِيَّاكُمْ اَنْ تُؤْمِنُوا بِاللّٰهِ رَبِّكُمْ اِنْ كُنْتُمْ خَرَجْتُمْ جِهَادًا فِي سَبِيلِي وَابْتِغَاءَ مَرْضَاتِي تُسِرُّونَ اِلَيْهِمْ بِالْمَوَدَّةِ وَاَنَا اَعْلَمُ بِمَا اَخْفَيْتُمْ وَمَا اَعْلَنْتُمْ وَمَنْ يَفْعَلْهُ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ ﴿١﴾

"Ey iman edenler! Benim de düşmanım, sizin de düşmanınız olanları dost edinmeyin. Siz onlara sevgi gösteriyorsunuz. Hâlbuki onlar size gelen hakkı inkâr ettiler. Rabbiniz olan Allah'a inandınız diye Rasûl'ü ve sizi yurdunuzdan çıkarıyorlar. Eğer rızamı kazanmak üzere benim yolumda cihad etmek için çıktıysanız (böyle yapmayın). Onlara gizlice sevgi besliyorsunuz. Oysa ben sizin gizlediğinizi de açığa vurduğunuzu da bilirim. Sizden kim bunu yaparsa, mutlaka doğru yoldan sapmıştır." (1)

1. Nüzûl Sebebi

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: أَنَّ هَذِهِ الْآيَاتِ نَزَلَتْ فِي حَاطِبِ بْنِ أَبِي بَلْتَعَةَ: أَنَّهُ بَعَثَ سَارَةَ مَوْلَاةَ بَنِي هَاشِمٍ، وَأَنَّهُ أَعْطَاهَا عَشَرَةَ دَرَاهِمَ، وَأَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَعَثَ فِي أَثَرِهَا عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ وَعَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ، رضي الله عنهما، فَأَدْرَكَاهَا بِالْجُحْفَةِ ...

2085- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî bu âyetin tefsiri ile ilgili şunları söylemiştir:

"Bu âyet Hâtıb b. Ebî Beltea hakkında inmiştir. Kendisi Hâşimoğullarının azatlı kölesi olan Sârre isminde bir kadını on dirhem karşılığında gizli haber götürmesi için Mekke'ye göndermişti. Ömer b. Hattâb ve Ali b. Ebî Tâlib peşine düşüp Cuhfe denen yerde kadına yetişip onu yakalamışlardı."[74]

Mümtehine 2:

إِنْ يَثْقَفُوكُمْ يَكُونُوا لَكُمْ أَعْدَاءً وَيَبْسُطُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ
وَأَلْسِنَتَهُمْ بِالسُّوءِ وَوَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ ﴿٢﴾

"Şâyet onlar sizi ele geçirirlerse, size düşman olurlar, size ellerini ve dillerini kötülükle uzatırlar ve inkâr etmenizi arzu ederler." (2)

Mümtehine 3:

لَنْ تَنْفَعَكُمْ أَرْحَامُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَفْصِلُ
بَيْنَكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٣﴾

"Yakınlarınız ve çocuklarınız size asla fayda vermeyecektir. Kıyamet günü Allah aranızı ayıracaktır. Allah, yaptıklarınızı hakkıyla görendir." (3)

Mümtehine 4:

قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَآءُ
مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ
أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحْدَهُ إِلَّا قَوْلَ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ لَأَسْتَغْفِرَنَّ لَكَ وَمَا أَمْلِكُ
لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ رَبَّنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَإِلَيْكَ أَنَبْنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ ﴿٤﴾

74 İbn Kesîr, 4/350.

"İbrâhim'de ve onunla birlikte bulunanlarda sizin için güzel bir örnek vardır. Hani onlar kavimlerine, 'Biz sizden ve Allah'ı bırakıp taptıklarınızdan uzağız. Sizi tanımıyoruz. Siz bir tek Allah'a inanıncaya kadar, sizinle bizim aramızda sürekli bir düşmanlık ve nefret belirmiştir' demişlerdi. Yalnız İbrâhim'in, babasına, 'Senin için mutlaka bağışlama dileyeceğim. Fakat Allah'tan sana gelecek herhangi bir şeyi önlemeye gücüm yetmez' sözü başka. Onlar şöyle dediler: 'Ey Rabbimiz! Ancak sana dayandık, içtenlikle yalnız sana yöneldik. Dönüş de ancak sanadır.'" (4)

Mümtehine 5:

رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا وَاغْفِرْ لَنَا رَبَّنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٥﴾

"Ey Rabbimiz! Bizi, inkâr edenlerin zulmüne uğratma. Bizi bağışla. Ey Rabbimiz! Şüphesiz sen mutlak güç sahibisin, hüküm ve hikmet sahibisin." (5)

Mümtehine 6:

قَدْ كَانَ لَكُمْ فِيهِمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ
الْآخِرَ وَمَنْ يَتَوَلَّ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴿٦﴾

"Andolsun, onlarda (İbrâhim ve beraberindekilerde) sizin için, Allah'ı ve ahiret gününü arzu edenler için güzel bir örnek vardır. Kim yüz çevirirse bilsin ki, Allah her bakımdan sınırsız zengindir, övülmeye lâyıktır." (6)

Mümtehine 7:

عَسَى اللَّهُ أَنْ يَجْعَلَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ الَّذِينَ عَادَيْتُمْ مِنْهُمْ
مَوَدَّةً وَاللَّهُ قَدِيرٌ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٧﴾

"Ola ki Allah sizinle, içlerinden düşman olduğunuz kimseler arasına bir sevgi (ve yakınlık) koyar. Allah, hakkıyla gücü yetendir. Allah çok bağışlayandır, çok merhametlidir." (7)

Mümtehine 8:

لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ أَنْ تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ ﴿٨﴾

"Allah, sizi, din konusunda sizinle savaşmamış, sizi yurtlarınızdan da çıkarmamış kimselere iyilik etmekten, onlara âdil davranmaktan men etmez. Şüphesiz Allah, âdil davrananları sever." (8)

Mümtehine 9:

إِنَّمَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَأَخْرَجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ وَظَاهَرُوا عَلَى إِخْرَاجِكُمْ أَنْ تَوَلَّوْهُمْ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٩﴾

"Allah, sizi ancak, sizinle din konusunda savaşan, sizi yurtlarınızdan çıkaran ve çıkarılmanız için destek verenleri dost edinmekten men eder. Kim onları dost edinirse, işte onlar zalimlerin ta kendileridir." (9)

Mümtehine 10:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا جَاءَكُمُ الْمُؤْمِنَاتُ مُهَاجِرَاتٍ فَامْتَحِنُوهُنَّ اللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِهِنَّ فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى الْكُفَّارِ لَا هُنَّ حِلٌّ لَهُمْ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّ وَآتُوهُمْ مَا أَنْفَقُوا وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ أَنْ تَنْكِحُوهُنَّ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ وَلَا تُمْسِكُوا بِعِصَمِ الْكَوَافِرِ وَسْئَلُوا مَا أَنْفَقْتُمْ وَلْيَسْئَلُوا مَا أَنْفَقُوا ذَلِكُمْ حُكْمُ اللَّهِ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٠﴾

"Ey iman edenler! Mü'min kadınlar muhacir olarak size geldiklerinde, onları imtihan edin. Allah, onların imanlarını daha iyi bilir. Eğer siz onların inanmış kadınlar olduklarını anlarsanız, onları kâfirlere geri göndermeyin. Çünkü Müslüman hanımlar kâfirlere helâl değillerdir. Kâfirler de Müslüman hanımlara helâl olmazlar. Mehir olarak harcadıklarını onlara (kocalarına geri) verin. Mehirlerini verdiğiniz takdirde, bu kadınlarla evlenmenizde size bir günah yoktur. Müşrik karılarınızın nikâhlarına

tutunmayın. (Zira bu nikâhlar ortadan kalkmıştır.) Onlara harcadığınız mehri, (evlendikleri kâfir kocalarından) isteyin. Kâfirler de (İslâm'ı kabul eden ve sizinle evlenen eski hanımlarına) harcamış oldukları mehri (sizden) istesinler. Bu, Allah'ın hükmüdür. O, aranızda hüküm veriyor. Allah, hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir." (10)

1. Nesh

قَالَ السُّدِّيُّ هَذِهِ الْآيَةُ نَاسِخَةٌ للآيَةِالَّتِي فِي سُورَةِ الْفَتْحِ: {وَلَوْلَا رِجَالٌ مُؤْمِنُونَ وَنِسَاءٌ مُؤْمِنَاتٌ} [الفتح: ٢٥] الْخاصة بِصُلْحِ الْحُدَيْبِيةِ وَهِيَ خَصَّةٌ بِستها فَقط

2086- Süddî şöyle dedi: "Bu âyet, başta Hudeybiye Anlaşması'ndaki madde ve Fetih sûresinde geçen, ﴿وَلَوْلَا رِجَالٌ مُؤْمِنُونَ وَنِسَاءٌ مُؤْمِنَاتٌ لَمْ تَعْلَمُوهُمْ اَنْ تَطَؤُهُمْ فَتُصيبَكُمْ مِنْهُمْ مَعَرَّةٌ بِغَيْرِ عِلْمٍ﴾ ***'Eğer, oradaki henüz tanımadığınız inanmış erkeklerle inanmış kadınları bilmeyerek ezmek sûretiyle üzüntüye kapılma ihtimali olmasaydı Allah savaşı önlemezdi'***[75] âyeti nesh etmiştir.[76]

Mümtehine 11:

وَإِنْ فَاتَكُمْ شَيْءٌ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ إِلَى الْكُفَّارِ فَعَاقَبْتُمْ فَآتُوا الَّذِينَ ذَهَبَتْ أَزْوَاجُهُمْ مِثْلَ مَا أَنْفَقُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾

"Eğer eşlerinizden biri kâfirlere kaçar ve siz de onlarla çarpışıp ganimet alırsanız, eşleri gidenlere sarf ettikleri (mehir) kadarını verin ve inandığınız Allah'a karşı gelmekten sakının." (11)

Mümtehine 12:

يَاأَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعْنَكَ عَلَى أَنْ لَا يُشْرِكْنَ بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ وَلَا يَقْتُلْنَ أَوْلَادَهُنَّ وَلَا يَأْتِينَ بِبُهْتَانٍ يَفْتَرِينَهُ بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ وَأَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْصِينَكَ فِي مَعْرُوفٍ فَبَايِعْهُنَّ وَاسْتَغْفِرْ لَهُنَّ اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٢﴾

75 Feth, 48/25.
76 İbn Kesîr, 4/350.

"Ey Peygamber! Mü'min kadınlar, Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamak, hırsızlık yapmamak, zina etmemek, çocuklarını öldürmemek, elleriyle ayakları arasında bir iftira uydurup getirmemek, hiçbir iyi işte sana karşı gelmemek konusunda sana biat etmek üzere geldikleri zaman, biatlarını kabul et ve onlar için Allah'tan bağışlama dile. Şüphesiz Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (12)

Mümtehine 13:

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ قَدْ يَئِسُوا مِنَ الْآخِرَةِ كَمَا يَئِسَ الْكُفَّارُ مِنْ أَصْحَابِ الْقُبُورِ ﴿١٣﴾

"Ey iman edenler! Kendilerine Allah'ın gazap ettiği, kabirlerdeki kâfirlerin ümit kestikleri gibi tamamen ahiretten ümitlerini kesmiş bir toplumu dost edinmeyin." (13)

61. SAFF SÛRESİ

Saff 1:

سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١﴾

"Göklerdeki ve yerdeki her şey Allah'ı tesbih eder. O, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir." (1)

Saff 2:

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿٢﴾

"Ey iman edenler! Yapmayacağınız şeyleri niçin söylüyorsunuz?" (2)

Saff 3:

كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿٣﴾

"Yapmayacağınız şeyleri söylemeniz, Allah katında büyük gazap gerektiren bir iştir." (3)

Saff 4:

إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَأَنَّهُمْ بُنْيَانٌ مَرْصُوصٌ ﴿٤﴾

"Hiç şüphe yok ki Allah, kendi yolunda, duvarları birbirine kenetlenmiş bir bina gibi saf bağlayarak çarpışanları sever." (4)

Saff 5:

وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ يَاقَوْمِ لِمَ تُؤْذُونَنِي وَقَدْ تَعْلَمُونَ أَنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ
فَلَمَّا زَاغُوا أَزَاغَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴿٥﴾

"Hani Mûsâ kavmine, 'Ey kavmim! Allah'ın size gönderdiği peygamberi olduğumu bilip durduğunuz halde, niçin bana eziyet ediyorsunuz?' demişti. Onlar yoldan sapınca, Allah da kalplerini (doğru yoldan) saptırdı. Allah, fasıklar topluluğunu hidayete erdirmez." (5)

Saff 6:

وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَابَنِي إِسْرَائِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ مُصَدِّقًا
لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَاةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ
أَحْمَدُ فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا هَذَا سِحْرٌ مُبِينٌ ﴿٦﴾

"Hani, Meryem oğlu Îsâ, 'Ey İsrâiloğulları! Şüphesiz ben, Allah'ın size, benden önce gelen Tevrat'ı doğrulayıcı ve benden sonra gelecek, Ahmed adında bir peygamberi müjdeleyici (olarak gönderdiği) peygamberiyim' demişti. Fakat (Îsâ) onlara apaçık mûcizeleri getirince, 'Bu, apaçık bir sihirdir' dediler." (6)

Saff 7:

وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَهُوَ يُدْعَى إِلَى
الْإِسْلَامِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿٧﴾

"Kim, İslâm'a davet olunduğu halde, Allah'a karşı yalan uydurandan daha zalimdir? Allah, zalimler topluluğunu hidayete erdirmez." (7)

Saff 8:

يُرِيدُونَ لِيُطْفِؤُا نُورَ اللهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ ﴿٨﴾

"Onlar ağızlarıyla Allah'ın nûrunu söndürmek istiyorlar. Hâlbuki kâfirler istemeseler de Allah nûrunu tamamlayacaktır." (8)

1. Allah'ın Nûruyla Kastedilen

أَخْرَجَهُ الْقُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: أَنَّهُ الْإِسْلَامُ، يُرِيدُونَ دَفْعَهُ بِالْكَلَامِ

2087- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî bu âyeti şu şekilde tefsir etmiştir: "Allah'ın nûrundan kasıt İslâm'dır. Onu, sözleri ile etkisiz kılıp ortadan kaldırmak istiyorlar."[77]

Saff 9:

هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ ﴿٩﴾

"O, kendisine ortak koşanlar hoşlanmasa da dinini bütün dinlere üstün kılmak için peygamberini hidayet ve hak din ile gönderendir." (9)

Saff 10:

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَى تِجَارَةٍ تُنْجِيكُمْ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿١٠﴾

"Ey iman edenler! Sizi elem dolu bir azaptan kurtaracak bir ticaret göstereyim mi size?" (10)

Saff 11:

تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ
وَأَنْفُسِكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١١﴾

77 Kurtubî, 7/6564; Âlûsî, 9/40.

"Allah'a ve Rasûlü'ne inanır, mallarınızla ve canlarınızla Allah yolunda cihad edersiniz. Eğer bilirseniz, bu sizin için daha hayırlıdır." (11)

Saff 12:

يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ
وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١٢﴾

"(Bunu yapınız ki) Allah, günahlarınızı bağışlasın, sizi içinden ırmaklar akan cennetlere ve Adn Cennetlerindeki güzel meskenlere koysun. İşte bu büyük başarıdır." (12)

Saff 13:

وَأُخْرَى تُحِبُّونَهَا نَصْرٌ مِنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٣﴾

"Seveceğiniz başka bir şey daha var: Allah'tan yardım ve yakın bir fetih. Mü'minleri (bunlarla) müjdele." (13)

Saff 14:

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا أَنْصَارَ اللَّهِ كَمَا قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ لِلْحَوَارِيِّينَ مَنْ
أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنْصَارُ اللَّهِ فَآمَنَتْ طَائِفَةٌ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ
وَكَفَرَتْ طَائِفَةٌ فَأَيَّدْنَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَى عَدُوِّهِمْ فَأَصْبَحُوا ظَاهِرِينَ ﴿١٤﴾

"Ey iman edenler! Allah'ın yardımcıları olun. Nitekim Meryem oğlu Îsâ havârîlere, 'Allah'a (giden yolda) benim yardımcılarım kimdir?' demişti. Havârîler de 'Allah (yolunun) yardımcıları biziz' demişlerdi. İsrâiloğullarından bir zümre inanmış, bir zümre de inkâr etmişti. Nihayet biz inananları, düşmanlarına karşı destekledik. Böylece üstün geldiler." (14)

62. CUM'A SÛRESİ

Cum'a 1:

يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ﴿١﴾

"Göklerdeki ve yerdeki her şey, mülkün sahibi, mukaddes, mutlak güç sahibi, hüküm ve hikmet sahibi olan Allah'ı tesbih eder." (1)

Cum'a 2:

هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٢﴾

"O, ümmîlere içlerinden kendilerine âyetlerini okuyan, onları temizleyen, onlara Kitab'ı ve hikmeti öğreten bir peygamber gönderendir. Hâlbuki onlar, bundan önce apaçık bir sapıklık içinde idiler." (2)

1. Temizlemekle Kastedilen

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {وَيُزَكِّيهِمْ} يَأْخُذُ زَكَاةَ أَمْوَالِهِمْ

2088- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿يُزَكِّيهِمْ﴾ ***"onları temizleyen"*** ifadesini: "Onlardan mallarının zekâtını alır" şeklinde tefsir etmiştir.[78]

---

78 Kurtubî, 7/6564; Şevkânî, 5/195.

Cum'a 3:

وَآخَرِينَ مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُوا بِهِمْ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٣﴾

"(Peygamber'i) Mü'minlerden henüz kendilerine katılmamış bulunan diğer insanlara da göndermiştir. O, Azîz'dir, Hakîm'dir." (3)

1. Kendilerine Katılmayanlarla Kastedilen

أَخْرَجَهُ الشَّوْكَانِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: هُمُ النَّاسُ كُلُّهُمْ

2089- Şevkânî'nin naklettiğine göre Süddî, âyeti: "Sonradan gelecek herkes" şeklinde tefsir etmiştir.[79]

Cum'a 4:

ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿٤﴾

"İşte bu, Allah'ın lütfudur. Onu dilediğine verir. Allah, büyük lütuf sahibidir." (4)

Cum'a 5:

مَثَلُ الَّذِينَ حُمِّلُوا التَّوْرَاةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًا بِئْسَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿٥﴾

"Tevrat'la yükümlü tutulup da onunla amel etmeyenlerin durumu, ciltlerle kitap taşıyan eşeğin durumu gibidir. Allah'ın âyetlerini inkâr eden topluluğun hali ne kötüdür! Allah, zalimler topluluğunu hidayete erdirmez." (5)

79 Şevkânî, 5/255.

Cum'a 6:

قُلْ يَاأَيُّهَا الَّذِينَ هَادُوا إِنْ زَعَمْتُمْ أَنَّكُمْ أَوْلِيَاءُ لِلَّهِ مِنْ دُونِ
النَّاسِ فَتَمَنَّوُا الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٦﴾

"De ki: 'Ey Yahudi akidesini benimseyenler! Bütün insanlar değil de yalnız kendinizin Allah'ın dostları olduğunu iddia ediyorsanız, (bunda da) samimi iseniz haydi, ölümü isteyin!'" (6)

Cum'a 7:

وَلَا يَتَمَنَّوْنَهُ أَبَدًا بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ﴿٧﴾

"Ama onlar, daha evvel yaptıklarından dolayı asla ölümü istemezler. Allah, zalimleri hakkıyla bilir." (7)

Cum'a 8:

قُلْ إِنَّ الْمَوْتَ الَّذِي تَفِرُّونَ مِنْهُ فَإِنَّهُ مُلَاقِيكُمْ ثُمَّ تُرَدُّونَ إِلَى
عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٨﴾

"De ki: 'Sizin kendisinden kaçıp durduğunuz ölüm var ya, o mutlaka size ulaşacaktır. Sonra gaybı da görünen âlemi de bilen Allah'a döndürüleceksiniz de O size yapmakta olduklarınızı haber verecektir.'" (8)

Cum'a 9:

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَى
ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٩﴾

"Ey iman edenler! Cuma günü namaza çağırıldığı (ezan okunduğu) zaman, hemen Allah'ı anmaya koşun ve alışverişi bırakın. Eğer bilmiş olsanız, elbette bu, sizin için daha hayırlıdır." (9)

Cum'a 10:

فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ
اللَّهِ وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٠﴾

"Namaz kılınınca artık yeryüzüne dağılın ve Allah'ın lütfundan nasibinizi arayın. Allah'ı çok zikredin ki kurtuluşa eresiniz." (10)

Cum'a 11:

وَإِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا انْفَضُّوا إِلَيْهَا وَتَرَكُوكَ قَائِمًا قُلْ مَا عِنْدَ
اللَّهِ خَيْرٌ مِنَ اللَّهْوِ وَمِنَ التِّجَارَةِ وَاللَّهُ خَيْرُ الرَّازِقِينَ ﴿١١﴾

"(Durum böyle iken) onlar bir ticaret veya bir oyun eğlence gördükleri zaman hemen dağılıp ona koştular ve seni ayakta bıraktılar. De ki: 'Allah'ın yanında bulunan, eğlence ve ticaretten daha hayırlıdır. Allah, rızık verenlerin en hayırlısıdır.'" (11)

63. MÜNÂFİKÛN SÛRESİ

Münâfikûn 1:

إِذَا جَاءَكَ الْمُنَافِقُونَ قَالُوا نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ اللَّهِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ
إِنَّكَ لَرَسُولُهُ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَكَاذِبُونَ ﴿١﴾

"(Ey Muhammed!) Münafıklar sana geldiklerinde, 'Senin, elbette Allah'ın peygamberi olduğuna şahitlik ederiz' derler. Allah senin, elbette kendisinin peygamberi olduğunu biliyor. (Fakat) Allah, o münafıkların hiç şüphesiz yalancılar olduklarına elbette şahitlik eder." (1)

Münâfikûn 2:

اتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢﴾

"Yeminlerini kalkan yaptılar da insanları Allah'ın yolundan çevirdiler. Gerçekten onların yaptıkları şey ne kötüdür!" (2)

Münâfikûn 3:

ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا فَطُبِعَ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ ﴿٣﴾

"Bu, onların önce iman edip sonra inkâr etmeleri, bu yüzden de kalplerine mühür vurulması sebebiyledir. Artık onlar anlamazlar." (3)

Münâfikûn 4:

وَإِذَا رَأَيْتَهُمْ تُعْجِبُكَ أَجْسَامُهُمْ وَإِنْ يَقُولُوا تَسْمَعْ لِقَوْلِهِمْ كَأَنَّهُمْ خُشُبٌ مُسَنَّدَةٌ يَحْسَبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ هُمُ الْعَدُوُّ فَاحْذَرْهُمْ قَاتَلَهُمُ اللَّهُ أَنَّى يُؤْفَكُونَ ﴿٤﴾

"Onları gördüğün zaman kalıpları hoşuna gider. Konuşurlarsa sözlerine kulak verirsin. Onlar sanki elbise giydirilmiş kereste gibidirler. Her kuvvetli sesi kendi aleyhlerine sanırlar. Onlar düşmandır, onlardan sakın! Allah onları kahretsin! Nasıl da (haktan) çevriliyorlar!" (4)

1. Münafıkların Korkuları

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: إِذَا نَادَى مُنَادٍ فِي الْعَسْكَرِ أَنِ انْفَلَتَتْ دَابَّةٌ أَوْ أُنْشِدَتْ ضَالَّةٌ ظَنُّوا أَنَّهُمُ الْمُرَادُونَ، لِمَا فِي قُلُوبِهِمْ مِنَ الرُّعْبِ

2090- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî, âyeti "Kalplerinde taşıdıkları korku nedeni ile 'Bir hayvan kaçtı' veya 'Kaybolan hayvan bulundu' diye bir ses duyduklarında bunu kendi aleyhlerine söylenmiş söz zannederler" şeklinde tefsir etmiştir.[80]

Münâfikûn 5:

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ رَسُولُ اللَّهِ لَوَّوْا رُؤُسَهُمْ وَرَأَيْتَهُمْ يَصُدُّونَ وَهُمْ مُسْتَكْبِرُونَ ﴿٥﴾

"O münafıklara, 'Gelin, Allah'ın Rasûlü sizin için bağışlama dilesin' denildiği zaman başlarını çevirirler ve sen onların büyüklük taslayarak uzaklaştıklarını görürsün." (5)

80 Kurtubî, 8/6604.

1. Nüzûl Sebebi

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: نَزَلَتْ فِي عَبْدِ اللَّهِ بْنِ أُبَيٍّ ابْنِ سَلُولٍ، أَنَّ غُلَامًا مِنْ قَرَابَتِهِ انْطَلَقَ إِلَى نَبِيِّ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِحَدِيثٍ وَتَكْذِيبٍ عَنْهُ شَدِيدٍ، فَدَعَاهُ نَبِيُّ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَإِذَا هُوَ يَحْلِفُ وَيَبْرَّئُ مِنْ ذَلِكَ، وَأَقْبَلَتِ الْأَنْصَارُ عَلَى الْغُلَامِ فَلَامُوهُ وَعَزَّرُوهُ، فَقِيلَ لِعَبْدِ اللَّهِ: لَوْ أَتَيْتَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اسْتَغْفَرَ لَكَ، فَجَعَلَ يَلْوِي رَأْسَهُ وَيَقُولُ: لَسْتُ فَاعِلًا »

2091- Süddî bu âyetin tefsiri ile ilgili şunları söylemiştir:

"Bu âyet Abdullah b. Übey b. Selül hakkında inmiştir. Bu adamın akrabalarından bir çocuk Peygamber'e onunla ilgili önemli ve tehlikeli bir haber getirdi. Allah Rasûlü bu adamı çağırıp bunun doğru olup olmadığını sordu. Abdullah b. Übey yemin ederek böyle bir şeyden uzak olduğunu söyledi. Sonra Ensar'dan bazıları şikâyetinden dolayı çocuğa kızıp onu kınadılar ve kendisine mesafe aldılar. Bunun üzerine bu âyet nâzil oldu. Bazıları âyet indikten sonra bu Allah düşmanı münafığa, 'Git, Peygamber'den özür dile' dediklerinde başını çevirdi. 'Böyle yapmakla ben gitmem' dedi."[81]

Münâfikûn 6:

سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ أَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ لَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴿٦﴾

"Onlara bağışlama dilesen de dilemesen de onlar için birdir. Allah, onları asla bağışlamayacaktır. Çünkü Allah, fasıklar topluluğunu doğru yola iletmez." (6)

Münâfikûn 7:

هُمُ الَّذِينَ يَقُولُونَ لَا تُنْفِقُوا عَلَى مَنْ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ حَتَّى يَنْفَضُّوا وَلِلَّهِ خَزَائِنُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَفْقَهُونَ ﴿٧﴾

81 İbn Kesîr, 4/369.

"Onlar, 'Allah Rasûlü'nün yanında bulunanlara (muhacirlere) bir şey vermeyin ki dağılıp gitsinler' diyenlerdir. Hâlbuki göklerin ve yerin hazineleri Allah'ındır. Fakat münafıklar (bunu) anlamazlar." (7)

Münâfikûn 8:

يَقُولُونَ لَئِنْ رَجَعْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ لَيُخْرِجَنَّ الْأَعَزُّ مِنْهَا الْأَذَلَّ وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٨﴾

"Onlar, 'Andolsun, eğer Medine'ye dönersek, üstün olan, zayıf olanı oradan mutlaka çıkaracaktır' diyorlardı. Hâlbuki asıl üstünlük, ancak Allah'ın, Peygamberi'nin ve mü'minlerindir. Fakat münafıklar (bunu) bilmezler." (8)

Münâfikûn 9:

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٩﴾

"Ey iman edenler! Mallarınız ve evlatlarınız sizi, Allah'ı anmaktan alıkoymasın. Her kim bunu yaparsa, işte onlar ziyana uğrayanların ta kendileridir." (9)

Münâfikûn 10:

وَأَنْفِقُوا مِنْ مَا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلَا أَخَّرْتَنِي إِلَى أَجَلٍ قَرِيبٍ فَأَصَّدَّقَ وَأَكُنْ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿١٠﴾

"Herhangi birinize ölüm gelip de, 'Ey Rabbim! Beni yakın bir zamana kadar geciktirsen de sadaka verip iyilerden olsam!' demeden önce, size rızık olarak verdiğimiz şeylerden Allah yolunda harcayın." (10)

Münâfikûn 11:

وَلَنْ يُؤَخِّرَ اللَّهُ نَفْسًا إِذَا جَاءَ أَجَلُهَا وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١١﴾

"Allah, eceli geldiğinde hiçbir kimseyi asla ertelemez. Allah, bütün yaptıklarınızdan haberdardır." (11)

64. TEĞÂBÜN SÛRESİ

Teğâbün 1:

يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ لَهُ الْمُلْكُ
وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١﴾

"Göklerdeki ve yerdeki her şey Allah'ı tesbih eder. Mülk yalnızca O'nundur, hamd de O'na mahsustur. O, her şeye hakkıyla gücü yetendir." (1)

Teğâbün 2:

هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ فَمِنْكُمْ كَافِرٌ وَمِنْكُمْ مُؤْمِنٌ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢﴾

"O, sizi yaratandır. Böyle iken kiminiz kâfir, kiminiz mü'mindir. Allah, yaptıklarınızı hakkıyla görendir." (2)

Teğâbün 3:

خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُوَرَكُمْ وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ ﴿٣﴾

"Gökleri ve yeri hak ve hikmete uygun olarak yarattı. Sizi şekillendirdi ve şekillerinizi de güzel yaptı. Dönüş yalnız O'nadır." (3)

Teğâbün 4:

يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا تُسِرُّونَ وَمَا
تُعْلِنُونَ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٤﴾

"Göklerdeki ve yerdeki her şeyi bilir. Gizlediklerinizi de açığa vurduklarınızı da bilir. Allah, göğüslerin özünü (kalplerde olanı) hakkıyla bilendir." (4)

Teğâbün 5:

أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ فَذَاقُوا وَبَالَ أَمْرِهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٥﴾

"Daha önce inkâr edip de inkârlarının cezasını tadanların haberi size gelmedi mi? Onlar için elem dolu bir azap da vardır." (5)

Teğâbün 6:

ذَلِكَ بِأَنَّهُ كَانَتْ تَأْتِيهِمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالُوا أَبَشَرٌ يَهْدُونَنَا
فَكَفَرُوا وَتَوَلَّوْا وَاسْتَغْنَى اللَّهُ وَاللَّهُ غَنِيٌّ حَمِيدٌ ﴿٦﴾

"Bu, peygamberlerinin, onlara apaçık mûcizeler getirmeleri ve onların da, '(Bizim gibi) insanlar mı bizi doğru yola iletecekmiş?' deyip de inkâr etmeleri ve yüz çevirmeleri sebebiyledir. Allah da hiçbir şeye muhtaç olmadığını göstermiştir. Allah, her bakımdan sınırsız zengindir, övgüye lâyıktır." (6)

Teğâbün 7:

زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنْ لَنْ يُبْعَثُوا قُلْ بَلَى وَرَبِّي لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ
لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلْتُمْ وَذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٧﴾

"İnkâr edenler, kesinlikle, öldükten sonra diriltilmeyeceklerini iddia ettiler. De ki: 'Hiç de öyle değil, Rabbime andolsun, mutlaka

diriltileceksiniz, sonra da yaptıklarınız size elbette haber verilecektir. Bu, Allah'a kolaydır.'" (7)

Teğâbün 8:

فَآمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالنُّورِ الَّذِي أَنْزَلْنَا وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٨﴾

"Artık siz Allah'a, Peygamberi'ne ve indirdiğimiz nûra (Kur'ân'a) iman edin. Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır." (8)

Teğâbün 9:

يَوْمَ يَجْمَعُكُمْ لِيَوْمِ الْجَمْعِ ذَلِكَ يَوْمُ التَّغَابُنِ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ
وَيَعْمَلْ صَالِحًا يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ وَيُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا
الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٩﴾

"Toplanma vakti için Allah'ın sizi toplayacağı günü düşün. O gün aldanışın ortaya çıkacağı gündür. Kim Allah'a inanır ve sâlih amel işlerse, Allah onun kötülüklerini örter ve onu içinden ırmaklar akan, ebedî kalacakları cennetlere sokar. İşte bu büyük başarıdır." (9)

Teğâbün 10:

وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ خَالِدِينَ فِيهَا وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿١٠﴾

"İnkâr eden ve âyetlerimizi yalanlayanlara gelince, işte onlar, içinde ebedî kalmak üzere cehennemliklerdir. Ne kötü varılacak yerdir orası!" (10)

Teğâbün 11:

مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ
يَهْدِ قَلْبَهُ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١١﴾

"Allah'ın izni olmaksızın hiçbir musibet başa gelmez. Kim Allah'a inanırsa, Allah onun kalbini doğruya iletir. Allah, her şeyi hakkıyla bilendir." (11)

Teğâbün 12:

﴿وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَإِنَّمَا عَلَى رَسُولِنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿١٢﴾

"Allah'a itaat edin, Peygamber'e de itaat edin. Yüz çevirirseniz bilin ki, elçimize düşen apaçık bir duyurmadır." (12)

Teğâbün 13:

﴿اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٣﴾

"Allah, kendisinden başka hiçbir ilâh bulunmayandır. Mü'minler yalnız Allah'a tevekkül etsinler." (13)

Teğâbün 14:

﴿يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَكُمْ فَاحْذَرُوهُمْ
وَإِنْ تَعْفُوا وَتَصْفَحُوا وَتَغْفِرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٤﴾

"Ey iman edenler! Eşlerinizden ve çocuklarınızdan size düşman olabilecekler vardır. Onlardan sakının. Ama affeder, hoş görüp vazgeçer ve bağışlarsanız şüphe yok ki Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (14)

Teğâbün 15:

﴿إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ وَاللَّهُ عِنْدَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿١٥﴾

"Mallarınız ve çocuklarınız ancak birer imtihandır; Allah katında ise büyük bir mükâfat vardır." (15)

Teğâbün 16:

فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَاسْمَعُوا وَأَطِيعُوا وَأَنْفِقُوا خَيْرًا لِأَنْفُسِكُمْ
وَمَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٦﴾

"O halde, gücünüz yettiği kadar Allah'a karşı gelmekten sakının. Dinleyin, itaat edin, kendi iyiliğiniz için harcayın. Kim nefsinin cimriliğinden korunursa, işte onlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir." (16)

1. Nesh

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: هَذِهِ الْآيَةُ نُسِخَتْ قَوْلُهُ تَعالَي فِي سُورَةِ آل عِمْران، ١٠٢ اتَّقوا اللهَ حَقَّ تُقاتِهِ

2092- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî bu âyetin, Allah Teâlâ'nın اِتَّقُوا اللهَ حَقَّ تُقَاتِهِ ***"Allah'tan hakkıyla korkun"***[82] sözünü neshettiğini söyledi.[83]

Teğâbün 17:

إِنْ تُقْرِضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يُضَاعِفْهُ لَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ شَكُورٌ حَلِيمٌ ﴿١٧﴾

"Eğer siz Allah'a güzel bir borç verirseniz, Allah onu size, kat kat öder ve sizi bağışlar. Allah, şükrün karşılığını verendir, Halîm'dir (hemen cezalandırmaz, mühlet verir)." (17)

Teğâbün 18:

عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١٨﴾

"O, gaybı da görünen âlemi de bilendir, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir." (18)

---

82 Âl-i İmrân 3/102.
83 Kurtubî, 8/6604; İbn Kesîr, 4/369.

65. TALÂK SÛRESİ

Talâk 1:

يَا اَيُّهَا النَّبِيُّ اِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعِدَّتِهِنَّ وَاَحْصُوا الْعِدَّةَ ۚ وَاتَّقُوا اللهَ رَبَّكُمْ ۚ لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِنْ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخْرُجْنَ اِلَّا اَنْ يَأْتِينَ بِفَاحِشَةٍ مُبَيِّنَةٍ ۚ وَتِلْكَ حُدُودُ اللهِ ۚ وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ ۚ لَا تَدْرِي لَعَلَّ اللهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذٰلِكَ اَمْرًا ﴿١﴾

"Ey Peygamber! Kadınları boşamak istediğinizde, onların iddetlerini dikkate alarak (temizlik halinde) boşayın ve iddeti sayın. Rabbiniz olan Allah'a karşı gelmekten sakının. Apaçık bir hayâsızlık yapmaları dışında onları (bekleme süresince) evlerinden çıkarmayın, kendileri de çıkmasınlar. Bunlar Allah'ın sınırlarıdır. Kim Allah'ın sınırlarını aşarsa, şüphesiz kendine zulmetmiş olur. Bilemezsin, olur ki Allah, sonra yeni bir durum ortaya çıkarır." (1)

1. Kadınların İddetleri Dikkate Alınarak Boşanmaları

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ مُفَضَّلٍ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {إِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعِدَّتِهِنَّ} [الطلاق: ١] قَالَ: طَاهِرًا فِي غَيْرِ جِمَاعٍ، فَإِنْ كَانَتْ لَا تَحِيضُ، فَعِنْدَ غُرَّةِ كُلِّ هِلَالٍ

2093- Taberî'nin, Muhammed b. Hüseyn → Ahmed b. Mufaddal → Esbât kanalıyla naklettiğinde göre Süddî, âyetin ﴿إِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعِدَّتِهِنَّ﴾ "***Kadınları boşamak istediğinizde, onları iddetlerini dikkate alarak boşayın***" kesitini: "İlişkiye girmeden temizlik dönemlerinde

boşayın, eğer âdet görmeyen birisi ise her ayın ilk gününe denk getirin" şeklinde tefsir etmiştir.

2. İddetin Hesaplanması

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، قَوْلُهُ: {وَأَحْصُوا الْعِدَّةَ} [الطلاق: ١] قَالَ: احْفَظُوا الْعِدَّةَ

2094- Yine âyetin; ﴿اَحْصُوا الْعِدَّةَ﴾ ***"iddeti hesaplayın"*** kesitini: "İddeti gözetin" şeklinde tefsir etmiştir.

3. Kadınların Evden Çıkartılmaması

حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، قَوْلُهُ: {وَاتَّقُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِنْ بُيُوتِهِنَّ} [الطلاق: ١] حَتَّى تَنْقَضِيَ عِدَّتُهُنَّ

2095- Âyetin; ﴿لَا تُخْرِجُوهُنَّ﴾ ***"onları çıkartmayın"*** kesitini: "İddetleri bitene kadar onları evlerinden çıkarmayın" şeklinde tefsir etmiştir.

4. Apaçık Çirkinlikle Kastedilen

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ مُفَضَّلٍ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {وَلَا يَخْرُجْنَ إِلَّا أَنْ يَأْتِينَ بِفَاحِشَةٍ مُبَيِّنَةٍ} [الطلاق: ١] قَالَ: خُرُوجُهَا مِنْ بَيْتِهَا فَاحِشَةٌ

2096- Yine âyetin; ﴿بِفَاحِشَةٍ مُبَيِّنَةٍ﴾ ***"apaçık çirkinlik"*** kesitini: "Evlerinden çıkmalarını, apaçık bir hayâsızlık olarak tefsir edip, bu ifadenin zinayı da içine aldığını söylemiştir."[84]

5. Allah'ın Emir Buyurması Umuduyla Kastedilen

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، {لَا تَدْرِي لَعَلَّ اللَّهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذَلِكَ أَمْرًا} [الطلاق: ١] قَالَ: الرَّجْعَةُ

84 "Bu ifade zinayı da kapsar" kesiti İbn Kesîr (4/378) ve Âlûsî'de (9/95) geçmektedir.

2097- Âyetin, ﴿لَعَلَّ اللهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذٰلِكَ اَمْرًا﴾ ***"Belki de Allah bunun ardından bir emir buyurur"*** kesitini: "eşine geri dönme" şeklinde tefsir etmiştir.[85]

6. Nüzûl Sebebi

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: نَزَلَتْ فِي عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ، طَلَّقَ امْرَأَتَهُ حَائِضًا تَطْلِيقَةً وَاحِدَةً فَأَمَرَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِأَنْ يُرَاجِعَهَا ثُمَّ يُمْسِكَهَا حَتَّى تَطْهُرَ وَتَحِيضَ ثُمَّ تَطْهُرَ، فَإِذَا أَرَادَ أَنْ يُطَلِّقَهَا فَلْيُطَلِّقْهَا حِينَ تَطْهُرُ مِنْ قَبْلِ أَنْ يُجَامِعَهَا. فَتِلْكَ الْعِدَّةُ الَّتِي أَمَرَ اللَّهُ تَعَالَى أَنْ يُطَلَّقَ لَهَا النِّسَاءُ

2098- Süddî'den yaptığı tahriçte Kurtubî bu âyetin, eşini hayız iken tek talakla boşayan Abdullah b. Ömer hakkında indiğini söylemiştir. Allah Rasûlü kendisine eşine dönmesini ve temizlenip hayız olunca tekrar temizleninceye kadar onu yanında tutmasını emretmiştir. Sonra isterse cinsel ilişkiye girmeden temizlik döneminde onu boşayabileceğini söyledi. İşte Allah'ın kadınların boşanma süresini tayin ettiği iddet dönemi bu şekildedir.[86]

Talâk 2:

فَاِذَا بَلَغْنَ اَجَلَهُنَّ فَاَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ اَوْ فَارِقُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَاَشْهِدُوا
ذَوَيْ عَدْلٍ مِنْكُمْ وَاَقِيمُوا الشَّهَادَةَ لِلّٰهِ ذٰلِكُمْ يُوعَظُ بِهِ مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ
بِاللهِ وَالْيَوْمِ الْاٰخِرِ وَمَنْ يَتَّقِ اللهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا ﴿٢﴾

"Boşanan kadınlar iddetlerinin sonuna varınca, onları güzelce tutun yahut onlardan güzelce ayrılın. İçinizden iki âdil kimseyi şahit tutun. Şahitliği Allah için dosdoğru yapın. İşte bununla Allah'a ve ahiret gününe inanan kimselere öğüt verilmektedir. Kim Allah'a karşı gelmekten sakınırsa, Allah ona bir çıkış yolu açar." (2)

85 Bu rivâyet bütünü ile Taberî'de geçmektedir. Bkz. 28/87-88.
86 Kurtubî, 8/6635; Âlûsî, 9/95.

1. Sürelerine Ulaşmalarıyla Kastedilen

حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ} [الطلاق: ٢] قَالَ: إِذَا طَلَّقَهَا وَاحِدَةً أَوْ ثِنْتَيْنِ، يَشَاءُ أَنْ يُمْسِكَهَا بِمَعْرُوفٍ، أَوْ يُسَرِّحَهَا بِإِحْسَانٍ

2099- Süddî, âyetin ﴿فَإِذَا بَلَغْنَ اَجَلَهُنَّ﴾ ***"sürelerine ulaştıklarında"*** kesitini: "Bir veya iki talak ile boşarsa artık bundan sonra ya kadını yanında tutmak için geri dönebilir ya da üçüncü talak hakkını kullanmak sûreti ile onu güzel bir şekilde gönderebilir" şeklinde tefsir etmiştir.

2. Şahit Getirme Emri

حَدَّثَنَا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {وَأَشْهِدُوا ذَوَيْ عَدْلٍ مِنْكُمْ} [الطلاق: ٢] قَالَ: عَلَى الطَّلَاقِ وَالرَّجْعَةِ

2100- Âyetin ﴿وَاَشْهِدُوا ذَوَيْ عَدْلٍ مِنْكُمْ﴾ ***"sizden adil iki şahit getirin"*** kesitini: "Boşarken de geri döndüğünüzde de iki âdil şahit buna tanıklık etsin" şeklinde tefsir etmiştir.

3. Allah İçin Şahitliği Yerine Getirme

حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {وَأَقِيمُوا الشَّهَادَةَ لِلَّهِ} [الطلاق: ٢] قَالَ: أَشْهِدُوا عَلَى الْحَقِّ

2101- Âyetin ﴿وَاَقِيمُوا الشَّهَادَةَ لِلّٰهِ﴾ ***"Allah için şahitliği yerine getirin"*** kesitini: "Gerçek (veya hakikate) şahitlik yapın" şeklinde tefsir etmiştir.

4. Ahiret Gününe İmanın Vurgulanması

حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، {مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ} [الطلاق: ٢] قَالَ: يُؤْمِنُ بِهِ

2102- Âyetin; ﴿وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ ***"ahiret günü"*** kesitini: "Ahirete inanan" şeklinde tefsir etmiştir.[87]

5. Allah'ın Bir Çıkış İhsan Etmesi

حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا} [الطلاق: ٢] قَالَ: يُطَلِّقُ لِلسُّنَّةِ، وَيُرَاجِعُ لِلسُّنَّةِ؛

2103- Âyetin; ﴿وَمَنْ يَتَّقِ اللهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا﴾ ***"Kim Allah'tan sakınırsa Allah ona bir çıkış ihsan eder"*** kesitini: "Kim boşama ve geri dönmede sünnete göre hareket ederse Allah ona bir çıkış yolu açar" şeklinde tefsir etmiştir.

6. Nüzûl Sebebi

حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا} [الطلاق: ٢] قَالَ: زُعِمَ أَنَّ رَجُلًا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُقَالُ لَهُ عَوْفٌ الْأَشْجَعِيُّ، كَانَ لَهُ ابْنٌ، وَأَنَّ الْمُشْرِكِينَ أَسَرُوهُ، فَكَانَ فِيهِمْ، فَكَانَ أَبُوهُ يَأْتِي النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَيَشْكُوا إِلَيْهِ مَكَانَ ابْنِهِ، وَحَالَتَهُ الَّتِي هُوَ بِهَا وَحَاجَتَهُ، فَكَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْمُرُهُ بِالصَّبْرِ وَيَقُولُ لَهُ: «إِنَّ اللَّهَ سَيَجْعَلُ لَهُ مَخْرَجًا» فَلَمْ يَلْبَثْ بَعْدَ ذَلِكَ إِلَّا يَسِيرًا إِذَا انْفَلَتَ ابْنُهُ مِنْ أَيْدِي الْعَدُوِّ، فَمَرَّ بِغَنَمٍ مِنْ أَغْنَامِ الْعَدُوِّ فَاسْتَاقَهَا، فَجَاءَ بِهَا إِلَى أَبِيهِ، وَجَاءَ مَعَهُ بِغِنًى قَدْ أَصَابَهُ مِنَ الْغَنَمِ، فَنَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ: {وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ} [الطلاق: ٣]

2104- Bazıları âyetin bu kesiti ile ilgili şöyle bir olay anlatmıştır:

"Sahâbeden Avf b. Eşcaî'nin oğlunu esir etmişlerdi. Çocuğu müşriklerin arasında kalıyordu ve babası gelip Peygamber'e bu hususta şikâyette bulundu. Allah Rasûlü ona sabretmesini tavsiye edip şöyle diyordu:

إِنَّ اللهَ سَيَجْعَلُ لَهُ مَخْرَجًا ***'Allah oğluna bir çıkış yolu açacaktır.'*** Çok geçmeden oğlu müşriklerin elinden kaçmayı başardı ve kaçarken

87 Taberî, 28/88, 89.

müşriklerin küçük baş hayvan sürüsüne denk geldi. Hayvanları önüne katıp o şekilde babasının yanına geldi."[88]

Talâk 3:

وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللهِ فَهُوَ حَسْبُهُ
اِنَّ اللهَ بَالِغُ اَمْرِهِ قَدْ جَعَلَ اللهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا ﴿٣﴾

"Onu beklemediği yerden rızıklandırır. Kim Allah'a tevekkül ederse, O kendisine yeter. Şüphesiz Allah, emrini yerine getirendir. Allah, her şeye bir ölçü koymuştur." (3)

1. Allah'ın Koyduğu Ölçü

حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا} [الطلاق: ٣] قَالَ: الْحَيْضُ فِي الْأَجَلِ وَالْعِدَّةِ

2105- Süddî şöyle dedi: "Allah, kadının hayzı ve iddeti hususunda bir ölçü koymuştur" şeklinde tefsir etmiştir.[89]

Talâk 4:

وَالّٰٓئِي يَئِسْنَ مِنَ الْمَحِيضِ مِنْ نِسَائِكُمْ اِنِ ارْتَبْتُمْ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلٰثَةُ
اَشْهُرٍ وَالّٰٓئِي لَمْ يَحِضْنَ وَاُولَاتُ الْاَحْمَالِ اَجَلُهُنَّ اَنْ يَضَعْنَ
حَمْلَهُنَّ وَمَنْ يَتَّقِ اللهَ يَجْعَلْ لَهُ مِنْ اَمْرِهِ يُسْرًا ﴿٤﴾

"Kadınlarınızdan âdetten kesilmiş olanlarla, henüz âdet görmeyenler hususunda tereddüt ederseniz onların bekleme süresi üç aydır. Hamile olanların bekleme süresi ise, doğum yapmalarıyla sona erer. Kim Allah'a karşı gelmekten sakınırsa, Allah ona işinde bir kolaylık verir." (4)

88 Taberî, 28/89; İbn Kesîr, 4/380.
89 Taberî, 28/91; Kurtubî, 8/6640; Şevkânî, 5/242.

1. Hayızdan Ümit Kesmekle Kastedilen

حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {وَاللَّائِي يَئِسْنَ مِنَ الْمَحِيضِ مِنْ نِسَائِكُمْ} [الطلاق: ٤] يَقُولُ: الَّتِي قَدِ ارْتَفَعَ حَيْضُهَا، فَعِدَّتُهَا ثَلَاثَةُ أَشْهُرٍ {وَاللَّائِي لَمْ يَحِضْنَ} [الطلاق: ٤] قَالَ: الْجَوَارِي

2106- Süddî, âyetin ﴿يَئِسْنَ مِنَ الْمَحِيضِ﴾ ***"hayızdan ümit kesen"*** kesitini: "Âdetten kesilmiş olan kadınların bekleme süresi üç aydır" şeklinde tefsir etmiştir.

2. Hayız Görmemiş Olanlarla Kastedilen

حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {وَاللَّائِي لَمْ يَحِضْنَ} [الطلاق: ٤] قَالَ: الْجَوَارِي

2107- Âyetin ﴿وَالّي لَمْ يَحِضْنَ﴾ ***"hayız görmemiş olan"*** kesitini: "Bunlar kız çocuklarıdır" şeklinde tefsir etmiştir.

3. Hamilelerin Boşanma İddeti

]أَخْرَجَ الطَّبَرِيُّ بِسَنَدِهِ الحَسَنِ[عَنْ السُّدِّيِّ، قَوْلُهُ {وَأُولَاتُ الأَحْمَالِ أَجَلُهُنَّ أَنْ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ} قَالَ: لِلْمَرْأَةِ الحُبْلَى الَّتِي يُطَلِّقُهَا زَوْجُهَا وَهِيَ حَامِلٌ فَعِدَّتُهَا أَنْ تَضَعَ حَمْلَهَا

2108- Âyetin ﴿وَأُولَاتُ الْاَحْمَالِ اَجَلُهُنَّ اَنْ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ﴾ ***"hamilelerin süresi yüklerini koyuncaya kadardır"*** kesitini: "Hamile kadınları, kocaları onları hamile iken boşarsa bekleyeceği süre doğum yapana kadardır" şeklinde tefsir etmiştir.[90]

Talâk 5:

ذَلِكَ أَمْرُ اللَّهِ أَنْزَلَهُ إِلَيْكُمْ وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ وَيُعْظِمْ لَهُ أَجْرًا ﴿٥﴾

"İşte bu, Allah'ın size indirdiği emridir. Kim Allah'a karşı gelmekten sakınırsa, Allah onun kötülüklerini örter ve onun mükâfatını büyütür." (5)

90 Taberî, 28/92.

Talâk 6:

اَسْكِنُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنْتُمْ مِنْ وُجْدِكُمْ وَلَا تُضَآرُّوهُنَّ لِتُضَيِّقُوا عَلَيْهِنَّ ۚ وَاِنْ كُنَّ اُولَاتِ حَمْلٍ فَاَنْفِقُوا عَلَيْهِنَّ حَتّٰى يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ ۚ فَاِنْ اَرْضَعْنَ لَكُمْ فَاٰتُوهُنَّ اُجُورَهُنَّ ۚ وَاْتَمِرُوا بَيْنَكُمْ بِمَعْرُوفٍ ۚ وَاِنْ تَعَاسَرْتُمْ فَسَتُرْضِعُ لَهٗٓ اُخْرٰى ﴿٦﴾

"Onları (iddetleri süresince) gücünüz nispetinde, oturduğunuz yerin bir bölümünde oturtun. Onları sıkıntıya sokmak için kendilerine zarar vermeye kalkışmayın. Eğer hamile iseler, doğum yapıncaya kadar nafakalarını verin. Sizin için (çocuğu) emzirirlerse (emzirme) ücretlerini de verin ve aranızda uygun bir şekilde anlaşın. Eğer anlaşamazsanız, çocuğu baba hesabına başka bir kadın emzirecektir." (6)

1. Boşanmış Kadınların İskânı

حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {أَسْكِنُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنْتُمْ مِنْ وُجْدِكُمْ} [الطلاق: ٦] قَالَ: الْمَرْأَةُ يُطَلِّقُهَا، فَعَلَيْهِ أَنْ يُسْكِنَهَا، وَيُنْفِقَ عَلَيْهَا

2109- Süddî, âyetin ﴿اَسْكِنُوهُنَّ﴾ ***"onları oturtun"*** kesitini: "Boşanmış (boşadığınız) kadınların iskân ve masraflarını karşılayın" şeklinde tefsir etmiştir.

2. Gücün Nispetiyle Kastedilen

حَدَّثَنِي مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {مِنْ وُجْدِكُمْ} [الطلاق: ٦] قَالَ: مِنْ مُلْكِكُمْ، مِنْ مَقْدِرَتِكُمْ

2110- Âyetin ﴿مِنْ وُجْدِكُمْ﴾ ***"gücünüz nispetinde"*** kesitini: "Kendi mülkünüzde imkânınıza göre oturtun" şeklinde tefsir etmiştir.

3. Hamile Kadınların Nafakası

حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {وَإِنْ كُنَّ أُولَاتِ حَمْلٍ فَأَنْفِقُوا عَلَيْهِنَّ حَتَّى يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ} [الطلاق: ٦] قَالَ: يُنْفِقُ عَلَى الْحُبْلَى إِذَا كَانَتْ حَامِلًا حَتَّى تَضَعَ حَمْلَهَا

2111- Âyetin; ﴿فَأَنْفِقُوا عَلَيْهِنَّ حَتَّى يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ﴾ ***"yüklerini koyuncaya kadar onlara infâk edin"*** kesitini: "Erkek; doğum yapıncaya kadar hamile kadının nafakasını verir" şeklinde tefsir etmiştir.

4. Ücretlerin Verilmesi

حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، {فَإِنْ أَرْضَعْنَ لَكُمْ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ} [الطلاق: ٦] قَالَ: مَا تَرَاضَوْا عَلَيْهِ {عَلَى الْمُوسِعِ قَدَرُهُ، وَعَلَى الْمُقْتِرِ قَدَرُهُ} [البقرة: ٢٣٦]

2112- Âyetin; ﴿فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ﴾ ***"ücretlerini onlara verin"*** kesitini: "Üzerine anlaştığınız miktarı zengin olan durumuna göre, fakir de durumuna göre vermelidir" şeklinde tefsir etmiştir.

5. Boşanan Karı Kocanın İyilikle Anlaşmaları

حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {وَأْتَمِرُوا بَيْنَكُمْ بِمَعْرُوفٍ} [الطلاق: ٦] قَالَ: اصْنَعُوا الْمَعْرُوفَ فِيمَا بَيْنَكُمْ

2113- Âyetin; ﴿وَأْتَمِرُوا بَيْنَكُمْ بِمَعْرُوفٍ﴾ ***"aranızda iyilikle anlaşın"*** kesitini: "Kendi aranızda anlaşıp iyilik yapın" şeklinde tefsir etmiştir.

6. Çocuğun Emzirilmesi

حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {وَإِنْ تَعَاسَرْتُمْ فَسَتُرْضِعُ لَهُ أُخْرَى} [الطلاق: ٦] قَالَ: إِنْ أَبَتِ الْأُمُّ أَنْ تُرْضِعَ وَلَدَهَا إِذَا طَلَّقَهَا أَبُوهُ،

الْتَمَسَ لَهُ مُرْضِعَةً أُخْرَى، الْأُمُّ أَحَقُّ إِذَا رَضِيَتْ مِنْ أَجْرِ الرَّضَاعِ بِمَا يَرْضَى بِهِ غَيْرُهَا، فَلَا يَنْبَغِي لَهُ أَنْ يُنْتَزَعَ مِنْهَا

2114- Âyetin; ﴿وَإِنْ تَعَاسَرْتُمْ فَسَتُرْضِعُ لَهُ أُخْرَى﴾ ***"zorlanırsanız onu bir başkası emzirir"*** kesitini: "Kocası kendisini boşadığı için, anne çocuğunu emzirmeyi kabul etmezse başka bir süt anne aranır. Eğer anne başkasının kabul ettiği ücrete razı olup emzirmeyi kabul ederse çocuk ondan alınıp başkasına verilmez."[91]

Talâk 7:

لِيُنفِقْ ذُو سَعَةٍ مِنْ سَعَتِهِۦ وَمَنْ قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُۥ فَلْيُنفِقْ مِمَّآ ءَاتَىٰهُ ٱللَّهُ لَا يُكَلِّفُ ٱللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مَآ ءَاتَىٰهَا ۚ سَيَجْعَلُ ٱللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا ﴿٧﴾

"İmkânı geniş olan, nafakayı imkânlarına göre versin; rızkı daralmış bulunan da Allah'ın kendisine verdiği kadarından nafaka ödesin. Allah hiç kimseyi verdiği imkândan fazlasıyla yükümlü kılmaz. Allah, bir güçlükten sonra bir kolaylık yaratacaktır." (7)

1. Eli Geniş Olanın İnfâkı

حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، {لِيُنْفِقْ ذُو سَعَةٍ مِنْ سَعَتِهِ} [الطلاق: ٧] قَالَ: مِنْ سَعَةِ مَوْجِدِهِ،

2115- Süddî, âyetin ﴿لِيُنفِقْ ذُو سَعَةٍ مِنْ سَعَتِهِۦ﴾ ***"genişlik sahibi genişliğinden infâk etsin"*** kesitini: "İmkânı iyi olan infakını ona göre yapsın" şeklinde tefsir etmiştir.

2. Eli Dar Olanın İnfâkı

حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، {وَمَنْ قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ} [الطلاق: ٧] قَالَ: مَنْ قُتِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ

91 Taberî, 28/94-96.

2116- Âyetin ﴿وَمَنْ قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ﴾ ***"rızkı daraltılan kimse"*** kesitini: "Rızkı daralmış olan kimse ise gücü nispetinde nafakasını versin, fakir kimse zengin gibi sorumlu tutulmasın" şeklinde tefsir etmiştir.[92]

Talâk 8:

وَكَأَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ عَتَتْ عَنْ أَمْرِ رَبِّهَا وَرُسُلِهِ فَحَاسَبْنَاهَا
حِسَابًا شَدِيدًا وَعَذَّبْنَاهَا عَذَابًا نُكْرًا ﴿٨﴾

"Nice memleketlerin halkı Rablerinin ve O'nun elçilerinin emrinden uzaklaşıp azdılar. Bu yüzden kendilerini çetin bir hesaba çektik ve görülmedik bir azaba çarptırdık." (8)

1. Azmakla Kastedilen

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {وَكَأَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ عَتَتْ عَنْ أَمْرِ رَبِّهَا وَرُسُلِهِ} [الطلاق: ٨] قَالَ: غَيَّرَتْ وَعَصَتْ

2117- Süddî, âyette geçen ﴿عَتَتْ﴾ ***"azdılar"*** ifadesini: "Değiştirdi ve isyan etti" şeklinde tefsir etmiştir.

Talâk 9:

فَذَاقَتْ وَبَالَ أَمْرِهَا وَكَانَ عَاقِبَةُ أَمْرِهَا خُسْرًا ﴿٩﴾

"Böylece yaptıklarının cezasını tattılar ve işlerinin sonu tam bir hüsran oldu." (9)

1. ﴿وَبَالَ أَمْرِهَا﴾ "vebâle emrihâ" İfadesi

حَدَّثَنَا مُحَمَّدٌ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، قَوْلُهُ: {فَذَاقَتْ وَبَالَ أَمْرِهَا} [الطلاق: ٩] قَالَ: عُقُوبَةَ أَمْرِهَا

92 Taberî, 28/96-97.

2118- Süddî, âyetin ﴿وَبَالَ أَمْرِهَا﴾ ***"vebâle emrihâ"*** ifadesini: "Yaptıklarının cezası" şeklinde tefsir etmiştir.[93]

Talâk 10:

أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا فَاتَّقُوا اللَّهَ يَاأُولِي الْأَلْبَابِ
الَّذِينَ آمَنُوا قَدْ أَنْزَلَ اللَّهُ إِلَيْكُمْ ذِكْرًا ﴿١٠﴾

"Allah, ahirette onlara şiddetli bir azap hazırlamıştır. O halde, ey iman etmiş olan akıl sahipleri, Allah'a karşı gelmekten sakının! Allah, size bir zikir (Kur'ân) indirdi." (10)

Talâk 11:

رَسُولًا يَتْلُو عَلَيْكُمْ آيَاتِ اللَّهِ مُبَيِّنَاتٍ لِيُخْرِجَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَمَنْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ وَيَعْمَلْ صَالِحًا يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي
مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا قَدْ أَحْسَنَ اللَّهُ لَهُ رِزْقًا ﴿١١﴾

"İman edip sâlih amel işleyenleri, karanlıklardan aydınlığa çıkarmak için size Allah'ın apaçık âyetlerini okuyan bir peygamber gönderdi. Kim Allah'a inanır ve sâlih bir amel işlerse, Allah onu, içinden ırmaklar akan, içinde ebedî kalacakları cennetlere sokar. Allah, gerçekten ona güzel bir rızık vermiştir." (11)

Talâk 12:

اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَمِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ الْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوا
أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا ﴿١٢﴾

"Allah, yedi göğü ve yerden bir o kadarını yaratandır. Allah'ın emri bunlar arasından inip durmaktadır ki, Allah'ın her şeye kadir olduğunu ve Allah'ın her şeyi ilmiyle kuşattığını bilesiniz." (12)

93 Taberî, 28/97.

66. TAHRÎM SÛRESİ

Tahrîm 1:

يَاأَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ تَبْتَغِي مَرْضَاتَ أَزْوَاجِكَ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١﴾

"Ey peygamber! Eşlerinin rızasını arayarak, Allah'ın sana helâl kıldığı şeyi niçin sen kendine haram ediyorsun? Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (1)

Tahrîm 2:

قَدْ فَرَضَ اللَّهُ لَكُمْ تَحِلَّةَ أَيْمَانِكُمْ وَاللَّهُ مَوْلَاكُمْ وَهُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ﴿٢﴾

"Allah (gerektiğinde) yeminlerinizi bozmayı (ve kefâret ödemeyi) size meşru kılmıştır. Allah, sizin yardımcınızdır. O, hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir." (2)

Tahrîm 3:

وَإِذْ أَسَرَّ النَّبِيُّ إِلَىٰ بَعْضِ أَزْوَاجِهِ حَدِيثًا فَلَمَّا نَبَّأَتْ بِهِ وَأَظْهَرَهُ
اللَّهُ عَلَيْهِ عَرَّفَ بَعْضَهُ وَأَعْرَضَ عَنْ بَعْضٍ فَلَمَّا نَبَّأَهَا بِهِ
قَالَتْ مَنْ أَنْبَأَكَ هَٰذَا قَالَ نَبَّأَنِيَ الْعَلِيمُ الْخَبِيرُ ﴿٣﴾

"Peygamber, eşlerinden birine, gizli bir söz söylemişti. Fakat eşi o sözü (başkasına) haber verip Allah da bunu Peygamber'e bildirince,

Peygamber bunun bir kısmını bildirmiş, bir kısmından da vazgeçmişti. Peygamber, bunu ona (sırrı açıklayan eşine) haber verince o, 'Bunu sana kim bildirdi?' dedi. Peygamber, 'Bunu bana, hakkıyla bilen ve hakkıyla haberdar olan Allah haber verdi' dedi." (3)

1. Hz. Nebî'nin (s.a.v.), Bir Kısmını Bildirip Diğerinden Vazgeçtiği Bilgi

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: عَرَّفَ حَفْصَةَ بَعْضَ مَا أُوحِيَ إِلَيْهِ مِنْ أَنَّهَا أَخْبَرَتْ عَائِشَةَ بِمَا نَهَاهَا عَنْ أَنْ تُخْبِرَهَا، وَأَعْرَضَ عَنْ بَعْضٍ تَكَرُّمًا

2119- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî, âyeti: "Söylememesi gereken şeyleri diğer eşi Âişe'ye haber verdiğine dair kendisine vahiy geldiğini Hafsa'ya bildirmiş ancak nezaketen vahyin hepsini değil sadece bir kısmını ona söylemiştir" şeklinde tefsir etmiştir.[94]

Tahrîm 4:

إِنْ تَتُوبَآ إِلَى اللهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا ۚ وَإِنْ تَظَاهَرَا عَلَيْهِ فَإِنَّ اللهَ هُوَ مَوْلٰيهُ وَجِبْرِيلُ وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ ۚ وَالْمَلٰٓئِكَةُ بَعْدَ ذٰلِكَ ظَهِيرٌ ﴿٤﴾

"(Ey Peygamber'in eşleri!) Eğer siz ikiniz Allah'a tevbe ederseniz, ne iyi. Çünkü kalpleriniz kaydı. Eğer Peygamber'e karşı birbirinize arka çıkarsanız bilin ki Allah onun dostu ve yardımcısıdır, Cebrâil de sâlih mü'minler de. Bunlardan sonra melekler de ona arka çıkarlar." (4)

1. Sâlih Mü'minlerle Kastedilen

قَالَ السُّدِّيُّ: هُمْ أَصْحَابُ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

2120- Süddî, âyeti: "Bunlar, Muhammed'in (s.a.v.) sahâbesidir" şeklinde tefsir etmiştir.[95]

94 Taberî, 28/98.
95 İbn Kesîr, 4/391.

Tahrîm 5:

عَسٰى رَبُّهٗٓ اِنْ طَلَّقَكُنَّ اَنْ يُّبْدِلَهٗٓ اَزْوَاجًا خَيْرًا مِّنْكُنَّ مُسْلِمٰتٍ مُّؤْمِنٰتٍ
قٰنِتٰتٍ تٰۤىِٕبٰتٍ عٰبِدٰتٍ سٰۤىِٕحٰتٍ ثَيِّبٰتٍ وَّاَبْكَارًا ﴿٥﴾

"Ey Peygamber'in eşleri! Eğer o sizi boşarsa, Rabbi ona; sizden daha iyi olan, kendini Allah'a veren, inanan, boyun eğen, tevbe eden, kulluk eden, oruç tutan, dul ve bâkire eşler verebilir." (5)

1. ﴿سَائِحَاتٍ﴾ "sâihâtin" İfadesi

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {سائِحاتٍ} صَائِمَاتٍ

2121- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿سَائِحَاتٍ﴾ ***"sâihâtin"*** ifadesini: "Oruç tutanlar" şeklinde tefsir etmiştir.

Tahrîm 6:

يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا قُوْٓا اَنْفُسَكُمْ وَاَهْلِيْكُمْ نَارًا وَّقُوْدُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا
مَلٰٓئِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَّا يَعْصُوْنَ اللّٰهَ مَآ اَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُوْنَ مَا يُؤْمَرُوْنَ ﴿٦﴾

"Ey inananlar! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun. Onun başında, acımasız, güçlü, Allah'ın kendilerine buyurduğuna karşı gelmeyen ve emredildiklerini yapan melekler vardır." (6)

1. Taş ile Kastedilen

وَحَدَّثَنِي مُوسَى بْنُ هَارُونَ، قَالَ: حَدَّثَنَا عَمْرُو بْنُ حَمَّادٍ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، فِي خَبَرٍ ذَكَرَهُ عَنْ أَبِي مَالِكٍ، وَعَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، وَعَنْ مُرَّةَ، عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ، وَعَنْ نَاسٍ، مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «{فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ} [البقرة: ٢٤] أَمَّا الْحِجَارَةُ فَهِيَ حِجَارَةٌ فِي النَّارِ مِنْ كِبْرِيتٍ»

2122- İbn Kesîr'den nakledildiğine göre Süddî, âyetin ﴿الْحِجَارَة﴾ ***"taş"*** kesitini: "Kibrit (kükürt ve sülfür)" olarak tefsir etmiştir.[96]

Tahrîm 7:

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَعْتَذِرُوا الْيَوْمَ إِنَّمَا تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٧﴾

"Ey inkâr edenler! Bugün özür dilemeyin! Siz ancak yapmakta olduklarınızın karşılığını görüyorsunuz." (7)

Tahrîm 8:

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تُوبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَصُوحًا عَسَى رَبُّكُمْ أَنْ يُكَفِّرَ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيُدْخِلَكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ يَوْمَ لَا يُخْزِي اللَّهُ النَّبِيَّ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ نُورُهُمْ يَسْعَى بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا وَاغْفِرْ لَنَا إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٨﴾

"Ey iman edenler! Allah'a içtenlikle tevbe edin. Umulur ki, Rabbiniz sizin kötülüklerinizi örter, Peygamber'i ve onunla birlikte iman edenleri utandırmayacağı günde Allah sizi, içlerinden ırmaklar akan cennetlere sokar. Onların nûrları önlerinden ve sağlarından aydınlatır, gider. 'Ey Rabbimiz! Nûrumuzu bizim için tamamla, bizi bağışla; çünkü senin her şeye hakkıyla gücün yeter' derler." (8)

Tahrîm 9:

يَاأَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿٩﴾

"Ey Peygamber! Kâfirlere ve münafıklara karşı cihad et, onlara karşı sert davran. Onların varacağı yer cehennemdir. Ne kötü varılacak yerdir orası!" (9)

---

96 İbn Kesîr, 4/390-391.

Tahrîm 10:

ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ كَفَرُوا امْرَأَتَ نُوحٍ وَامْرَأَتَ لُوطٍ كَانَتَا
تَحْتَ عَبْدَيْنِ مِنْ عِبَادِنَا صَالِحَيْنِ فَخَانَتَاهُمَا فَلَمْ يُغْنِيَا عَنْهُمَا
مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَقِيلَ ادْخُلَا النَّارَ مَعَ الدَّاخِلِينَ ﴿١٠﴾

"Allah, inkâr edenlere, Nûh'un karısı ile Lût'un karısını örnek gösterdi. Bu ikisi, kullarımızdan iki sâlih kişinin nikâhları altında bulunuyorlardı. Derken onlara hainlik ettiler de kocaları, Allah'ın azabından hiçbir şeyi onlardan savamadı. Onlara, 'Haydi, ateşe girenlerle beraber siz de girin!' denildi." (10)

Tahrîm 11:

وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ آمَنُوا امْرَأَتَ فِرْعَوْنَ إِذْ قَالَتْ رَبِّ ابْنِ لِي عِنْدَكَ بَيْتًا
فِي الْجَنَّةِ وَنَجِّنِي مِنْ فِرْعَوْنَ وَعَمَلِهِ وَنَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿١١﴾

"Allah, iman edenlere ise, Firavun'un karısını örnek gösterdi. Hani o, 'Rabbim! Bana katında, cennette bir ev yap. Beni Firavun'dan ve onun yaptığı işlerden koru ve beni zalimler topluluğundan kurtar!' demişti." (11)

Tahrîm 12:

وَمَرْيَمَ ابْنَتَ عِمْرَانَ الَّتِي أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهِ مِنْ رُوحِنَا
وَصَدَّقَتْ بِكَلِمَاتِ رَبِّهَا وَكُتُبِهِ وَكَانَتْ مِنَ الْقَانِتِينَ ﴿١٢﴾

"Allah, bir de iffetini sapasağlam koruyan ve bizim de kendisine ruhumuzdan üflediğimiz, Rabbinin kelimelerini ve kitaplarını doğrulayan İmrân kızı Meryem'i de (inananlara) örnek gösterdi. O itaat edenlerdendi." (12)

67. MÜLK SÛRESİ

Mülk 1:

تَبَارَكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١﴾

"Mutlak hükümranlık elinde olan Allah, yüceler yücesidir ve O'nun her şeye gücü yeter." (1)

Mülk 2:

اَلَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيٰوةَ لِيَبْلُوَكُمْ اَيُّكُمْ اَحْسَنُ عَمَلًا ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْغَفُورُ ﴿٢﴾

"Hanginizin daha güzel işler yapacağını sınamak için ölümü ve hayatı yaratandır. O, üstündür, bağışlayandır." (2)

1. Ölümün ve Hayatın Yaratılmasının Amacı

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا أي أكثر كم لِلْمَوْتِ ذِكْرًا وَأَحْسَنُ اسْتِعْدَادًا، وَمِنْهُ أَشَدُّ خَوْفًا وَحَذَرً

2123- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî, âyeti: "Ölümü hanginizin daha çok hatırlayacağını, en iyi kimin hazırlık yapacağını ve kimin daha çok korktuğunu sınamak için" şeklinde tefsir etmiştir.[97]

---

97 Kurtubî, 8/6640; Suyûtî, 6/247.

Mülk 3:

اَلَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ طِبَاقًا ۖ مَا تَرٰى فِي خَلْقِ الرَّحْمٰنِ مِنْ تَفَاوُتٍ ۖ فَارْجِعِ الْبَصَرَ ۙ هَلْ تَرٰى مِنْ فُطُورٍ ﴿٣﴾

"O, yedi göğü tabaka tabaka yaratandır. Rahmân'ın yaratışında hiçbir uyumsuzluk göremezsin. Bir kere daha bak! Hiçbir çatlak (ve düzensizlik) görüyor musun?" (3)

1. ﴿فُطُورٍ﴾ "fütûrin" İfadesi

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {هَلْ تَرَى مِنْ فُطُورٍ} أَيْ: مِنْ خُرُوقٍ

2124- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿فُطُورٍ﴾ ***"fütûrin"*** kelimesini: "Uyumsuzluk, dengesizlik" şeklinde tefsir etmiştir.[98]

Mülk 4:

ثُمَّ ارْجِعِ الْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ يَنْقَلِبْ إِلَيْكَ الْبَصَرُ خَاسِئًا وَهُوَ حَسِيرٌ ﴿٤﴾

"Sonra tekrar tekrar bak; fakat gözün âciz ve bitkin bir halde sana dönecektir." (4)

1. Gözün Kâinatı Temâşâ Sonrası Durumu

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: أَيْ مُنْقَطِعٌ مِنَ الْإِعْيَاءِ

2125- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî, âyeti: "Âciz ve bitkin olarak döner" şeklinde tefsir etmiştir.[99]

98 Kurtubî, 8/6688; Suyûtî, 6/248; Şevkânî, 5/259; Âlûsî, 9/123.
99 İbn Kesîr, 4/396.

Mülk 5:

وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا
لِلشَّيَاطِينِ وَأَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابَ السَّعِيرِ ﴿٥﴾

"Andolsun biz, en yakın göğü kandillerle donattık. Onları şeytanlara atılan taşlar yaptık ve (ahirette de) onlara alevli ateş azabını hazırladık." (5)

Mülk 6:

وَلِلَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿٦﴾

"Rablerini inkâr edenler için cehennem azabı vardır. Ne kötü varılacak yerdir orası!" (6)

Mülk 7:

إِذَا أُلْقُوا فِيهَا سَمِعُوا لَهَا شَهِيقًا وَهِيَ تَفُورُ ﴿٧﴾

"Oraya atıldıklarında, onun kaynarken çıkardığı korkunç uğultuyu işitirler." (7)

Mülk 8:

تَكَادُ تَمَيَّزُ مِنَ الْغَيْظِ كُلَّمَا أُلْقِيَ فِيهَا فَوْجٌ سَأَلَهُمْ خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ ﴿٨﴾

"Neredeyse cehennem öfkeden çatlayacaktır! Oraya her bir topluluk atıldıkça oranın bekçileri onlara, 'Size bir uyarıcı gelmemiş miydi?' diye sorarlar." (8)

Mülk 9:

قَالُوا بَلَى قَدْ جَاءَنَا نَذِيرٌ فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَا نَزَّلَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا فِي ضَلَالٍ كَبِيرٍ ﴿٩﴾

"Onlar da şöyle derler: 'Evet, bize bir uyarıcı gelmişti. Fakat biz onu yalanlamış ve 'Allah hiçbir şey indirmemiştir. Siz ancak büyük bir sapıklık içindesiniz' demiştik.'" (9)

Mülk 10:

وَقَالُوا لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ أَوْ نَعْقِلُ مَا كُنَّا فِي أَصْحَابِ السَّعِيرِ ﴿١٠﴾

"Yine şöyle derler: 'Eğer kulak vermiş veya aklımızı kullanmış olsaydık, şu alevli ateştekilerden olmazdık.'" (10)

Mülk 11:

فَاعْتَرَفُوا بِذَنْبِهِمْ فَسُحْقًا لِأَصْحَابِ السَّعِيرِ ﴿١١﴾

"Böylece günahlarını itiraf ederler. Artık (Allah'ın rahmetinden) uzak olsun, o alevli cehennemin mahkûmları!" (11)

Mülk 12:

إِنَّ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَيْبِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿١٢﴾

"Fakat daha görmeden Rablerinden (azabından) korkanlara gelince, onlar için gerçekten hem bağışlanma hem de büyük mükâfat vardır." (12)

Mülk 13:

وَأَسِرُّوا قَوْلَكُمْ أَوِ اجْهَرُوا بِهِ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿١٣﴾

"Sözünüzü gizleyin yahut onu açığa vurun; (fark etmez). Şüphesiz Allah, sinelerin özünü (kalplerde olanı) hakkıyla bilir." (13)

Mülk 14:

أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ ﴿١٤﴾

"Yaratan bilmez mi? O, en gizli şeyleri bilir, (her şeyden) hakkıyla haberdardır." (14)

Mülk 15:

هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذَلُولًا فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا مِنْ رِزْقِهِ وَإِلَيْهِ النُّشُورُ ﴿١٥﴾

"O, yeryüzünü sizin ayaklarınızın altına serendir. Haydi, onun üzerinde yürüyün ve Allah'ın rızkından yiyin. Dönüş ancak O'nadır." (15)

1. ﴿مَنَاكِبِهَا﴾ "menâkibihâ" İfadesi

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {مَنَاكِبِهَا} فِي أَطْرَافِهَا وَنَوَاحِيهَا

2126- Kurtubî'nin naklettiğine Süddî, âyette geçen ﴿مَنَاكِبِهَا﴾ ***"menâkibihâ"*** ifadesini: "Üzerinde veya sırtında" şeklinde tefsir etmiştir.[100]

Mülk 16:

أَأَمِنْتُمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ أَنْ يَخْسِفَ بِكُمُ الْأَرْضَ فَإِذَا هِيَ تَمُورُ ﴿١٦﴾

"Gökte olanın, sizi yere batırıvermeyeceğinden emin misiniz? O zaman yer sarsıldıkça sarsılır." (16)

Mülk 17:

أَمْ أَمِنْتُمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ أَنْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا فَسَتَعْلَمُونَ كَيْفَ نَذِيرِ ﴿١٧﴾

"Yahut gökte olanın üzerinize taş yağdıran (bir fırtına) göndermeyeceğinden emin misiniz? İşte (bu) tehdidimin ne demek olduğunu yakında bileceksiniz!" (17)

---

100 Kurtubî, 8/6694.

Mülk 18:

وَلَقَدْ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿١٨﴾

"Andolsun, onlardan öncekiler de yalanlamıştı. Beni inkâr etmenin sonucu nasıl oldu!?" (18)

Mülk 19:

أَوَلَمْ يَرَوْا إِلَى الطَّيْرِ فَوْقَهُمْ صَافَّاتٍ وَيَقْبِضْنَ مَا يُمْسِكُهُنَّ
إِلَّا الرَّحْمَنُ إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ بَصِيرٌ ﴿١٩﴾

"Üstlerinde kanat çırparak uçan kuşlara bakmazlar mı? Onları (havada) ancak Rahmân tutuyor. Şüphesiz O, her şeyi hakkıyla görendir." (19)

Mülk 20:

أَمَّنْ هَذَا الَّذِي هُوَ جُنْدٌ لَكُمْ يَنْصُرُكُمْ مِنْ دُونِ الرَّحْمَنِ
إِنِ الْكَافِرُونَ إِلَّا فِي غُرُورٍ ﴿٢٠﴾

"Yahut Rahmân'dan başka size yardım edecek şu ordunuz (taraftarlarınız) kimlerdir? İnkârcılar ancak bir aldanış içindedirler." (20)

Mülk 21:

أَمَّنْ هَذَا الَّذِي يَرْزُقُكُمْ إِنْ أَمْسَكَ رِزْقَهُ بَلْ لَجُّوا فِي عُتُوٍّ وَنُفُورٍ ﴿٢١﴾

"Peki, Allah rızkını keserse, kimdir size rızık verecek olan? Hayır, onlar azgınlık ve nefretle direnip durdular." (21)

Mülk 22:

أَفَمَنْ يَمْشِي مُكِبًّا عَلَى وَجْهِهِ أَهْدَى أَمَّنْ يَمْشِي سَوِيًّا عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٢٢﴾

"Şimdi, yüzüstü kapanarak düşe kalka yürüyen mi daha doğru gider, yoksa dosdoğru bir yolda dimdik yürüyen mi?" (22)

Mülk 23:

قُلْ هُوَ الَّذِي أَنْشَأَكُمْ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ قَلِيلًا مَا تَشْكُرُونَ ﴿٢٣﴾

"De ki: 'O, sizi yaratan ve size kulaklar, gözler ve kalpler verendir. Ne kadar da az şükrediyorsunuz!'" (23)

Mülk 24:

قُلْ هُوَ الَّذِي ذَرَأَكُمْ فِي الْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٢٤﴾

"De ki: 'O, sizi yeryüzünde yaratıp çoğaltandır. Ancak O'nun huzurunda toplanacaksınız.'" (24)

Mülk 25:

وَيَقُولُونَ مَتَى هَذَا الْوَعْدُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٥﴾

"'Eğer doğru söyleyenler iseniz, bu tehdit ne zaman gerçekleşecek?' diyorlar." (25)

Mülk 26:

قُلْ إِنَّمَا الْعِلْمُ عِنْدَ اللَّهِ وَإِنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُبِينٌ ﴿٢٦﴾

"De ki: 'O bilgi, ancak Allah katındadır. Ben ise sadece apaçık bir uyarıcıyım.'" (26)

Mülk 27:

فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَةً سِيئَتْ وُجُوهُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَقِيلَ هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تَدَّعُونَ ﴿٢٧﴾

"Onu (azabı) yakından gördükleri zaman inkâr edenlerin yüzleri kötüleşir ve onlara, 'İşte bu, (alaylı bir biçimde) isteyip durduğunuz şeydir' denir." (27)

Mülk 28:

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَهْلَكَنِيَ اللَّهُ وَمَنْ مَعِيَ أَوْ رَحِمَنَا فَمَنْ
يُجِيرُ الْكَافِرِينَ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢٨﴾

"De ki: 'Allah beni ve beraberimdekileri (sizin istediğiniz üzere) yok etse veya (öyle olmayıp da) bizi esirgese, (söyleyin bakalım) inkârcıları yakıcı azaptan kurtaracak kimdir?'" (28)

Mülk 29:

قُلْ هُوَ الرَّحْمَنُ آمَنَّا بِهِ وَعَلَيْهِ تَوَكَّلْنَا فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٢٩﴾

"De ki: 'O, Rahmân'dır. O'na iman ettik, yalnızca O'na tevekkül ettik. Siz, kimin apaçık bir sapıklık içinde olduğunu yakında öğreneceksiniz!'" (29)

Mülk 30:

قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ مَاؤُكُمْ غَوْرًا فَمَنْ يَأْتِيكُمْ بِمَاءٍ مَعِينٍ ﴿٣٠﴾

"De ki: 'Suyunuz çekiliverse, söyleyin bakalım, size kim bir akar su getirebilir?'" (30)

68. KALEM SÛRESİ

Kalem 1:

نٓ وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَۙ ﴿١﴾

"Nûn. Andolsun kaleme ve satır satır yazdıklarına ki," (1)

1. Nûn ile Kastedilen

أَخْرَجَهُ الشَّوْكَانِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: هُوَ الحُوتُ الَّذِي يَحْمِلُ الْأَرْضَ

2127- Şevkânî'nin naklettiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿ن﴾ ***"nûn"*** ifadesini: "Bundan kasıt, sırtında dünyayı taşıyan balıktır" şeklinde tefsir etmiştir.[101]

2. Kalemle Kastedilen

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ} يعنِي الْمَلَائِكَةُ وَمَا تَكْتُبُ أَعْمَالُ الْعِبَادِ

2128- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî, âyetin ﴿وَالْقَلَمِ﴾ ***"kaleme yemin ederim ki"*** kesitini: "Kendisiyle zikrin yazıldığı kalem" şeklinde tefsir etmiştir.[102]

---

101 Şevkânî, 5/267.
102 İbn Kesîr, 4/401.

Kalem 2:

مَا أَنْتَ بِنِعْمَةِ رَبِّكَ بِمَجْنُونٍ ﴿٢﴾

"Sen Rabbinin nimeti sayesinde, bir deli değilsin." (2)

Kalem 3:

وَإِنَّ لَكَ لَأَجْرًا غَيْرَ مَمْنُونٍ ﴿٣﴾

"Şüphesiz sana tükenmez bir mükâfat vardır." (3)

Kalem 4:

وَإِنَّكَ لَعَلَى خُلُقٍ عَظِيمٍ ﴿٤﴾

"Sen elbette yüce bir ahlâk üzeresin." (4)

1. Yüce Bir Ahlâkla Kastedilen

قَالَ السُّدِّيُّ عَلَى دِينٍ عَظِيمٍ هُوَ الْإِسْلَامُ

2129- Süddî bu âyeti "Sen büyük bir din olan İslâm üzeresin" şeklinde tefsir etmiştir.[103]

Kalem 5-6:

فَسَتُبْصِرُ وَيُبْصِرُونَ ﴿٥﴾ بِأَيِّكُمُ الْمَفْتُونُ ﴿٦﴾

"Hanginizin deli olduğunu yakında sen de göreceksin, onlar da görecekler." (5-6)

103 İbn Kesîr, 4/406.

Kalem 7:

إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ﴿٧﴾

"Şüphesiz senin Rabbin, kendi yolundan sapan kişiyi daha iyi bilir. O, hidayete erenleri de daha iyi bilir." (7)

Kalem 8:

فَلَا تُطِعِ الْمُكَذِّبِينَ ﴿٨﴾

"O halde, (hakikati) yalan sayanlara boyun eğme!" (8)

Kalem 9:

وَدُّوا لَوْ تُدْهِنُ فَيُدْهِنُونَ ﴿٩﴾

"İstiyorlar ki sen onlara yumuşak davranasın da onlar da sana yumuşak davransınlar." (9)

1. Müşriklerin Hz. Nebî'den (s.a.v.) Beklentileri

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: وَدُّوا لَوْ تَكْفُرُوا فَيَتَمادونَ عَلَي كُفْرِهِمْ

2130- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî bu âyeti, "İstiyorlar ki siz küfre düşesiniz, böylece kendileri de mevcut inkârlarına devam etsinler" şeklinde tefsir etmiştir.[104]

Kalem 10:

وَلَا تُطِعْ كُلَّ حَلَّافٍ مَهِينٍ ﴿١٠﴾

"Sakın boyun eğme alabildiğine yemin eden aşağılık kimseye," (10)

104 Kurtubî, 8/6709; Şevkânî, 5/268.

1. Âyette Bahsi Geçen Kimdir?

قَالَ السُّدِّيُّ: يَعنِي الْأَخْنَسِ بْنِ شَرِيقِ الثَّقَفِيِّ

2131- Süddî bu âyette kastedilen kişinin "Ahnes b. Şerîk es-Sekafî" olduğunu söylemiştir.[105]

Kalem 11-14:

هَمَّازٍ مَشَّاءٍ بِنَمِيمٍ ﴿١١﴾ مَنَّاعٍ لِلْخَيْرِ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ ﴿١٢﴾ عُتُلٍّ
بَعْدَ ذَلِكَ زَنِيمٍ ﴿١٣﴾ أَنْ كَانَ ذَا مَالٍ وَبَنِينَ ﴿١٤﴾

"Daima kusur arayıp kınayan, durmadan söz taşıyan, iyiliği hep engelleyen, saldırgan, günaha dadanmış, kaba saba; bütün bunların ötesinde bir de soysuz olan kimseye mal ve oğulları vardır diye (sakın boyun eğme)." (11-14)

Kalem 15:

إِذَا تُتْلَى عَلَيْهِ آيَاتُنَا قَالَ أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴿١٥﴾

"Âyetlerimiz kendisine okunduğu zaman, 'Öncekilerin masalları!' der." (15)

Kalem 16:

سَنَسِمُهُ عَلَى الْخُرْطُومِ ﴿١٦﴾

"Biz yakında onun burnuna damga vuracağız." (16)

105 Kurtubî, 8/6710; Suyûtî, 6/252; Şevkânî, 5/268.

1. Burnuna Damga Vurulan Kişi

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: يُقَاتِلُ يَوْمَ بَدْرٍ، فَيُخْطَمُ عَلَى الْخُرْطُومِ

2132- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî bu adamın Bedir'de savaştığını ve orada burnuna damga vurulduğunu söylemiştir.

Kalem 17:

إِنَّا بَلَوْنَاهُمْ كَمَا بَلَوْنَآ اَصْحَابَ الْجَنَّةِۚ اِذْ اَقْسَمُوا لَيَصْرِمُنَّهَا مُصْبِحِينَۙ ﴿١٧﴾

"Şüphesiz biz, vaktiyle bahçe sahiplerine bela verdiğimiz gibi, onlara da bela verdik. Hani o bahçe sahipleri, sabah erkenden bahçenin ürünlerini devşirmeye yemin etmişlerdi." (17)

1. Bahçe Sahipleri

رَوَى أَسْبَاطٌ عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: كَانَ قَوْمٌ بِالْيَمَنِ وَكَانَ أَبُوهُمْ رَجُلًا صَالِحًا، وكان إذا بلغ ثماره أتاه المساكين فلم يَمْنَعُهُمْ مِنْ دُخُولِهَا وَأَنْ يَأْكُلُوا مِنْهَا وَيَتَزَوَّدُوا، فَلَمَّا مَاتَ قَالَ بَنُوهُ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ: عَلَامَ نعطي أموالنا هؤلاء المساكين! تعالوا فلندلج فنصر منها قَبْلَ أَنْ يَعْلَمَ الْمَسَاكِينُ، وَلَمْ يَسْتَثْنُوا، فَانْطَلَقُوا وَبَعْضُهُمْ يَقُولُ لِبَعْضٍ خُفْيًا: لَا يَدْخُلَنَّهَا الْيَوْمَ عَلَيْكُمْ مِسْكِينٌ

2133- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî bu âyet ile ilgili şunları söylemiştir:

"Burada bahsi geçenler Yemenli bir kavimdir. Babaları sâlih birisiydi. Bu adam bahçenin meyveleri olgunlaşınca oradaki fakirlerin bahçeye girip meyvelerden yemelerine ve azık olarak kendilerine bir miktar almalarına engel olmazdı. Bu sâlih kul öldükten sonra çocukları birbirine şöyle demeye başladılar:

'Biz niye kendi malımızı bu fakirlere veriyoruz? Daha fakirler öğrenmeden gidip bahçemizin meyvelerini karanlıkta toplayalım.' Hemen işe koyuldular ve yolda giderken içlerinden bazıları,

﴿لَا يَدْخُلَنَّهَا الْيَوْمَ عَلَيْكُمْ مِسْكِينٌ﴾[106]

'Aman, bugün orada hiçbir yoksul yanınıza sokulmasın' diyorlardı."[107]

Kalem 18:

﴿وَلَا يَسْتَثْنُونَ ﴿١٨﴾﴾

"(Bunu tasarlarken) istisna da yapmıyorlardı. ('İnşaallah' demiyorlardı.)" (18)

Kalem 19:

﴿فَطَافَ عَلَيْهَا طَائِفٌ مِنْ رَبِّكَ وَهُمْ نَائِمُونَ ﴿١٩﴾﴾

"Nihayet onlar uykuda iken Rabbinden bir afet (ateş) bahçeyi sardı." (19)

Kalem 20:

﴿فَأَصْبَحَتْ كَالصَّرِيمِ ﴿٢٠﴾﴾

"Böylece bahçe, (anızı) yakılmış toprağa döndü." (20)

1. Ekinlerinin Âkıbeti

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: مِثْلَ الزَّرْعِ إِذَا حُصِدَ، أَيْ هَشِيمًا يَبَسًا

2134- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî bu âyeti şu şekilde tefsir etmiştir: "Bahçe veya ürünler (daha ağacın üzerinde iken) sanki hasat edilmiş gibi kuru(yup saman haline) geldi."[108]

106 Kalem, 68/24.
107 Kurtubî, 8/6719.
108 İbn Kesîr, 4/406.

Kalem 21-22:

فَتَنَادَوْا مُصْبِحِينَ ﴿٢١﴾ أَنِ اغْدُوا عَلَى حَرْثِكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَارِمِينَ ﴿٢٢﴾

"Derken, sabahleyin birbirlerine, 'Haydi, eğer ürününüzü devşireceksiniz erkenden gidin' diye seslendiler." (21-22)

Kalem 23-24:

فَانْطَلَقُوا وَهُمْ يَتَخَافَتُونَ ﴿٢٣﴾ أَنْ لَا يَدْخُلَنَّهَا الْيَوْمَ عَلَيْكُمْ مِسْكِينٌ ﴿٢٤﴾

"Bunun üzerine, 'Sakın, bugün orada hiçbir yoksul yanınıza sokulmasın' diye fısıldaşarak yola koyuldular." (23-24)

Kalem 25:

وَغَدَوْا عَلَى حَرْدٍ قَادِرِينَ ﴿٢٥﴾

"Güçleri yettiği halde, onları yardımdan mahrum etmek niyet ve azmi ile erkenden yola düştüler." (25)

1. ﴿عَلَى حَرْدٍ﴾ "alâ hardin" İfadesi

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {عَلَى حَرْدٍ} عَلَى غَضَبٍ

2135- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿عَلَى حَرْدٍ﴾ ***"alâ hardin"*** ifadesini: "Öfke ile" şeklinde tefsir etmiştir.[109]

2136- İbn Kesîr, yaptığı tahriçte Süddî'nin ilgili ifade için: "Köylerinin ismi" şeklinde tefsir ettiğini nakletmiştir.[110]

---

109 Kurtubî, 8/6722; Âlûsî, 9/143. Kurtubî Süddî'den nakledilen iki rivâyeti birleştirip şöyle demiştir: "Onlardan bazıları diğerini öfkelendirmeye güç yetiriyordu. Âyette geçen ﴿حَرْدٍ﴾ ***'hardin'*** kelimesini bahçenin ismi olarak tefsir etmiştir."

110 İbn Kesîr, 4/406; Âlûsî, 9/143.

Kalem 26-27:

فَلَمَّا رَأَوْهَا قَالُوا إِنَّا لَضَالُّونَ ﴿٢٦﴾ بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ ﴿٢٧﴾

"Fakat bahçeyi o halde gördüklerinde, 'Biz mutlaka yolumuzu şaşırmış olmalıyız!' dediler. (Gerçeği anlayınca da), 'Hayır, meğer biz mahrum bırakılmışız!' dediler." (26-27)

Kalem 28:

قَالَ اَوْسَطُهُمْ اَلَمْ اَقُلْ لَكُمْ لَوْلَا تُسَبِّحُونَ ﴿٢٨﴾

"İçlerinden en makul olanı şöyle dedi: Ben size 'Rabbinizi tesbih etsenize' dememiş miydim?" (28)

1. ﴿لَوْلَا تُسَبِّحُونَ﴾ "levlâ tüsebbihûne" İfadesi

عَنِ السُّدِّيِّ فِي قَوْلِهِ: أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ لَوْلا تُسَبِّحُونَ قَالَ: كَانَ اسْتِثْنَاؤُهُمْ فِي ذَلِكَ الزَّمَانِ التَّسْبِيحُ

2137- Süddî, âyette geçen ﴿لَوْلَا تُسَبِّحُونَ﴾ ***"levlâ tüsebbihûne"*** ifadesini: "İnşallah, deseydiniz" şeklinde tefsir ederek şöyle demiştir: "Çünkü o dönemde bu ifade, söylediğimiz (inşallah) anlamda kullanılmaktaydı."[111]

Kalem 29:

قَالُوا سُبْحَانَ رَبِّنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ ﴿٢٩﴾

"Onlar, 'Rabbimizi tesbih ederiz (yüceltiriz). Şüphesiz biz zalim kimseler imişiz' dediler." (29)

111 İbn Kesîr, 4/406; Âlûsî, 9/144.

Kalem 30:

فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ يَتَلَاوَمُونَ ﴿٣٠﴾

"Bunun üzerine birbirlerini kınamaya başladılar." (30)

Kalem 31:

قَالُوا يَاوَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا طَاغِينَ ﴿٣١﴾

"Şöyle dediler: 'Yazıklar olsun bize! Gerçekten biz azgın kişilermişiz!'" (31)

Kalem 32:

عَسَى رَبُّنَا أَنْ يُبْدِلَنَا خَيْرًا مِنْهَا إِنَّا إِلَى رَبِّنَا رَاغِبُونَ ﴿٣٢﴾

"Umulur ki, Rabbimiz bize bunun yerine daha iyisini verir. Çünkü biz artık Rabbimizi arzulayanlarız." (32)

Kalem 33:

كَذَلِكَ الْعَذَابُ وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَكْبَرُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿٣٣﴾

"İşte böyledir azap! Ahiret azabı ise elbette daha büyüktür; ah bir bilselerdi!" (33)

Kalem 34:

إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتِ النَّعِيمِ ﴿٣٤﴾

"Şüphesiz Allah'a karşı gelmekten sakınanlar için Rableri katında Naîm Cennetleri vardır." (34)

Kalem 35:

أَفَنَجْعَلُ الْمُسْلِمِينَ كَالْمُجْرِمِينَ ﴿٣٥﴾

"Biz Müslümanları suçlular gibi kılar mıyız?" (35)

Kalem 36:

مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿٣٦﴾

"Size ne oluyor, nasıl hüküm veriyorsunuz?" (36)

Kalem 37:

أَمْ لَكُمْ كِتَابٌ فِيهِ تَدْرُسُونَ ﴿٣٧﴾

"Yoksa size ait bir kitabınız var da (bu bâtıl hükümleri) ondan mı okuyorsunuz?" (37)

Kalem 38:

إِنَّ لَكُمْ فِيهِ لَمَا تَخَيَّرُونَ ﴿٣٨﴾

"Onda, 'Seçip beğendiğiniz her şey mutlaka sizindir' (diye mi yazılı?)" (38)

Kalem 39:

أَمْ لَكُمْ أَيْمَانٌ عَلَيْنَا بَالِغَةٌ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ إِنَّ لَكُمْ لَمَا تَحْكُمُونَ ﴿٣٩﴾

"Yahut bizden, her ne hükmederseniz mutlaka öyle olacağına dair Kıyamete kadar sürecek kesin sözler mi aldınız?" (39)

Kalem 40:

سَلْهُمْ أَيُّهُمْ بِذَلِكَ زَعِيمٌ ﴿٤٠﴾

"Sor onlara: Onların hangisi bu (iddianın doğruluğu)na kefildir?" (40)

Kalem 41:

أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ فَلْيَأْتُوا بِشُرَكَائِهِمْ إِنْ كَانُوا صَادِقِينَ ﴿٤١﴾

"Yoksa onların ortakları mı var? Doğru söyleyenler iseler haydi, getirsinler ortaklarını!" (41)

Kalem 42-43:

يَوْمَ يُكْشَفُ عَنْ سَاقٍ وَيُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿٤٢﴾ خَاشِعَةً
أَبْصَارُهُمْ تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ وَقَدْ كَانُوا يُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ وَهُمْ سَالِمُونَ ﴿٤٣﴾

"Baldırların açılacağı (işlerin zorlaşacağı) ve kâfirlerin secdeye çağrılıp da gözleri düşmüş ve kendilerini zillet kaplamış bir halde buna güç yetiremeyecekleri günü (Kıyamet gününü) düşün. Hâlbuki onlar sağlıklarında secde etmeye çağrılıyorlar (ve buna yanaşmıyorlar)dı." (42-43)

Kalem 44:

فَذَرْنِي وَمَنْ يُكَذِّبُ بِهَٰذَا الْحَدِيثِ ۖ سَنَسْتَدْرِجُهُمْ مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٤﴾

"(Rasûlüm!) Sen bu sözü (Kur'ân'ı) yalan sayanı bana bırak. Biz onları, bilmedikleri bir yönden yavaş yavaş azaba yaklaştırıyoruz." (44)

1. "Bu söz" ile Kastedilen

أَخْرَجَهُ الشَّوْكَانِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {بِهذَا الْحَدِيثِ} أَيْ: الْقُرْآنُ

2138- Şevkânî'nin naklettiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿بِهٰذَا الْحَدِيثِ﴾ ***"bu sözü"*** ifadesinden kastedilenin Kur'ân olduğunu söylemiştir.[112]

Kalem 45:

﴿وَأُمْلِي لَهُمْ إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ ﴿٤٥﴾﴾

"Onlara mühlet veriyorum. Şüphesiz benim tuzağım sağlamdır." (45)

Kalem 46:

﴿أَمْ تَسْأَلُهُمْ أَجْرًا فَهُمْ مِنْ مَغْرَمٍ مُثْقَلُونَ ﴿٤٦﴾﴾

"Yoksa sen onlardan bir ücret istiyorsun da onlar bu yüzden ağır bir borç yükü altına mı girmişlerdir?" (46)

Kalem 47:

﴿أَمْ عِنْدَهُمُ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَ ﴿٤٧﴾﴾

"Yahut gayb (Levh-i Mahfûz) kendi yanlarında da onlar mı (bundan aktarıp) yazıyorlar?" (47)

Kalem 48:

﴿فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تَكُنْ كَصَاحِبِ الْحُوتِ إِذْ نَادَى وَهُوَ مَكْظُومٌ ﴿٤٨﴾﴾

"Sen, Rabbinin hükmüne sabret. Balık sahibi (Yûnus) gibi olma. Hani o, (balığın karnında) kederli bir halde Rabbine yakarmıştı." (48)

---

112 Şevkânî, 5/277.

1. Hz. Yûnus'un Balığın Karnındaki Hali

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: وَهُوَ مَغْمُومٌ

2139- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî, âyeti "kederli bir halde" şeklinde tefsir etmiştir.[113]

Kalem 49:

لَوْلَا أَنْ تَدَارَكَهُ نِعْمَةٌ مِنْ رَبِّهِ لَنُبِذَ بِالْعَرَاءِ وَهُوَ مَذْمُومٌ ﴿٤٩﴾

"Şayet Rabbinden ona bir nimet yetişmemiş olsaydı, o mutlaka kınanmış bir halde ıssız bir yere atılacaktı." (49)

Kalem 50:

فَاجْتَبَاهُ رَبُّهُ فَجَعَلَهُ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿٥٠﴾

"(Fakat böyle olmadı.) Rabbi onu (peygamber olarak) seçti ve sâlih kimselerden kıldı." (50)

Kalem 51:

وَإِنْ يَكَادُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَيُزْلِقُونَكَ بِأَبْصَارِهِمْ لَمَّا سَمِعُوا
الذِّكْرَ وَيَقُولُونَ إِنَّهُ لَمَجْنُونٌ ﴿٥١﴾

"Şüphesiz inkâr edenler Zikr'i duydukları zaman neredeyse seni gözleriyle devirecekler. 'Hiç şüphe yok o bir delidir' diyorlar." (51)

1. Kâfirlerin Bakışları

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {لَيُزْلِقُونَكَ} يَصْرِفُونَكَ عَمَّا أَنْتَ عَلَيْهِ مِنْ تَبْلِيغِ الرِّسَالَةِ

113 İbn Kesîr, 4/408.

2140- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿لَيُزْلِقُونَكَ ***"le yüzlikûneke"*** ifadesini: "Sen tebliğ ve risaletle meşgul olduğun halde kâfirler seni görmeyip bakışlarını farklı yönlere çeviriyorlar" şeklinde tefsir etmiştir.[114]

Kalem 52:

وَمَا هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ ﴿٥٢﴾

"Hâlbuki o (Kur'ân), âlemler için ancak bir öğüttür." (52)

114 Kurtubî, 8/6735.

69. HÂKKA SÛRESİ

Hâkka 1:

الْحَاقَّةُ ﴿١﴾

"Gerçekleşecek olan (kıyamet)!" (1)

Hâkka 2:

مَا الْحَاقَّةُ ﴿٢﴾

"Nedir o gerçekleşecek olan (kıyamet)?" (2)

Hâkka 3:

وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْحَاقَّةُ ﴿٣﴾

"Gerçekleşecek olanın (kıyametin) ne olduğunu sen ne bileceksin?" (3)

Hâkka 4:

كَذَّبَتْ ثَمُودُ وَعَادٌ بِالْقَارِعَةِ ﴿٤﴾

"Semûd ve Âd kavimleri, yüreklerini hoplatacak olan büyük felaketi (kıyameti) yalanladılar." (4)

Hâkka 5:

فَاَمَّا ثَمُودُ فَاُهْلِكُوا بِالطَّاغِيَةِ ﴿٥﴾

"Semûd kavmi korkunç bir sarsıntı ile helâk edildi." (5)

1. Semûd Kavminin Helâk Sebebi

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: يَعْنِي: قَاتِلُ النَّاقَتِ

2141- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî bu âyeti "İçlerindeki, deveyi katleden kişi yüzünden helâk edildi" şeklinde tefsir etmiştir.[115]

Hâkka 6:

وَاَمَّا عَادٌ فَاُهْلِكُوا بِرِيحٍ صَرْصَرٍ عَاتِيَةٍ ﴿٦﴾

"Âd kavmi ise uğultulu, kasıp kavuran soğuk bir fırtına ile helâk oldular." (6)

1. ﴿عَاتِيَةٍ﴾ "âtiyetin" İfadesi

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {عَاتِيَةٍ} شَدِيدَةُ الْهُبُوبِ

2142- İbn Kesîr'den nakledildiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿عَاتِيَةٍ﴾ ***"âtiyetin"*** ifadesini: "Sert esen (rüzgâr)" şeklinde tefsir etmiştir.[116]

Hâkka 7:

سَخَّرَهَا عَلَيْهِمْ سَبْعَ لَيَالٍ وَثَمَانِيَةَ اَيَّامٍ حُسُومًا فَتَرَى الْقَوْمَ
فِيهَا صَرْعٰى كَاَنَّهُمْ اَعْجَازُ نَخْلٍ خَاوِيَةٍ ﴿٧﴾

115 İbn Kesîr, 4/412.
116 İbn Kesîr, 4/412.

"Allah onu, art arda yedi gece, sekiz gün onların üzerine musallat etti. Öyle ki (eğer orada olsaydın), o kavmi, içi boş hurma kütükleri gibi oracıkta yere serilmiş halde görürdün." (7)

1. Rüzgâr Ne Zaman Başladı?

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: كَانَ أَوَّلُها غَداة يَوْمَ الْأَحَدِ

2143- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî kasıp kavuran soğukların pazar sabahından başladığını söylemiştir.[117]

Hâkka 8:

فَهَلْ تَرَى لَهُمْ مِنْ بَاقِيَةٍ ﴿٨﴾

"Şimdi onlardan geri kalan bir şey görüyor musun?" (8)

Hâkka 9:

وَجَاءَ فِرْعَوْنُ وَمَنْ قَبْلَهُ وَالْمُؤْتَفِكَاتُ بِالْخَاطِئَةِ ﴿٩﴾

"Firavun, ondan öncekiler ve altı üstüne getirilen beldeler halkı (Lût kavmi) hep o günahı (şirki) işlediler." (9)

Hâkka 10:

فَعَصَوْا رَسُولَ رَبِّهِمْ فَأَخَذَهُمْ أَخْذَةً رَابِيَةً ﴿١٠﴾

"Öyle ki Rablerinin elçilerine karşı geldiler. Bunun üzerine Allah da onları gittikçe artan bir azap ile yakaladı." (10)

117 Kurtubî, 8/6739; Âlûsî, 9/152.

1. ﴿رَابِيَةً﴾ "râbiyeten" İfadesi

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {رَابِيَة} أَيْ: مُهْلِكَةً

2144- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿رَابِيَةً﴾ ***"râbiyeten"*** ifadesini: "Helâk edici" şeklinde tefsir etmiştir.[118]

Hâkka 11-12:

إِنَّا لَمَّا طَغَى الْمَاءُ حَمَلْنَاكُمْ فِي الْجَارِيَةِ ﴿١١﴾ لِنَجْعَلَهَا
لَكُمْ تَذْكِرَةً وَتَعِيَهَا أُذُنٌ وَاعِيَةٌ ﴿١٢﴾

"Şüphesiz su bastığı vakit, sizi gemide biz taşıdık ki, bu olayı sizin için bir ibret ve öğüt yapalım ve belleyici kulaklar onu bellesin diye." (11-12)

1. ﴿الْجَارِيَةِ﴾ "el-câriyeti" İfadesi

وَأَخْرَجَ ابْنُ أَبِي حَاتِمٍ عَنِ السُّدِّيِّ فِي قَوْلِهِ {الْجَارِيَةِ}: هِيَ السَّفِينَةُ وَقَوْلِهِ {لِنَجْعَلَهَا لَكُمْ تَذْكِرَة}: أَيْ: تُذَكِّرُونَ مَا صَنَعَ بِهِمْ حَيْثُ عَصَوْا نُوحاً

2145- İbn Ebî Hâtim ve İbn Münzir'in naklettiklerine göre Süddî, âyette geçen ﴿الْجَارِيَةِ﴾ ***"el-câriyeti"*** ifadesini "gemi" olarak tefsir etmiştir.

2. Öğütle Kastedilen

وَأَخْرَجَ ابْنُ أَبِي حَاتِمٍ عَنِ السُّدِّيِّ فِي قَوْلِهِ {الْجَارِيَةِ}: هِيَ السَّفِينَةُ وَقَوْلِهِ {لِنَجْعَلَهَا لَكُمْ تَذْكِرَة}: أَيْ: تُذَكِّرُونَ مَا صَنَعَ بِهِمْ حَيْثُ عَصَوْا نُوحاً

2146- Yine âyette geçen ﴿لِنَجْعَلَهَا لَكُمْ تَذْكِرَة﴾ ***"bu olayı sizin için bir öğüt yapmak için"*** kesitini: "Bu sayede Nûh'a isyan edenlere ne yaptığımızı hatırlamanız için" şeklinde tefsir etmiştir.[119]

---

118 İbn Kesîr, 4/413.
119 Suyûtî, 6/260.

Hâkka 13-15:

فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ نَفْخَةٌ وَاحِدَةٌ ﴿١٣﴾ وَحُمِلَتِ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ فَدُكَّتَا دَكَّةً وَاحِدَةً ﴿١٤﴾ فَيَوْمَئِذٍ وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ ﴿١٥﴾

"Sûr'a bir defa üfürülünce, yeryüzü ve dağlar kaldırılıp birbirine bir çarptırılınca, işte o gün olacak olmuş (kıyamet kopmuş)tur." (13-15)

Hâkka 16:

وَانْشَقَّتِ السَّمَاءُ فَهِيَ يَوْمَئِذٍ وَاهِيَةٌ ﴿١٦﴾

"Gök de yarılmış ve artık o gün o da çökmeye yüz tutmuştur." (16)

Hâkka 17:

وَالْمَلَكُ عَلَى أَرْجَائِهَا وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَةٌ ﴿١٧﴾

"Melekler onun (göğün) etrafındadır. O gün Rabbinin Arş'ını, bunların da üstünde sekiz (melek) yüklenir." (17)

1. Arş'ı Taşıyan Melekler

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: الْعَرْشُ تَحْمِلُهُ الْمَلَائِكَةُ الْحَمَلَةُ فَوْقَهُمْ وَلَا يَحْمِلُ حَمَلَةَ الْعَرْشِ إِلَّا اللَّهُ

2147- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî şöyle demiştir: "Arş'ı melekler üzerlerinde taşırlar. Arş'ı taşıyan melekleri sadece Allah tutmaktadır."[120]

120 Kurtubî, 8/6746.

Hâkka 18:

يَوْمَئِذٍ تُعْرَضُونَ لَا تَخْفَى مِنْكُمْ خَافِيَةٌ ﴿١٨﴾

"O gün (hesap için Allah'a) arz olunursunuz. Hiçbir sırrınız gizli kalmaz." (18)

Hâkka 19-20:

فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ فَيَقُولُ هَاؤُمُ اقْرَءُوا كِتَابِيَهْ
﴿١٩﴾ إِنِّي ظَنَنْتُ أَنِّي مُلَاقٍ حِسَابِيَهْ ﴿٢٠﴾

"Kitabı sağ tarafından verilen, 'Alın, kitabımı okuyun; doğrusu ben, hesabımla karşılaşacağımı zaten biliyordum' der." (19-20)

Hâkka 21-23:

فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ ﴿٢١﴾ فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ ﴿٢٢﴾ قُطُوفُهَا دَانِيَةٌ ﴿٢٣﴾

"Artık o, meyveleri sarkmış yüce bir cennette hoşnut kalacağı bir hayat içindedir." (21-23)

Hâkka 24:

كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا أَسْلَفْتُمْ فِي الْأَيَّامِ الْخَالِيَةِ ﴿٢٤﴾

"(Onlara şöyle denir:) 'Geçmiş günlerde yaptıklarınıza karşılık, afiyetle yiyin, için.'" (24)

Hâkka 25-26:

وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِشِمَالِهِ فَيَقُولُ يَالَيْتَنِي لَمْ أُوتَ
كِتَابِيَهْ ﴿٢٥﴾ وَلَمْ أَدْرِ مَا حِسَابِيَهْ ﴿٢٦﴾

"Kitabı sol tarafından verilene gelince o: 'Keşke' der, 'Bana kitabım verilmeseydi de hesabımın ne olduğunu bilmeseydim!'" (25-26)

Hâkka 27:

﴿٢٧﴾ يَا لَيْتَهَا كَانَتِ الْقَاضِيَةَ

"Keşke ölüm her şeyi bitirseydi" (27)

1. Ölümün Temenni Edilmesi

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: تَمَنَّى الْمَوْتَ وضلَمْ يَكُنْ شَيْءٌ فِي الدُّنيا أَكره الَيْهِ مِنْهُ

2148- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî şunları söylemiştir: "Dünyada iken en sevmediği şeyi, yani ölümü ahirette temenni edecektir."[121]

Hâkka 28:

﴿٢٨﴾ مَا أَغْنَى عَنِّي مَالِيَهْ

"Malım bana hiç fayda sağlamadı," (28)

Hâkka 29:

﴿٢٩﴾ هَلَكَ عَنِّي سُلْطَانِيَهْ

"Saltanatım da yok olup gitti." (29)

Hâkka 30:

﴿٣٠﴾ خُذُوهُ فَغُلُّوهُ

"(Buyrulur:) 'Onu yakalayıp bağlayın.'" (30)

121 İbn Kesîr, 4/416; Âlûsî, 9/158.

Hâkka 31:

ثُمَّ الْجَحِيمَ صَلُّوهُ ﴿٣١﴾

"Sonra onu cehenneme atın." (31)

Hâkka 32:

ثُمَّ فِي سِلْسِلَةٍ ذَرْعُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعًا فَاسْلُكُوهُ ﴿٣٢﴾

"Sonra uzunluğu yetmiş arşın olan zincire vurun onu." (32)

Hâkka 33:

إِنَّهُ كَانَ لَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ ﴿٣٣﴾

"Çünkü o, azamet sahibi Allah'a iman etmiyordu." (33)

Hâkka 34:

وَلَا يَحُضُّ عَلَى طَعَامِ الْمِسْكِينِ ﴿٣٤﴾

"Yoksulu doyurmaya teşvik etmiyordu." (34)

Hâkka 35:

فَلَيْسَ لَهُ الْيَوْمَ هَاهُنَا حَمِيمٌ ﴿٣٥﴾

"Bu sebeple, bugün burada onun samimi bir dostu yoktur." (35)

Hâkka 36-37:

وَلَا طَعَامٌ إِلَّا مِنْ غِسْلِينٍ ﴿٣٦﴾ لَا يَأْكُلُهُ إِلَّا الْخَاطِئُونَ ﴿٣٧﴾

"Ancak günahkârların yediği kanlı irinden başka yiyeceği de yoktur." (36-37)

Hâkka 38-40:

فَلَا أُقْسِمُ بِمَا تُبْصِرُونَ ﴿٣٨﴾ وَمَا لَا تُبْصِرُونَ ﴿٣٩﴾ إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ﴿٤٠﴾

"Görebildiklerinize ve göremediklerinize yemin ederim ki o (Kur'ân), hiç şüphesiz çok şerefli bir elçinin (Allah'tan alıp tebliğ ettiği) sözüdür." (38-40)

Hâkka 41:

وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍ قَلِيلًا مَا تُؤْمِنُونَ ﴿٤١﴾

"O, bir şairin sözü değildir. Ne de az inanıyorsunuz!" (41)

Hâkka 42:

وَلَا بِقَوْلِ كَاهِنٍ قَلِيلًا مَا تَذَكَّرُونَ ﴿٤٢﴾

"Bir kâhinin sözü de değildir. Ne de az düşünüyorsunuz!" (42)

Hâkka 43:

تَنْزِيلٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٤٣﴾

"O, âlemlerin Rabbi tarafından indirilmedir." (43)

Hâkka 44-45:

وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ ﴿٤٤﴾ لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ ﴿٤٥﴾

"Eğer (Peygamber) bize isnat ederek bazı sözler uydurmuş olsaydı, mutlaka onu kuvvetle yakalardık." (44-45)

Hâkka 46:

﴿ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ ﴿٤٦﴾﴾

"Sonra onun can damarını koparırdık." (46)

Hâkka 47:

﴿فَمَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَاجِزِينَ ﴿٤٧﴾﴾

"Hiçbiriniz buna mâni de olamazdınız." (47)

Hâkka 48:

﴿وَإِنَّهُ لَتَذْكِرَةٌ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٤٨﴾﴾

"Şüphesiz o (Kur'ân), Allah'a karşı gelmekten sakınanlara bir öğüttür." (48)

Hâkka 49:

﴿وَإِنَّا لَنَعْلَمُ أَنَّ مِنْكُمْ مُكَذِّبِينَ ﴿٤٩﴾﴾

"Şüphesiz biz, içinizden yalanlayanların olduğunu elbette biliyoruz." (49)

Hâkka 50:

﴿وَإِنَّهُ لَحَسْرَةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿٥٠﴾﴾

"Şüphesiz o (Kur'ân), kâfirler için mutlaka bir pişmanlık sebebidir." (50)

Hâkka 51:

وَإِنَّهُ لَحَقُّ الْيَقِينِ ﴿٥١﴾

"Ve o, gerçekten kat'î bilginin ta kendisidir." (51)

Hâkka 52:

فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ ﴿٥٢﴾

"O halde, ulu Rabbinin adını yüceltip noksanlıklardan tenzih et." (52)

70. MEÂRİC SÛRESİ

Meâric 1-3:

سَأَلَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ ﴿١﴾ لِلْكَافِرِينَ لَيْسَ لَهُ
دَافِعٌ ﴿٢﴾ مِنَ اللَّهِ ذِي الْمَعَارِجِ ﴿٣﴾

"Soran birisi, yükselme yollarının sahibi Allah tarafından kâfirlere kesinlikle inecek olan ve hiç kimsenin uzaklaştıramayacağı azabı sordu." (1-3)

Meâric 4:

تَعْرُجُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ ﴿٤﴾

"Melekler ve Ruh (Cebrâil) ona süresi elli bin yıl olan bir günde yükselir." (4)

Meâric 5:

فَاصْبِرْ صَبْرًا جَمِيلًا ﴿٥﴾

"(Ey Muhammed!) Sen güzel bir şekilde sabret." (5)

Meâric 6:

﴿إِنَّهُمْ يَرَوْنَهُ بَعِيدًا ﴿٦﴾﴾

"Şüphesiz onlar o azabı uzak görüyorlar." (6)

Meâric 7:

﴿وَنَرَاهُ قَرِيبًا ﴿٧﴾﴾

"Biz ise onu yakın görüyoruz." (7)

Meâric 8:

﴿يَوْمَ تَكُونُ السَّمَاءُ كَالْمُهْلِ ﴿٨﴾﴾

"O gün gökyüzü, erimiş maden gibi olur." (8)

Meâric 9:

﴿وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ ﴿٩﴾﴾

"Dağlar da atılmış yüne döner." (9)

1. Dağların Saçılmış Yüne Dönmesi

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: كَالصُّوفِ الْمَنْفُوشِ

2149- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî bu âyeti "Saçılmış yüne döner" şeklinde tefsir etmiştir.

Meâric 10:

﴿وَلَا يَسْأَلُ حَمِيمٌ حَمِيمًا ﴿١٠﴾﴾

"Dost, dostu sormaz." (10)

Meâric 11-12:

يُبَصَّرُونَهُمْ يَوَدُّ الْمُجْرِمُ لَوْ يَفْتَدِي مِنْ عَذَابِ يَوْمِئِذٍ
بِبَنِيهِ ﴿١١﴾ وَصَاحِبَتِهِ وَأَخِيهِ ﴿١٢﴾

"Birbirlerine gösterilirler. Günahkâr kimse ister ki, o günün azabından kurtulmak için fidye olarak vermek ister; oğullarını, karısını, kardeşini," (11-12)

Meâric 13:

وَفَصِيلَتِهِ الَّتِي تُؤْوِيهِ ﴿١٣﴾

"Kendisini koruyup barındıran tüm ailesini," (13)

1. ﴿فَصِيلَتِهِ﴾ "fasîletihî" İfadesi

قَالَ السُّدِّيُّ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {وَفَصِيلَتِهِ} أَيْ: عَشِيرَتِهِ

2150- Süddî, âyette geçen ﴿فَصِيلَتِهِ﴾ ***"fasîletihî"*** ifadesini: "Aşireti" şeklinde tefsir etmiştir.[122]

Meâric 14:

وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ يُنْجِيهِ ﴿١٤﴾

"Ve yeryüzünde kim varsa hepsini (versin de), tek kendini kurtarsın." (14)

Meâric 15-16:

كَلَّا إِنَّهَا لَظَى ﴿١٥﴾ نَزَّاعَةً لِلشَّوَى ﴿١٦﴾

"Hayır (ne mümkün)! Şüphesiz cehennem, derileri kavurup çıkaran alevli ateştir." (15-16)

122 İbn Kesîr, 4/420.

Meâric 17-18:

تَدْعُو مَنْ أَدْبَرَ وَتَوَلَّى ﴿١٧﴾ وَجَمَعَ فَأَوْعَى ﴿١٨﴾

"O, (hakka) arka döneni ve (imandan) yüz çevireni; servet toplayıp yığanı kendine çağırır." (17-18)

Meâric 19:

إِنَّ الْإِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعًا ﴿١٩﴾

"Şüphesiz insan çok hırslı ve sabırsız olarak yaratılmıştır." (19)

Meâric 20:

إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًا ﴿٢٠﴾

"Kendisine kötülük dokunduğu zaman sızlanır." (20)

Meâric 21:

وَإِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعًا ﴿٢١﴾

"Ona bir hayır dokunduğunda da eli sıkıdır." (21)

Meâric 22:

إِلَّا الْمُصَلِّينَ ﴿٢٢﴾

"Ancak, namaz kılanlar başka." (22)

Meâric 23:

الَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ ﴿٢٣﴾

"Onlar, namazlarına devam eden kimselerdir." (23)

Meâric 24-25:

وَالَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَعْلُومٌ ﴿٢٤﴾ لِلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ ﴿٢٥﴾

"Onlar, mallarında; isteyenler ve (isteyemeyip) mahrum kalanlar için belli bir hak bulunan kimselerdir." (24-25)

Meâric 26:

وَالَّذِينَ يُصَدِّقُونَ بِيَوْمِ الدِّينِ ﴿٢٦﴾

"Onlar, din gününü tasdik eden kimselerdir." (26)

Meâric 27-28:

وَالَّذِينَ هُمْ مِنْ عَذَابِ رَبِّهِمْ مُشْفِقُونَ ﴿٢٧﴾ إِنَّ عَذَابَ رَبِّهِمْ غَيْرُ مَأْمُونٍ ﴿٢٨﴾

"Rablerinin azabından korkanlar, ki Rablerinin azabı karşısında emin olunamaz;" (27-28)

Meâric 29-31:

وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ ﴿٢٩﴾ إِلَّا عَلَى أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ
فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ ﴿٣٠﴾ فَمَنِ ابْتَغَى وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْعَادُونَ ﴿٣١﴾

"Irzlarını koruyanlar -ancak eşlerine ve cariyelerine karşı müstesna, çünkü onlar kınanmaz; bundan öteye (geçmek) isteyenler ise, onlar taşkınların ta kendileridir-;" (29-31)

Meâric 32:

وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ ﴿٣٢﴾

"Emanetlerine ve ahitlerine riayet edenler;" (32)

Meâric 33:

وَالَّذِينَ هُمْ بِشَهَادَاتِهِمْ قَائِمُونَ ﴿٣٣﴾

"Şahitliklerini (dosdoğru) yapanlar;" (33)

Meâric 34:

وَالَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿٣٤﴾

"Namazlarını koruyanlar;" (34)

Meâric 35:

أُولَئِكَ فِي جَنَّاتٍ مُكْرَمُونَ ﴿٣٥﴾

"İşte bunlar, cennetlerde ağırlanırlar." (35)

Meâric 36-37:

فَمَالِ الَّذِينَ كَفَرُوا قِبَلَكَ مُهْطِعِينَ ﴿٣٦﴾ عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشِّمَالِ عِزِينَ ﴿٣٧﴾

"(Rasûlüm!) O kâfirlere ne oluyor ki, bölük bölük sağından ve solundan sana doğru koşuyorlar." (36-37)

Meâric 38:

أَيَطْمَعُ كُلُّ امْرِئٍ مِنْهُمْ أَنْ يُدْخَلَ جَنَّةَ نَعِيمٍ ﴿٣٨﴾

"Onlardan her biri Naîm Cenneti'ne sokulacağını mı umuyor?" (38)

Meâric 39:

كَلَّا إِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِمَّا يَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾

"Hayır (ne mümkün)! Şüphesiz biz onları kendilerinin de bildikleri şeyden (meniden) yarattık." (39)

Meâric 40-41:

فَلَا أُقْسِمُ بِرَبِّ الْمَشَارِقِ وَالْمَغَارِبِ إِنَّا لَقَادِرُونَ ﴿٤٠﴾ عَلَى
أَنْ نُبَدِّلَ خَيْرًا مِنْهُمْ وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ ﴿٤١﴾

"Doğuların ve batıların Rabbine yemin ederim ki, şüphesiz onların yerine daha iyilerini getirmeye bizim gücümüz yeter. Bizim önümüze geçilemez." (40-41)

Meâric 42:

فَذَرْهُمْ يَخُوضُوا وَيَلْعَبُوا حَتَّى يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي يُوعَدُونَ ﴿٤٢﴾

"Sen onları bırak, uyarıldıkları günlerine kavuşuncaya kadar bâtıl inançlarına dalsınlar ve oynasınlar." (42)

Meâric 43-44:

يَوْمَ يَخْرُجُونَ مِنَ الْأَجْدَاثِ سِرَاعًا كَأَنَّهُمْ إِلَى نُصُبٍ يُوفِضُونَ ﴿٤٣﴾
خَاشِعَةً أَبْصَارُهُمْ تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ ذَلِكَ الْيَوْمُ الَّذِي كَانُوا يُوعَدُونَ ﴿٤٤﴾

"Dikili putlara akın akın gidercesine, gözleri inmiş, kendilerini zillet kaplamış bir halde mezarlarından süratle çıkacakları o günü hatırla! İşte o, uyarıldıkları gündür." (43-44)

71. NÛH SÛRESİ

Nûh 1:

إِنَّا أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَى قَوْمِهِ أَنْ أَنْذِرْ قَوْمَكَ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١﴾

"Şüphesiz biz Nûh'u kavmine, 'Kendilerine elem dolu bir azap gelmeden önce kavmini uyar' diye peygamber olarak gönderdik." (1)

Nûh 2:

قَالَ يَاقَوْمِ إِنِّي لَكُمْ نَذِيرٌ مُبِينٌ ﴿٢﴾

"Nûh şöyle dedi: 'Ey kavmim! Şüphesiz ben sizin için apaçık bir uyarıcıyım.'" (2)

Nûh 3-4:

أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاتَّقُوهُ وَأَطِيعُونِ ﴿٣﴾ يَغْفِرْ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُؤَخِّرْكُمْ
إِلَى اَجَلٍ مُسَمًّى ۚ إِنَّ اَجَلَ اللهِ إِذَا جَاءَ لَا يُؤَخَّرُ ۘ لَوْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٤﴾

"Allah'a ibadet edin. O'na karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin ki sizin günahlarınızı bağışlasın ve sizi belli bir vakte kadar ertelesin. Şüphesiz Allah'ın belirlediği vakit gelince ertelenmez. Keşke bilseydiniz." (3-4)

1. İtaat Edenlerin Günahlarının Bağışlanması

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: أَيْ: يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ

2151- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî, âyeti "Günahlarınızı bağışlasın" şeklinde tefsir etmiştir.[123]

Nûh 5-6:

قَالَ رَبِّ إِنِّي دَعَوْتُ قَوْمِي لَيْلًا وَنَهَارًا ﴿٥﴾ فَلَمْ يَزِدْهُمْ دُعَائِي إِلَّا فِرَارًا ﴿٦﴾

"Nûh şöyle dedi: 'Ey Rabbim! Gerçekten ben kavmimi gece gündüz (imana) davet ettim. Fakat benim davetim ancak onların kaçışını arttırdı.'" (5-6)

Nûh 7:

وَإِنِّي كُلَّمَا دَعَوْتُهُمْ لِتَغْفِرَ لَهُمْ جَعَلُوا أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ
وَاسْتَغْشَوْا ثِيَابَهُمْ وَأَصَرُّوا وَاسْتَكْبَرُوا اسْتِكْبَارًا ﴿٧﴾

"Gerçekten de günahlarını bağışlaman için onları ne zaman davet ettiysem, parmaklarını kulaklarına tıkadılar, elbiselerine büründüler, ayak dirediler, kibirlendikçe kibirlendiler." (7)

1. Başlarını Örtmelerinin Sebebi

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: غَطَّوْا رُءُوسَهُمْ لِئَلَّا يَسْمَعُوا مَا يَقُولُ

2152- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî, âyeti "Kendilerine söylenenleri duymasınlar diye elbiseleri ile başlarını örttüler" şeklinde tefsir etmiştir.

123 Kurtubî, 8/6778.

Nûh 8:

ثُمَّ إِنِّي دَعَوْتُهُمْ جِهَارًا ﴿٨﴾

"Sonra ben onları açık açık davet ettim." (8)

Nûh 9:

ثُمَّ إِنِّي أَعْلَنْتُ لَهُمْ وَأَسْرَرْتُ لَهُمْ إِسْرَارًا ﴿٩﴾

"Sonra, onlarla hem açıktan açığa hem de gizli gizli konuştum." (9)

Nûh 10:

فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا ﴿١٠﴾

"Dedim ki: 'Rabbinizden bağışlama dileyin; çünkü O, çok bağışlayıcıdır.'" (10)

Nûh 11:

يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُمْ مِدْرَارًا ﴿١١﴾

"(Bağışlama dileyin ki,) üzerinize gökten bol bol yağmur indirsin." (11)

Nûh 12:

وَيُمْدِدْكُمْ بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ وَيَجْعَلْ لَكُمْ جَنَّاتٍ وَيَجْعَلْ لَكُمْ أَنْهَارًا ﴿١٢﴾

"Sizi mallarla, oğullarla desteklesin ve sizin için bahçeler var etsin, sizin için ırmaklar var etsin." (12)

Nûh 13:

مَا لَكُمْ لَا تَرْجُونَ لِلَّهِ وَقَارًا ﴿١٣﴾

"Size ne oluyor da Allah için bir vakar (saygınlık, büyüklük) ummuyorsunuz?" (13)

Nûh 14:

وَقَدْ خَلَقَكُمْ أَطْوَارًا ﴿١٤﴾

"Gerçek şu ki Allah sizi birçok aşamalardan geçirerek yaratmıştır." (14)

1. İnsanın Yaratılış Aşamaları

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: خَلَقَكُمْ مِنْ نُطْفَةٍ وَعَلَقَةٍ ثُمَّ مُضْغَةٍ

2153- İbn Kesîr'den nakledildiğine göre Süddî bu aşamaları "sperm (nutfe), pıhtı (alaka) ve et parçası" şeklinde tefsir etmiştir.[124]

Nûh 15:

أَلَمْ تَرَوْا كَيْفَ خَلَقَ اللَّهُ سَبْعَ سَمٰوَاتٍ طِبَاقًا ﴿١٥﴾

"Görmediniz mi ki Allah, yedi göğü üst üste tabakalar halinde nasıl yaratmıştır!" (15)

1. Allah'ın Gökleri Tabakalar Halinde Yaratması

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: خَلَقَ اللَّهُ سَبْعَ سَمَوَاتٍ طِبَاقًا عَلَى سَبْعِ أَرَضِينَ، بَيْنَ كُلِّ أَرْضٍ وَأَرْضٍ، وَسَمَاءٍ وَسَمَاءٍ خَلْقٌ وَأَمْرٌ

124 İbn Kesîr, 4/425.

2154- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî şunları söylemiştir: "Allah, gökleri (her birini) yerin üzerinde tabakalar şeklinde uyumlu bir halde yaratmıştır. Üst üste gelen her iki yer ve her iki gök tabakasının arasında Allah'ın emri ve yaratması gerçekleşir."[125]

Nûh 16:

﴿وَجَعَلَ الْقَمَرَ فِيهِنَّ نُورًا وَجَعَلَ الشَّمْسَ سِرَاجًا ﴿١٦﴾﴾

"Onların içinde ayı bir nûr kılmış, güneşi de bir kandil yapmıştır." (16)

Nûh 17:

﴿وَاللَّهُ أَنْبَتَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ نَبَاتًا ﴿١٧﴾﴾

"Allah, sizi de yerden ot (bitirir) gibi bitirmiştir." (17)

Nûh 18:

﴿ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا وَيُخْرِجُكُمْ إِخْرَاجًا ﴿١٨﴾﴾

"Sonra sizi yine oraya döndürecek ve sizi yeniden çıkaracaktır." (18)

Nûh 19-20:

﴿وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ بِسَاطًا ﴿١٩﴾ لِتَسْلُكُوا مِنْهَا سُبُلًا فِجَاجًا ﴿٢٠﴾﴾

"Allah, onda geniş yollar edinip dolaşabilesiniz diye, yeryüzünü sizin için bir sergi yapmıştır." (19-20)

125 Kurtubî, 8/6783.

Nûh 21:

قَالَ نُوحٌ رَبِّ إِنَّهُمْ عَصَوْنِي وَاتَّبَعُوا مَنْ لَمْ يَزِدْهُ مَالُهُ وَوَلَدُهُ إِلَّا خَسَارًا ﴿٢١﴾

"Nûh dedi ki: 'Rabbim! Gerçekten onlar bana karşı geldiler, malı ve çocuğu ancak kendi hüsranını arttıran kimselere uydular.'" (21)

Nûh 22:

وَمَكَرُوا مَكْرًا كُبَّارًا ﴿٢٢﴾

"Bunlar da çok büyük bir tuzak kurdular." (22)

Nûh 23:

وَقَالُوا لَا تَذَرُنَّ آلِهَتَكُمْ وَلَا تَذَرُنَّ وَدًّا وَلَا سُوَاعًا وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسْرًا ﴿٢٣﴾

"Şöyle dediler: 'Sakın ilâhlarınızı bırakmayın. Hele hele Vedd'i, Süvâ'ı, Yeğûs'u, Ye'ûk'u ve Nesr'i hiç bırakmayın.'" (23)

Nûh 24:

وَقَدْ أَضَلُّوا كَثِيرًا وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ إِلَّا ضَلَالًا ﴿٢٤﴾

"Onlar gerçekten birçoklarını saptırdılar. (Rabbim!) Sen de bu zalimlerin sadece sapıklıklarını arttır." (24)

Nûh 25:

مِمَّا خَطِيئَاتِهِمْ أُغْرِقُوا فَأُدْخِلُوا نَارًا فَلَمْ يَجِدُوا لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْصَارًا ﴿٢٥﴾

"Hataları (küfür ve isyanları) yüzünden suda boğuldular ve cehenneme sokuldular da kendileri için Allah'tan başka yardımcılar bulamadılar." (25)

Nûh 26:

وَقَالَ نُوحٌ رَبِّ لَا تَذَرْ عَلَى الْأَرْضِ مِنَ الْكَافِرِينَ دَيَّارًا ﴿٢٦﴾

"Nûh şöyle dedi: 'Ey Rabbim! Kâfirlerden yeryüzünde dolaşan bir fert dahi bırakma.'" (26)

1. ﴿دَيَّارًا﴾ "deyyâran" İfadesi ve Allah'ın Nûh'a İcabeti

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: «دَيَّارا» الَّذِي يَسْكُنُ الدَّارَ. فَاسْتَجَابَ اللَّهُ لَهُ، فَأَهْلَكَ جَمِيعَ مَنْ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ مِنَ الْكَافِرِينَ حَتَّى وَلَدَ نُوحٍ لِصُلْبِهِ الَّذِي اعْتَزَلَ عَنْ أَبِيهِ، وَقَالَ: {سَآوِي إِلَى جَبَلٍ يَعْصِمُنِي مِنَ الْمَاءِ قَالَ لَا عَاصِمَ الْيَوْمَ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ إِلا مَنْ رَحِمَ وَحَالَ بَيْنَهُمَا الْمَوْجُ فَكَانَ مِنَ الْمُغْرَقِينَ} [هود: ٤٣]

2155- Kurtubî'den nakledildiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿دَيَّارًا﴾ ***"deyyâran"*** ifadesini: "Evinde oturan" şeklinde tefsir etmiş, sonra da "Allah onun bu duasına icabet etti ve kendisinden ayrılıp dağa sığınacağını söyleyen öz oğlu dâhil herkesi helâk etti" demiştir.[126]

"Oğlu, 'Beni sudan koruyacak bir dağa sığınacağım' diye cevap verdi. Nûh dedi ki: 'Bugün Allah'ın hükmünden ancak O'nun esirgedikleri kurtulacaktır.' Derken aralarına dalga giriverdi, böylece o da boğulanlardan oldu."[127]

Nûh 27:

إِنَّكَ إِنْ تَذَرْهُمْ يُضِلُّوا عِبَادَكَ وَلَا يَلِدُوا إِلَّا فَاجِرًا كَفَّارًا ﴿٢٧﴾

"Çünkü sen onları bırakırsan, kullarını saptırırlar; sadece ahlâksız ve kâfir kimseler yetiştirirler." (27)

126 Kurtubî, 8/6792; İbn Kesîr, 4/447.
127 Hûd, 11/43.

Nûh 28:

رَبِّ اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِمَنْ دَخَلَ بَيْتِيَ مُؤْمِنًا وَلِلْمُؤْمِنِينَ
وَالْمُؤْمِنَاتِ وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ إِلَّا تَبَارًا ﴿٢٨﴾

"Rabbim! Beni, ana babamı, iman etmiş olarak evime girenleri, iman eden erkekleri ve iman eden kadınları bağışla. Zalimlerin de ancak helâkini arttır." (28)

1. ﴿إِلَّا تَبَارًا﴾ "illâ tebâran" İfadesi

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى «إِلَّا تَبَارًا» أَيْ: هَلاكاً، وَخُسراناً

2156- Kurtubî'den nakledildiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿إِلَّا تَبَارًا﴾ ***"illâ tebâran"*** ifadesini: "Sadece helâkini ve kaybını" şeklinde tefsir etmiştir.[128]

128 Kurtubî, 8/6793; İbn Kesîr, 4/448.

72. CİN SÛRESİ

Cin 1-2:

قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِنَ الْجِنِّ فَقَالُوا إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا
﴿١﴾ يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ فَآمَنَّا بِهِ وَلَنْ نُشْرِكَ بِرَبِّنَا أَحَدًا ﴿٢﴾

"(Ey Muhammed!) De ki: Bana cinlerden bir topluluğun (Kur'ân'ı) dinleyip şöyle dedikleri vahyedildi: 'Şüphesiz biz doğruya ileten hayranlık verici bir Kur'ân dinledik de ona inandık. Artık, Rabbimize hiç kimseyi asla ortak koşmayacağız.'" (1-2)

Cin 3:

وَأَنَّهُ تَعَالَى جَدُّ رَبِّنَا مَا اتَّخَذَ صَاحِبَةً وَلَا وَلَدًا ﴿٣﴾

"Doğrusu Rabbimizin şanı çok yücedir, ne bir eş edinmiştir ne de bir çocuk." (3)

1. ﴿جَدُّ رَبِّنَا﴾ "ceddü Rabbinâ" İfadesi

حَدَّثَنَا ابْنُ بَشَّارٍ، قَالَ: ثنا عَبْدُ الرَّحْمَنِ، قَالَ: ثنا مِهْرَانُ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنِ السُّدِّيِّ: {تَعَالَى جَدُّ رَبِّنَا} [الجن: ٣] قَالَ: أَمْرُ رَبِّنَا

2157- Taberî'nin, İbn Beşşâr → Abdurrahmân → Mihrân → Kabîsa → Süfyân kanalıyla naklettiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿جَدُّ رَبِّنَا﴾ ***"ceddü Rabbinâ"*** ifadesini: "Rabbimizin emri" şeklinde tefsir etmiştir.[129]

Cin 4:

وَأَنَّهُ كَانَ يَقُولُ سَفِيهُنَا عَلَى اللهِ شَطَطًا ﴿٤﴾

"Doğrusu bizim beyinsiz olanımız, Allah hakkında pek aşırı yalanlar uyduruyormuş." (4)

1. Sefih ve ﴿شَطَطًا﴾ "şetatan" İfadeleri

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: {سَفِيهُنَا} يَعْنُونَ: إِبْلِيسَ وَ {شَطَطًا} أَيْ: جَوْرًا

2158- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿سَفِيهُنَا﴾ ***"beyinsiz olanımız"*** ifadesini: "İblîs" olarak, yine âyette geçen ﴿شَطَطًا﴾ ***"şetatan"*** ifadesini: "Zulüm ve haddi aşmak" olarak tefsir etmiştir.

Cin 5:

وَأَنَّا ظَنَنَّا أَنْ لَنْ تَقُولَ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَى اللهِ كَذِبًا ﴿٥﴾

"Şüphesiz biz, insanların ve cinlerin Allah hakkında asla yalan söylemeyeceklerini sanıyorduk." (5)

Cin 6:

وَأَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِنَ الْإِنْسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا ﴿٦﴾

"Şu da gerçek ki insanlardan bazı kimseler, cinlerden bazı kimselere sığınırlardı da onların taşkınlıklarını arttırırlardı." (6)

---

129 Taberî, 29/65; Kurtubî, 8/6801; Şevkânî, 5/34.

1. Cinlere Sığınma

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: كَانَ الرَّجُلُ يَخْرُجُ بِأَهْلِهِ فَيَأْتِي الْأَرْضَ فَيَنْزِلُهَا فَيَقُولُ: أَعُوذُ بِسَيِّدِ هَذَا الْوَادِي مِنَ الْجِنِّ أَنْ أَضَرَّ أَنَا فِيهِ أَوْ مَالِي أَوْ وَلَدِي أَوْ مَا شِيَتِي

2159- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî şunları söylemiştir: "Bir kişi ailesi ile birlikte çıkar ve bir yerlerde konaklar, sonra da 'Bana, çocuğuma, malıma ve hayvanıma bir zarar verilmesinden bu vadinin efendisi olan cine sığınırım' derdi."

Cin 7:

وَأَنَّهُمْ ظَنُّوا كَمَا ظَنَنْتُمْ أَنْ لَنْ يَبْعَثَ اللَّهُ أَحَدًا ﴿٧﴾

"Gerçekten onlar da sizin sandığınız gibi, Allah'ın hiç kimseyi öldükten sonra tekrar diriltmeyeceğini sanmışlardı." (7)

Cin 8:

وَأَنَّا لَمَسْنَا السَّمَاءَ فَوَجَدْنَاهَا مُلِئَتْ حَرَسًا شَدِيدًا وَشُهُبًا ﴿٨﴾

"Kuşkusuz biz göğe ulaşmak istedik, fakat onu çetin bekçilerle ve yakıcı ışıklarla dolu bulduk." (8)

Cin 9:

وَأَنَّا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقَاعِدَ لِلسَّمْعِ فَمَنْ يَسْتَمِعِ الْآنَ يَجِدْ لَهُ شِهَابًا رَصَدًا ﴿٩﴾

"Hâlbuki biz, (daha önce) göğün bazı yerlerinde gayb haberlerini dinlemek için otururduk. Fakat şimdi her kim dinlemeye kalkacak olursa, kendini gözetleyen yakıcı bir ışık bulur." (9)

Cin 10:

وَاَنَّا لَا نَدْرِيٓ اَشَرٌّ اُرِيدَ بِمَنْ فِي الْاَرْضِ اَمْ اَرَادَ بِهِمْ رَبُّهُمْ رَشَدًا ﴿١٠﴾

"Hakikaten biz bilmiyoruz, yeryüzündekilere kötülük mü istendi, yoksa Rableri onlara bir hayır mı diledi?" (10)

1. Nüzûl Sebebi

لَمْ تَكُنِ السَّمَاءُ تُحْرَسُ إِلَّا أَنْ يَكُونَ فِي الْأَرْضِ نَبِيٌّ أَوْ دِينٌ لِلَّهِ ظَاهِرٌ، فَكَانَتِ الشَّيَاطِينُ قَبْلَ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدِ اتَّخَذَتِ الْمَقَاعِدَ فِي السَّمَاءِ الدُّنْيَا، يَسْتَمِعُونَ مَا يَحْدُثُ فِي السَّمَاءِ مِنْ أَمْرٍ، فَلَمَّا بَعَثَ اللَّهُ مُحَمَّدًا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَبِيّاً رَسُولاً رُجِمُوا لَيْلَةً مِنَ اللَّيَالِي فَفَزِعَ لِذَلِكَ أَهْلُ الطَّائِفِ فَقَالُوا: هَلَكَ أَهْلُ السَّمَاءِ لَمَّا رَأَوْا مِنْ شِدَّةِ النَّارِ فِي السَّمَاءِ وَاخْتِلَافِ الشُّهُبِ، فَجَعَلُوا يُعْتِقُونَ أَرِقَّاءَهُمْ وَيُسَيِّبُونَ مَوَاشِيَهُمْ، فَقَالَ لَهُمْ عَبْدُ يَا لِيلُ بْنُ عَمْرِو بْنِ عُمَيْرٍ: وَيْحَكُمْ يَا مَعْشَرَ أَهْلِ الطَّائِفِ أَمْسِكُوا عَنْ أَمْوَالِكُمْ وَانْظُرُوا إِلَى مَعَالِمِ النُّجُومِ، فَإِنْ رَأَيْتُمُوهَا مُسْتَقِرَّةً فِي أَمْكِنَتِهَا فَلَمْ يَهْلِكْ أَهْلُ السَّمَاءِ، إِنَّمَا هَذَا مِنْ أَجْلِ ابْنِ أَبِي كَبْشَةَ يَعْنِي مُحَمَّدًا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَإِنْ نَظَرْتُمْ فَلَمْ تَرَوْهَا فَقَدْ هَلَكَ أَهْلُ السَّمَاءِ. فَنَظَرُوا فَرَأَوْهَا فَكَفُّوا عَنْ أَقْوَالِهِمْ وَفَزِعَتِ الشَّيَاطِينُ فِي تِلْكَ اللَّيْلَةِ، فَأَتَوْا إِبْلِيسَ فَحَدَّثُوهُ بِالَّذِي كَانَ مِنْ أَمْرِهِمْ فَقَالَ: ائْتُونِي مِنْ كُلِّ أَرْضٍ بِقَبْضَةٍ مِنْ تُرَابٍ أَشُمُّهَا، فَأَتَوْهُ فَشَمَّ فَقَالَ: صَاحِبُكُمْ بِمَكَّةَ، فَبَعَثَ سَبْعَةَ نَفَرٍ مِنْ جِنِّ نَصِيبِينَ فَقَدِمُوا مَكَّةَ فَوَجَدُوا نبي اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَائِمًا يُصَلِّي فِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ يَقْرَأُ الْقُرْآنَ، فَدَنَوْا مِنْهُ حِرْصًا عَلَى الْقُرْآنِ حَتَّى كَادَتْ كَلَاكِلُهُمْ تُصِيبُهُ، ثُمَّ أَسْلَمُوا فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى أَمْرَهُمْ عَلَى رَسُولِهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ،

2160- Süddî, bu âyetin tefsiri ile ilgili şunları söylemiştir:

"Yeryüzünde bir peygamber bulunur da oraya Allah'ın dini hâkim kılındığında gökyüzü, cinlere karşı korunmuş olur. Hz. Peygamber gönderilmeden önce şeytanlar yakın semada kendilerine yer edinmişlerdi. Oradan gökyüzünde olanları dinliyorlardı. Peygamber gönderildikten

sonra bu yerlerinden kovuldular. Tâif ehli bu gelişmeden ürküp şöyle dediler:

'Gök ehli yoğun ateş ve yıldız kayması nedeni ile helâk oldu.'

Onlar kölelerini azat edip hayvanlarını serbest bırakmaya başladılar. Bunun üzerine Abdüyâlîl b. Amr b. Umeyr onlara şöyle dedi:

'Ey Tâifliler boş yere mallarınızı tüketmeyin, siz yıldızların doğduğu noktalara bakın. Eğer onları eski yerlerinde sabit görürseniz bu gök ehlinin ölmediğini gösterir. Aksine bütün bunlar Muhammed yüzünden olmaktadır. Yok, eğer yıldızlara bakar da onları göremezseniz o zaman gök ehli helâk olmuş demektir.'

Sonra yıldızlara baktılar ve onların yerinde olduğunu görünce mallarını dağıtmaktan vazgeçtiler. Bunun üzerine şeytanlar korkup İblîs'in yanına gitti ve başlarına gelen bu yeni gelişmeyi ona anlattılar. Şeytan onlara şöyle dedi:

'Gidin, koklamam için bana yeryüzünün farklı noktalarından birer avuç toprak getirin.'

Hemen toprağı getirdiler. İblîs bunları koklayınca şöyle dedi:

'Sizin adamınız Mekke'de.'

Sonra yedi kişiden oluşan Nusaybin cinlerini Mekke'ye gönderdi.[130] Mekke'ye geldiklerinde Peygamber'in Kâbe'de namaz kılıp Kur'ân okuduğunu gördüler. Kur'ân'ı merak ettikleri için ona yaklaştılar ve etkilenip Müslüman oldular. Allah bu gelişmeyi indirdiği vahiy ile Peygamberi'ne haber verdi."[131]

Cin 11:

وَأَنَّا مِنَّا الصَّالِحُونَ وَمِنَّا دُونَ ذَٰلِكَ ۖ كُنَّا طَرَائِقَ قِدَدًا ﴿١١﴾

"Doğrusu içimizde sâlih olanlar da var, olmayanlar da. Ayrı ayrı yollar tutmuşuz." (11)

130 İlk akla gelen Mardin'in Nusaybin ilçesi olsa da Yemen'de de bu isimde bir yerleşim yeri vardır. Müfessirler daha çok Yemen görüşünü öne çıkarmışlardır. [Çeviren].

131 Kurtubî, 8/6769; İbn Kesîr, 4/430.

1. Cinlerin Farklı Gruplara Ayrılmaları

وَقَالَ السُّدِّيُّ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: طَرَائِقَ قِدَداً قَالَ: فِي الْجِنِّ مِثْلُكُمْ قَدَرِيَّةٌ، وَمُرْجِئَةٌ، وَخَوَارِجُ، وَرَافِضَةٌ، وَشِيعَةٌ، وَسُنِّيَّةٌ

2161- Suyûtî'nin naklettiğine göre Süddî, âyetin kesiti ile ilgili şunları söylemiştir: "Onlar da sizin gibi; Mürcie, Kaderiyye, Râfizî ve Şiî gibi çeşitli fırkalara ayrılmışlardır."[132]

Cin 12:

وَأَنَّا ظَنَنَّا أَنْ لَنْ نُعْجِزَ اللَّهَ فِي الْأَرْضِ وَلَنْ نُعْجِزَهُ هَرَبًا ﴿١٢﴾

"Muhakkak ki biz Allah'ı yeryüzünde âciz bırakamayacağımızı, kaçarak da onu âciz bırakamayacağımızı anladık." (12)

Cin 13:

وَأَنَّا لَمَّا سَمِعْنَا الْهُدَى آمَنَّا بِهِ فَمَنْ يُؤْمِنْ بِرَبِّهِ فَلَا يَخَافُ بَخْسًا وَلَا رَهَقًا ﴿١٣﴾

"Gerçekten biz hidayet rehberini (Kur'ân'ı) işitince ona inandık. Kim Rabbine inanırsa, artık ne hakkının eksik verilmesinden ne de haksızlığa uğramaktan korkar." (13)

Cin 14:

وَأَنَّا مِنَّا الْمُسْلِمُونَ وَمِنَّا الْقَاسِطُونَ فَمَنْ أَسْلَمَ فَأُولَئِكَ تَحَرَّوْا رَشَدًا ﴿١٤﴾

"Kuşkusuz içimizde Müslüman olanlar da var, hak yoldan sapanlar da var. Kim Müslüman olursa, işte onlar doğruyu arayıp bulmuşlardır." (14)

132 Suyûtî, 6/274.

Cin 15:

وَأَمَّا الْقَاسِطُونَ فَكَانُوا لِجَهَنَّمَ حَطَبًا ﴿١٥﴾

"Hak yoldan sapanlara gelince, onlar cehenneme odun olmuşlardır." (15)

Cin 16:

وَأَنْ لَوِ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَاهُمْ مَاءً غَدَقًا ﴿١٦﴾

"Şayet doğru yolda gitselerdi onlara bol su verirdik," (16)

1. Yol ile Kastedilen

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى «الطَّرِيقَةِ» أَيْ: الْإِسْلَامُ

2162- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿الطَّرِيقَة﴾ ***"yol"*** ifadesini "İslâm" şeklinde tefsir etmiştir.[133]

Cin 17:

لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ وَمَنْ يُعْرِضْ عَنْ ذِكْرِ رَبِّهِ يَسْلُكْهُ عَذَابًا صَعَدًا ﴿١٧﴾

"Ki bu hususta kendilerini deneyelim. Kim Rabbinin zikrinden yüz çevirirse, (Rabbin) onu gitgide artan çetin bir azaba uğratır." (17)

Cin 18:

وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا ﴿١٨﴾

"Mescidler şüphesiz Allah'ındır. O halde, Allah ile birlikte kimseye yalvarmayın (ve kulluk etmeyin)." (18)

---

133 İbn Kesîr, 4/431.

Cin 19:

وَأَنَّهُ لَمَّا قَامَ عَبْدُ اللَّهِ يَدْعُوهُ كَادُوا يَكُونُونَ عَلَيْهِ لِبَدًا ﴿١٩﴾

"Allah'ın kulu, O'na yalvarmaya (namaza) kalkınca, neredeyse onun etrafında keçe gibi birbirlerine geçeceklerdi." (19)

Cin 20:

قُلْ إِنَّمَا أَدْعُو رَبِّي وَلَا أُشْرِكُ بِهِ أَحَدًا ﴿٢٠﴾

"(Rasûlüm!) De ki: 'Ben ancak Rabbime yalvarırım ve O'na kimseyi ortak koşmam.'" (20)

Cin 21:

قُلْ إِنِّي لَا أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا ﴿٢١﴾

"De ki: 'Doğrusu ben (kendi başıma) size ne zarar verme ne de fayda sağlama gücüne sahibim.'" (21)

Cin 22:

قُلْ إِنِّي لَنْ يُجِيرَنِي مِنَ اللَّهِ أَحَدٌ وَلَنْ أَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا ﴿٢٢﴾

"De ki: 'Gerçekten Allah'a karşı beni kimse himaye edemez, O'ndan başka sığınacak kimse de bulamam.'" (22)

1. Allah'tan Başka Sığınak Yok

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: لا أَجِدُ مِنْ دُونِهِ حِرْزاً وَلا مَلْجَأً

2163- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî, âyeti "O'ndan başka koruyucu ve sığınak bulamam" şeklinde tefsir etmiştir.[134]

134 Kurtubî, 8/6817; Şevkânî, 5/310; Âlûsî, 9/194.

Cin 23:

إِلَّا بَلَاغًا مِنَ اللَّهِ وَرِسَالَاتِهِ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَإِنَّ
لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ﴿٢٣﴾

"(Benim yaptığım) ancak Allah katından olanı, O'nun gönderdiklerini tebliğdir. Artık kim Allah ve Rasûlü'ne karşı gelirse, bilsin ki ona, (kendi gibilerle birlikte) içinde ebedî kalacakları cehennem ateşi vardır." (23)

Cin 24:

حَتَّى إِذَا رَأَوْا مَا يُوعَدُونَ فَسَيَعْلَمُونَ مَنْ أَضْعَفُ نَاصِرًا وَأَقَلُّ عَدَدًا ﴿٢٤﴾

"Sonunda, tehdit edilip durduklarını (azabı, kıyameti) gördükleri zaman, kim yardımcı olma bakımından daha güçsüz ve sayıca daha az imiş, bileceklerdir." (24)

Cin 25:

قُلْ إِنْ أَدْرِي أَقَرِيبٌ مَا تُوعَدُونَ أَمْ يَجْعَلُ لَهُ رَبِّي أَمَدًا ﴿٢٥﴾

"De ki: 'Tehdit edilegeldiğiniz (azap) yakın mıdır, yoksa Rabbim onun için uzun bir süre mi koyar, ben bilmem.'" (25)

Cin 26:

عَالِمُ الْغَيْبِ فَلَا يُظْهِرُ عَلَى غَيْبِهِ أَحَدًا ﴿٢٦﴾

"O, gaybı bilendir. Hiç kimseye gaybını bildirmez." (26)

Cin 27:

اِلَّا مَنِ ارْتَضٰى مِنْ رَسُوْلٍ فَاِنَّهٗ يَسْلُكُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهٖ رَصَدًاۙ ﴿٢٧﴾

"Ancak, (bildirmeyi) dilediği peygamber bunun dışındadır. Çünkü O, bunun önünden ve ardından gözcüler salar." (27)

1. Gözcülerle Kastedilen

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: أَيْ حَفَظَةً يَحْفَظُونَ الْوَحْيَ، فَمَا جَاءَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ قَالُوا: إِنَّهُ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ، وَمَا أَلْقَاهُ الشَّيْطَانُ قَالُوا: إِنَّهُ مِنَ الشَّيْطَانِ

2164- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî, âyeti "Vahyi muhafaza eden koruyucular gönderir. Allah katından gelmişse, onlar, 'Bu Allah katından gelen vahiydir' derler. Eğer şeytan araya bir şey katmak isterse 'Bu, Allah katından değil, şeytanın ortaya attığıdır' derler" şeklinde tefsir etmiştir.[135]

Cin 28:

لِيَعْلَمَ اَنْ قَدْ اَبْلَغُوْا رِسٰلٰتِ رَبِّهِمْ وَاَحَاطَ بِمَا لَدَيْهِمْ وَاَحْصٰى كُلَّ شَيْءٍ عَدَدًا ﴿٢٨﴾

"Ki böylece onların (peygamberlerin), Rablerinin gönderdiklerini hakkıyla tebliğ ettiklerini bilsin. (Allah) onların nezdinde olup bitenleri çepeçevre kuşatmış ve her şeyi bir bir saymıştır." (28)

1. Vahyin Kontrol Altında Gerçekleşmesi

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: أَرْبَعَةٌ حَفَظَةٌ مِنَ الْمَلائِكَةِ مَعَ جِبْرِيلَ، لِيَعْلَمَ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

2165- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî bahsi geçen meleklerin dört tane olduğunu ve Cebrâil ile birlikte olduklarını, gelenin gerçek vahiy mi, yoksa şeytanın vahye katmak istediği kuruntular mı olduğunu Hz. Muhammed'e bildirdiklerini söylemiştir.

135 Kurtubî, 8/6821.

73. MÜZZEMMİL SÛRESİ

Müzzemmil 1:

﴿١﴾ يَا أَيُّهَا الْمُزَّمِّلُ

"Ey örtünüp bürünen!" (1)

1. Örtünüp Bürünmekle Kastedilen

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: أَرَادَ يَا أَيُّهَا النَّائِمُ

2166- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî, bu âyeti "Ey uyuyan" şeklinde tefsir etmiştir.[136]

Müzzemmil 2-4:

﴿٢﴾ قُمِ اللَّيْلَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٣﴾ نِصْفَهُ أَوِ انْقُصْ مِنْهُ قَلِيلًا
﴿٤﴾ أَوْ زِدْ عَلَيْهِ وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا

"Birazı hariç, geceleri kalk namaz kıl. (Gecenin) yarısını (kıl). Yahut bunu biraz azalt ya da çoğalt ve Kur'ân'ı tane tane oku." (2-4)

---

136 İbn Kesîr, 4/433.

Müzzemmil 5:

﴿إِنَّا سَنُلْقِي عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًا ﴿٥﴾

"Doğrusu biz sana ağır bir söz vahyedeceğiz." (5)

1. ﴿ثَقِيلًا﴾ "sakîlen" İfadesi

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى «ثَقِيلاً» بِمَعْنَى كَرِيمٍ، مَأْخُوذٌ مِنْ قَوْلِهِمْ: فُلَانٌ ثَقِيلٌ عَلَيَّ، أَيْ يَكْرُمُ عَلَيَّ

2167- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿ثَقِيلًا﴾ ***"sakîlen"*** ifadesini: "Değerli söz, anlamındadır. Bir Arap sözüne dayanmaktadır. Çünkü onlar; فُلَانٌ ثَقِيلٌ عَلَيَّ *'fülânün sekîlün aleyye'* derken 'Falanca kişi benim için değerlidir' anlamında bu cümleyi kullanmışlardır" şeklinde tefsir etmiştir.[137]

Müzzemmil 6:

﴿إِنَّ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُّ وَطْئًا وَأَقْوَمُ قِيلًا ﴿٦﴾

"Şüphesiz gece kalkışı, (kalp ve uzuvlar arasında) tam bir uyuma ve sağlam bir kıraata daha elverişlidir." (6)

Müzzemmil 7:

﴿إِنَّ لَكَ فِي النَّهَارِ سَبْحًا طَوِيلًا ﴿٧﴾

"Zira gündüz vakti, sana uzun bir meşguliyet var." (7)

137 Kurtubî, 8/6830; Şevkânî, 5/316.

1. ﴿سَبْحًا طَوِيلًا﴾ "sebhan tavîlen" İfadesi

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {سَبْحًا طَوِيلا} أَيْ: تَطَوُّعًا كَثِيرًا

2168- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿سَبْحًا طَوِيلًا﴾ ***"sebhan tavîlen"*** ifadesini: "Senin için gündüzleyin fazla nafile ibadet yapma imkânı vardır" şeklinde tefsir etmiştir.[138]

Müzzemmil 8:

وَاذْكُرِ اسْمَ رَبِّكَ وَتَبَتَّلْ إِلَيْهِ تَبْتِيلًا ﴿٨﴾

"Rabbinin adını an. Bütün varlığınla O'na yönel." (8)

1. Bütünüyle Allah'a Yönelmek

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: أَيْ: أَخْلِصَ لَهُ فِي الْعِبادَةِ

2169- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî, bu âyeti "İbadetini sadece O'na yap" şeklinde tefsir etmiştir.

Müzzemmil 9:

رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ فَاتَّخِذْهُ وَكِيلًا ﴿٩﴾

"O, doğunun da batının da Rabbidir. O'ndan başka ilâh yoktur. Öyleyse yalnız O'nun himayesine sığın." (9)

Müzzemmil 10:

وَاصْبِرْ عَلَى مَا يَقُولُونَ وَاهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا ﴿١٠﴾

"Onların söylediklerine sabret ve onlardan güzellikle ayrıl." (10)

138 İbn Kesîr, 4/435.

Müzzemmil 11:

وَذَرْنِي وَالْمُكَذِّبِينَ أُولِي النَّعْمَةِ وَمَهِّلْهُمْ قَلِيلًا ﴿١١﴾

"Nimet içinde yüzen o yalancıları bana bırak ve onlara biraz mühlet ver." (11)

Müzzemmil 12:

إِنَّ لَدَيْنَا أَنْكَالًا وَجَحِيمًا ﴿١٢﴾

"Hiç şüphesiz bizim nezdimizde boyunduruklar, yakıcı bir ateş vardır." (12)

1. ﴿أَنْكَالًا﴾ "enkâlen" İfadesi

قَالَ السُّدِّيُّ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى «أَنْكالاً» أَيْ: قُيُودا

2170- Süddî, âyette geçen ﴿أَنْكَالًا﴾ ***"enkâlen"*** ifadesini: "Boyuna geçirilen demir halka ve kelepçe" şeklinde tefsir etmiştir.

Müzzemmil 13:

وَطَعَامًا ذَا غُصَّةٍ وَعَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٣﴾

"Ve boğazdan geçmez bir yiyecek ve elem verici bir azap (vardır)." (13)

Müzzemmil 14:

يَوْمَ تَرْجُفُ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ وَكَانَتِ الْجِبَالُ كَثِيبًا مَهِيلًا ﴿١٤﴾

"O gün (kıyamet günü) yeryüzü ve dağlar sarsılır; dağlar çöküntü ile akıp giden kum yığınına döner." (14)

Müzzemmil 15:

﴿إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَيْكُمْ رَسُولًا شَاهِدًا عَلَيْكُمْ كَمَا أَرْسَلْنَا إِلَى فِرْعَوْنَ رَسُولًا ﴿١٥﴾

"Nasıl Firavun'a bir elçi göndermiş idiysek doğrusu size de hakkınızda şahitlik edecek bir peygamber gönderdik." (15)

Müzzemmil 16:

﴿فَعَصَى فِرْعَوْنُ الرَّسُولَ فَأَخَذْنَاهُ أَخْذًا وَبِيلًا ﴿١٦﴾

"Ama Firavun o peygambere isyan etti, biz de onu ağır ve çetin bir şekilde yakalayıverdik." (16)

1. ﴿أَخْذًا وَبِيلًا﴾ "ahzen vebîlen" İfadesi

قَالَ السُّدِّيُّ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى «أَخْذًا وَبِيلً» أَيْ: أَخَذَا شَدِيداً

2171- Süddî, âyette geçen ﴿أَخْذًا وَبِيلًا﴾ ***"ahzen vebîlen"*** ifadesini: "Çetin (kötü) bir şekilde yakaladık" şeklinde tefsir etmiştir.[139]

Müzzemmil 17:

﴿فَكَيْفَ تَتَّقُونَ إِنْ كَفَرْتُمْ يَوْمًا يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِيبًا ﴿١٧﴾

"Hal böyle iken inkâr ederseniz, çocukları ak saçlı ihtiyarlara çevirecek olan bir günden (kıyametten) nasıl korunursunuz?" (17)

1. Çocuklarla Kastedilen

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: هُمْ وَلَدانِ الزَّواني

2172- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî, âyeti "fahişe kadınların çocukları" şeklinde tefsir etmiştir.[140]

---

139 İbn Kesîr, 4/437-438.

140 Kurtubî, 8/6842; Âlûsî, 9/208.

Müzzemmil 18:

السَّمَاءُ مُنْفَطِرٌ بِهِ كَانَ وَعْدُهُ مَفْعُولًا ﴿١٨﴾

"Gökyüzü bile onunla (o günün dehşetiyle) yarılacaktır. Allah'ın vaadi mutlaka yerine gelir." (18)

Müzzemmil 19:

إِنَّ هَذِهِ تَذْكِرَةٌ فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذَ إِلَى رَبِّهِ سَبِيلًا ﴿١٩﴾

"İşte bu (anlatılanlar), şüphesiz bir öğüttür. Artık kim dilerse Rabbine (varan) bir yol tutar." (19)

Müzzemmil 20:

اِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ اَنَّكَ تَقُومُ اَدْنٰى مِنْ ثُلُثَيِ الَّيْلِ وَنِصْفَهٗ وَثُلُثَهٗ وَطَآئِفَةٌ مِنَ الَّذِينَ مَعَكَ ۭ وَاللّٰهُ يُقَدِّرُ الَّيْلَ وَالنَّهَارَ ۭ عَلِمَ اَنْ لَّنْ تُحْصُوْهُ فَتَابَ عَلَيْكُمْ فَاقْرَءُوْا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْاٰنِ ۭ عَلِمَ اَنْ سَيَكُوْنُ مِنْكُمْ مَّرْضٰى ۙ وَاٰخَرُوْنَ يَضْرِبُوْنَ فِي الْاَرْضِ يَبْتَغُوْنَ مِنْ فَضْلِ اللّٰهِ ۙ وَاٰخَرُوْنَ يُقَاتِلُوْنَ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ فَاقْرَءُوْا مَا تَيَسَّرَ مِنْهُ ۙ وَاَقِيْمُوا الصَّلٰوةَ وَاٰتُوا الزَّكٰوةَ وَاَقْرِضُوا اللّٰهَ قَرْضًا حَسَنًا ۭ وَمَا تُقَدِّمُوْا لِاَنْفُسِكُمْ مِّنْ خَيْرٍ تَجِدُوْهُ عِنْدَ اللّٰهِ هُوَ خَيْرًا وَّاَعْظَمَ اَجْرًا ۭ وَاسْتَغْفِرُوا اللّٰهَ ۭ اِنَّ اللّٰهَ غَفُوْرٌ رَّحِيْمٌ ﴿٢٠﴾

"Şüphesiz Rabbin, senin gecenin üçte ikisine yakın kısmını, yarısını ve üçte birini ibadetle geçirdiğini biliyor. Beraberinde bulunanlardan bir topluluk da böyle yapıyor. Allah, gece ve gündüzü düzenleyip takdir eder. Sizin buna gücünüzün yetmeyeceğini bildi de sizi bağışladı. Artık, Kur'ân'dan kolayınıza geleni okuyun. Allah, içinizde hastaların bulunacağını, bir kısmınızın Allah'ın lütfundan rızık aramak üzere yeryüzünde dolaşacağını, diğer bir kısmınızın ise Allah yolunda çarpışacağını bilmektedir. O halde, Kur'ân'dan kolayınıza geleni okuyun. Namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin, Allah'a güzel bir borç verin. Kendiniz için önceden ne iyilik gönderirseniz, onu Allah katında daha üstün bir iyilik

ve daha büyük mükâfat olarak bulursunuz. Allah'tan bağışlama dileyin. Şüphesiz Allah çok bağışlayandır, çok merhamet edendir." (20)

1. Kolaya Gelenle Kastedilen

حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ، قَالَ: ثنا وَكِيعٌ، عَنْ عُثْمَانَ الْهَمْدَانِيِّ، عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {فَاقْرَءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ} قَالَ: مِائَةَ آيَةٍ

2173- Kurtubî'nin, Ebû Küreyb → Vekî → Osmân el-Hemedânî kanalıyla naklettiğine göre Süddî, âyeti "Yüz âyet" şeklinde tefsir etmiştir.[141]

141 Taberî, 29/89; Kurtubî, 8/6845; Şevkânî, 5/321.

74. MÜDDESSİR SÛRESİ

Müddessir 1:

يَاأَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ ﴿١﴾

"Ey bürünüp sarınan (Rasûlüm)!" (1)

Müddessir 2:

قُمْ فَأَنْذِرْ ﴿٢﴾

"Kalk ve (insanları) uyar." (2)

Müddessir 3:

وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ ﴿٣﴾

"Sadece Rabbini büyük tanı." (3)

Müddessir 4:

وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ ﴿٤﴾

"Elbiseni tertemiz tut." (4)

1. Elbisenin Temizlenmesiyle Kastedilen

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: أَيْ: وَعَمَلَكَ فأَصْلِحْ

2174- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî, bu âyeti "Amelini ıslah et" şeklinde tefsir etmiştir.[142]

Müddessir 5:

وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ ﴿٥﴾

"Kötü ve pis şeyleri terk et." (5)

1. Pis Şeylerle Kastedilen

أَخْرَجَهُ الشَّوْكَانِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: الرُّجْزُ قَرَأَها بِضَمِّ الرّاءِ وَقَالَ: هِيَ الْوَعِيدُ

2175- Şevkânî'nin naklettiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿الرُّجْزَ﴾ ***"pis şeyler"*** ifadesini: "Tehdit edilen şeyler" şeklinde tefsir etmiştir.[143]

Müddessir 6:

وَلَا تَمْنُنْ تَسْتَكْثِرُ ﴿٦﴾

"İyiliği, daha fazlasını bekleyerek (bir kazanç elde etmek için) yapma." (6)

1. İyiliği Başa Kakmanın Yasaklanması

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: لا تُعْطِ العَطِيَّةَ تَلْتَمِسُ أَكْثَرَ مِنْها

2176- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî, bu âyeti "Daha fazlasını bekleyerek iyilik yapma" şeklinde tefsir etmiştir.

142 Kurtubî, 8/6854; Âlûsî, 9/214.
143 Şevkânî, 5/325.

Müddessir 7:

﴿وَلِرَبِّكَ فَاصْبِرْ ﴿٧﴾﴾

"Rabbinin rızasına ermek için sabret." (7)

Müddessir 8:

﴿فَإِذَا نُقِرَ فِي النَّاقُورِ ﴿٨﴾﴾

"O Sûr'a üfürüldüğü zaman." (8)

1. ﴿النَّاقُورِ﴾ "en-nâkûri" İfadesi

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى «النَّاقُورِ»: هُوَ الصُّورُ

2177- İbn Kesîr'den nakledildiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿النَّاقُورِ﴾ ***"en-nâkûri"*** ifadesini: "Sûr" olarak tefsir etmiştir.[144]

Müddessir 9:

﴿فَذَلِكَ يَوْمَئِذٍ يَوْمٌ عَسِيرٌ ﴿٩﴾﴾

"İşte o gün zorlu bir gündür." (9)

Müddessir 10:

﴿عَلَى الْكَافِرِينَ غَيْرُ يَسِيرٍ ﴿١٠﴾﴾

"Kâfirler için hiç kolay değildir." (10)

Müddessir 11:

﴿ذَرْنِي وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيدًا ﴿١١﴾﴾

"Beni, yarattığım kişiyle baş başa bırak." (11)

144 İbn Kesîr, 4/441.

Müddessir 12:

﴿وَجَعَلْتُ لَهُ مَالًا مَمْدُودًا ﴿١٢﴾﴾

"Kendisine geniş servet," (12)

Müddessir 13:

﴿وَبَنِينَ شُهُودًا ﴿١٣﴾﴾

"Ve yanında hazır duran oğullar verdim." (13)

1. Âyette Bahsedilen Kişinin Çocukları

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: كَانُوا ثَلاثَةَ عَشَرَ

2178- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî, "On üç tane oğlu vardı" şeklinde tefsir etmiştir.[145]

Müddessir 14:

﴿وَمَهَّدْتُ لَهُ تَمْهِيدًا ﴿١٤﴾﴾

"Kendisine alabildiğine imkânlar sağladım." (14)

Müddessir 15:

﴿ثُمَّ يَطْمَعُ أَنْ أَزِيدَ ﴿١٥﴾﴾

"Sonra da o, hırsla daha da artırmamı umar." (15)

145 Kurtubî, 8/6863.

Müddessir 16:

كَلَّا إِنَّهُ كَانَ لِآيَاتِنَا عَنِيدًا ﴿١٦﴾

"Hayır, umduğu gibi olmayacak. Çünkü o, bizim âyetlerimize karşı inatçıdır." (16)

Müddessir 17:

سَأُرْهِقُهُ صَعُودًا ﴿١٧﴾

"Onu sarp bir yokuşa sardıracağım." (17)

1. Âyetteki Sarp Yokuş

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: صَعُودًا: صَخْرَةٌ مَلْسَاءَ فِي جَهَنَّمَ، يُكَلَّفُ أَنْ يَصْعَدَهَ

2179- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî, âyeti "Cehennemde kaygan ve pürüzsüz bir kayadır. Bu kişi buraya çıkmaya zorlanacaktır" şeklinde tefsir etmiştir.[146]

Müddessir 18-25:

إِنَّهُ فَكَّرَ وَقَدَّرَ ﴿١٨﴾ فَقُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَ ﴿١٩﴾ ثُمَّ قُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَ ﴿٢٠﴾
ثُمَّ نَظَرَ ﴿٢١﴾ ثُمَّ عَبَسَ وَبَسَرَ ﴿٢٢﴾ ثُمَّ أَدْبَرَ وَاسْتَكْبَرَ ﴿٢٣﴾ فَقَالَ
إِنْ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ يُؤْثَرُ ﴿٢٤﴾ إِنْ هَذَا إِلَّا قَوْلُ الْبَشَرِ ﴿٢٥﴾

"Çünkü o, düşündü taşındı, ölçtü biçti. Kahrolası nasıl da ölçtü biçti! Yine kahrolası, nasıl ölçtü biçti! Sonra baktı. Sonra kaşlarını çattı, suratını astı. En sonunda, kibrini yenemeyip sırt çevirdi de, 'Bu' dedi, 'Olsa olsa nakledilen bir sihirdir. Bu, insan sözünden başka bir şey değil.'" (18-25)

146 İbn Kesîr, 4/441.

1. Nüzûl Sebebi

أَنَّهُمْ لَمَّا اجْتَمَعُوا فِي دَارِ النَّدْوَةِ لِيُجْمِعُوا رَأْيَهُمْ عَلَى قَوْلٍ يَقُولُونَهُ فِيهِ، قَبْلَ أَنْ يَقْدَمَ عَلَيْهِمْ وفودُ الْعَرَبِ لِلْحَجِّ ليصدّوهُم عَنْهُ، فَقَالَ قَائِلُونَ: شَاعِرٌ. وَقَالَ آخَرُونَ: سَاحِرٌ. وَقَالَ آخَرُونَ: كَاهِنٌ. وَقَالَ آخَرُونَ: مَجْنُونٌ. كَمَا قَالَ تَعَالَى: {انْظُرْ كَيْفَ ضَرَبُوا لَكَ الأَمْثَالَ فَضَلُّوا فَلا يَسْتَطِيعُونَ سَبِيلا} [الْإِسْرَاءِ: ٤٨] كُلُّ هَذَا وَالْوَلِيدُ يُفَكِّرُ فِيمَا يَقُولُهُ فِيهِ، فَفَكَّرَ وَقَدَّرَ، وَنَظَرَ وَعَبَسَ وَبَسَرَ، فَقَالَ: {إِنْ هَذَا إِلا سِحْرٌ يُؤْثَرُ إِنْ هَذَا إِلا قَوْلُ الْبَشَرِ}

2180- Süddî bu âyetlerle ilgili şöyle bir gelişme nakletmiştir:

"Müşrikler, Mekke'ye hacılar gelmeden önce onları Muhammed'in davetinden engellemek için Dârünnedve'de toplandılar. Buradan çıkacak kararlar doğrultusunda ağız birliği yapacaklardı. Herkes bir şey söyledi. Kimisi onun için, şair diyelim, dediler. Kimisi, sihirbaz; kimisi, kâhin; kimisi, deli teklifinde bulundu. Bir âyetinde onların bu tekliflerine değinen Kur'ân şöyle der:

﴿انْظُرْ كَيْفَ ضَرَبُوا لَكَ الْأَمْثَالَ﴾ ***'Senin hakkında bak nasıl da temsiller getirdiler.'***[147]

Bu arada mecliste oturan Velîd b. Muğîre, Peygamber'in söylediklerini düşünüyordu. Sonra düşündü taşındı, ölçtü biçti, kaşlarını çatıp yüzünü asarak şöyle dedi:

﴿إِنْ هٰذَا إِلَّا سِحْرٌ يُؤْثَرُ إِنْ هٰذَا إِلَّا قَوْلُ الْبَشَرِ﴾ ***'Bu olsa olsa nakledilen bir sihirdir. Bu, insan sözünden başka bir şey değil.'***

قَالَ السُّدِّيُّ: يَعْنُونَ أَنَّهُ مِنْ قَوْلِ سَيَّارٍ عَبْدٍ لِبَنِي الْحَضْرَمِيِّ، كَانَ يُجَالِسُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَنَسَبُوهُ إِلَى أَنَّهُ تَعَلَّمَ مِنْهُ ذَلِكَ

Yine Süddî ***'Bu olsa olsa nakledilen bir sihirdir. Bu, insan sözünden başka bir şey değil.'*** âyeti ile ilgili şöyle demiştir: Beşer sözüdür derken Hadramîoğullarının kölesi olan Seyyâr'ı kastediyordu. Çünkü bu adam (Seyyâr) bazen Peygamber'le birlikte oturuyordu. Güya Peygamber, söylediklerini ondan öğrenip alıyormuş!"[148]

147 İsrâ, 17/48.
148 Kurtubî, 8/6867; İbn Kesîr, 4/443.

Müddessir 26:

﴿٢٦﴾ سَأُصْلِيهِ سَقَرَ

"Ben onu Sekar'a (cehenneme) sokacağım." (26)

Müddessir 27:

﴿٢٧﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا سَقَرُ

"Sen biliyor musun, Sekar nedir?" (27)

Müddessir 28:

﴿٢٨﴾ لَا تُبْقِي وَلَا تَذَرُ

"Hem (bütün bedeni helâk eder, hiçbir şey) bırakmaz, hem (eski hale getirip tekrar azap etmekten) vazgeçmez o." (28)

Müddessir 29:

﴿٢٩﴾ لَوَّاحَةٌ لِلْبَشَرِ

"İnsanın derisini kavurur." (29)

Müddessir 30:

﴿٣٠﴾ عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ

"Üzerinde on dokuz vardır." (30)

1. On Dokuz Âyetiyle Alay Geçen Kişi

قَالَ السُّدِّيُّ: أَنَّ أَبَا الْأَشَدِّ بْنَ كَلَدَةَ الْجُمَحِيَّ قَالَ مُسْتَهْزِئًا: لَا يَهُولَنَّكُمُ التِّسْعَةَ عَشَرَ، أَنَا أَدْفَعُ بِمَنْكِبِي الْأَيْمَنِ عَشَرَةً وَبِمَنْكِبِي الْأَيْسَرِ تِسْعَةً ثُمَّ تَمُرُّونَ إِلَى الْجَنَّةِ

2181- Süddî, bu âyetin tefsiri ile ilgili şunları söylemiştir: "Cumahî kabilesinden Ebû Eşed b. Kelde, 'Muhammed'in bahsettiği on dokuz melek sizi korkutmasın! Ben kendim sağ omuzumla on, sol omuzumla dokuz melek ile başa çıkarım, siz de geçip cennete girersiniz' dedi."[149]

Müddessir 31:

وَمَا جَعَلْنَا أَصْحَابَ النَّارِ إِلَّا مَلَائِكَةً وَمَا جَعَلْنَا عِدَّتَهُمْ إِلَّا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا لِيَسْتَيْقِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَيَزْدَادَ الَّذِينَ آمَنُوا إِيمَانًا وَلَا يَرْتَابَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَالْمُؤْمِنُونَ وَلِيَقُولَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ وَالْكَافِرُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا كَذَلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ وَمَا هِيَ إِلَّا ذِكْرَى لِلْبَشَرِ ﴿٣١﴾

"Biz, cehennemin görevlilerini ancak meleklerden kıldık. Onların sayısını inkâr edenler için bir imtihan vesilesi yaptık ki kendilerine kitap verilenler kesin olarak bilsinler, iman edenlerin imanı artsın, kendilerine kitap verilenler ve mü'minler şüpheye düşmesin, kalplerinde bir hastalık bulunanlar ile kâfirler, 'Allah, örnek olarak bununla neyi anlatmak istedi' desinler. İşte böyle. Allah, dilediğini saptırır, dilediğini doğru yola iletir. Rabbinin ordularını ancak kendisi bilir. Bu, insanlar için ancak bir uyarıdır." (31)

Müddessir 32-37:

كَلَّا وَالْقَمَرِ ﴿٣٢﴾ وَاللَّيْلِ إِذْ أَدْبَرَ ﴿٣٣﴾ وَالصُّبْحِ إِذَا أَسْفَرَ ﴿٣٤﴾ إِنَّهَا لَإِحْدَى الْكُبَرِ ﴿٣٥﴾ نَذِيرًا لِلْبَشَرِ ﴿٣٦﴾ لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَتَقَدَّمَ أَوْ يَتَأَخَّرَ ﴿٣٧﴾

"Hayır, (öğüt almazlar.) Aya, çekilip gittiğinde geceye, aydınlandığında sabaha andolsun ki o (cehennem) insan için, içinizden ileri geçmek yahut geri kalmak isteyenler için uyarıcı olarak elbette en büyük bir şeydir." (32-37)

149 Kurtubî, 8/6877; Şevkânî, 5/331.

Müddessir 38:

كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ ﴿٣٨﴾

"Her nefis, kazandığına karşılık bir rehindir;" (38)

Müddessir 39:

إِلَّا أَصْحَابَ الْيَمِينِ ﴿٣٩﴾

"Ancak sağdakiler başka." (39)

Müddessir 40-42:

فِي جَنَّاتٍ يَتَسَاءَلُونَ ﴿٤٠﴾ عَنِ الْمُجْرِمِينَ ﴿٤١﴾ مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرَ ﴿٤٢﴾

"Onlar cennetlerdedirler. Birbirlerine suçlular hakkında sorular sorarlar ve dönüp onlara şöyle derler: 'Sizi Sekar'a (cehenneme) ne soktu?'" (40-42)

Müddessir 43:

قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ ﴿٤٣﴾

"Onlar şöyle derler: 'Biz namaz kılanlardan değildik.'" (43)

Müddessir 44:

وَلَمْ نَكُ نُطْعِمُ الْمِسْكِينَ ﴿٤٤﴾

"Yoksula yedirmezdik." (44)

Müddessir 45:

﴿وَكُنَّا نَخُوضُ مَعَ الْخَائِضِينَ ﴿٤٥﴾﴾

"Dalanlarla birlikte dalıyorduk." (45)

1. Dalanlarla Dalmaktan Kasıt

قَالَ السُّدِّيُّ: كُنَّا نُكَذِّبُ مَعَ الْمُكَذِّبِينَ

2182- Süddî, bu âyeti, "Yalan söyleyenlerle birlikte biz de yalan söylüyorduk" şeklinde tefsir etmiştir.[150]

Müddessir 46:

﴿وَكُنَّا نُكَذِّبُ بِيَوْمِ الدِّينِ ﴿٤٦﴾﴾

"Din gününü de yalan sayıyorduk," (46)

Müddessir 47:

﴿حَتَّى أَتَانَا الْيَقِينُ ﴿٤٧﴾﴾

"Nihayet ölüm bize gelip çattı." (47)

Müddessir 48:

﴿فَمَا تَنْفَعُهُمْ شَفَاعَةُ الشَّافِعِينَ ﴿٤٨﴾﴾

"Artık şefaatçilerin şefaati onlara fayda vermez." (48)

150 Kurtubî, 8/6879.

Müddessir 49-51:

فَمَا لَهُمْ عَنِ التَّذْكِرَةِ مُعْرِضِينَ ﴿٤٩﴾ كَأَنَّهُمْ حُمُرٌ
مُسْتَنْفِرَةٌ ﴿٥٠﴾ فَرَّتْ مِنْ قَسْوَرَةٍ ﴿٥١﴾

"Böyle iken onlara ne oluyor ki âdeta aslandan ürküp kaçan yaban eşekleri gibi (hâlâ) öğütten yüz çeviriyorlar?" (49-51)

Müddessir 52:

بَلْ يُرِيدُ كُلُّ امْرِئٍ مِنْهُمْ أَنْ يُؤْتَى صُحُفًا مُنَشَّرَةً ﴿٥٢﴾

"Hatta onlardan her bir kişi, kendisine açılmış sahifeler verilmesini istiyor." (52)

Müddessir 53:

كَلَّا بَلْ لَا يَخَافُونَ الْآخِرَةَ ﴿٥٣﴾

"Hayır, hayır! Onlar ahiretten korkmuyorlar." (53)

Müddessir 54:

كَلَّا إِنَّهُ تَذْكِرَةٌ ﴿٥٤﴾

"Hayır, düşündükleri gibi değil! Şüphesiz bu (Kur'ân) bir uyarıdır." (54)

Müddessir 55:

فَمَنْ شَاءَ ذَكَرَهُ ﴿٥٥﴾

"Artık kim dilerse ondan öğüt alır." (55)

Müddessir 56:

وَمَا يَذْكُرُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ هُوَ أَهْلُ التَّقْوَى وَأَهْلُ الْمَغْفِرَةِ ﴿٥٦﴾

"Bununla beraber, Allah dilemeksizin onlar öğüt alamazlar. Sakınılmaya lâyık olan da O'dur, mağfiret sahibi de O'dur." (56)

75. KIYÂMET SÛRESİ

Kıyâmet 1:

﴿١﴾ لَا أُقْسِمُ بِيَوْمِ الْقِيَامَةِ

"Kıyamet gününe yemin ederim." (1)

Kıyâmet 2:

﴿٢﴾ وَلَا أُقْسِمُ بِالنَّفْسِ اللَّوَّامَةِ

"Kendini kınayan (pişmanlık duyan) nefse yemin ederim (diriltilip hesaba çekileceksiniz)." (2)

Kıyâmet 3:

﴿٣﴾ أَيَحْسَبُ الْإِنْسَانُ أَلَّنْ نَجْمَعَ عِظَامَهُ

"İnsan, kendisinin kemiklerini bir araya getiremeyeceğimizi mi sanır?" (3)

Kıyâmet 4:

﴿٤﴾ بَلَى قَادِرِينَ عَلَى أَنْ نُسَوِّيَ بَنَانَهُ

"Evet, bizim, onun parmak uçlarını bile aynen eski haline getirmeye gücümüz yeter." (4)

Kıyâmet 5:

بَلْ يُرِيدُ الْاِنْسَانُ لِيَفْجُرَ اَمَامَهٗ ﴿٥﴾

"Fakat insan önündeki zamanda da günah işlemek ister." (5)

1. İnsanın Önündeki Zamanda Günah İşlemek İstemesi

حَدَّثَنَا ابْنُ حُمَيْدٍ، قَالَ: ثنا سَلَمَةُ، عَنْ عَمْرٍو، عَنْ إِسْمَاعِيلَ السُّدِّيِّ، {بَلْ يُرِيدُ الْإِنْسَانُ لِيَفْجُرَ أَمَامَهُ} [القيامة: ٥] قَالَ: قُدُمًا

2183- Taberî'nin, İbn Humeyd → Seleme → Ömer kanalıyla naklettiğine göre Süddî, âyeti "İnsan önündeki zamanda da günah işlemek ister" şeklinde tefsir etmiştir.[151]

2. Âyette Kastedilen Kimseler

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: هُوَ الَّذِي يَعجَل الذنوبَ ويُسوّف التَّوْبَةَ

2184- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî bu âyetle ilgili şunları söylemiştir:

"Âyet, günahta acele edip tevbe hususunda erteleme ve öteleme yapanları kastetmektedir."[152]

Kıyâmet 6:

يَسْأَلُ أَيَّانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ ﴿٦﴾

"'Kıyamet günü ne zamanmış?' diye sorar." (6)

151 Taberî, 29/111; Şevkânî, 5/336.
152 İbn Kesîr, 4/448.

Kıyâmet 7-10:

فَإِذَا بَرِقَ الْبَصَرُ ﴿٧﴾ وَخَسَفَ الْقَمَرُ ﴿٨﴾ وَجُمِعَ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ ﴿٩﴾ يَقُولُ الْإِنْسَانُ يَوْمَئِذٍ أَيْنَ الْمَفَرُّ ﴿١٠﴾

"Gözler kamaştığı, ay karanlığa gömüldüğü, güneş ve ay bir araya getirildiği zaman, o gün insan 'Kaçış nereye?' diyecektir." (7-10)

Kıyâmet 11:

كَلَّا لَا وَزَرَ ﴿١١﴾

"Hayır, hayır! (Kaçıp) sığınacak yer yoktur!" (11)

1. Kıyâmette Sığınağın Olmaması

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: كَانُوا فِي الدُّنْيَا إِذَا فَزِعُوا تَحَصَّنُوا فِي الْجِبَالِ، فَقَالَ اللَّهُ لَهُمْ: لَا وَزَرَ يَعْصِمُكُمْ يَوْمَئِذٍ مِنِّي

2185- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî bu âyetle ilgili şunları söylemiştir: "Dünyada korktuklarında kaçıp dağlara sığınıyorlardı. Allah onlara şöyle dedi: 'O gün (kıyâmette) benden kaçıp sığınacağınız yer olmayacaktır.'"[153]

Kıyâmet 12:

إِلَى رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمُسْتَقَرُّ ﴿١٢﴾

"O gün varıp durulacak yer, sadece Rabbinin huzurudur." (12)

153 Kurtubî, 8/6889.

Kıyâmet 13:

﴿يُنَبَّأُ الْإِنسَانُ يَوْمَئِذٍ بِمَا قَدَّمَ وَأَخَّرَ ﴿١٣﴾﴾

"O gün insana, yapıp önden gönderdiği ve yapmayıp geri bıraktığı şeyler haber verilir." (13)

Kıyâmet 14:

﴿بَلِ الْإِنسَانُ عَلَى نَفْسِهِ بَصِيرَةٌ ﴿١٤﴾﴾

"Artık insan, kendi kendinin şahididir." (14)

Kıyâmet 15:

﴿وَلَوْ أَلْقَى مَعَاذِيرَهُ ﴿١٥﴾﴾

"Birtakım özürler ortaya atsa da." (15)

1. İnsanın Özürler Ortaya Atması

حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ خَلَفٍ الْعَسْقَلَانِيُّ، قَالَ: ثنا رَوَّادٌ، عَنْ أَبِي حَمْزَةَ، عَنِ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {وَلَوْ أَلْقَى مَعَاذِيرَهُ} [القيامة: ١٥] وَلَوْ أَرْخَى السُّتُورَ، وَأَغْلَقَ الْأَبْوَابَ

2186- Kurtubî'nin, Muhammed b. Halîfe el-Askalânî → Ravvâd → Ebû Hamza kanalıyla naklettiğine göre Süddî, bu âyeti "(Günah işlerken) perdeleri çekse ve kapıları kapatsa bile" şeklinde tefsir etmiştir.[154]

Kıyâmet 16:

﴿لَا تُحَرِّكْ بِهِ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِ ﴿١٦﴾﴾

"(Ey Muhammed!) Onu (vahyi) çarçabuk almak için dilini kımıldatma." (16)

154 Taberî, 29/116; Kurtubî, 8/6886; Âlûsî, 9/234.

Kıyâmet 17:

﴿١٧﴾ إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ

"Şüphesiz onu toplamak ve okumak bize aittir." (17)

Kıyâmet 18:

﴿١٨﴾ فَإِذَا قَرَأْنَاهُ فَاتَّبِعْ قُرْآنَهُ

"O halde, biz onu okuduğumuz zaman, sen onun okunuşunu takip et." (18)

Kıyâmet 19:

﴿١٩﴾ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهُ

"Sonra şüphen olmasın ki onu açıklamak da bize aittir." (19)

Kıyâmet 20-21:

كَلَّا بَلْ تُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ ﴿٢٠﴾ وَتَذَرُونَ الْآخِرَةَ ﴿٢١﴾

"Hayır! Doğrusu siz, çarçabuk geçeni (dünya hayatını ve nimetlerini) seviyor, ahireti bırakıyorsunuz." (20-21)

Kıyâmet 22:

﴿٢٢﴾ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاضِرَةٌ

"O gün birtakım yüzler aydındır." (22)

Kıyâmet 23:

﴿٢٣﴾ إِلَى رَبِّهَا نَاظِرَةٌ

"Rablerine bakarlar." (23)

Kıyâmet 24:

﴿وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ بَاسِرَةٌ ﴿٢٤﴾﴾

"O gün birtakım yüzler de asıktır." (24)

1. Yüzlerin Asık Olmasının Anlamı

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى «باسِرَةٌ» أَيْ: تَغَيَّرَ أَلْوَانُهَا

2187- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî, bu âyeti "O gün birtakım yüzler renkten renge girer" şeklinde tefsir etmiştir.[155]

Kıyâmet 25:

﴿تَظُنُّ أَنْ يُفْعَلَ بِهَا فَاقِرَةٌ ﴿٢٥﴾﴾

"Bel kemiklerini kıran bir felakete uğratılacaklarını zannederler." (25)

1. Zannetmekle Kastedilen

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: تَسْتَقِين أَنَّهَا هَالِكَةٌ

2188- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî, bu âyeti "Kesin olarak helâk edileceğini anlarlar" şeklinde tefsir etmiştir.[156]

Kıyâmet 26:

﴿كَلَّا إِذَا بَلَغَتِ التَّرَاقِيَ ﴿٢٦﴾﴾

"Artık gözünüzü açın! Ne zaman ki can köprücük kemiğine dayanır," (26)

155 Kurtubî, 8/6901; İbn Kesîr, 4/450.
156 Kurtubî, 8/6901.

Kıyâmet 27:

﴿وَقِيلَ مَنْ رَاقٍ ﴿٢٧﴾﴾

"'Tedavi edebilecek kimdir?' denir." (27)

Kıyâmet 28:

﴿وَظَنَّ أَنَّهُ الْفِرَاقُ ﴿٢٨﴾﴾

"(Can çekişen) bunun gerçek bir ayrılış olduğunu anlar." (28)

Kıyâmet 29:

﴿وَالْتَفَّتِ السَّاقُ بِالسَّاقِ ﴿٢٩﴾﴾

"Ve bacak bacağa dolaşır." (29)

1. Ölüm Esnasındaki Zorluk

حَدَّثَنَا ابْنُ بَشَّارٍ، قَالَ: ثنا عَبْدُ الرَّحْمَنِ، قَالَ: ثنا سُفْيَانُ، عَنِ السُّدِّيِّ، عَنْ أَبِي مَالِكٍ {وَالْتَفَّتِ السَّاقُ بِالسَّاقِ} [القيامة: ٢٩] قَالَ: سَاقَاهُ عِنْدَ الْمَوْتِ وَقَالَ آخَرُونَ: عُنِيَ بِذَلِكَ يُبْسُهُمَا عِنْدَ الْمَوْتِ

2189- Taberî, İbn Humeyd → Mihrân → Süfyân kanalıyla naklettiğine göre Süddî, bu âyeti "Ölüm esnasında bacak bacağa dolaşır" şeklinde tefsir etmiştir.[157]

Kıyâmet 30:

﴿إِلَى رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمَسَاقُ ﴿٣٠﴾﴾

"İşte o gün sevkedilecek yer, sadece Rabbinin huzurudur." (30)

157 Taberî, 29/116.

Kıyâmet 31:

فَلَا صَدَّقَ وَلَا صَلَّى ﴿٣١﴾

"İşte o, (Peygamber'in getirdiğini) doğru kabul etmemiş, namaz da kılmamıştı." (31)

Kıyâmet 32:

وَلَكِنْ كَذَّبَ وَتَوَلَّى ﴿٣٢﴾

"Aksine yalan saymış ve yüz çevirmişti." (32)

Kıyâmet 33:

ثُمَّ ذَهَبَ إِلَى أَهْلِهِ يَتَمَطَّى ﴿٣٣﴾

"Sonra da çalım sata sata yürüyerek kendi ehline (taraftarlarına) gitmişti." (33)

Kıyâmet 34-35:

أَوْلَى لَكَ فَأَوْلَى ﴿٣٤﴾ ثُمَّ أَوْلَى لَكَ فَأَوْلَى ﴿٣٥﴾

"'Bu azap sana lâyıktır, lâyık! Evet, lâyıktır sana, lâyık!' denecektir." (34-35)

Kıyâmet 36:

أَيَحْسَبُ الْإِنْسَانُ أَنْ يُتْرَكَ سُدًى ﴿٣٦﴾

"İnsanoğlu kendisinin başıboş bırakılacağını mı zanneder!" (36)

1. ﴿سُدًى﴾ "süden" İfadesiyle Kastedilen

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: «سُدًى» أَيْ: لَا يُبْعَثُ

2190- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿سُدًى﴾ ***"süden"*** ifadesini: "Yeniden dirilmeme" şeklinde tefsir etmiştir.[158]

Kıyâmet 37:

﴿أَلَمْ يَكُ نُطْفَةً مِنْ مَنِيٍّ يُمْنَى ﴿٣٧﴾﴾

"O, (döl yatağına) akıtılan meninin içinden bir nutfe (sperm) değil miydi?" (37)

Kıyâmet 38:

﴿ثُمَّ كَانَ عَلَقَةً فَخَلَقَ فَسَوَّى ﴿٣٨﴾﴾

"Sonra bu, alaka (aşılanmış yumurta) olmuş, derken Allah onu (insan biçiminde) yaratıp şekillendirmişti." (38)

Kıyâmet 39:

﴿فَجَعَلَ مِنْهُ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْأُنْثَى ﴿٣٩﴾﴾

"Nihayet ondan da erkek ve dişi iki eşi var etti." (39)

Kıyâmet 40:

﴿أَلَيْسَ ذَلِكَ بِقَادِرٍ عَلَى أَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتَى ﴿٤٠﴾﴾

"Şimdi, bunları yapan Allah'ın ölüleri diriltmeye gücü yetmez mi?" (40)

158 İbn Kesîr, 4/452.

76. İNSÂN SÛRESİ

İnsân 1:

هَلْ أَتَىٰ عَلَى الْإِنسَانِ حِينٌ مِنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُن شَيْئًا مَذْكُورًا ﴿١﴾

"İnsan anılır bir şey değilken üzerinden uzunca bir zaman geçti." (1)

1. İnsanla Kastedilen

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى «الْإِنْسَانِ» هُوَ آدَمُ عَلَيْهِ السَّلامُ

2191- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî, âyette geçen insanı Âdem olarak tefsir etmiştir.[159]

İnsân 2:

إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنسَانَ مِن نُّطْفَةٍ أَمْشَاجٍ نَّبْتَلِيهِ فَجَعَلْنَاهُ سَمِيعًا بَصِيرًا ﴿٢﴾

"Gerçek şu ki, biz insanı katışık bir nutfeden (erkek ve kadının dölünden) yarattık; onu imtihan edelim diye, kendisini işitir ve görür kıldık." (2)

---

159 Kurtubî, 8/69107; Şevkânî, 5/344.

İnsân 3:

إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا ﴿٣﴾

"Şüphesiz biz ona yolu gösterdik. İster şükredici olsun ister nankör." (3)

1. Yol ile Kastedilen

قَالَ السُّدِّيُّ: يَعْنِي خُرُوجُهُ مِنَ الرَّحِمِ

2192- Süddî, "Ana rahminden çıkış yolu" şeklinde tefsir etmiştir.[160]

İnsân 4:

إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَلَاسِلَ وَأَغْلَالًا وَسَعِيرًا ﴿٤﴾

"Şüphesiz biz, kâfirler için zincirler, demir halkalar ve alevli bir ateş hazırladık." (4)

İnsân 5:

إِنَّ الْأَبْرَارَ يَشْرَبُونَ مِنْ كَأْسٍ كَانَ مِزَاجُهَا كَافُورًا ﴿٥﴾

"İyiler ise, kâfûr katılmış bir kadehten (cennet şarabı) içerler." (5)

İnsân 6:

عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا عِبَادُ اللَّهِ يُفَجِّرُونَهَا تَفْجِيرًا ﴿٦﴾

"(Bu,) Allah'ın has kullarının içtikleri ve akıttıkça akıttıkları bir pınardır." (6)

160 Kurtubî, 8/6913; Âlûsî, 9/244.

İnsân 7:

يُوفُونَ بِالنَّذْرِ وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا ﴿٧﴾

"O kullar, şiddeti her yere yayılmış olan bir günden korkarak verdikleri sözü yerine getirirler." (7)

İnsân 8:

وَيُطْعِمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا ﴿٨﴾

"Onlar, kendi canları çekmesine rağmen yemeği yoksula, yetime ve esire yedirirler." (8)

İnsân 9:

إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكُورًا ﴿٩﴾

"Biz sizi Allah rızası için doyuruyoruz; sizden ne bir karşılık ne de bir teşekkür bekliyoruz." (9)

İnsân 10:

إِنَّا نَخَافُ مِنْ رَبِّنَا يَوْمًا عَبُوسًا قَمْطَرِيرًا ﴿١٠﴾

"'Çünkü biz asık suratlı, çetin bir günden (o günün azabından dolayı) Rabbimizden korkarız' (derler)."

İnsân 11:

فَوَقَاهُمُ اللَّهُ شَرَّ ذَٰلِكَ الْيَوْمِ وَلَقَّاهُمْ نَضْرَةً وَسُرُورًا ﴿١١﴾

"Allah da onları o günün kötülüğünden korur ve yüzlerine bir aydınlık ve içlerine bir sevinç verir." (11)

İnsân 12:

وَجَزَاهُمْ بِمَا صَبَرُوا جَنَّةً وَحَرِيرًا ﴿١٢﴾

"Sabretmelerine karşılık da onları cennet ve ipek (giysiler) ile mükâfatlandırır." (12)

İnsân 13:

مُتَّكِئِينَ فِيهَا عَلَى الْأَرَائِكِ لَا يَرَوْنَ فِيهَا شَمْسًا وَلَا زَمْهَرِيرًا ﴿١٣﴾

"Orada koltuklar üzerine kurulmuş olarak bulunurlar. Orada ne güneş (yakıcı sıcak) görürler ne de dondurucu soğuk." (13)

İnsân 14:

وَدَانِيَةً عَلَيْهِمْ ظِلَالُهَا وَذُلِّلَتْ قُطُوفُهَا تَذْلِيلًا ﴿١٤﴾

"Üzerlerine cennetin gölgeleri sarkmış, cennetin meyveleri (kolayca alınacak şekilde) yakınlaştırılarak hazırlanmıştır." (14)

İnsân 15-16:

وَيُطَافُ عَلَيْهِمْ بِآنِيَةٍ مِنْ فِضَّةٍ وَأَكْوَابٍ كَانَتْ قَوَارِيرَا
﴿١٥﴾ قَوَارِيرَ مِنْ فِضَّةٍ قَدَّرُوهَا تَقْدِيرًا ﴿١٦﴾

"Yanlarında, gümüş kaplar ve billûr kâselerle, gümüş beyazlığında (billûr gibi) şeffaf kupalarla dolaşılır ki, sâkiler bunu (cennet şarabını) ölçüsünce tayin ve takdir ederler." (15-16)

İnsân 17:

وَيُسْقَوْنَ فِيهَا كَأْسًا كَانَ مِزَاجُهَا زَنْجَبِيلًا ﴿١٧﴾

"Onlara orada bir kâseden içirilir ki (bu şarabın) karışımında zencefil vardır." (17)

İnsân 18:

عَيْنًا فِيهَا تُسَمَّى سَلْسَبِيلًا ﴿١٨﴾

"(Bu şarap) orada bir pınardandır ki adına Selsebîl denir."

İnsân 19:

وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُخَلَّدُونَ إِذَا رَأَيْتَهُمْ حَسِبْتَهُمْ لُؤْلُؤًا مَنْثُورًا ﴿١٩﴾

"O insanların etrafında öyle ölümsüz genç nedîmler dolaşır ki, onları gördüğünde, etrafa saçılıp dağılmış inciler sanırsın." (19)

İnsân 20:

وَإِذَا رَأَيْتَ ثَمَّ رَأَيْتَ نَعِيمًا وَمُلْكًا كَبِيرًا ﴿٢٠﴾

"Ne yana bakarsan bak, (yığınla) nimet ve ulu bir saltanat görürsün." (20)

İnsân 21:

عَالِيَهُمْ ثِيَابُ سُنْدُسٍ خُضْرٌ وَإِسْتَبْرَقٌ وَحُلُّوا أَسَاوِرَ مِنْ
فِضَّةٍ وَسَقَاهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا ﴿٢١﴾

"Üstlerinde ince ve kalın ipekten yeşil elbiseler vardır. Gümüş bileziklerle süsleneceklerdir. Rableri onlara tertemiz bir içecek içirecektir." (21)

İnsân 22:

إِنَّ هَذَا كَانَ لَكُمْ جَزَاءً وَكَانَ سَعْيُكُمْ مَشْكُورًا ﴿٢٢﴾

"(Onlara şöyle denir:) Bu, sizin için bir mükâfattır. Sizin gayretiniz karşılığını bulmuştur." (22)

İnsân 23:

إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ تَنْزِيلًا ﴿٢٣﴾

"Şüphe yok ki, Kur'ân'ı sana elbette biz indirdik biz." (23)

İnsân 24:

فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تُطِعْ مِنْهُمْ آثِمًا أَوْ كَفُورًا ﴿٢٤﴾

"O halde, Rabbinin hükmüne sabret. Onlardan hiçbir günahkâra ve hiçbir nanköre itaat etme." (24)

İnsân 25:

وَاذْكُرِ اسْمَ رَبِّكَ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿٢٥﴾

"Sabah akşam Rabbinin adını an." (25)

İnsân 26:

وَمِنَ اللَّيْلِ فَاسْجُدْ لَهُ وَسَبِّحْهُ لَيْلًا طَوِيلًا ﴿٢٦﴾

"Gecenin bir kısmında O'na secde et; geceleyin de O'nu uzun uzadıya tesbih et." (26)

İnsân 27:

إِنَّ هَؤُلَاءِ يُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ وَيَذَرُونَ وَرَاءَهُمْ يَوْمًا ثَقِيلًا ﴿٢٧﴾

"Şu insanlar, çarçabuk geçen dünyayı seviyorlar da önlerindeki çetin bir günü (ahireti) ihmal ediyorlar." (27)

İnsân 28:

نَحْنُ خَلَقْنَاهُمْ وَشَدَدْنَا أَسْرَهُمْ وَإِذَا شِئْنَا بَدَّلْنَا أَمْثَالَهُمْ تَبْدِيلًا ﴿٢٨﴾

"Onları biz yarattık ve eklemlerini (birbirine) biz bağladık. Dilediğimizde (onları yok eder) yerlerine benzerlerini getiririz." (28)

İnsân 29:

إِنَّ هَذِهِ تَذْكِرَةٌ فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذَ إِلَى رَبِّهِ سَبِيلًا ﴿٢٩﴾

"Şüphesiz ki bu bir öğüttür. Artık dileyen Rabbine bir yol tutar." (29)

İnsân 30:

وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٣٠﴾

"Allah'ın dilemesi olmadıkça siz dileyemezsiniz. Şüphesiz Allah hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir." (30)

İnsân 31:

يُدْخِلُ مَنْ يَشَاءُ فِي رَحْمَتِهِ وَالظَّالِمِينَ أَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٣١﴾

"O, dilediğini rahmetine dâhil eder. Zalimlere gelince, onlar için elem verici bir azap hazırlamıştır." (31)

77. MÜRSELÂT SÛRESİ

Mürselât 1-3:

وَالْمُرْسَلَاتِ عُرْفًا ﴿١﴾ فَالْعَاصِفَاتِ عَصْفًا ﴿٢﴾ وَالنَّاشِرَاتِ نَشْرًا ﴿٣﴾

"Art arda gönderilenlere, kasırga gibi esenlere, hakkıyla yayanlara yemin ederim ki," (1-3)

1. Rüzgârlara Yemin Edilmesi

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْمُثَنَّى، قَالَ: ثنا عُبَيْدُ اللَّهِ بْنِ مُعَاذٍ، قَالَ: ثني أَبِي، عَنْ شُعْبَةَ، عَنْ إِسْمَاعِيلَ السُّدِّيِّ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، صَاحِبِ الْكَلْبِيِّ فِي قَوْلِهِ: {وَالْمُرْسَلَاتِ عُرْفًا} [المرسلات: ١] قَالَ: هِيَ الرِّيَاحُ

2193- Taberî'nin, Muhammed b. Müsennâ → Ubeydullâh b. Mu'âz → Şu'be kanalıyla naklettiğine göre Süddî burada geçen ﴿الْمُرْسَلَاتِ﴾ ***"el-mürselât"***, ﴿الْعَاصِفَاتِ﴾ ***"el-âsıfât"*** ve ﴿النَّاشِرَاتِ﴾ ***"en-nâşirât"*** ifadelerinin hepsini "rüzgâr" olarak tefsir etmiştir.[161]

Mürselât 4-7:

فَالْفَارِقَاتِ فَرْقًا ﴿٤﴾ فَالْمُلْقِيَاتِ ذِكْرًا ﴿٥﴾ عُذْرًا أَوْ نُذْرًا ﴿٦﴾ إِنَّمَا تُوعَدُونَ لَوَاقِعٌ ﴿٧﴾

161 Taberî, 29/140.

"Hakkıyla ayıranlara, özür ya da uyarı olmak üzere öğüt bırakanlara andolsun ki uyarıldığınız (kıyamet) mutlaka gerçekleşecektir." (4-7)

Mürselât 8-11:

فَإِذَا النُّجُومُ طُمِسَتْ ﴿٨﴾ وَإِذَا السَّمَاءُ فُرِجَتْ ﴿٩﴾ وَإِذَا
الْجِبَالُ نُسِفَتْ ﴿١٠﴾ وَإِذَا الرُّسُلُ أُقِّتَتْ ﴿١١﴾

"Yıldızların ışığı söndürüldüğü, gökkubbe yarıldığı, dağlar ufalanıp savrulduğu ve peygamberlerin (ümmetleri hakkında şahitlik) vakti tayin edildiği zaman (artık kıyamet kopmuştur)." (8-11)

Mürselât 12:

لِأَيِّ يَوْمٍ أُجِّلَتْ ﴿١٢﴾

"(Bu alâmetler) hangi vakte ertelenmiştir?" (12)

Mürselât 13:

لِيَوْمِ الْفَصْلِ ﴿١٣﴾

"Hüküm ve ayırım gününe." (13)

Mürselât 14:

وَمَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمُ الْفَصْلِ ﴿١٤﴾

"Hüküm ve ayırım gününü sen ne bileceksin." (14)

Mürselât 15:

وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿١٥﴾

"O gün vay yalanlayanların haline!" (15)

Mürselât 16:

أَلَمْ نُهْلِكِ الْأَوَّلِينَ ﴿١٦﴾

"Biz öncekileri helâk etmedik mi?" (16)

Mürselât 17:

ثُمَّ نُتْبِعُهُمُ الْآخِرِينَ ﴿١٧﴾

"Sonra arkadan gelenleri de onların peşine takacağız." (17)

Mürselât 18:

كَذَٰلِكَ نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِينَ ﴿١٨﴾

"Biz suçlulara işte böyle yaparız." (18)

Mürselât 19:

وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿١٩﴾

"O gün vay yalanlayanların haline!" (19)

Mürselât 20:

أَلَمْ نَخْلُقْكُمْ مِنْ مَاءٍ مَهِينٍ ﴿٢٠﴾

"Biz sizi bayağı bir sudan (meniden) yaratmadık mı?" (20)

Mürselât 21-22:

فَجَعَلْنَاهُ فِي قَرَارٍ مَكِينٍ ﴿٢١﴾ إِلَىٰ قَدَرٍ مَعْلُومٍ ﴿٢٢﴾

"Sonra onu belli bir süreye kadar sağlam bir yerde (ana rahminde) tuttuk." (21-22)

Mürselât 23:

فَقَدَرْنَا فَنِعْمَ الْقَادِرُونَ ﴿٢٣﴾

"Sonra da ona ölçülü bir biçim verdik. Biz ne güzel biçim verenleriz!" (23)

Mürselât 24:

وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٢٤﴾

"O gün vay yalanlayanların haline!" (24)

Mürselât 25-26:

أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ كِفَاتًا ﴿٢٥﴾ أَحْيَاءً وَأَمْوَاتًا ﴿٢٦﴾

"Biz, yeryüzünü dirilere ve ölülere toplanma yeri yapmadık mı?" (25-26)

Mürselât 27:

وَجَعَلْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ شَامِخَاتٍ وَأَسْقَيْنَاكُمْ مَاءً فُرَاتًا ﴿٢٧﴾

"Yeryüzünde haşmetli dağlar yarattık, sizlere tatlı sular içirdik." (27)

Mürselât 28:

وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٢٨﴾

"O gün vay yalanlayanların haline!" (28)

Mürselât 29:

انْطَلِقُوا إِلَى مَا كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ ﴿٢٩﴾

"Onlara şöyle denecek: 'Yalanlamakta olduğunuz şeye (cehennem azabına) gidin.'" (29)

Mürselât 30-31:

انْطَلِقُوا إِلَى ظِلٍّ ذِي ثَلَاثِ شُعَبٍ ﴿٣٠﴾ لَا ظَلِيلٍ وَلَا يُغْنِي مِنَ اللَّهَبِ ﴿٣١﴾

"Üç kola ayrılmış gölgeye gidin ki o ne gölgelendirir ne de alevden korur." (30-31)

Mürselât 32:

إِنَّهَا تَرْمِي بِشَرَرٍ كَالْقَصْرِ ﴿٣٢﴾

"Şüphesiz cehennem, her biri saray büyüklüğünde kıvılcımlar saçar." (32)

Mürselât 33:

كَأَنَّهُ جِمَالَتٌ صُفْرٌ ﴿٣٣﴾

"Her bir kıvılcım, sanki birer sarı deve gibidir." (33)

Mürselât 34:

وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٣٤﴾

"O gün vay yalanlayanların haline!" (34)

Mürselât 35:

هَذَا يَوْمُ لَا يَنْطِقُونَ ﴿٣٥﴾

"Bu, konuşamayacakları gündür." (35)

Mürselât 36:

وَلَا يُؤْذَنُ لَهُمْ فَيَعْتَذِرُونَ ﴿٣٦﴾

"Onlara izin de verilmez ki (sözde) mazeretlerini beyan etsinler." (36)

Mürselât 37:

وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٣٧﴾

"O gün vay yalanlayanların haline!" (37)

Mürselât 38:

هَذَا يَوْمُ الْفَصْلِ جَمَعْنَاكُمْ وَالْأَوَّلِينَ ﴿٣٨﴾

"Bu, hüküm ve ayırma günüdür. Sizi ve öncekileri bir araya toplamışızdır." (38)

Mürselât 39:

فَإِنْ كَانَ لَكُمْ كَيْدٌ فَكِيدُونِ ﴿٣٩﴾

"Eğer bir tuzağınız varsa haydi, bana tuzak kurun!" (39)

Mürselât 40:

وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٠﴾

"O gün vay yalanlayanların haline!" (40)

Mürselât 41-42:

إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي ظِلَالٍ وَعُيُونٍ ﴿٤١﴾ وَفَوَاكِهَ مِمَّا يَشْتَهُونَ ﴿٤٢﴾

"Şüphesiz (o gün) takvâ sahipleri, gölgeliklerde ve pınar başlarında, canlarının çektiğinden çeşit çeşit meyveler arasında olacaklardır." (41-42)

Mürselât 43:

كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٤٣﴾

"Yapmakta olduğunuz şeylere karşılık afiyetle yiyin için." (43)

Mürselât 44:

إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿٤٤﴾

"Şüphesiz biz iyilik yapanları işte böyle mükâfatlandırırız." (44)

Mürselât 45:

وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٥﴾

"O gün vay yalanlayanların haline!" (45)

Mürselât 46:

كُلُوا وَتَمَتَّعُوا قَلِيلًا إِنَّكُمْ مُجْرِمُونَ ﴿٤٦﴾

"Ey inkâr edenler! (Dünyada) yiyin ve birazcık yararlanın! Şüphesiz sizler suçlularsınız." (46)

Mürselât 47:

وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٧﴾

"O gün vay yalanlayanların haline!" (47)

Mürselât 48:

وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ارْكَعُوا لَا يَرْكَعُونَ ﴿٤٨﴾

"Onlara, 'Rükû edin (namaz kılın)' dendiği zaman rükû etmezler." (48)

Mürselât 49:

وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٩﴾

"O gün vay yalanlayanların haline!" (49)

Mürselât 50:

فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٠﴾

"Onlar artık bundan (Kur'ân'dan) sonra hangi söze inanacaklar?" (50)

78. NEBE SÛRESİ

Nebe 1:

عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ ﴿١﴾

"Birbirlerine neyi soruyorlar?" (1)

Nebe 2-3:

عَنِ النَّبَإِ الْعَظِيمِ ﴿٢﴾ الَّذِي هُمْ فِيهِ مُخْتَلِفُونَ ﴿٣﴾

"Üzerinde anlaşmazlığa düştükleri büyük haberi (mi)?" (2-3)

Nebe 4:

كَلَّا سَيَعْلَمُونَ ﴿٤﴾

"Hayır, ileride bilecekler." (4)

Nebe 5:

ثُمَّ كَلَّا سَيَعْلَمُونَ ﴿٥﴾

"Yine hayır; ileride bilecekler." (5)

Nebe 6-7:

أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ مِهَادًا ﴿٦﴾ وَالْجِبَالَ أَوْتَادًا ﴿٧﴾

"Biz, yeryüzünü bir döşek, dağları da birer kazık yapmadık mı?" (6-7)

Nebe 8:

وَخَلَقْنَاكُمْ أَزْوَاجًا ﴿٨﴾

"Sizi çifter çifter yarattık." (8)

Nebe 9:

وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا ﴿٩﴾

"Uykunuzu bir dinlenme kıldık." (9)

Nebe 10:

وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ لِبَاسًا ﴿١٠﴾

"Geceyi bir elbise yaptık." (10)

1. Elbiseyle Kastedilen

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى «لِبَاسًا» سَكَناً لَكُمْ

2194- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿لِبَاسًا﴾ ***"bir elbise"*** ifadesini: "Sizin için sükûnet kıldık" şeklide tefsir etmiştir.[162]

162 Kurtubî, 8/6963.

Nebe 11:

﴿وَجَعَلْنَا النَّهَارَ مَعَاشًا ﴿١١﴾﴾

"Gündüzü de geçimi temin zamanı kıldık." (11)

Nebe 12:

﴿وَبَنَيْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعًا شِدَادًا ﴿١٢﴾﴾

"Üstünüze yedi sağlam gök bina ettik." (12)

Nebe 13:

﴿وَجَعَلْنَا سِرَاجًا وَهَّاجًا ﴿١٣﴾﴾

"Alev alev yanan aydınlatıcı ve ısıtıcı bir kandil yarattık." (13)

Nebe 14-16:

﴿وَأَنْزَلْنَا مِنَ الْمُعْصِرَاتِ مَاءً ثَجَّاجًا ﴿١٤﴾ لِنُخْرِجَ بِهِ
حَبًّا وَنَبَاتًا ﴿١٥﴾ وَجَنَّاتٍ أَلْفَافًا ﴿١٦﴾﴾

"Taneler, bitkiler, sarmaş dolaş bahçeler çıkaralım diye yağmur yüklü yoğun bulutlardan şarıl şarıl yağmur yağdırdık." (14-16)

Nebe 17:

﴿إِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ كَانَ مِيقَاتًا ﴿١٧﴾﴾

"Şüphesiz hüküm ve ayırma günü belirlenmiş bir vakittir." (17)

Nebe 18:

يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ فَتَأْتُونَ أَفْوَاجًا ﴿١٨﴾

"Sûr'a üflendiği gün, bölük bölük Allah'a gelirsiniz." (18)

Nebe 19:

وَفُتِحَتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ أَبْوَابًا ﴿١٩﴾

"Gök açılır ve kapı kapı olur." (19)

Nebe 20:

وَسُيِّرَتِ الْجِبَالُ فَكَانَتْ سَرَابًا ﴿٢٠﴾

"Dağlar yürütülür, serap haline gelir." (20)

Nebe 21-22:

إِنَّ جَهَنَّمَ كَانَتْ مِرْصَادًا ﴿٢١﴾ لِلطَّاغِينَ مَآبًا ﴿٢٢﴾

"Şüphesiz, azgınların barınağı olacak cehennem pusuda beklemektedir." (21-22)

Nebe 23:

لَابِثِينَ فِيهَا أَحْقَابًا ﴿٢٣﴾

"Orada çağlar boyu kalacaklar." (23)

1. Çağlarla Kastedilen

قَالَ السُّدِّيُّ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {لابِثِينَ فِيهَا أَحْقَابًا} سَبْعُمِائَةُ حُقب، كُلُّ حُقْبٍ سَبْعُونَ سَنَةً، كُلُّ سَنَةٍ ثَلَاثُمِائَةٍ وَسِتُّونَ يَوْمًا، كُلُّ يَوْمٍ كَأَلْفِ سَنَةٍ مِمَّا تَعُدُّونَ

2195- Kurtubî'den nakledildiğine göre Süddî, âyetteki çağlar ifadesinin, toplamda yedi yüz tane olduğunu, her birinin yetmiş yıla denk geldiğini, her yılın üç yüz altmış beş günden ibaret olduğunu, her günün de dünya yılından bin seneye denk geldiğini söylemiştir."[163]

Nebe 24:

﴿لَا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا شَرَابًا ﴿٢٤﴾﴾

"Orada ne bir serinlik ve ne de içecek bir şey tadacaklar!" (24)

1. Serinlikle Kastedilen

قَالَ السُّدِّيُّ يَعْنِي بِالْبَرْدِ: النُّعَاسَ وَالنَّوْمَ

2196- Kurtubî'den nakledildiğine göre Süddî, serinlik ifadesini "Orada ne uyuklama ne de uyku tadacaklardır" şeklinde tefsir etmiştir.[164]

Nebe 25:

﴿إِلَّا حَمِيمًا وَغَسَّاقًا ﴿٢٥﴾ جَزَاءً وِفَاقًا ﴿٢٦﴾﴾

"Ancak, uygun bir ceza olarak kaynar su ve irin içecekler." (25-26)

Nebe 27:

﴿إِنَّهُمْ كَانُوا لَا يَرْجُونَ حِسَابًا ﴿٢٧﴾﴾

"Çünkü onlar hesaba çekilmeyi ummuyorlardı." (27)

Nebe 28:

﴿وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا كِذَّابًا ﴿٢٨﴾﴾

"Âyetlerimizi de alabildiğine yalanlamışlardı." (28)

163 Kurtubî, 8/6963.
164 Kurtubî, 8/6971; İbn Kesîr, 4/464.

Nebe 29:

وَكُلَّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ كِتَابًا ﴿٢٩﴾

"Biz ise, her şeyi bir kitapta (Levh-i Mahfûz'da) tamamiyle sayıp tespit ettik." (29)

Nebe 30:

فَذُوقُوا فَلَنْ نَزِيدَكُمْ إِلَّا عَذَابًا ﴿٣٠﴾

"Tadın! Bundan sonra yalnızca azabınızı arttıracağız." (30)

Nebe 31-34:

إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ مَفَازًا ﴿٣١﴾ حَدَائِقَ وَأَعْنَابًا ﴿٣٢﴾
وَكَوَاعِبَ أَتْرَابًا ﴿٣٣﴾ وَكَأْسًا دِهَاقًا ﴿٣٤﴾

"Şüphesiz Allah'a karşı gelmekten sakınanlara bir kurtuluş, bahçeler, üzümler, kendileriyle bir yaşta, göğüsleri çıkmış genç kızlar ve dolu dolu kadehler vardır." (31-34)

Nebe 35:

لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا كِذَّابًا ﴿٣٥﴾

"Orada ne bir boş söz işitirler ne de bir yalan." (35)

Nebe 36-38:

جَزَاءً مِنْ رَبِّكَ عَطَاءً حِسَابًا ﴿٣٦﴾ رَبِّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا
الرَّحْمَنِ لَا يَمْلِكُونَ مِنْهُ خِطَابًا ﴿٣٧﴾ يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلَائِكَةُ
صَفًّا لَا يَتَكَلَّمُونَ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَنُ وَقَالَ صَوَابًا ﴿٣٨﴾

"Bunlar kendilerine Rabbinden; göklerin, yerin ve ikisi arasındakilerin Rabbinden, Rahmân'dan bir mükâfat, yeterli bir ihsan olarak verilmiştir. Onlar, Ruh'un (Cebrâil'in) ve meleklerin saf duracakları gün Allah'a hitap edemeyeceklerdir. Sadece Rahmân'ın izin vereceği ve doğru söyleyecek olan kimseler konuşabilecektir." (36-38)

Nebe 39:

ذَلِكَ الْيَوْمُ الْحَقُّ فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذَ إِلَى رَبِّهِ مَآبًا ﴿٣٩﴾

"İşte bu, hak olan gündür. Artık dileyen kimse Rabbine ulaştıran bir yol tutar." (39)

Nebe 40:

إِنَّا أَنْذَرْنَاكُمْ عَذَابًا قَرِيبًا يَوْمَ يَنْظُرُ الْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ
وَيَقُولُ الْكَافِرُ يَالَيْتَنِي كُنْتُ تُرَابًا ﴿٤٠﴾

"Biz, yakın bir azap ile sizi uyardık. O gün kişi önceden yaptıklarına bakacak ve inkârcı kişi, 'Keşke toprak olsaydım!' diyecektir." (40)

79. NÂZİÂT SÛRESİ

Nâziât 1:

وَالنَّازِعَاتِ غَرْقًا ﴿١﴾

"Andolsun söküp çıkaranlara," (1)

1. Söküp Çıkarmakla Kastedilen

حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ، قَالَ: ثنا وَكِيعٌ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنِ السُّدِّيِّ، {وَالنَّازِعَاتِ غَرْقًا} [النازعات: ١] قَالَ: النَّفْسُ حِينَ تَغْرِقُ فِي الصَّدْرِ

2197- Taberî'nin, Ebû Küreyb → Vekî → Süfyân kanalıyla naklettiğine göre Süddî bu âyeti "Nefesin göğüste dağıldığı an" şeklinde tefsir etmiştir.

Nâziât 2:

وَالنَّاشِطَاتِ نَشْطًا ﴿٢﴾

"Yavaşça çekenlere," (2)

Nâziât 3:

وَالسَّابِحَاتِ سَبْحًا ﴿٣﴾

"Yüzdükçe yüzenlere," (3)

Nâziât 4:

﴿فَالسَّابِقَاتِ سَبْقًا ﴿٤﴾﴾

"Yarıştıkça yarışanlara," (4)

Nâziât 5:

﴿فَالْمُدَبِّرَاتِ أَمْرًا ﴿٥﴾﴾

"Nihayet işi çekip çevirenlere." (5)

Nâziât 6-7:

﴿يَوْمَ تَرْجُفُ الرَّاجِفَةُ ﴿٦﴾ تَتْبَعُهَا الرَّادِفَةُ ﴿٧﴾﴾

"Büyük bir sarsıntının olacağı o günde o sarsıntıyı, peşinden gelen başka bir sarsıntı izleyecektir." (6-7)

Nâziât 8:

﴿قُلُوبٌ يَوْمَئِذٍ وَاجِفَةٌ ﴿٨﴾﴾

"O gün birtakım kalpler şiddetle çarpacaktır." (8)

1. ﴿وَاجِفَةٌ﴾ "vâcifetün" İfadesi

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {قُلُوبٌ يَوْمَئِذٍ وَاجِفَةٌ} أَيْ زَائِلَةٌ عَنْ أَمَاكِنِهَا

2198- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿وَاجِفَةٌ﴾ ***"vâcifetün"*** ifadesini "Kalpler yerinden sökülecek" şeklinde tefsir etmiştir.[165]

165 Kurtubî, 8/6987; Şevkânî, 5/374.

Nâziât 9:

﴿أَبْصَارُهَا خَاشِعَةٌ ﴿٩﴾﴾

"Onların gözleri (korku ile) inecektir." (9)

Nâziât 10:

﴿يَقُولُونَ أَإِنَّا لَمَرْدُودُونَ فِي الْحَافِرَةِ ﴿١٠﴾﴾

"'Öldükten sonra biz, ilk halimize mi döndürüleceğiz?' derler," (10)

1. ﴿الْحَافِرَةِ﴾ "el-hâfira" İfadesi

قَالَ السُّدِّيُّ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى «الْحَافِرَةِ» الْحَيَاةُ بَعْدَ الْمَوْتِ

2199- Taberî'nin, İbn Humeyd → Mihrân → Süfyân kanalıyla naklettiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿الْحَافِرَةِ﴾ ***"el-hâfira"*** ifadesini "ölümden sonraki hayat" şeklinde tefsir etmiştir.[166]

Nâziât 11:

﴿أَإِذَا كُنَّا عِظَامًا نَخِرَةً ﴿١١﴾﴾

"(Hem de) çürümüş kemikler olduktan sonra mı?" (11)

Nâziât 12:

﴿قَالُوا تِلْكَ إِذًا كَرَّةٌ خَاسِرَةٌ ﴿١٢﴾﴾

"'Öyle ise bu, hüsran dolu bir dönüştür' dediler." (12)

166 Taberî, 30/22.

Nâziât 13:

فَإِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ ﴿١٣﴾

"Bu dönüş, sadece bir seslenmeye bakar." (13)

Nâziât 14:

فَإِذَا هُمْ بِالسَّاهِرَةِ ﴿١٤﴾

"Birdenbire kendilerini mahşerde buluverirler." (14)

Nâziât 15:

هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ مُوسَى ﴿١٥﴾

"(Ey Muhammed!) Mûsâ'nın haberi sana geldi mi?" (15)

Nâziât 16:

إِذْ نَادَاهُ رَبُّهُ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى ﴿١٦﴾

"Kutsal vadi Tuvâ'da Rabbi ona şöyle seslenmişti:" (16)

Nâziât 17:

اذْهَبْ إِلَى فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَى ﴿١٧﴾

"Firavun'a git! Çünkü o çok azdı." (17)

Nâziât 18-19:

فَقُلْ هَلْ لَكَ إِلَى أَنْ تَزَكَّى ﴿١٨﴾ وَأَهْدِيَكَ إِلَى رَبِّكَ فَتَخْشَى ﴿١٩﴾

De ki: 'Arınmayı ve seni Rabbimin yoluna iletmemi ister misin? Böylece ondan korkarsın.'" (18-19)

Nâziât 20:

فَأَرَاهُ الْآيَةَ الْكُبْرَى ﴿٢٠﴾

"Derken Mûsâ ona en büyük mûcizeyi gösterdi." (20)

Nâziât 21:

فَكَذَّبَ وَعَصَى ﴿٢١﴾

"(O ise) hemen yalanladı ve isyan etti." (21)

Nâziât 22:

ثُمَّ أَدْبَرَ يَسْعَى ﴿٢٢﴾

"Sonra olanca çabasını göstermek üzere sırtını döndü." (22)

Nâziât 23:

فَحَشَرَ فَنَادَى ﴿٢٣﴾

"Hemen (adamlarını) topladı ve onlara seslendi:" (23)

Nâziât 24:

فَقَالَ أَنَا رَبُّكُمُ الْأَعْلَى ﴿٢٤﴾

"Ben, sizin en yüce Rabbinizim, dedi." (24)

1. Firavun'un Rablık İddiası

وَأَخْرَجَ ابْنُ أَبِي حَاتِمٍ عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: قَالَ مُوسَى: يَا فِرْعَونُ هَلْ لَكَ فِي أَنْ أُعْطِيَكَ شَبَابَكَ لَا تَهْرَمُ، وَمُلْكَكَ لَا يُنْزَعُ مِنْكَ، وَتُرَدَّ إِلَيْكَ لَذَّةُ الْمَنَاكِحِ وَالْمَشَارِبِ وَالرُّكُوبِ،

وَإِذَا مِتَّ دَخَلْتَ الْجَنَّةَ وَتُؤْمِنُ بِي، فَوَقَعَتْ فِي نَفْسِهِ هَذِهِ الْكَلِمَاتُ وَهِيَ اللَّيِّنَاتُ قَالَ: كَمَا أَنْتَ حَتَّى يَأْتِيَ هَامَانُ فَلَمَّا جَاءَ هَامَانُ أَخْبَرَهُ فَعَجَّزَهُ هَامَانُ، وَقَالَ: تَصْبِرُ تَعْبُدُ إِذْ كُنْتَ رَبًّا تُعْبَدُ؟ فَذَلِكَ حِينَ خَرَجَ عَلَيْهِمْ فَقَالَ لِقَوْمِهِ وَجَمَعَهُمْ: أَنَا رَبُّكُمُ الْأَعْلَى

2200- İbn Ebî Hâtim'in naklettiğine göre Süddî bu âyetin tefsiri ile ilgili şöyle bir olay anlatır:

"Mûsâ, Firavun'a şöyle dedi:

'Ey Firavun! Sana, yaşlanmayacak şekilde gençliğin, elinden çıkmayacak şekilde mülkün; cinsel ilişki, içme ve hayvanlara binme zevki verilecek, öldüğünde de cennete gireceksin. Bunun karşılığında bana inanacaksın.' Bu sözler Firavun'un içine oturdu ve onu etkiledi.

'Hâmân gelsin ona göre bir karar veririm' dedi. Hâmân geldikten sonra ona danıştı. Hâmân onu bu fikirden vazgeçirip şöyle dedi:

'Bu söylenenleri yaparsan kendisine ibadet edilen bir Rab iken başkasına ibadet eden kul derecesine düşersin.' Hâmân'ın dediklerini kabul etti ve sonra halkının karşısına çıkıp onlara:

'Ben sizin en büyük Rabbinizim' dedi."[167]

Nâziât 25:

فَأَخَذَهُ اللَّهُ نَكَالَ الْآخِرَةِ وَالْأُولَى ﴿٢٥﴾

"Allah onu, ibret verici şekilde dünya ve ahiret cezasıyla cezalandırdı." (25)

Nâziât 26:

إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَعِبْرَةً لِمَنْ يَخْشَى ﴿٢٦﴾

"Şüphesiz bunda Allah'tan sakınıp korkan kimseler için büyük bir ibret vardır." (26)

167 Suyûtî, 6/313.

Nâziât 27-29:

أَأَنْتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمِ السَّمَاءُ بَنَاهَا ﴿٢٧﴾ رَفَعَ سَمْكَهَا فَسَوَّاهَا
﴿٢٨﴾ وَأَغْطَشَ لَيْلَهَا وَأَخْرَجَ ضُحَاهَا ﴿٢٩﴾

"Sizi yaratmak mı daha güç, yoksa gökyüzünü yaratmak mı, ki onu Allah bina etti, onu yükseltip düzene koydu. Gecesini kararttı, gündüzünü ağarttı." (27-29)

Nâziât 30:

وَالْأَرْضَ بَعْدَ ذَٰلِكَ دَحَاهَا ﴿٣٠﴾

"Ardından yeri düzenleyip döşedi." (30)

1. ﴿دَحَاهَا﴾ "dehâhâ" İfadesi

حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ خَلَفٍ، قَالَ: ثنا رَوَّادٌ، عَنْ أَبِي حَمْزَةَ، عَنِ السُّدِّيِّ، {دَحَاهَا} [النازعات: ٣٠] قَالَ: بَسَطَهَا حَدَّثَنِي مُحَمَّدُ بْنُ خَلَفٍ، قَالَ: ثنا رَوَّادٌ، عَنْ أَبِي حَمْزَةَ، عَنِ السُّدِّيِّ، {دَحَاهَا} [النازعات: ٣٠] قَالَ: بَسَطَهَا

2201- Taberî'nin, Muhammed b. Halef el-Askalânî → Revvâd b. Cerrâh → Ebû Hamza kanalıyla naklettiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿دَحَاهَا﴾ ***"dehâhâ"*** ifadesini: "Döşedi" şeklinde tefsir etmiştir.[168]

Nâziât 31-33:

أَخْرَجَ مِنْهَا مَاءَهَا وَمَرْعَاهَا ﴿٣١﴾ وَالْجِبَالَ أَرْسَاهَا
﴿٣٢﴾ مَتَاعًا لَكُمْ وَلِأَنْعَامِكُمْ ﴿٣٣﴾

"Kendiniz ve hayvanlarınız için bir faydalanma olmak üzere, yerden suyunu ve otlağını çıkardı, dağları sağlam bir şekilde yerleştirdi." (31-33)

168 Taberî, 30/30.

Nâziât 34-36:

فَإِذَا جَاءَتِ الطَّامَّةُ الْكُبْرَى ﴿٣٤﴾ يَوْمَ يَتَذَكَّرُ الْإِنْسَانُ مَا سَعَى ﴿٣٥﴾ وَبُرِّزَتِ الْجَحِيمُ لِمَنْ يَرَى ﴿٣٦﴾

"Her şeyi alt üst eden o büyük felâket geldiği vakit, insan dünyada iken ne için çalıştığını hatırlar. Cehennem de gören her kişiye açıklığı ile gösterilir." (34-36)

Nâziât 37-39:

فَأَمَّا مَنْ طَغَى ﴿٣٧﴾ وَآثَرَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا ﴿٣٨﴾ فَإِنَّ الْجَحِيمَ هِيَ الْمَأْوَى ﴿٣٩﴾

"Azana ve dünya hayatını ahirete tercih edene, şüphesiz cehennem tek barınaktır." (37-39)

Nâziât 40-41:

وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَى ﴿٤٠﴾ فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَى ﴿٤١﴾

"Kim de Rabbinin huzurunda duracağından korkar ve nefsini arzularından alıkoyarsa, şüphesiz, cennet onun barınacağı yerdir." (40-41)

1. Nüzûl Sebebi

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ وَأَمَّا مَنْ خافَ مَقامَ رَبِّهِ فِي أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ رضي الله عنه. وَذَلِكَ أَنَّ أَبَا بَكْرٍ كَانَ لَهُ غُلَامٌ يَأْتِيهِ بِطَعَامٍ، وَكَانَ يَسْأَلُهُ مِنْ أَيْنَ أَتَيْتَ بِهَذَا، فَأَتَاهُ يَوْمًا بِطَعَامٍ فَلَمْ يَسْأَلْ وَأَكَلَهُ، فَقَالَ لَهُ غُلَامُهُ: لِمَ لَا تَسْأَلُنِي الْيَوْمَ؟ فَقَالَ: نَسِيتُ، فَمِنْ أَيْنَ لَكَ هَذَا الطَّعَامُ. فَقَالَ: تَكَهَّنْتُ لِقَوْمٍ فِي الْجَاهِلِيَّةِ فَأَعْطَوْنِيهِ. فَتَقَايَأَهُ مِنْ سَاعَتِهِ وَقَالَ: يَا رَبُّ مَا بَقِيَ فِي الْعُرُوقِ فَأَنْتَ حَبَسْتَهُ فَنَزَلَتْ: وَأَمَّا مَنْ خافَ مَقامَ رَبِّهِ

2202- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî bu âyetin Hz. Ebû Bekir hakkında indiğini söyleyip şöyle demiştir: "Ebû Bekir'in bir kölesi vardı. Kölesi ona her gün yemek getirirdi. Sürekli ona:

'Bunu nereden getirdin?' diye sorardı. Bir gün yine ona yemek getirdi fakat nereden getirdiğini sormadan yedi. Köle:

'Bugün bana niçin yemeği nereden getirdiğimi sormadın?' dedi. Ebû Bekir:

'Unuttum sormayı, nereden getirdin?' dedi. Köle:

'Cahiliye hayatı yaşayan bir topluluğa kâhinlik yaptım, onlar da bana bu yemeği verdiler!' dedi. Bunu duyan Ebû Bekir, anında elini ağzına soktu ve yediklerini kustu ve şöyle dedi:

'Allah'ım (midemde olanı çıkardım) artık sen de damarlarımda kalanları tut!' Bunun üzerine yukarıdaki âyet nâzil oldu."[169]

Nâziât 42:

يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَاهَا ﴿٤٢﴾

"Sana kıyametin ne zaman gelip çatacağını sorarlar." (42)

Nâziât 43:

فِيمَ أَنْتَ مِنْ ذِكْرَاهَا ﴿٤٣﴾

"Sen onu nereden bilip bildireceksin!" (43)

Nâziât 44:

إِلَى رَبِّكَ مُنْتَهَاهَا ﴿٤٤﴾

"Onun nihaî ilmi yalnız Rabbine aittir." (44)

169 Kurtubî, 8/6999.

Nâziât 45:

إِنَّمَا أَنتَ مُنذِرُ مَن يَخْشَاهَا ﴿٤٥﴾

"Sen ancak ondan korkanları uyarırsın." (45)

Nâziât 46:

كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَهَا لَمْ يَلْبَثُوا إِلَّا عَشِيَّةً أَوْ ضُحَاهَا ﴿٤٦﴾

"Kıyameti gördükleri gün onlar, sanki dünyada ancak bir akşam yahut bir kuşluk vakti kadar kalmış gibidirler." (46)

80. ABESE SÛRESİ

Abese 1-4:

عَبَسَ وَتَوَلَّى ﴿١﴾ أَنْ جَاءَهُ الْأَعْمَى ﴿٢﴾ وَمَا يُدْرِيكَ
لَعَلَّهُ يَزَّكَّى ﴿٣﴾ أَوْ يَذَّكَّرُ فَتَنْفَعَهُ الذِّكْرَى ﴿٤﴾

"(Peygamber), âmânın kendisine gelmesinden ötürü yüzünü ekşitti ve çevirdi. (Rasûlüm! onun halini) sana kim bildirdi! Belki o temizlenecek yahut öğüt alacak da o öğüt ona fayda verecek." (1-4)

Abese 5-7:

أَمَّا مَنِ اسْتَغْنَى ﴿٥﴾ فَأَنْتَ لَهُ تَصَدَّى ﴿٦﴾ وَمَا عَلَيْكَ أَلَّا يَزَّكَّى ﴿٧﴾

"Kendini (sana) muhtaç görmeyene gelince, sen ona yöneliyorsun. Oysa ki onun temizlenip arınmasından sen sorumlu değilsin." (5-7)

Abese 8-10:

وَأَمَّا مَنْ جَاءَكَ يَسْعَى ﴿٨﴾ وَهُوَ يَخْشَى ﴿٩﴾ فَأَنْتَ عَنْهُ تَلَهَّى ﴿١٠﴾

"Fakat koşarak ve (Allah'tan) korkarak sana gelenle de ilgilenmiyorsun." (8-10)

Abese 11:

﴿كَلَّا إِنَّهَا تَذْكِرَةٌ ﴿١١﴾﴾

"Hayır, böyle yapma! Çünkü bu (Kur'ân) bir öğüttür." (11)

Abese 12:

﴿فَمَنْ شَاءَ ذَكَرَهُ ﴿١٢﴾﴾

"Dileyen ondan öğüt alır." (12)

Abese 13:

﴿فِي صُحُفٍ مُكَرَّمَةٍ ﴿١٣﴾﴾

"(Bu âyetler), çok şerefli (kutlu) sahifelerdedir." (13)

1. Âyetlerin Çok Şerefli Olmasıyla Kastedilen

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: أَيْ: مِنْ عِنْدِ اللهِ

2203- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî, âyeti "Allah katındandır, anlamındadır" şeklinde tefsir etmiştir.

Abese 14:

﴿مَرْفُوعَةٍ مُطَهَّرَةٍ ﴿١٤﴾﴾

"O sahifeler yücedir, tertemizdir." (14)

1. Kur'ân'ın Yüce ve Tertemiz Olmasının Anlamı

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: مُصَانَةٌ عَنْ أَنْ يَنَالَهَا الْكُفَّارُ

2204- Kurtubî'den nakledildiğine göre Süddî bu âyeti "Kâfirlerin ona müdahalesine karşı korunmuştur" şeklinde tefsir etmiştir.[170]

Abese 15-16:

بِأَيْدِي سَفَرَةٍ ﴿١٥﴾ كِرَامٍ بَرَرَةٍ ﴿١٦﴾

"Çok değerli, iyilik sahibi kâtiplerin elleriyle (yazılmıştır)." (15-16)

Abese 17:

قُتِلَ الْإِنْسَانُ مَا أَكْفَرَهُ ﴿١٧﴾

"Kahrolası (inkârcı) insan! Ne nankördür o!" (17)

Abese 18:

مِنْ أَيِّ شَيْءٍ خَلَقَهُ ﴿١٨﴾

"Allah, onu hangi şeyden yarattı?" (18)

Abese 19:

مِنْ نُطْفَةٍ خَلَقَهُ فَقَدَّرَهُ ﴿١٩﴾

"Az bir sudan (meniden). Onu yarattı ve ona ölçülü bir şekil verdi." (19)

170 Kurtubî, 8/7006; Şevkânî, 5/383.

Abese 20:

ثُمَّ السَّبِيلَ يَسَّرَهُ ﴿٢٠﴾

"Sonra ona yolu kolaylaştırdı." (20)

Abese 21:

ثُمَّ أَمَاتَهُ فَأَقْبَرَهُ ﴿٢١﴾

"Sonra onu öldürdü ve kabre koydu." (21)

Abese 22:

ثُمَّ إِذَا شَاءَ أَنْشَرَهُ ﴿٢٢﴾

"Sonra, dilediği vakit onu diriltir." (22)

Abese 23:

كَلَّا لَمَّا يَقْضِ مَا أَمَرَهُ ﴿٢٣﴾

"Hayır! (İnsan) Allah'ın emrettiğini yapmadı." (23)

Abese 24:

فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَى طَعَامِهِ ﴿٢٤﴾

"İnsan, yediğine bir baksın!" (24)

Abese 25:

أَنَّا صَبَبْنَا الْمَاءَ صَبًّا ﴿٢٥﴾

"Gerçekten biz, yağmuru bol bol yağdırdık." (25)

Abese 26:

﴿ثُمَّ شَقَقْنَا الْأَرْضَ شَقًّا ﴿٢٦﴾﴾

"Sonra toprağı, iyiden iyiye yardık!" (26)

Abese 27:

﴿فَأَنْبَتْنَا فِيهَا حَبًّا ﴿٢٧﴾﴾

"Oradan ekinler bitirdik." (27)

Abese 28:

﴿وَعِنَبًا وَقَضْبًا ﴿٢٨﴾﴾

"Üzüm bağları ve sebzeler (yetiştirdik)." (28)

1. ﴿قَضْبًا﴾ "kadben" İfadesi

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى «وَعِنَبًا وَقَضْبًا» هِيَ الفِصْفِصَةُ الَّتِي تَأْكُلُهَا الدَّوَابُّ رَطْبَةً

2205- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿قَضْبًا﴾ ***"kadben"*** kelimesini hayvanların taze iken yediği "yonca" olarak tefsir etmiştir.

Arapların bu bitkiye aynı zamanda اَلْقَتُّ *"el-kattü"* dedikleri de söylenmiştir.[171]

2. ﴿عِنَبًا﴾ "ıneben" İfadesi

وَأَخْرَجَ ابْنُ الْمُنْذِرِ عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى ﴿عِنَبًا﴾: الْعِنَبُ مَا غَلَظَ مِنَ الشَّجَرِ

2206- İbn Münzir'in naklettiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿عِنَبًا﴾ ***"ıneben"*** ifadesini: "Kalınlaşmış ağaç" olarak tefsir etmiştir.

171 İbn Kesîr, 4/472.

Abese 29:

﴿وَزَيْتُونًا وَنَخْلًا ﴿٢٩﴾﴾

"Zeytin ve hurma ağaçları;" (29)

Abese 30-32:

﴿وَحَدَائِقَ غُلْبًا ﴿٣٠﴾ وَفَاكِهَةً وَأَبًّا ﴿٣١﴾ مَتَاعًا لَكُمْ وَلِأَنْعَامِكُمْ ﴿٣٢﴾﴾

"Orada iri ve sık ağaçlı bahçeler, meyveler ve çayırlar bitirdik. (Bütün bunlar) sizi ve hayvanlarınızı yararlandırmak içindir." (30-32)

1. ﴿حَدَائِقَ﴾ "hadâike" İfadesi

وَأَخْرَجَ ابْنُ الْمُنْذِرِ عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: الْحَدَائِقُ الْبَسَاتِينُ وَالْغُلْبُ مَا غَلَظَ مِنَ الشَّجَرِ وَالْأَبُّ الْعُشْبُ {مَتَاعًا لَكُمْ وَلِأَنْعَامِكُمْ} قَالَ: الْفَاكِهَةُ لَكُمْ وَالْعُشْبُ لِأَنْعَامِكُمْ

2207- Süddî, âyette geçen ﴿حَدَائِقَ﴾ ***"hadâike"*** ifadesini "bahçeler" olarak;

2. ﴿غُلْبًا﴾ "ğulben" İfadesi

2208- ﴿غُلْبًا﴾ ***"ğulben"*** ifadesini "ot" olarak;

3. İnsanlara ve Hayvanlarına Menfaat Kılınması

2209- ﴿مَتَاعًا لَكُمْ وَلِأَنْعَامِكُمْ﴾ ***"size ve hayvanlarınıza bir menfaat olarak"*** ifadesini "meyveler size, otlar hayvanlarınıza" olarak tefsir etmiştir.[172]

Abese 33-37:

﴿فَإِذَا جَاءَتِ الصَّاخَّةُ ﴿٣٣﴾ يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ ﴿٣٤﴾ وَأُمِّهِ وَأَبِيهِ ﴿٣٥﴾ وَصَاحِبَتِهِ وَبَنِيهِ ﴿٣٦﴾ لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ ﴿٣٧﴾﴾

172 Suyûtî, 6/317.

"Kişinin kardeşinden, annesinden, babasından, eşinden ve çocuklarından kaçacağı gün kulakları sağır edercesine şiddetli ses geldiği vakit, işte o gün onlardan herkesin kendini meşgul edecek bir işi vardır." (33-37)

Abese 38-39:

وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ مُسْفِرَةٌ ﴿٣٨﴾ ضَاحِكَةٌ مُسْتَبْشِرَةٌ ﴿٣٩﴾

"O gün birtakım yüzler parlak, güleç ve sevinçlidir." (38-39)

Abese 40-42:

وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ عَلَيْهَا غَبَرَةٌ ﴿٤٠﴾ تَرْهَقُهَا قَتَرَةٌ ﴿٤١﴾
أُولَئِكَ هُمُ الْكَفَرَةُ الْفَجَرَةُ ﴿٤٢﴾

"Yine o gün birtakım yüzleri de keder bürümüş, hüzünden kapkara kesilmiştir. İşte bunlar kâfirlerdir, günahkârlardır." (40-42)

81. TEKVÎR SÛRESİ

Tekvîr 1:

إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ ﴿١﴾

"Güneş, dürüldüğünde," (1)

Tekvîr 2:

وَإِذَا النُّجُومُ انْكَدَرَتْ ﴿٢﴾

"Yıldızlar kararıp döküldüğünde," (2)

Tekvîr 3:

وَإِذَا الْجِبَالُ سُيِّرَتْ ﴿٣﴾

"Dağlar (sallanıp) yürütüldüğünde," (3)

Tekvîr 4:

وَإِذَا الْعِشَارُ عُطِّلَتْ ﴿٤﴾

"Gebe develer salıverildiğinde," (4)

Tekvîr 5:

﴿وَإِذَا الْوُحُوشُ حُشِرَتْ ﴿٥﴾﴾

"Vahşî hayvanlar toplanıp bir araya getirildiğinde," (5)

1. Hayvanların Toplanması

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: {وَإِذَا الْوُحُوشُ حُشِرَتْ} يُحْشَرُ كُلُّ شَيْءٍ حَتَّى الذُّبَابَ

2210- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî bu âyeti "Sinekler dâhil bütün hayvanlar bir araya getirilecek" şeklinde tefsir etmiştir.[173]

Tekvîr 6:

﴿وَإِذَا الْبِحَارُ سُجِّرَتْ ﴿٦﴾﴾

"Denizler kaynatıldığında," (6)

1. Kıyamette Denizlerin Durumu

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: وَإِذَا الْبِحَارُ سُجِّرَتْ قَالَ: فُتِحَتْ وَسُيِّرَتْ

2211- İbn Kesîr'den nakledildiğine göre Süddî bu âyeti "Denizler açıldığında ve dönüştürüldüğünde" şeklinde tefsir etmiştir.[174]

Tekvîr 7:

﴿وَإِذَا النُّفُوسُ زُوِّجَتْ ﴿٧﴾﴾

"Ruhlar (bedenlerle) birleştirildiğinde," (7)

---

173 İbn Kesîr, 4/476.

174 İbn Kesîr, 4/476; Suyûtî, 6/319.

Tekvîr 8:

﴿وَإِذَا الْمَوْءُدَةُ سُئِلَتْ ﴿٨﴾﴾

"Diri diri toprağa gömülen kıza sorulduğunda," (8)

1. Kıyamette Diri Diri Gömülen Kızın Durumu

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: {وَإِذَا الْمَوْءُودَةُ سُئِلَتْ} أَيْ: سَأَلَتْ

2212- İbn Kesîr'den nakledildiğine göre Süddî bu âyeti "Diri diri toprağa gömülen kız sorduğunda" şeklinde tefsir etmiştir.

Tekvîr 9:

﴿بِأَيِّ ذَنْبٍ قُتِلَتْ ﴿٩﴾﴾

"Hangi günah sebebiyle öldürüldüğü (sorulduğunda)," (9)

Tekvîr 10:

﴿وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ ﴿١٠﴾﴾

"Defterler yayıldığında," (10)

1. Defterlerin Yayılması

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: {وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ} كُشِفَتْ

2213- İbn Kesîr'den nakledildiğine göre Süddî bu âyeti "Defterler ortaya çıktığında" şeklinde tefsir etmiştir.

Tekvîr 11:

﴿وَإِذَا السَّمَاءُ كُشِطَتْ ﴿١١﴾﴾

"Gökyüzü sıyrılıp alındığında," (11)

Tekvîr 12:

﴿وَإِذَا الْجَحِيمُ سُعِّرَتْ ﴿١٢﴾﴾

"Cehennem alevlendirildiğinde," (12)

1. Kıyamette Cehennemin Kızıştırılması

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: {وَإِذَا الْجَحِيمُ سُعِّرَتْ} قَالَ السُّدِّيُّ: أُحْمِيَتْ

2214- İbn Kesîr'den nakledildiğine göre Süddî bu âyeti "cehennem kızıştırıldığı zaman" şeklinde tefsir etmiştir.

Tekvîr 13:

﴿وَإِذَا الْجَنَّةُ أُزْلِفَتْ ﴿١٣﴾﴾

"Cennet de yaklaştırıldığında," (13)

Tekvîr 14:

﴿عَلِمَتْ نَفْسٌ مَا أَحْضَرَتْ ﴿١٤﴾﴾

"Kişi neler hazırlayıp getirdiğini öğrenmiş olacaktır." (14)

Tekvîr 15:

﴿فَلَا أُقْسِمُ بِالْخُنَّسِ ﴿١٥﴾﴾

"Hayır! Akıp giden, yıldızlara andolsun." (15)

1. ﴿الْخُنَّسِ﴾ "el-hunnesi" İfadesi

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: {الْخُنَّسِ} النُّجُومُ

2215- İbn Kesîr'den nakledildiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿الْخُنَّسِ﴾ ***"el-hunnesi"*** ifadesini "yıldızlar" şeklinde tefsir etmiştir.[175]

Tekvîr 16:

الْجَوَارِ الْكُنَّسِ ﴿١٦﴾

"Bir kaybolup bir etrafı aydınlatan yıldızlara andolsun," (16)

Tekvîr 17:

وَاللَّيْلِ إِذَا عَسْعَسَ ﴿١٧﴾

"Kararmaya yüz tuttuğunda geceye andolsun," (17)

Tekvîr 18:

وَالصُّبْحِ إِذَا تَنَفَّسَ ﴿١٨﴾

"Ağarmaya başladığında sabaha andolsun ki," (18)

Tekvîr 19-21:

إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ﴿١٩﴾ ذِي قُوَّةٍ عِنْدَ ذِي الْعَرْشِ
مَكِينٍ ﴿٢٠﴾ مُطَاعٍ ثَمَّ أَمِينٍ ﴿٢١﴾

"O (Kur'ân), şüphesiz değerli, güçlü ve Arş'ın sahibi katında itibarlı, orada (meleklerce) itaat edilen, güvenilir bir elçinin (Cebrâil'in) getirdiği sözdür." (19-21)

175 İbn Kesîr, 4/477.

Tekvîr 22:

وَمَا صَاحِبُكُمْ بِمَجْنُونٍ ﴿٢٢﴾

"Arkadaşınız (Muhammed) bir deli değildir." (22)

Tekvîr 23:

وَلَقَدْ رَآهُ بِالْأُفُقِ الْمُبِينِ ﴿٢٣﴾

"Andolsun ki onu (Cebrâil'i) apaçık ufukta görmüştür." (23)

Tekvîr 24:

وَمَا هُوَ عَلَى الْغَيْبِ بِضَنِينٍ ﴿٢٤﴾

"O, gaybın bilgilerini (sizden) esirgemez." (24)

Tekvîr 25:

وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَيْطَانٍ رَجِيمٍ ﴿٢٥﴾

"Kur'ân, kovulmuş şeytanın sözü değildir." (25)

Tekvîr 26:

فَأَيْنَ تَذْهَبُونَ ﴿٢٦﴾

"Hal böyle iken nereye gidiyorsunuz?" (26)

Tekvîr 27-28:

إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ ﴿٢٧﴾ لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَسْتَقِيمَ ﴿٢٨﴾

"O, âlemler için, içinizden dürüst olmak isteyenler için ancak bir öğüttür." (27-28)

Tekvîr 29:

وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٢٩﴾

"Âlemlerin Rabbi olan Allah dilemedikçe siz dileyemezsiniz." (29)

82. İNFİTÂR SÛRESİ

İnfitâr 1:

﴿١﴾ إِذَا السَّمَاءُ انْفَطَرَتْ

"Gök yarıldığı zaman," (1)

1. ﴿انْفَطَرَتْ﴾ "infetarat" İfadesi

عَنْ إِسْمَاعِيلَ السُّدِّيِّ، فِي قَوْلِهِ: {إِذَا السَّماءُ انْفَطَرَتْ}، قَالَ: انْشَقَّتْ

2216- İbn Münzir'in naklettiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿انْفَطَرَتْ﴾ ***"infetarat"*** ifadesini: "Yarıldığında" şeklinde tefsir etmiştir.[176]

İnfitâr 2:

﴿٢﴾ وَإِذَا الْكَوَاكِبُ انْتَثَرَتْ

"Yıldızlar saçıldığı zaman," (2)

İnfitâr 3:

﴿٣﴾ وَإِذَا الْبِحَارُ فُجِّرَتْ

"Denizler kaynayıp fışkırtıldığı zaman," (3)

---

176 Suyûtî, 6/322.

İnfitâr 4:

﴿وَإِذَا الْقُبُورُ بُعْثِرَتْ ﴿٤﴾﴾

"Kabirlerin içindekiler dışarı çıkarıldığı zaman," (4)

1. Kıyamette Kabirlerin Durumu

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {وَإِذَا الْقُبُورُ بُعْثِرَت} تُبْعْثَرُ تُحَرَّكُ فَيَخْرُجُ مَنْ فِيهَا

2217- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî bu âyeti "Kabirlerin altı üstüne geldiği ve hareket ettiği zaman içindekiler dışarı çıkarılır" şeklinde tefsir etmiştir.[177]

İnfitâr 5:

﴿عَلِمَتْ نَفْسٌ مَا قَدَّمَتْ وَأَخَّرَتْ ﴿٥﴾﴾

"Herkes yaptığı ve yapmadığı şeyleri bilecek." (5)

İnfitâr 6-8:

﴿يَاأَيُّهَا الْإِنْسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ ﴿٦﴾﴾

"Ey insan! Seni yaratan, şekillendirip ölçülü yapan, dilediği bir biçimde seni oluşturan cömert Rabbine karşı seni ne aldattı?" (6-8)

İnfitâr 9:

﴿كَلَّا بَلْ تُكَذِّبُونَ بِالدِّينِ ﴿٩﴾﴾

"Hayır, hayır! Siz hesap ve cezayı yalanlıyorsunuz." (9)

177 İbn Kesîr, 4/481.

İnfitâr 10-11:

وَإِنَّ عَلَيْكُمْ لَحَافِظِينَ ﴿١٠﴾ كِرَامًا كَاتِبِينَ ﴿١١﴾

"Hâlbuki üzerinizde muhakkak bekçiler, değerli yazıcılar vardır." (10-11)

İnfitâr 12:

يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ ﴿١٢﴾

"Onlar yapmakta olduklarınızı bilirler." (12)

İnfitâr 13:

إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ ﴿١٣﴾

"Şüphesiz, iyiler Naîm Cenneti'ndedirler." (13)

İnfitâr 14:

وَإِنَّ الْفُجَّارَ لَفِي جَحِيمٍ ﴿١٤﴾

"Şüphesiz, günahkârlar da cehennemdedirler." (14)

İnfitâr 15:

يَصْلَوْنَهَا يَوْمَ الدِّينِ ﴿١٥﴾

"Din günü oraya gireceklerdir." (15)

İnfitâr 16:

وَمَا هُمْ عَنْهَا بِغَائِبِينَ ﴿١٦﴾

"Onlar oradan kaybolup kurtulacak da değillerdir." (16)

İnfitâr 17:

وَمَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمُ الدِّينِ ﴿١٧﴾

"Din gününün ne olduğunu sen ne bileceksin?" (17)

İnfitâr 18:

ثُمَّ مَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمُ الدِّينِ ﴿١٨﴾

"Evet, din gününün ne olduğunu sen ne bileceksin?" (18)

İnfitâr 19:

يَوْمَ لَا تَمْلِكُ نَفْسٌ لِنَفْسٍ شَيْئًا وَالْأَمْرُ يَوْمَئِذٍ لِلَّهِ ﴿١٩﴾

"O gün kimse kimseye hiçbir fayda sağlayamayacaktır. O gün buyruk, yalnız Allah'ındır." (19)

83. MUTAFFİFÎN SÛRESİ

Mutaffifîn 1:

﴿١﴾ وَيْلٌ لِلْمُطَفِّفِينَ

"Eksik ölçüp tartanların vay haline!" (1)

1. Nüzûl Sebebi

أَخْرَجَهُ الشَّوْكَانِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: قَدِمَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَدِينَةَ وَبِهَا رَجُلٌ يُقَالُ لَهُ: «أَبُو جُهَيْنَةَ» وَمَعَهُ صَاعَانِ يَكِيلُ بِأَحَدِهِمَا وَيَكْتَالُ بِالْآخَرِ، فَأَنْزَلَ اللهُ تَعَالَى هَذِهِ الْآيَةَ

2218- Şevkânî'nin naklettiğine göre Süddî bu âyetin tefsiri ile ilgili şöyle bir olay nakletmiştir:

"Allah Rasûlü Medine'ye geldiğinde Ebû Cüheyne isminde bir adam vardı. Bu adam alırken farklı, satarken farklı kilo kullanıyordu. Bahsi geçen kişi hakkında Allah yukarıdaki âyeti indirdi."[178]

Mutaffifîn 2:

﴿٢﴾ الَّذِينَ إِذَا اكْتَالُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ

"Onlar insanlardan (bir şey) ölçüp aldıkları zaman tam ölçerler." (2)

178 Suyûtî, 6/322; Şevkânî, 5/398; Âlûsî, 9/318.

Mutaffifîn 3:

وَإِذَا كَالُوهُمْ أَوْ وَزَنُوهُمْ يُخْسِرُونَ ﴿٣﴾

"Fakat kendileri onlara bir şey ölçüp yahut tartıp verdikleri zaman eksik ölçüp tartarlar." (3)

Mutaffifîn 4-6:

أَلَا يَظُنُّ أُولَئِكَ أَنَّهُمْ مَبْعُوثُونَ ﴿٤﴾ لِيَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٥﴾
يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٦﴾

"Onlar düşünmezler mi ki büyük bir günde (hesap vermek için) diriltilecekler! Öyle bir gün ki, insanlar o günde âlemlerin Rabbinin huzurunda divan duracaklardır." (4-6)

Mutaffifîn 7:

كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْفُجَّارِ لَفِي سِجِّينٍ ﴿٧﴾

"Hayır, günahkârların yazısı, muhakkak Siccîn'dedir." (7)

Mutaffifîn 8:

وَمَا أَدْرَاكَ مَا سِجِّينٌ ﴿٨﴾

"Siccîn'in ne olduğunu sen ne bileceksin." (8)

Mutaffifîn 9:

كِتَابٌ مَرْقُومٌ ﴿٩﴾

"O, yazılmış bir kitaptır." (9)

Mutaffifin 10-11:

وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ ﴿١٠﴾ الَّذِينَ يُكَذِّبُونَ بِيَوْمِ الدِّينِ ﴿١١﴾

"O gün yalanlayanların; din gününü yalanlayanların vay haline!" (10-11)

Mutaffifin 12:

وَمَا يُكَذِّبُ بِهِ إِلَّا كُلُّ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ ﴿١٢﴾

"Onu ancak hükümleri çiğneyen ve günaha dalan kimseler yalanlar." (12)

Mutaffifin 13:

إِذَا تُتْلَى عَلَيْهِ آيَاتُنَا قَالَ أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴿١٣﴾

"Ona âyetlerimiz okununca, 'Eskilerin masalları' der." (13)

Mutaffifin 14:

كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ ﴿١٤﴾

"Hayır, hayır! Doğrusu onların kazanmakta oldukları kalplerini paslandırmıştır." (14)

Mutaffifin 15:

كَلَّا إِنَّهُمْ عَنْ رَبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَمَحْجُوبُونَ ﴿١٥﴾

"Hayır! Onlar şüphesiz o gün Rablerinden (O'nu görmekten) mahrum kalmışlardır." (15)

Mutaffifîn 16:

ثُمَّ إِنَّهُمْ لَصَالُو الْجَحِيمِ ﴿١٦﴾

"Sonra onlar muhakkak cehenneme gireceklerdir." (16)

Mutaffifîn 17:

ثُمَّ يُقَالُ هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تُكَذِّبُونَ ﴿١٧﴾

"Sonra da onlara, 'Yalanlamakta olduğunuz işte budur' denecektir." (17)

Mutaffifîn 18:

كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْأَبْرَارِ لَفِي عِلِّيِّينَ ﴿١٨﴾

"Hayır! Andolsun iyilerin kitabı İlliyyûn'dadır." (18)

Mutaffifîn 19:

وَمَا أَدْرَاكَ مَا عِلِّيُّونَ ﴿١٩﴾

"İlliyyûn nedir, bilir misin?" (19)

Mutaffifîn 20:

كِتَابٌ مَرْقُومٌ ﴿٢٠﴾

"O, yazılmış bir kitaptır." (20)

Mutaffifîn 21:

يَشْهَدُهُ الْمُقَرَّبُونَ ﴿٢١﴾

"Ona, Allah'a yakın olanlar şahit olur." (21)

Mutaffifîn 22:

إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ ﴿٢٢﴾

"Şüphesiz iyi kimseler, Naîm Cenneti'ndedirler." (22)

Mutaffifîn 23:

عَلَى الْأَرَائِكِ يَنْظُرُونَ ﴿٢٣﴾

"Koltuklar üzerinde, (etrafı) seyrederler." (23)

Mutaffifîn 24:

تَعْرِفُ فِي وُجُوهِهِمْ نَضْرَةَ النَّعِيمِ ﴿٢٤﴾

"Onların yüzlerinde, nimetlerin sevincini görürsün." (24)

Mutaffifîn 25:

يُسْقَوْنَ مِنْ رَحِيقٍ مَخْتُومٍ ﴿٢٥﴾

"Onlara, mühürlü (el değmemiş) saf bir içecekten içirilir." (25)

Mutaffifîn 26:

خِتَامُهُ مِسْكٌ وَفِي ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ ﴿٢٦﴾

"Onun içiminin sonunda misk kokusu vardır. İşte yarışanlar ancak onda yarışsınlar." (26)

Mutaffifîn 27:

وَمِزَاجُهُ مِنْ تَسْنِيمٍ ﴿٢٧﴾

"Karışımı Tesnîm'dendir." (27)

Mutaffifîn 28:

عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا الْمُقَرَّبُونَ ﴿٢٨﴾

"Bir pınar ki, Allah'a yakın olanlar ondan içerler." (28)

Mutaffifîn 29:

إِنَّ الَّذِينَ أَجْرَمُوا كَانُوا مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا يَضْحَكُونَ ﴿٢٩﴾

"Şüphesiz günahkârlar, (dünyada) iman edenlere gülerlerdi." (29)

Mutaffifîn 30:

وَإِذَا مَرُّوا بِهِمْ يَتَغَامَزُونَ ﴿٣٠﴾

"Onlarla karşılaştıklarında kaş göz hareketiyle alay ederlerdi." (30)

Mutaffifîn 31:

وَإِذَا انْقَلَبُوا إِلَى أَهْلِهِمُ انْقَلَبُوا فَكِهِينَ ﴿٣١﴾

"Ailelerine döndüklerinde, (alaylarından dolayı) keyiflenerek dönerlerdi." (31)

Mutaffifîn 32:

وَإِذَا رَأَوْهُمْ قَالُوا إِنَّ هَؤُلَاءِ لَضَالُّونَ ﴿٣٢﴾

"Mü'minleri gördüklerinde, 'Bunlar gerçekten yollarını şaşırmış kimseler!' derlerdi." (32)

Mutaffifîn 33:

وَمَا أُرْسِلُوا عَلَيْهِمْ حَافِظِينَ ﴿٣٣﴾

"Hâlbuki onlar, mü'minleri denetleyici olarak gönderilmediler." (33)

Mutaffifîn 34:

فَالْيَوْمَ الَّذِينَ آمَنُوا مِنَ الْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ ﴿٣٤﴾

"İşte bugün de mü'minler kâfirlere gülerler." (34)

Mutaffifîn 35:

عَلَى الْأَرَائِكِ يَنْظُرُونَ ﴿٣٥﴾

"Koltuklar üzerinde (etrafı) seyrederler." (35)

Mutaffifîn 36:

هَلْ ثُوِّبَ الْكُفَّارُ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴿٣٦﴾

"Nasıl, kâfirler yapmakta olduklarının karşılığını buldular mı?" (36)

84. İNŞİKĀK SÛRESİ

İnşikāk 1:

إِذَا السَّمَاءُ انْشَقَّتْ ﴿١﴾

"Gök yarıldığı," (1)

İnşikāk 2:

وَأَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ ﴿٢﴾

"Rabbini dinleyip kendisine yaraşır şekilde boyun eğdiği vakit," (2)

1. Göğün Boyun Eğmesi

وَأخرج ابْن الْمُنْذر عَن السّديّ {وأذنت لِرَبِّهَا وحقت} قَالَ: أَطَاعَت وَحُقَّ لَهَا أَنْ تُطِيعَ

2219- İbn Münzir'in naklettiğine göre Süddî bu âyeti, "Rabbine itaat ettiği vakit ki o gök boyun eğmeyi hak ediyor" şeklinde tefsir etmiştir.[179]

İnşikāk 3-5:

وَإِذَا الْأَرْضُ مُدَّتْ ﴿٣﴾ وَأَلْقَتْ مَا فِيهَا وَتَخَلَّتْ ﴿٤﴾ وَأَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ ﴿٥﴾

"Yer dümdüz edildiği, içinde bulunanları atıp boşaldığı ve Rabbini dinleyip O'na hakkıyla itaata mecbur kılındığı vakit (insanoğlu yaptıkları ile karşılaşır)." (3-5)

---

179 Suyûtî, 6/329.

İnşikāk 6:

يَاأَيُّهَا الْإِنْسَانُ إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَى رَبِّكَ كَدْحًا فَمُلَاقِيهِ ﴿٦﴾

"Ey insan! Şüphe yok ki sen Rabbine karşı çaba üstüne çaba göstermektesin; sonunda O'na varacaksın." (6)

İnşikāk 7-9:

فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ ﴿٧﴾ فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا
يَسِيرًا ﴿٨﴾ وَيَنْقَلِبُ إِلَى أَهْلِهِ مَسْرُورًا ﴿٩﴾

"Kime kitabı sağından verilirse hesabı kolay bir şekilde görülecektir ve sevinç içinde yakınlarına dönecektir." (7-9)

İnşikāk 10-13:

وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ وَرَاءَ ظَهْرِهِ ﴿١٠﴾ فَسَوْفَ يَدْعُو ثُبُورًا ﴿١١﴾
وَيَصْلَى سَعِيرًا ﴿١٢﴾ إِنَّهُ كَانَ فِي أَهْلِهِ مَسْرُورًا ﴿١٣﴾

"Kimin de kitabı arkasından verilirse, derhal yok olmayı isteyecek; alevli ateşe girecektir. Zira o, (dünyada) ailesi içinde (mal-mülk sebebiyle) şımarmıştı." (10-13)

İnşikāk 14:

إِنَّهُ ظَنَّ أَنْ لَنْ يَحُورَ ﴿١٤﴾

"O hiçbir zaman Rabbine dönmeyeceğini sandı." (14)

İnşikāk 15:

بَلَى إِنَّ رَبَّهُ كَانَ بِهِ بَصِيرًا ﴿١٥﴾

"Hayır! Sandığı gibi değil! Şüphesiz Rabbi onu görüyordu." (15)

İnşikāk 16:

﴿فَلَا أُقْسِمُ بِالشَّفَقِ ﴿١٦﴾﴾

"Hayır hayır! Yemin ederim o şafağa," (16)

İnşikāk 17:

﴿وَاللَّيْلِ وَمَا وَسَقَ ﴿١٧﴾﴾

"Geceye ve içinde topladıklarına," (17)

İnşikāk 18:

﴿وَالْقَمَرِ إِذَا اتَّسَقَ ﴿١٨﴾﴾

"Dolunay halindeki aya ki," (18)

İnşikāk 19:

﴿لَتَرْكَبُنَّ طَبَقًا عَنْ طَبَقٍ ﴿١٩﴾﴾

"Şüphesiz halden hale geçeceksiniz." (19)

1. Halden Hale Geçmekle Kastedilen

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {لَتَرْكَبُنَّ طَبَقاً عَن طَبَقٍ} أَعْمَالُ مَنْ قَبْلِكُمْ مَنْزِلًا بَعْدَ مَنْزِلٍ

2220- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî bu âyeti, "Sizden öncekilerin amellerine adım adım tâbi olacaksınız" şeklinde tefsir etmiştir.

İnşikāk 20:

﴿فَمَا لَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٠﴾﴾

"Böyleyken onlara ne oluyor da iman etmiyorlar?" (20)

İnşikāk 21:

﴿وَإِذَا قُرِئَ عَلَيْهِمُ الْقُرْآنُ لَا يَسْجُدُونَ ﴿٢١﴾﴾

"Onlar kendilerine Kur'ân okununca secde de etmezler." (21)

İnşikāk 22:

﴿بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا يُكَذِّبُونَ ﴿٢٢﴾﴾

"Aksine, kâfirler yalanlıyorlar." (22)

İnşikāk 23:

﴿وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يُوعُونَ ﴿٢٣﴾﴾

"Hâlbuki Allah, içlerinde ne sakladıklarını çok iyi bilir." (23)

İnşikāk 24:

﴿فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢٤﴾﴾

"Öyle ise sen onlara elem dolu bir azabı müjdele!" (24)

İnşikāk 25:

﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿٢٥﴾﴾

"İman edip sâlih amel işleyenler başkadır; onlar için arkası kesilmeyen bir mükâfat vardır." (25)

1. ﴿أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ﴾ "ecrun ğayru memnûn" İfadesi

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ الْحُسَيْنِ، قَالَ: ثنا أَحْمَدُ بْنُ الْمُفَضَّلِ، قَالَ: ثنا أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ، {لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ} [فصلت: ٨] «غَيْرُ مَنْقُوصٍ»

2221- İbn Kesîr'den nakledildiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ﴾ ***"ecrun ğayru memnûn"*** ifadesini: "Eksiksiz mükâfat" şeklinde tefsir etmiştir.[180]

180 İbn Kesîr, 4/491.

85. BURÛC SÛRESİ

Burûc 1:

وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْبُرُوجِ ﴿١﴾

"İçinde burçları bulunan göğe andolsun," (1)

1. Burçlarla Kastedilen

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ: الْبُرُوج: هِيَ النُّجُومُ

2222- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî, burçları "yıldızlar" şeklinde tefsir etmiştir.

Burûc 2:

وَالْيَوْمِ الْمَوْعُودِ ﴿٢﴾

"Vadedilmiş güne," (2)

Burûc 3:

وَشَاهِدٍ وَمَشْهُودٍ ﴿٣﴾

"Şahitlik edene ve edilene ki," (3)

Burûc 4:

قُتِلَ اَصْحَابُ الْأُخْدُودِ ﴿٤﴾

"O hendek ehli (yakılarak) öldürüldü." (4)

1. Hendekler Nerelerde Gerçekleşti?

وَقَالَ أَسْبَاطٌ، عَنِ السُّدِّيِّ فِي قَوْلِهِ: {قُتِلَ أَصْحَابُ الأُخْدُودِ} قَالَ: كَانَتِ الْأُخْدُودُ ثَلَاثَةً: خَدٌّ بِالْعِرَاقِ، وخَدٌّ بِالشَّامِ

2223- İbn Kesîr'den nakledildiğine göre Süddî bu hendeklerin; Yemen, Irak ve Şam'da olmak üzere üç farklı noktada gerçekleştiğini belirtmiştir.[181]

Burûc 5:

النَّارِ ذَاتِ الْوَقُودِ ﴿٥﴾

"Tutuşturulmuş yakıt dolu ateş." (5)

Burûc 6-7:

إِذْ هُمْ عَلَيْهَا قُعُودٌ ﴿٦﴾ وَهُمْ عَلَى مَا يَفْعَلُونَ بِالْمُؤْمِنِينَ شُهُودٌ ﴿٧﴾

"Onlar (yakanlar) da başlarına oturmuşlar, mü'minlere yapmakta oldukları işkenceyi seyrediyorlardı." (6-7)

Burûc 8-9:

وَمَا نَقَمُوا مِنْهُمْ إِلَّا أَنْ يُؤْمِنُوا بِاللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ ﴿٨﴾ الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿٩﴾

181 İbn Kesîr, 4/491.

"Onlardan, sırf, göklerin ve yerin mülkü kendisine ait olan, Azîz ve Hamîd olan Allah'a iman ettikleri için intikam aldılar. Oysa ki Allah her şeyi görür." (8-9)

Burûc 10:

إِنَّ الَّذِينَ فَتَنُوا الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَتُوبُوا فَلَهُمْ
عَذَابُ جَهَنَّمَ وَلَهُمْ عَذَابُ الْحَرِيقِ ﴿١٠﴾

"Şüphesiz inanmış erkeklerle inanmış kadınlara işkence edip sonra tevbe de etmeyenlere cehennem azabı ve (orada) yanma cezası vardır." (10)

Burûc 11:

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي
مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْكَبِيرُ ﴿١١﴾

"İman edip sâlih ameller işleyenlere ise, zemininden ırmaklar akan cennetler vardır. İşte büyük kurtuluş budur." (11)

Burûc 12:

إِنَّ بَطْشَ رَبِّكَ لَشَدِيدٌ ﴿١٢﴾

"Şüphesiz Rabbinin yakalaması çok şiddetlidir." (12)

Burûc 13:

إِنَّهُ هُوَ يُبْدِئُ وَيُعِيدُ ﴿١٣﴾

"Kuşku yok ki başta yaratan da sonra tekrar yaratacak olan da O'dur." (13)

Burûc 14:

وَهُوَ الْغَفُورُ الْوَدُودُ ﴿١٤﴾

"O, çok bağışlayandır, çok sevendir." (14)

Burûc 15:

ذُو الْعَرْشِ الْمَجِيدُ ﴿١٥﴾

"Arş'ın sahibidir, şanı yüce olandır." (15)

Burûc 16:

فَعَّالٌ لِمَا يُرِيدُ ﴿١٦﴾

"Dilediğini mutlaka yapandır." (16)

Burûc 17-18:

هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْجُنُودِ ﴿١٧﴾ فِرْعَوْنَ وَثَمُودَ ﴿١٨﴾

"Orduların, Firavun ve Semûd'un haberi sana geldi mi?" (17-18)

Burûc 19:

بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي تَكْذِيبٍ ﴿١٩﴾

"Hayır, inkâr edenler, hâlâ yalanlamaktadırlar." (19)

Burûc 20:

وَاللَّهُ مِنْ وَرَائِهِمْ مُحِيطٌ ﴿٢٠﴾

"Oysa Allah, onları arkalarından kuşatmıştır." (20)

Burûc 21-22:

بَلْ هُوَ قُرْآنٌ مَجِيدٌ ﴿٢١﴾ فِي لَوْحٍ مَحْفُوظٍ ﴿٢٢﴾

"Hakikatte o (yalanladıkları, aslı) Levh-i Mahfûz'da bulunan şerefli Kur'ân'dır." (21-22)

86. TÂRIK SÛRESİ

Târık 1:

وَالسَّمَاءِ وَالطَّارِقِ ﴿١﴾

"Göğe ve Târık'a andolsun." (1)

Târık 2:

وَمَا أَدْرَاكَ مَا الطَّارِقُ ﴿٢﴾

"Sen, Târık'ın ne olduğunu nereden bileceksin?" (2)

Târık 3:

اَلنَّجْمُ الثَّاقِبُ ﴿٣﴾

"O, delen yıldızdır." (3)

1. Yıldızların Delmesi

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: يَثْقُبُ الشَّيَاطِينَ إِذَا أُرْسِلَ عَلَيْهَا

2224- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî bu âyeti, "Şeytanlar gönderildiğinde onları hedef alıp üzerlerine atılırlar" şeklinde tefsir etmiştir.

Târık 4:

﴿إِنْ كُلُّ نَفْسٍ لَمَّا عَلَيْهَا حَافِظٌ ﴿٤﴾﴾

"Hiçbir kimse yoktur ki üzerinde koruyucu bulunmasın." (4)

Târık 5:

﴿فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ مِمَّ خُلِقَ ﴿٥﴾﴾

"Öyleyse insan neden yaratıldığına bir baksın." (5)

Târık 6:

﴿خُلِقَ مِنْ مَاءٍ دَافِقٍ ﴿٦﴾﴾

"Fışkırıp çıkan bir sudan yaratıldı." (6)

Târık 7:

﴿يَخْرُجُ مِنْ بَيْنِ الصُّلْبِ وَالتَّرَائِبِ ﴿٧﴾﴾

"Bu su, bel ile kaburga kemikleri arasından çıkar." (7)

1. İnsanın Yaratıldığı Suyun Çıktığı Yer

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {يَخْرُجُ مِنْ بَيْنِ الصُّلْبِ وَالتَّرَائِبِ} صُلْبِ الرَّجُلِ وَتَرَائِبِ الْمَرْأَةِ، أَصْفَرَ رَقِيقٍ

2225- İbn Kesîr'den nakledildiğine göre Süddî, "Sarı ve ince olan bu suyun erkeğin bel kemiğinden, kadının kaburga kemiği arasından çıktığını" söylemiştir.

Târık 8:

﴿إِنَّهُ عَلَى رَجْعِهِ لَقَادِرٌ ﴿٨﴾﴾

"Şüphesiz Allah'ın onu, öldükten sonra tekrar diriltmeye de gücü yeter." (8)

Târık 9-10:

﴿يَوْمَ تُبْلَى السَّرَائِرُ ﴿٩﴾ فَمَا لَهُ مِنْ قُوَّةٍ وَلَا نَاصِرٍ ﴿١٠﴾﴾

"Gizlenenlerin ortaya döküldüğü günde insan için ne bir güç ne de bir yardımcı vardır." (9-10)

Târık 11:

﴿وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الرَّجْعِ ﴿١١﴾﴾

"Yağmurlu göğe andolsun," (11)

Târık 12:

﴿وَالْأَرْضِ ذَاتِ الصَّدْعِ ﴿١٢﴾﴾

"Yarık yarık çatlamış yere andolsun," (12)

1. Yerin Yarılma Sebebi

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: هُوَ انْصِدَاعُهَا عَنِ النَّبَاتِ

2226- İbn Kesîr'den nakledildiğine göre Süddî bu âyeti, "bitkiler çıksın diye yarılan yer" şeklinde tefsir etmiştir.[182]

182 İbn Kesîr, 4/497.

Târık 13:

﴿إِنَّهُ لَقَوْلٌ فَصْلٌ ﴿١٣﴾﴾

"Şüphesiz o Kur'ân, hak ile bâtılı ayırt eden bir sözdür." (13)

Târık 14:

﴿وَمَا هُوَ بِالْهَزْلِ ﴿١٤﴾﴾

"O bir şaka değildir." (14)

Târık 15-16:

﴿إِنَّهُمْ يَكِيدُونَ كَيْدًا ﴿١٥﴾ وَأَكِيدُ كَيْدًا ﴿١٦﴾﴾

"Şüphesiz onlar bir tuzak kurarlar, ben de bir tuzak kurarım." (15-16)

Târık 17:

﴿فَمَهِّلِ الْكَافِرِينَ أَمْهِلْهُمْ رُوَيْدًا ﴿١٧﴾﴾

"Öyleyse inkârcılara az bir süre daha tanı." (17)

1. Kâfirlere Mühlet Tanımanın Sınırı

وَأَخْرَجَ ابْنُ أَبِي حَاتِمٍ عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: أَمْهِلْهُمْ حَتَّى آمُرَ بِالْقِتَالِ

2227- İbn Ebî Hâtim'in naklettiğine göre Süddî bu âyeti, "Sana savaşma izni verinceye kadar sen onlara süre tanı" şeklinde tefsir etmiştir.[183]

183 Suyûtî, 6/337; Âlûsî, 9/346.

87. A'LÂ SÛRESİ

A'lâ 1:

﴿سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى ﴿١﴾﴾

"Yüce Rabbinin adını tesbih et." (1)

1. Âyetteki Tesbih

حَدَّثَنَا عَبْدُ الرَّحْمَنِ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنِ السُّدِّيِّ، عَنْ عَبْدِ خَيْرٍ، قَالَ: سَمِعْتُ عَلِيًّا، قَرَأَ فِي الصَّلَاةِ {سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى} [الأعلى: ١] فَقَالَ: «سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى»

2228- Taberî'nin, İbn Beşşâr → Abdurrahmân → Süfyân kanalıyla naklettiğine göre Süddî bu âyeti; سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى ***"sübhâne rabbiye'l-a'lâ"*** şeklinde tefsir etmiştir.[184]

A'lâ 2:

﴿الَّذِي خَلَقَ فَسَوَّى ﴿٢﴾﴾

"O yaratıp düzene koyandır." (2)

---

184 Taberî, 30/96; İbn Kesîr, 4/499; Şevkânî, 5/433.

A'lâ 3:

وَالَّذِي قَدَّرَ فَهَدٰى ﴿٣﴾

"O, takdir edip yönlendirendir." (3)

1. Takdir Edip Yöneltmekle Kastedilen

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: قَدَّرَ مُدَّةَ الْجَنِينِ فِي الرَّحِمِ تِسْعَةَ أَشْهُرَ، وَأَقَلَّ وَأَكْثَرَ، ثُمَّ هَدَاهُ لِلْخُرُوجِ مِنَ الرَّحِمِ

2229- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî bu âyetle ilgili şunları söylemiştir: "Cenini anne rahminde az veya çok dokuz ay bekletmeyi takdir etmiş, sonra hidâyeti ile onu rahimden çıkarmıştır."[185]

A'lâ 4-5:

وَالَّذِي أَخْرَجَ الْمَرْعَى ﴿٤﴾ فَجَعَلَهُ غُثَاءً أَحْوَى ﴿٥﴾

"O, yeşil bitki örtüsünü çıkaran, sonra da onları çürüyüp kararmış çer çöpe çevirendir." (4-5)

A'lâ 6-7:

سَنُقْرِئُكَ فَلَا تَنْسَى ﴿٦﴾ إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ إِنَّهُ يَعْلَمُ الْجَهْرَ وَمَا يَخْفَى ﴿٧﴾

"Sana (Kur'ân'ı) okutacağız; artık Allah'ın dilediği hariç, sen hiç unutmayacaksın. Şüphesiz Allah, açığı ve gizleneni bilir." (6-7)

A'lâ 8-9:

وَنُيَسِّرُكَ لِلْيُسْرَى ﴿٨﴾ فَذَكِّرْ إِنْ نَفَعَتِ الذِّكْرَى ﴿٩﴾

"Seni en kolaya muvaffak kılacağız. O halde eğer öğüt fayda verirse öğüt ver." (8-9)

185 Kurtubî, 8/7106; Şevkânî, 5/433; Âlûsî, 9/349.

A'lâ 10-13:

سَيَذَّكَّرُ مَنْ يَخْشَى ﴿١٠﴾ وَيَتَجَنَّبُهَا الْأَشْقَى ﴿١١﴾ الَّذِي يَصْلَى
النَّارَ الْكُبْرَى ﴿١٢﴾ ثُمَّ لَا يَمُوتُ فِيهَا وَلَا يَحْيَى ﴿١٣﴾

"(Allah'tan) korkan öğütten yararlanacak. En büyük ateşe girecek olan kötü kimse ise öğütten kaçınır. Sonra o, ateşte ne ölür ne de yaşar." (10-13)

A'lâ 14-15:

قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّى ﴿١٤﴾ وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّى ﴿١٥﴾

"Arınan ve Rabbinin adını anıp namaz kılan kimse mutlaka kurtuluşa erer." (14-15)

A'lâ 16-17:

بَلْ تُؤْثِرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا ﴿١٦﴾ وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ وَأَبْقَى ﴿١٧﴾

"Fakat siz (ey insanlar!) ahiret daha hayırlı ve daha devamlı olduğu halde dünya hayatını tercih ediyorsunuz." (16-17)

A'lâ 18:

إِنَّ هَذَا لَفِي الصُّحُفِ الْأُولَى ﴿١٨﴾

"Şüphesiz bu (anlatılanlar), önceki kitaplarda," (18)

A'lâ 19:

صُحُفِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى ﴿١٩﴾

"İbrâhim ve Mûsâ'nın kitaplarında da vardır." (19)

1. Hz. İbrâhim ve Hz. Mûsâ'nın Kitaplarında Olan Nedir?

وَأَخْرَجَ ابْنُ أَبِي حَاتِمٍ عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: مِثْلُ مَا نَزَلَتْ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

2230- İbn Ebî Hâtim'in naklettiğine göre Süddî bu âyeti "Hz. Muhammed'e (s.a.v.) indirilenler(in bir kısmı) İbrâhim ve Mûsâ'nın kitaplarında da vardır" şeklinde tefsir etmiştir.[186]

186 Suyûtî, 6/341.

88. ĞÂŞİYE SÛRESİ

Ğâşiye 1:

﴿١﴾ هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ

"Dehşeti her şeyi kaplayan felaketin haberi sana geldi mi?" (1)

Ğâşiye 2:

﴿٢﴾ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ خَاشِعَةٌ

"O gün birtakım yüzler vardır ki zillete bürünmüşlerdir." (2)

Ğâşiye 3:

﴿٣﴾ عَامِلَةٌ نَاصِبَةٌ

"Çalışmış, yorulmuşlardır." (3)

1. Çalışma ve Yorulmayla Kastedilen

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: عَامِلَةٌ فِي الدُّنْيَا بِالْمَعَاصِي، نَاصِبَةٌ فِي الْآخِرَةِ فِي النَّارِ

2231- Taberî'nin, İbn Beşşâr → Abdurrahmân → Süfyân kanalıyla naklettiğine göre Süddî bu âyeti, "Dünyada isyan etmek sûreti ile çalışmışlar, cehennemde ise azap ile yorulmuşlardır" şeklinde tefsir etmiştir.[187]

---

187 Kurtubî, 8/7117; İbn Kesîr, 4/502.

Ğâşiye 4:

﴿تَصْلَى نَارًا حَامِيَةً ﴿٤﴾﴾

"Kızgın ateşe girerler." (4)

Ğâşiye 5:

﴿تُسْقَى مِنْ عَيْنٍ آنِيَةٍ ﴿٥﴾﴾

"Son derece kızgın bir kaynaktan içirilirler." (5)

1. ﴿آنِيَةٍ﴾ "âniyetin" İfadesi

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {تُسْقَى مِنْ عَيْنٍ آنِيَةٍ} أَيْ: قَدِ انْتَهَى حَرّها وَغَلَيَانُهَا

2231- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿آنِيَةٍ﴾ ***"âniyetin"*** ifadesini: "Sıcaklığı ve kaynaması artmış kaynak" şeklinde tefsir etmiştir.

Ğâşiye 6-7:

﴿لَيْسَ لَهُمْ طَعَامٌ إِلَّا مِنْ ضَرِيعٍ ﴿٦﴾ لَا يُسْمِنُ وَلَا يُغْنِي مِنْ جُوعٍ ﴿٧﴾﴾

"Onlar için kuru dikenden başka yemek yoktur, o ise ne besler ne de açlığı giderir." (6-7)

Ğâşiye 8:

﴿وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاعِمَةٌ ﴿٨﴾﴾

"O gün birtakım yüzler vardır ki, nimet içinde mutludurlar." (8)

Ğâşiye 9:

لِسَعْيِهَا رَاضِيَةٌ ﴿٩﴾

"Yaptıklarından dolayı hoşnutturlar." (9)

Ğâşiye 10:

فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ ﴿١٠﴾

"Yüksek bir cennettedirler." (10)

Ğâşiye 11:

لَا تَسْمَعُ فِيهَا لَاغِيَةً ﴿١١﴾

"Orada hiçbir boş söz işitmezler." (11)

Ğâşiye 12:

فِيهَا عَيْنٌ جَارِيَةٌ ﴿١٢﴾

"Orada akan bir kaynak vardır." (12)

Ğâşiye 13-14:

فِيهَا سُرُرٌ مَرْفُوعَةٌ ﴿١٣﴾ وَأَكْوَابٌ مَوْضُوعَةٌ ﴿١٤﴾

"Orada yüksek tahtlar, konulmuş kadehler,"

Ğâşiye 15:

وَنَمَارِقُ مَصْفُوفَةٌ ﴿١٥﴾

"Sıra sıra yastıklar," (15)

1. ﴿نَمَارِقُ﴾ "nemâriku" İfadesi

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى وَنَمَارِقُ قَالَ: الْوَسَائِدُ

2232- İbn Kesîr'den nakledildiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿نَمَارِقُ﴾ ***"nemâriku"*** ifadesini: "Yastıklar" şeklinde tefsir etmiştir.[188]

Ğâşiye 16:

﴿وَزَرَابِيُّ مَبْثُوثَةٌ ﴿١٦﴾﴾

"Serilmiş gösterişli yaygılar vardır." (16)

Ğâşiye 17-20:

﴿أَفَلَا يَنْظُرُونَ إِلَى الْإِبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ ﴿١٧﴾ وَإِلَى السَّمَاءِ كَيْفَ رُفِعَتْ ﴿١٨﴾
وَإِلَى الْجِبَالِ كَيْفَ نُصِبَتْ ﴿١٩﴾ وَإِلَى الْأَرْضِ كَيْفَ سُطِحَتْ ﴿٢٠﴾﴾

"Devenin nasıl yaratıldığına, göğün nasıl yükseltildiğine, dağların nasıl dikildiğine, yeryüzünün nasıl yayıldığına bir bakmazlar mı?" (17-20)

Ğâşiye 21:

﴿فَذَكِّرْ إِنَّمَا أَنْتَ مُذَكِّرٌ ﴿٢١﴾﴾

"Artık sen öğüt ver! Sen ancak bir öğüt vericisin." (21)

Ğâşiye 22:

﴿لَسْتَ عَلَيْهِمْ بِمُصَيْطِرٍ ﴿٢٢﴾﴾

"Sen, onlar üzerinde bir zorba değilsin." (22)

188 İbn Kesîr, 4/503.

Ğâşiye 23-24:

إِلَّا مَنْ تَوَلَّى وَكَفَرَ ﴿٢٣﴾ فَيُعَذِّبُهُ اللَّهُ الْعَذَابَ الْأَكْبَرَ ﴿٢٤﴾

"Ancak, kim yüz çevirir, inkâr ederse, Allah onu en büyük azaba uğratır." (23-24)

Ğâşiye 25:

إِنَّ إِلَيْنَا إِيَابَهُمْ ﴿٢٥﴾

"Şüphesiz onların iyâbı ancak bizedir." (25)

1. İyâb ile Kastedilen

وَأَخْرَجَ ابْنُ أَبِي حَاتِمٍ عَنِ السُّدِّيِّ فِي قَوْلِهِ: {إِنَّ إِلَيْنَا إِيَابَهُمْ}: مُنْقَلَبِهِمْ

2233- İbn Ebî Hâtim'in naklettiğine göre Süddî, âyeti "Onların dönüşleri bizedir" şeklinde tefsir etmiştir.[189]

Ğâşiye 26:

ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُمْ ﴿26﴾

"Sonra onların sorguya çekilmesi de sadece bize aittir." (26)

189 Suyûtî, 6/344.

89. FECR SÛRESİ

Fecr 1:

﴿١﴾ وَالْفَجْرِ

"Fecr vaktine andolsun." (1)

1. Fecr ile Kastedilen

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {وَالْفَجْرِ}: الصُّبْحُ

2234- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî bu âyeti "Sabah vaktine andolsun" şeklinde tefsir etmiştir.[190]

Fecr 2:

﴿٢﴾ وَلَيَالٍ عَشْرٍ

"O on geceye de andolsun." (2)

1. On Geceyle Kastedilen

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: أَيْ: لَيَالٍ عَشْرٍ مِنْ ذِي الْحِجَّةِ

2235- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî, bu on geceden kastın Zilhicce ayının ilk on gecesi olduğunu söylemiştir.[191]

---

190 İbn Kesîr, 4/505.

191 Kurtubî, 8/7129; Şevkânî, 5/432.

Fecr 3:

﴿٣﴾ وَالشَّفْعِ وَالْوَتْرِ

"Çifte ve teke andolsun," (3)

Fecr 4:

﴿٤﴾ وَاللَّيْلِ إِذَا يَسْرِ

"Geçip giden geceye andolsun." (4)

Fecr 5:

﴿٥﴾ هَلْ فِي ذَلِكَ قَسَمٌ لِذِي حِجْرٍ

"Şüphesiz bunlarda, akıl sahibi bir kimse için üzerine yemin edilmeye değer bir özellik vardır." (5)

Fecr 6:

﴿٦﴾ أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ

"Görmedin mi, Rabbin ne yaptı Âd kavmine;" (6)

Fecr 7:

﴿٧﴾ إِرَمَ ذَاتِ الْعِمَادِ

"Sütunlar sahibi İrem'e," (7)

1. İrem Nedir?

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: إِنَّ إِرَمَ بَيْتُ مَمْلَكَةِ عَادٍ

2236- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî bu âyetle ilgili şunları söylemiştir: "İrem, Âd krallığının evidir."[192]

192 İbn Kesîr, 4/507; Suyûtî, 6/347.

Fecr 8:

﴿الَّتِي لَمْ يُخْلَقْ مِثْلُهَا فِي الْبِلَادِ ﴿٨﴾﴾

"Ki ülkeler içinde onun benzeri yaratılmamıştı;" (8)

Fecr 9:

﴿وَثَمُودَ الَّذِينَ جَابُوا الصَّخْرَ بِالْوَادِ ﴿٩﴾﴾

"Vadide kayaları yontan Semûd kavmine;" (9)

Fecr 10:

﴿وَفِرْعَوْنَ ذِي الْأَوْتَادِ ﴿١٠﴾﴾

"Kazıklar sahibi Firavun'a." (10)

1. Firavun'a Kazıklar Sahibi Denilmesinin Sebebi

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: كَانَ يَرْبِطُ الرَّجُلَ، كُلُّ قَائِمَةٍ مِنْ قَوَائِمِهِ فِي وَتَدٍ ثُمَّ يُرْسِلُ عَلَيْهِ صَخْرَةً عَظِيمَةً فَتَشْدَخُهُ

2237- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî bu âyeti, "Firavun işkence yaptığı kimseleri ayaklarından bu kazıklara bağlar sonra yukarıdan üzerine büyük kaya bırakır, böylece adam ezilerek can verirdi" şeklinde tefsir etmiştir.[193]

Fecr 11:

﴿الَّذِينَ طَغَوْا فِي الْبِلَادِ ﴿١١﴾﴾

"İşte bunların hepsi ülkelerinde azgınlık etmişlerdi." (11)

193 Kurtubî, 8/7129.

Fecr 12:

فَأَكْثَرُوا فِيهَا الْفَسَادَ ﴿١٢﴾

"Oralarda kötülüğü çoğalttılar." (12)

1. Kötülükle Kastedilen

وَأَخْرَجَ ابْنُ أَبِي حَاتِمٍ عَنِ السُّدِّيِّ فِي قَوْلِهِ: {فَأَكْثَرُوا فِيها الفَسادَ} قَالَ: بِالْمَعَاصِي

2238- İbn Ebî Hâtim'in naklettiğine göre Süddî, âyeti "Oralarda kötülüğü ve isyanı çoğalttılar" şeklinde tefsir etmiştir.

Fecr 13:

فَصَبَّ عَلَيْهِمْ رَبُّكَ سَوْطَ عَذَابٍ ﴿١٣﴾

"Bu yüzden Rabbin onların üzerine azap kamçısı yağdırdı." (13)

1. Azap Kamçısıyla Kastedilen

وَأَخْرَجَ ابْنُ أَبِي حَاتِمٍ عَنِ السُّدِّيِّ فِي قَوْلِهِ: {فَصَبَّ عَلَيْهِمْ رَبُّكَ سَوْطَ عَذابٍ} قَالَ: رَجَعَ عَذَاب

2239- İbn Ebî Hâtim'den nakledildiğine göre Süddî bu âyeti "Rabbin onların üzerine azap yağdırdı" şeklinde tefsir etmiştir.[194]

Fecr 14:

إِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ ﴿١٤﴾

"Şüphesiz Rabbin, gözetlemededir." (14)

194 Suyûtî, 6/351.

Fecr 15:

فَأَمَّا الْإِنْسَانُ إِذَا مَا ابْتَلَاهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ ﴿١٥﴾

"İnsan var ya, Rabbi kendisini imtihan edip de ikramda bulunduğunda ve bol nimet verdiğinde 'Rabbim bana ikram etti' der." (15)

Fecr 16:

وَأَمَّا إِذَا مَا ابْتَلَاهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَهَانَنِ ﴿١٦﴾

"Onu imtihan edip rızkını daralttığında ise 'Rabbim beni önemsemedi' der." (16)

Fecr 17:

كَلَّا بَل لَا تُكْرِمُونَ الْيَتِيمَ ﴿١٧﴾

"Hayır hayır! Doğrusu siz yetime ikram etmiyorsunuz." (17)

Fecr 18:

وَلَا تَحَاضُّونَ عَلَى طَعَامِ الْمِسْكِينِ ﴿١٨﴾

"Yoksulu yedirmek konusunda birbirinizi teşvik etmiyorsunuz." (18)

Fecr 19:

وَتَأْكُلُونَ التُّرَاثَ أَكْلًا لَمًّا ﴿١٩﴾

"Harâm helâl demeden mirası alabildiğine yiyorsunuz." (19)

1. Mirası, Helâl Harâm Gözetmeden Yeme

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى (أَكْلًا لَمًّا) أَيْ شَدِيدًا

2240- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî bu âyeti "Haram helâl demeden mirası alabildiğine yiyorsunuz" şeklinde tefsir etmiştir.[195]

Fecr 20:

وَتُحِبُّونَ الْمَالَ حُبًّا جَمًّا ﴿٢٠﴾

"Malı aşırı derecede seviyorsunuz." (20)

Fecr 21:

كَلَّا إِذَا دُكَّتِ الْأَرْضُ دَكًّا دَكًّا ﴿٢١﴾

"Hayır, yeryüzü (kıyamet sarsıntısıyla) parça parça olup dağıldığı zaman," (21)

Fecr 22-23:

وَجَاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا ﴿٢٢﴾ وَجِيءَ يَوْمَئِذٍ بِجَهَنَّمَ
يَوْمَئِذٍ يَتَذَكَّرُ الْإِنْسَانُ وَأَنَّى لَهُ الذِّكْرَى ﴿٢٣﴾

"Rabbinin buyruğu ve saf saf dizilmiş olarak melekler geldiği ve o gün cehennem getirildiği zaman, işte o gün insan (yaptıklarını birer birer) hatırlar. Fakat bu hatırlamanın ona nasıl faydası olacak!?" (22-23)

Fecr 24:

يَقُولُ يَالَيْتَنِي قَدَّمْتُ لِحَيَاتِي ﴿٢٤﴾

"'Keşke bu hayatım için önceden bir şey yapsaydım' der." (24)

195 Kurtubî, 8/8143.

Fecr 25:

فَيَوْمَئِذٍ لَا يُعَذِّبُ عَذَابَهُ أَحَدٌ ﴿٢٥﴾

"Artık o gün, Allah'ın edeceği azabı kimse edemez." (25)

Fecr 26:

وَلَا يُوثِقُ وَثَاقَهُ أَحَدٌ ﴿٢٦﴾

"Onun vuracağı bağı kimse vuramaz." (26)

Fecr 27:

يَاأَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ﴿٢٧﴾

"Ey huzur içinde olan nefis!" (27)

Fecr 28:

ارْجِعِي إِلَى رَبِّكِ رَاضِيَةً مَرْضِيَّةً ﴿٢٨﴾

"Sen O'ndan razı, O da senden razı olarak Rabbine dön!" (28)

Fecr 29-30:

فَادْخُلِي فِي عِبَادِي ﴿٢٩﴾ وَادْخُلِي جَنَّتِي ﴿٣٠﴾

"(Seçkin) kullarım arasına katıl ve cennetime gir!" (29-30)

1. Kulların Arasına Girmekle Kastedilen

وَأَخْرَجَ ابْنُ أَبِي حَاتِمٍ عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: أَيْ: ادْخُلِي مَعَ عِبَادِي

2241- İbn Ebî Hâtim'in naklettiğine göre Süddî bu âyeti "Kullarımla birlikte gir" şeklinde tefsir etmiştir.[196]

196 Suyûtî, 6/351.

90. BELED SÛRESİ

Beled 1:

﴿١﴾ لَا أُقْسِمُ بِهَذَا الْبَلَدِ

"Bu beldeye yemin ederim." (1)

Beled 2:

﴿٢﴾ وَأَنْتَ حِلٌّ بِهَذَا الْبَلَدِ

"Sen bu beldeye helâlsin." (2)

1. Helâl Kılınan Nedir?

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: أَنْتَ يَا مُحَمَّدُ يَحِلُّ لَكَ أَنْ تُقَاتِلَ بِهِ

2242- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî bu âyeti, "Ey Muhammed bu memleket için savaşman sana helâl kılındı" şeklinde tefsir etmiştir.

Beled 3:

﴿٣﴾ وَوَالِدٍ وَمَا وَلَدَ

"Babaya ve ondan meydana gelen çocuğa yemin ederim ki," (3)

1. Baba ve Ondan Meydana Gelenle Kastedilen

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: بِالْوالِدِ آدَمُ وَمَا وَلَدَ وَلَدُهُ

2243- İbn Kesîr'den nakledildiğine göre Süddî, babadan kastın Âdem, çocuktan kastın da onun çocukları olduğunu söylemiştir.[197]

Beled 4:

لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي كَبَدٍ ﴿٤﴾

"Biz, insanı (yüz yüze geleceği nice) zorluklar içinde yarattık." (4)

Beled 5:

أَيَحْسَبُ أَنْ لَنْ يَقْدِرَ عَلَيْهِ أَحَدٌ ﴿٥﴾

"İnsan, hiç kimsenin kendisine güç yetiremeyeceğini mi sanıyor?" (5)

1. Hiç Kimseyle Kastedilen

قَالَ السُّدِّيُّ: {أَيَحْسَبُ أَنْ لَنْ يَقْدِرَ عَلَيْهِ أَحَدٌ} قَالَ: اللهُ عَزَّ وَجَلَّ

2244- İbn Kesîr'den nakledildiğine göre Süddî bu âyeti, "İnsan, Allah'ın kendisine güç yetiremeyeceğini mi sanıyor?" şeklinde tefsir etmiştir.[198]

Beled 6:

يَقُولُ أَهْلَكْتُ مَالًا لُبَدًا ﴿٦﴾

"Yığınla mal harcadım" diyor." (6)

197 İbn Kesîr, 4/511.
198 İbn Kesîr, 4/512; Suyûtî, 6/351.

1. ﴿لُبَدًا﴾ "lübeden" İfadesi

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: {لُبَدًا}، قَالَ: كَثِيرًا

2245- İbn Kesîr'den nakledildiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿لُبَدًا﴾ ***"lübeden"*** ifadesini: "Çok mal" şeklinde tefsir etmiştir.

Beled 7:

أَيَحْسَبُ أَنْ لَمْ يَرَهُ أَحَدٌ ﴿٧﴾

"Kendisini kimsenin görmediğini mi sanıyor?" (7)

Beled 8-10:

أَلَمْ نَجْعَلْ لَهُ عَيْنَيْنِ ﴿٨﴾ وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ ﴿٩﴾ وَهَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِ ﴿١٠﴾

"Biz ona iki göz, bir dil ve iki dudak vermedik mi? Ona iki yolu (doğru ve eğriyi) göstermedik mi?" (8-10)

Beled 11:

فَلَا اقْتَحَمَ الْعَقَبَةَ ﴿١١﴾

"Fakat o, sarp yokuşu aşamadı." (11)

Beled 12:

وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْعَقَبَةُ ﴿١٢﴾

"O sarp yokuş nedir bilir misin?" (12)

Beled 13-14:

فَكُّ رَقَبَةٍ ﴿١٣﴾ أَوْ إِطْعَامٌ فِي يَوْمٍ ذِي مَسْغَبَةٍ ﴿١٤﴾

"Köle azat etmek veya açlık gününde doyurmaktır," (13-14)

Beled 15:

يَتِيمًا ذَا مَقْرَبَةٍ ﴿١٥﴾

"Kendisiyle yakınlığı olan bir yetimi," (15)

1. ﴿ذَا مَقْرَبَةٍ﴾ "zâ makrabetin" İfadesi

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى ذا مَقْرَبَةٍ: أَيْ: ذَا قَرَابَةٍ لَهُ

2246- İbn Kesîr'den nakledildiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿ذَا مَقْرَبَةٍ﴾ ***"zâ makrabetin"*** ifadesini: "Kendisine yakın olan bir yetimi" şeklinde tefsir etmiştir.

Beled 16:

أَوْ مِسْكِينًا ذَا مَتْرَبَةٍ ﴿١٦﴾

"Yahut aç-açık bir yoksulu." (16)

Beled 17-18:

ثُمَّ كَانَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ وَتَوَاصَوْا بِالْمَرْحَمَةِ ﴿١٧﴾ أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ ﴿١٨﴾

"Sonra iman edenlerden, birbirlerine sabrı tavsiye edenlerden ve birbirlerine merhameti öğütleyenlerden olmaktır. İşte bunlar sağdakilerdir." (17-18)

Beled 19:

﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا هُمْ أَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ ﴿١٩﴾﴾

"Âyetlerimizi inkâr edenler ise işte onlar soldakilerdir." (19)

Beled 20:

﴿عَلَيْهِمْ نَارٌ مُؤْصَدَةٌ ﴿٢٠﴾﴾

"Üzerlerine bir ateş bastırılıp kapıları kapanacaktır." (20)

1. ﴿مُؤْصَدَةٌ﴾ "mü'sadetün" İfadesi

حَدَّثَنَا أَبُو كُرَيْبٍ، قَالَ: ثنا طَلْقٌ، عَنِ ابْنِ ظُهَيْرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ، عَنْ أَبِي مَالِكٍ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، فِي «{مُؤْصَدَةٌ} [البلد: ٢٠]: قَالَ: مُطْبَقَةٌ»

2247- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿مُؤْصَدَةٌ﴾ ***"mü'sadetün"*** ifadesini: "Kapatılmış" şeklinde tefsir etmiştir.[199]

199 Kurtubî, 8/7162.

91. ŞEMS SÛRESİ

Şems 1:

وَالشَّمْسِ وَضُحَاهَا ﴿١﴾

"Güneşe ve kuşluk vaktindeki aydınlığına andolsun," (1)

1. ﴿ضُحَاهَا﴾ "duhâhâ" İfadesi

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى «ضُحاها» يَعْنِي: حَرُّها

2248- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿وَضُحَاهَا﴾ ***"duhâhâ"*** ifadesini: "Güneşin sıcaklığı" şeklinde tefsir etmiştir.[200]

Şems 2:

وَالْقَمَرِ إِذَا تَلَاهَا ﴿٢﴾

"Güneşi takip ettiğinde aya andolsun," (2)

Şems 3:

وَالنَّهَارِ إِذَا جَلَّاهَا ﴿٣﴾

"Onu açığa çıkarttığında gündüze andolsun," (3)

---

200 Kurtubî, 8/7162.

Şems 4:

وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَاهَا ﴿٤﴾

"Onu örttüğünde geceye andolsun," (4)

Şems 5:

وَالسَّمَاءِ وَمَا بَنَاهَا ﴿٥﴾

"Göğe ve onu bina edene andolsun," (5)

Şems 6:

وَالْأَرْضِ وَمَا طَحَاهَا ﴿٦﴾

"Yere ve onu yayıp döşeyene andolsun," (6)

Şems 7-9:

وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا ﴿٧﴾ فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا
﴿٨﴾ قَدْ أَفْلَحَ مَنْ زَكَّاهَا ﴿٩﴾

"Nefse ve onu düzgün bir biçimde şekillendirip ona kötülük duygusunu ve takvâsını (kötülükten sakınma yeteneğini) ilham edene andolsun ki nefsini arındıran kurtuluşa ermiştir." (7-9)

Şems 10:

وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّاهَا ﴿١٠﴾

"Onu kötülüklere gömüp kirleten kimse de ziyana uğramıştır." (10)

Şems 11:

كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوَاهَا ﴿١١﴾

"Semûd kavmi, azgınlığı sebebiyle yalanladı." (11)

Şems 12:

إِذِ انْبَعَثَ أَشْقَاهَا ﴿١٢﴾

"Hani, onların en bedbaht olanı (fesat çıkarmak için) ileri atılmıştı." (12)

Şems 13:

فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ نَاقَةَ اللَّهِ وَسُقْيَاهَا ﴿١٣﴾

"Allah'ın Rasûlü de onlara şöyle demişti: 'Allah'ın devesini ve onun su içme hakkını koruyun.'" (13)

Şems 14:

فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوهَا فَدَمْدَمَ عَلَيْهِمْ رَبُّهُمْ بِذَنْبِهِمْ فَسَوَّاهَا ﴿١٤﴾

"Fakat onlar, onu yalanladılar ve deveyi boğazladılar. Bunun üzerine Rableri, suçlarından dolayı onları helâk etti ve kendilerini yerle bir etti." (14)

Şems 15:

وَلَا يَخَافُ عُقْبَاهَا ﴿١٥﴾

"O, âkıbetinden korkacak değil ya!" (15)

1. Âkıbetinden Korkmayan Kimdi?

وَأَخْرَجَ ابْنُ جَرِير وابْنُ أَبِي حَاتِم عَنِ السُّدِّيِّ {وَلا يَخَافُ عُقْبَاهَا} قَالَ: لَمْ يَخَفِ الَّذِي عَقَرَهَا عَاقِبَةَ مَا صَنَعَ

2249- Taberî'nin, İbn Humeyd → Mihrân → Süfyân kanalıyla naklettiğine göre Süddî bu âyeti "Deveyi kesen kişi yaptığı bu (çirkin) işin sonucundan korkmuyordu" şeklinde tefsir etmiştir.[201]

201 Taberî, 30/131; Kurtubî, 8/7107; Suyûtî, 6/357; Şevkânî, 5/450; Âlûsî, 9/383.

92. LEYL SÛRESİ

Leyl 1-4:

وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَى ﴿١﴾ وَالنَّهَارِ إِذَا تَجَلَّى ﴿٢﴾ وَمَا خَلَقَ
الذَّكَرَ وَالْأُنْثَى ﴿٣﴾ إِنَّ سَعْيَكُمْ لَشَتَّى ﴿٤﴾

"Bürüyüp örttüğü zaman geceye, açılıp ağardığı vakit gündüze, erkeği ve dişiyi yaratana yemin ederim ki işleriniz başka başkadır." (1-4)

Leyl 5-7:

فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى وَاتَّقَى ﴿٥﴾ وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَى ﴿٦﴾ فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرَى ﴿٧﴾

"Artık kim verir ve sakınırsa, en güzeli de tasdik ederse, biz de onu en kolaya hazırlarız (onda başarılı kılarız)." (5-7)

Leyl 8-11:

وَأَمَّا مَنْ بَخِلَ وَاسْتَغْنَى ﴿٨﴾ وَكَذَّبَ بِالْحُسْنَى ﴿٩﴾ فَسَنُيَسِّرُهُ
لِلْعُسْرَى ﴿١٠﴾ وَمَا يُغْنِي عَنْهُ مَالُهُ إِذَا تَرَدَّى ﴿١١﴾

"Kim cimrilik eder, kendini müstağni sayar, en güzeli de yalanlarsa, biz de onu en zora hazırlarız. Düştüğü zaman da malı kendisine hiç fayda vermez." (8-11)

Leyl 12-13:

إِنَّ عَلَيْنَا لَلْهُدَى ﴿١٢﴾ وَإِنَّ لَنَا لَلْآخِرَةَ وَالْأُولَى ﴿١٣﴾

"Doğru yolu göstermek bize aittir. Şüphesiz ahiret de dünya da bizimdir." (12-13)

Leyl 14:

فَأَنْذَرْتُكُمْ نَارًا تَلَظَّى ﴿١٤﴾

"Sizi alevler saçan ateşe karşı uyardım." (14)

Leyl 15-16:

لَا يَصْلَاهَا إِلَّا الْأَشْقَى ﴿١٥﴾ الَّذِي كَذَّبَ وَتَوَلَّى ﴿١٦﴾

"O ateşe ancak yalanlayıp yüz çeviren kötüler girer." (15-16)

Leyl 17-18:

وَسَيُجَنَّبُهَا الْأَتْقَى ﴿١٧﴾ الَّذِي يُؤْتِي مَالَهُ يَتَزَكَّى ﴿١٨﴾

"Temizlenmek üzere malını hayra veren iyiler ondan (ateşten) uzak tutulur." (17-18)

Leyl 19-21:

وَمَا لِأَحَدٍ عِنْدَهُ مِنْ نِعْمَةٍ تُجْزَى ﴿١٩﴾ إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ
رَبِّهِ الْأَعْلَى ﴿٢٠﴾ وَلَسَوْفَ يَرْضَى ﴿٢١﴾

"Yüce Rabbinin rızasını istemekten başka onun nezdinde hiçbir kimseye ait şükranla karşılanacak bir nimet yoktur. Ve o (buna kavuşarak) hoşnut olacaktır." (19-21)

93. DUHÂ SÛRESİ

Duhâ 1-3:

وَالضُّحَى ﴿١﴾ وَاللَّيْلِ إِذَا سَجَى ﴿٢﴾ مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَى ﴿٣﴾

"Kuşluk vaktine ve sükûna erdiğinde geceye yemin ederim ki Rabbin seni bırakmadı ve sana darılmadı." (1-3)

Duhâ 4:

وَلَلْآخِرَةُ خَيْرٌ لَكَ مِنَ الْأُولَى ﴿٤﴾

"Muhakkak ki ahiret senin için dünyadan daha hayırlıdır." (4)

Duhâ 5:

وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَىٰ ﴿٥﴾

"Şüphesiz, Rabbin sana verecek ve sen de razı olacaksın." (5)

1. Hz. Nebî'nin (s.a.v.) Razı Olduğu Şey

حَدَّثَنِي بِهِ، عَبَّادُ بْنُ يَعْقُوبَ، قَالَ: ثنا الْحَكَمُ بْنُ ظُهَيْرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ، فِي قَوْلِهِ: {وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَى} [الضحى: ٥] قَالَ: مَنْ رِضَا مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَلَّا يَدْخُلَ أَحَدٌ مِنْ أَهْلِ بَيْتِهِ النَّارَ

2250- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî bu âyeti şu şekilde tefsir etmiştir: "Ehl-i Beyti'nden hiç kimsenin cehenneme girmemesine ancak Hz. Muhammed (s.a.v.) razı olmuştur."[202]

Duhâ 6:

أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَآوَى ﴿٦﴾

"Seni yetim bulup da barındırmadı mı?" (6)

Duhâ 7:

وَوَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدَى ﴿٧﴾

"Seni yolunu kaybetmiş olarak bulup da hak yola iletmedi mi?" (7)

1. Yolu Kaybetmişlikle Kastedilen

حَدَّثَنَا ابْنُ حُمَيْدٍ، قَالَ: ثنا مِهْرَانُ، عَنِ السُّدِّيِّ، {وَوَجَدَكَ ضَالًّا} [الضحى: ٧] قَالَ: كَانَ عَلَى أَمْرِ قَوْمِهِ أَرْبَعِينَ عَامًا

2251- Taberî'nin, İbn Humeyd → Mihrân → Abdullah b. Vehb → Süfyân kanalıyla naklettiğine göre Süddî, âyeti "Kırk yıl kavminin yaşam şekli üzerinde bulunması kastedilmektedir" şeklinde tefsir etmiştir.[203]

Duhâ 8:

وَوَجَدَكَ عَائِلًا فَأَغْنَى ﴿٨﴾

"Seni ihtiyaç içinde bulup da zengin etmedi mi?" (8)

202 Kurtubî, 8/7158.
203 Taberî, 30/138; Kurtubî, 8/7179; Şevkânî, 5/458; Âlûsî, 9/392.

Duhâ 9:

فَأَمَّا الْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ ﴿٩﴾

"Öyleyse sakın yetimi ezme!" (9)

Duhâ 10:

وَأَمَّا السَّائِلَ فَلَا تَنْهَرْ ﴿١٠﴾

"Sakın isteyeni azarlama!" (10)

Duhâ 11:

وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ ﴿١١﴾

"Rabbinin nimetine gelince; işte onu anlat." (11)

94. İNŞİRÂH SÛRESİ

İnşirâh 1:

أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ ﴿١﴾

"Biz senin göğsünü açıp genişletmedik mi?" (1)

İnşirâh 2-3:

وَوَضَعْنَا عَنْكَ وِزْرَكَ ﴿٢﴾ الَّذِي أَنْقَضَ ظَهْرَكَ ﴿٣﴾

"Belini büken yükünü üzerinden kaldırmadık mı?" (2-3)

İnşirâh 4:

وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ ﴿٤﴾

"Senin şânını yükseltmedik mi?" (4)

İnşirâh 5-6:

فَإِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا ﴿٥﴾ إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا ﴿٦﴾

"Elbette zorluğun yanında bir kolaylık vardır. Gerçekten, zorlukla beraber bir kolaylık daha vardır." (5-6)

İnşirâh 7-8:

فَإِذَا فَرَغْتَ فَانْصَبْ ﴿٧﴾ وَإِلَى رَبِّكَ فَارْغَبْ ﴿٨﴾

"Boş kaldın mı hemen (başka) işe koyul ve yalnız Rabbine yönel." (7-8)

95. TÎN SÛRESİ

Tîn 1-5:

وَالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ ﴿١﴾ وَطُورِ سِينِينَ ﴿٢﴾ وَهَذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ ﴿٣﴾ لَقَدْ
خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ ﴿٤﴾ ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ ﴿٥﴾

"İncire, zeytine, Sînâ Dağı'na ve şu emîn beldeye yemin ederim ki biz insanı en güzel biçimde yarattık. Sonra onu aşağıların aşağısına indirdik." (1-5)

Tîn 6:

إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿٦﴾

"Ancak, iman edip sâlih ameller işleyenler başka. Onlar için devamlı bir mükâfat vardır." (6)

Tîn 7:

فَمَا يُكَذِّبُكَ بَعْدُ بِالدِّينِ ﴿٧﴾

"(Ey insan!) Böyle iken, hangi şey sana hesap ve cezayı yalanlatıyor?" (7)

Tîn 8:

أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَحْكَمِ الْحَاكِمِينَ ﴿٨﴾

"Allah, hükmedenlerin en iyi hükmedeni değil midir?" (8)

96. ALAK SÛRESİ

Alak 1-2:

اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ ﴿١﴾ خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ ﴿٢﴾

"Yaratan Rabbinin adıyla oku! O, insanı bir aşılanmış yumurtadan yarattı." (1-2)

Alak 3-5:

اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ ﴿٣﴾ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ﴿٤﴾ عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ﴿٥﴾

"Oku! İnsana bilmediklerini belleten, kalemle (yazmayı) öğreten Rabbin, en büyük kerem sahibidir." (3-5)

Alak 6-8:

كَلَّا إِنَّ الْإِنْسَانَ لَيَطْغَى ﴿٦﴾ أَنْ رَآهُ اسْتَغْنَى ﴿٧﴾ إِنَّ إِلَى رَبِّكَ الرُّجْعَى ﴿٨﴾

"Gerçek şu ki insan kendini kendine yeterli görerek azar. Kuşkusuz dönüş Rabbinedir." (6-8)

Alak 9-10:

أَرَأَيْتَ الَّذِي يَنْهَى ﴿٩﴾ عَبْدًا إِذَا صَلَّى ﴿١٠﴾

"Namaz kılarken bir kulu (Peygamber'i namazdan) menedeni gördün mü?" (9-10)

Alak 11-12:

أَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ عَلَى الْهُدَى ﴿١١﴾ أَوْ أَمَرَ بِالتَّقْوَى ﴿١٢﴾

"Ne dersin, o (Peygamber) doğru yolda ise yahut takvâyı emrediyorsa!" (11-12)

Alak 13:

أَرَأَيْتَ إِنْ كَذَّبَ وَتَوَلَّى ﴿١٣﴾

"Ne dersin o (meneden, Peygamber'i) yalanlıyor ve doğru yoldan yüz çeviriyorsa!" (13)

Alak 14:

أَلَمْ يَعْلَمْ بِأَنَّ اللَّهَ يَرَى ﴿١٤﴾

"O, Allah'ın, her şeyi gördüğünü bilmiyor mu?" (14)

Alak 15-16:

كَلَّا لَئِنْ لَمْ يَنْتَهِ لَنَسْفَعًا بِالنَّاصِيَةِ ﴿١٥﴾ نَاصِيَةٍ كَاذِبَةٍ خَاطِئَةٍ ﴿١٦﴾

"Hayır! Andolsun, eğer vazgeçmezse, muhakkak onu perçeminden; o yalancı, günahkâr perçeminden yakalarız." (15-16)

Alak 17:

فَلْيَدْعُ نَادِيَهُ ﴿١٧﴾

"Haydi, taraftarlarını çağırsın." (17)

Alak 18:

سَنَدْعُ الزَّبَانِيَةَ ﴿١٨﴾

"Biz de zebânileri çağıracağız." (18)

Alak 19:

كَلَّا لَا تُطِعْهُ وَاسْجُدْ وَاقْتَرِبْ ﴿١٩﴾

"Hayır! Sakın sen ona uyma; secde et ve Rabbine yaklaş." (19)

97. KADR SÛRESİ

Kadr 1:

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ ﴿١﴾

"Şüphesiz, biz onu (Kur'ân'ı) Kadir gecesinde indirdik." (1)

Kadr 2:

وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ ﴿٢﴾

"Sen, Kadir gecesinin ne olduğunu nereden bileceksin?" (2)

Kadr 3:

لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ ﴿٣﴾

"Kadir gecesi bin aydan daha hayırlıdır." (3)

Kadr 4:

تَنَزَّلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ ﴿٤﴾

"Melekler ve Ruh (Cebâril) o gecede, Rablerinin izniyle her türlü iş için iner de iner." (4)

Kadr 5:

سَلَامٌ هِيَ حَتَّى مَطْلَعِ الْفَجْرِ ﴿٥﴾

"O gece, esenlik doludur. Ta fecrin doğuşuna kadar." (5)

98. BEYYİNE SÛRESİ

Beyyine 1:

لَمْ يَكُنِ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ مُنْفَكِّينَ حَتَّى تَأْتِيَهُمُ الْبَيِّنَةُ ﴿١﴾

"Apaçık delil kendilerine gelinceye kadar Ehl-i Kitap'tan ve müşriklerden inkârcılar (küfürden) ayrılacak değillerdi." (1)

Beyyine 2-3:

رَسُولٌ مِنَ اللَّهِ يَتْلُو صُحُفًا مُطَهَّرَةً ﴿٢﴾ فِيهَا كُتُبٌ قَيِّمَةٌ ﴿٣﴾

"(İşte o apaçık delil,) Allah tarafından gönderilen ve en doğru hükümleri havi tertemiz sahifeleri okuyan bir elçidir." (2-3)

Beyyine 4:

وَمَا تَفَرَّقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمُ الْبَيِّنَةُ ﴿٤﴾

"Kendilerine kitap verilenler ancak o açık delil (Peygamber) kendilerine geldikten sonra ayrılığa düştüler." (4)

Beyyine 5:

وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ ﴿٥﴾

"Hâlbuki onlara ancak, dini yalnız O'na has kılarak ve hanîfler olarak Allah'a kulluk etmeleri, namaz kılmaları ve zekât vermeleri emrolunmuştu. Sağlam din de budur." (5)

Beyyine 6:

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أُولَئِكَ هُمْ شَرُّ الْبَرِيَّةِ ﴿٦﴾

"Ehl-i Kitap ve müşriklerden olan inkârcılar, içinde ebedî olarak kalacakları cehennem ateşindedirler. İşte halkın en şerlileri onlardır." (6)

Beyyine 7:

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ ﴿٧﴾

"Şüphesiz, iman edip sâlih ameller işleyenler var ya; işte onlar yaratıkların en hayırlısıdırlar." (7)

Beyyine 8:

جَزَاؤُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ ﴿٨﴾

"Onların, Rableri katındaki mükâfatları, zemininden ırmaklar akan, içinde devamlı olarak kalacakları Adn Cennetleridir. Allah kendilerinden hoşnut olmuş, onlar da Allah'tan hoşnut olmuşlardır. Bu söylenenler hep Rabbinden korkan (O'na saygı gösterenler) içindir." (8)

99. ZİLZÂL SÛRESİ

Zilzâl 1-3:

إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا ﴿١﴾ وَأَخْرَجَتِ الْأَرْضُ
أَثْقَالَهَا ﴿٢﴾ وَقَالَ الْإِنْسَانُ مَا لَهَا ﴿٣﴾

"Yeryüzü kendine has bir sarsıntıya uğratıldığı, içindekileri dışarıya çıkarıp attığı ve insan, 'Ona ne oluyor?' dediği zaman," (1-3)

Zilzâl 4:

يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا ﴿٤﴾

"İşte o gün, yer, kendi haberlerini anlatır." (4)

Zilzâl 5:

بِأَنَّ رَبَّكَ أَوْحَى لَهَا ﴿٥﴾

"Çünkü Rabbin ona (öyle) vahyetmiştir." (5)

1. Vahyetmekle Kastedilen

قَالَ السُّدِّيُّ: أَوْحى لَها أَيْ قَالَ لَهَا

2252- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿أَوْحَى لَهَا﴾ ***"ona vahyetmiştir"*** ifadesini: "Rabbin ona öyle dedi" şeklinde tefsir etmiştir.[204]

---

204 Kurtubî, 8/7239.

Zilzâl 6:

﴿يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ النَّاسُ أَشْتَاتًا لِيُرَوْا أَعْمَالَهُمْ ﴿٦﴾﴾

"O gün insanlar amellerinin kendilerine gösterilmesi için bölük bölük kabirlerinden çıkacaklardır." (6)

1. ﴿أَشْتَاتًا﴾ "eştâten" İfadesi

عَنِ السُّدِّيِّ فِي قَوْلِهِ: يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ النَّاسُ أَشْتَاتًا قَالَ: فِرَقًا

2253- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿أَشْتَاتًا﴾ ***"eştâten"*** ifadesini: "Bölük bölük" şeklinde tefsir etmiştir.[205]

Zilzâl 7:

﴿فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ﴿٧﴾﴾

"Artık kim zerre ağırlığınca bir hayır işlerse onun mükâfatını görecektir." (7)

Zilzâl 8:

﴿وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ ﴿٨﴾﴾

"Kim de zerre ağırlığınca bir kötülük işlerse onun cezasını görecektir." (8)

205 İbn Kesîr, 4/543; Suyûtî, 6/380.

100. ÂDİYÂT SÛRESİ

Âdiyât 1:

وَالْعَادِيَاتِ ضَبْحًا ﴿١﴾

"O harıl harıl koşanlara," (1)

1. Koşanlarla Kastedilen

أَخْرَجَهُ الْقُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: هِيَ الْإِبِلُ مِنْ عَرَفَةَ إِلَى الْمُزْدَلِفَةِ وَمِنَ الْمُزْدَلِفَةِ إِلَى عَرَفَةَ

2254- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî bu âyeti "Arafat'tan Müzdelife'ye, Müzdelife'den Arafat'a giden develer" şeklinde tefsir etmiştir.[206]

Âdiyât 2:

فَالْمُورِيَاتِ قَدْحًا ﴿٢﴾

"(Nallarıyla) çakarak kıvılcım saçanlara," (2)

Âdiyât 3:

فَالْمُغِيرَاتِ صُبْحًا ﴿٣﴾

"(Ansızın) sabah baskını yapanlara," (3)

---

206 Kurtubî, 8/7245; Âlûsî, 9/442.

Âdiyât 4:

فَأَثَرْنَ بِهِ نَقْعًا ﴿٤﴾

"Orada tozu dumana katanlara," (4)

Âdiyât 5:

فَوَسَطْنَ بِهِ جَمْعًا ﴿٥﴾

"Derken orada bir topluluğun ta ortasına girenlere yemin ederim ki," (5)

Âdiyât 6:

إِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ ﴿٦﴾

"İnsan, Rabbine karşı pek nankördür." (6)

Âdiyât 7:

وَإِنَّهُ عَلَى ذَلِكَ لَشَهِيدٌ ﴿٧﴾

"Şüphesiz buna kendisi de şahittir." (7)

Âdiyât 8:

وَإِنَّهُ لِحُبِّ الْخَيْرِ لَشَدِيدٌ ﴿٨﴾

"O, mal sevgisine de aşırı derecede düşkündür." (8)

Âdiyât 9-11:

أَفَلَا يَعْلَمُ إِذَا بُعْثِرَ مَا فِي الْقُبُورِ ﴿٩﴾ وَحُصِّلَ مَا فِي الصُّدُورِ
﴿١٠﴾ إِنَّ رَبَّهُمْ بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَخَبِيرٌ ﴿١١﴾

Acaba o bilmiyor mu ki, kabirlerde bulunanlar çıkarıldığı ve kalplerdeki ortaya konulduğu zaman, işte o gün onların Rabbi kendilerinin her halinden mutlaka haberdardır." (9-11)

101. KÂİRA SÛRESİ

Kâria 1:

الْقَارِعَةُ ﴿١﴾

"Yürekleri hoplatan büyük felaket!" (1)

Kâria 2:

مَا الْقَارِعَةُ ﴿٢﴾

"Nedir o yürekleri hoplatan büyük felaket?" (2)

Kâria 3:

وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْقَارِعَةُ ﴿٣﴾

"Yürekleri hoplatan büyük felaketin ne olduğunu sen ne bilecek-sin?" (3)

Kâria 4:

يَوْمَ يَكُونُ النَّاسُ كَالْفَرَاشِ الْمَبْثُوثِ ﴿٤﴾

"O gün insanlar, her biri bir tarafa uçuşan küçük kelebekler gibi olacaktır." (4)

Kâria 5:

وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ الْمَنفُوشِ ﴿٥﴾

"Dağlar da atılmış renkli yünler gibi olacaktır." (5)

Kâria 6-7:

فَأَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ ﴿٦﴾ فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ ﴿٧﴾

"O gün kimin tartılan ameli ağır gelirse işte o, hoşnut edici bir yaşayış içinde olur." (6-7)

Kâria 8-9:

وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ ﴿٨﴾ فَأُمُّهُ هَاوِيَةٌ ﴿٩﴾

"Ameli yeğni olana gelince, işte onun anası (yeri, yurdu) Hâviye'dir." (8-9)

Kâria 10:

وَمَا أَدْرَاكَ مَا هِيَهْ ﴿١٠﴾

"Sen Hâviye'nin ne olduğunu ne bileceksin?" (10)

Kâria 11:

نَارٌ حَامِيَةٌ ﴿١١﴾

"O, kızgın bir ateştir." (11)

102. TEKÂSÜR SÛRESİ

Tekâsür 1-2:

أَلْهَاكُمُ التَّكَاثُرُ ﴿١﴾ حَتَّى زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ ﴿٢﴾

"Çokluk kuruntusu sizi o derece oyaladı ki, nihayet kabirleri ziyaret ettiniz." (1-2)

Tekâsür 3-4:

كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٣﴾ ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٤﴾

"Hayır! Yakında bileceksiniz! Elbette yakında bileceksiniz!" (3-4)

Tekâsür 5:

كَلَّا لَوْ تَعْلَمُونَ عِلْمَ الْيَقِينِ ﴿٥﴾

"Hayır, kesin olarak bir bilseniz..." (5)

Tekâsür 6:

لَتَرَوُنَّ الْجَحِيمَ ﴿٦﴾

"Andolsun, o cehennemi muhakkak göreceksiniz." (6)

Tekâsür 7:

ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا عَيْنَ الْيَقِينِ ﴿٧﴾

"Yine andolsun, onu gözünüzle kesin olarak göreceksiniz." (7)

Tekâsür 8:

ثُمَّ لَتُسْأَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ ﴿٨﴾

"Sonra o gün, nimetlerden mutlaka hesaba çekileceksiniz?" (8)

103. ASR SÛRESİ

Asr 1-2:

وَالْعَصْرِ ﴿١﴾ إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ ﴿٢﴾

"Asra yemin ederim ki insan gerçekten ziyan içindedir." (1-2)

Asr 3:

إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ ﴿٣﴾

"Ancak, iman edip de sâlih ameller işleyenler, birbirlerine hakkı tavsiye edenler, birbirlerine sabrı tavsiye edenler başka." (3)

1. Hak ile Kastedilen

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: الْحَقُّ هُنا هُوَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ

2255- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî şöyle demiştir: "Hak, Allah'tır (azze ve celle)."[207]

---

207 Kurtubî, 8/7245. Bu tefsire göre âyetin anlamı şöyledir: "Birbirlerine Allah'ı tavsiye edenler bunun dışındadır. (Onlar zarar etmeyeceklerdir)." [Çeviren].

104. HÜMEZE SÛRESİ

Hümeze 1:

وَيْلٌ لِكُلِّ هُمَزَةٍ لُمَزَةٍ ﴿١﴾

"Arkadan çekiştiren, ayıp kusur arayan herkesin vay haline." (1)

1. Kimin Hakkında İndiği

وأَخْرَجَ ابْنُ أبي حَاتِم عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: «نَزَلَتْ فِي الْأَخْنَسِ بْنِ شَرِيقٍ

2256- İbn Ebî Hâtim'in naklettiğine göre Süddî şöyle demiştir: "Ahnes b. Şerîk hakkında indi."[208]

Hümeze 2:

ٱلَّذِي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُۥ ﴿٢﴾

"O ki mal toplamış ve onu sayıp durmuştur." (2)

1. Mal Toplayıp Saymak

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: جَمَعَهُ بَعْضَهُ عَلَى بَعْضٍ، وَأَحْصَى عَدَدَهُ

2257- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî bu âyeti "Malı üst üste biriktirmiş ve tek tek saymıştır" şeklinde tefsir etmiştir.[209]

---

208 Suyûtî, 6/392; Âlûsî, 9/452.
209 Kurtubî, 8/7273.

Hümeze 3:

﴿٣﴾ يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ

"O, malının, kendisini ebedîleştirdiğini sanır." (3)

Hümeze 4:

﴿٤﴾ كَلَّا لَيُنْبَذَنَّ فِي الْحُطَمَةِ

"Hayır! Andolsun ki o, Hutame'ye atılacaktır." (4)

Hümeze 5:

﴿٥﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْحُطَمَةُ

"Hutame'nin ne olduğunu sen ne bileceksin?" (5)

Hümeze 6-7:

﴿٦﴾ الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْأَفْئِدَةِ ﴿٧﴾ نَارُ اللَّهِ الْمُوقَدَةُ

"O, Allah'ın, yüreklere işleyen tutuşturulmuş ateşidir." (6-7)

Hümeze 8:

﴿٨﴾ إِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُؤْصَدَةٌ

"Ateş onların üzerine kapatılacaktır," (8)

Hümeze 9:

﴿٩﴾ فِي عَمَدٍ مُمَدَّدَةٍ

"Uzatılmış direkler içerisinde." (9)

1. Uzatılmış Direklerle Kastedilen

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: {فِي عَمَدٍ مُمَدَّدَةٍ} قَالَ: فِي عَمَدٍ مُمَدَّدَةٍ مِنَ النَّارِ

2258- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî bu âyeti "ateşten direkler" şeklinde tefsir etmiştir.[210]

2. Kıraat

وأَخْرَجَ ابْنُ أبي حَاتِم عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: مَنْ قَرَأَهَا {فِي عَمَدٍ} بِفَتْحِ الْمِيمِ فَهُوَ عَمدٌ مِنْ نَارٍ وَمَنْ قَرَأَهَا {فِي عَمْدٍ} بِسُكُونِ اللامِ فَهُوَ حَبْلٌ مَشْدُودٌ

2259- İbn Ebî Hâtim'in naklettiğine göre Süddî âyette geçen ﴿عَمَدٍ﴾ ***"amedin"*** ifadesi için şöyle demiştir: "Mîm harfinin fethası ile ﴿عَمَدٍ﴾ ***'amedin'*** şeklinde okunduğunda bu kelime ateşten direk anlamına gelir. Mîm harfi sâkin olarak عَمْدٍ *'amdin'* şeklinde okunduğunda ise bu kelime gerilmiş ip anlamına gelir."[211]

210 İbn Kesîr, 4/548; Şevkânî, 5/493.
211 Suyûtî, 6/392.

105. FÎL SÛRESİ

Fîl 1:

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ ﴿١﴾

"Rabbinin, fil sahiplerine ne yaptığını görmedin mi?" (1)

Fîl 2:

أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِي تَضْلِيلٍ ﴿٢﴾

"Onların tuzaklarını boşa çıkarmadı mı?" (2)

Fîl 3:

وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا أَبَابِيلَ ﴿٣﴾

"Onların üstüne sürü sürü kuşlar gönderdi." (3)

Fîl 4:

تَرْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ مِنْ سِجِّيلٍ ﴿٤﴾

"O kuşlar, onların üzerlerine pişkin tuğladan yapılmış taşlar atıyordu." (4)

1. ﴿سِجِّيلٍ﴾ "siccîlin" İfadesi

حَدَّثَنَا وَكِيعٌ، عَنْ سُفْيَانَ، عَنِ السُّدِّيِّ، عَنْ عِكْرِمَةَ، عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ: {حِجَارَةً مِنْ سِجِّيلٍ} [هود: ٨٢]، قَالَ: «هِيَ بِالْفَارِسِيَّةِ: سَنْكٍ وَكِلْ حَجَرٍ وَطِينٍ "

2260- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿سِجِّيلٍ﴾ ***"siccîlin"*** ifadesini: "İçinde çamur olan taş" şeklinde tefsir etmiştir.[212]

Fîl 5:

فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَأْكُولٍ ﴿٥﴾

"Böylece Allah onları yenilip çiğnenmiş ekine çevirdi." (5)

212 İbn Kesîr, 4/551.

106. KUREYŞ SÛRESİ

Kureyş 1-4:

لِإِيلَافِ قُرَيْشٍ ﴿١﴾ إِيلَافِهِمْ رِحْلَةَ الشِّتَاءِ وَالصَّيْفِ ﴿٢﴾ فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ
هَذَا الْبَيْتِ ﴿٣﴾ الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَآمَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ ﴿٤﴾

"Kureyş'e kolaylaştırıldığı, evet, kış ve yaz seyahatleri onlara kolaylaştırıldığı için onlar, kendilerini açlıktan doyuran ve her çeşit korkudan emin kılan şu evin Rabbine kulluk etsinler." (1-4)

107. MÂÛN SÛRESİ

Mâûn 1:

اَرَاَيْتَ الَّذِي يُكَذِّبُ بِالدِّينِ ﴿١﴾

"Dini yalanlayanı gördün mü?" (1)

1. Kimin Hakkında İndiği

أَخْرَجَهُ الْقُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: نَزَلَتْ فِي الْوَلِيد بنِ الْمُغِيرَةِ

2261- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî, bu sûrenin Velîd b. Muğîre hakkında indiğini söylemiştir.[213]

Mâûn 2-3:

فَذَلِكَ الَّذِي يَدُعُّ الْيَتِيمَ ﴿٢﴾ وَلَا يَحُضُّ عَلَى طَعَامِ الْمِسْكِينِ ﴿٣﴾

"İşte o, yetimi itip kakan, yoksula yedirmeyi özendirmeyen kimsedir." (2-3)

Mâûn 4-5:

فَوَيْلٌ لِلْمُصَلِّينَ ﴿٤﴾ الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ ﴿٥﴾

"Yazıklar olsun o namaz kılanlara ki, onlar namazlarını ciddiye almazlar." (4-5)

---

213 Kurtubî, 8/7300.

Mâûn 6:

﴿٦﴾ الَّذِينَ هُمْ يُرَاءُونَ

"Onlar gösteriş yapanlardır." (6)

Mâûn 7:

﴿٧﴾ وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ

"Onlar hayra engel olurlar." (7)

1. Hayra Engel Olmakla Kastedilen

أنبأ عَبْدُ الرَّحْمَنِ، قَالَ: ثنا إِبْرَاهِيمُ، قَالَ: ثنا آدَمُ، قَالَ: حَدَّثَنَا أَبُو عَوَانَةَ، عَنِ السُّدِّيِّ، عَنْ أَبِي صَالِحٍ، عَنْ عَلِيٍّ، ففِي قَوْلِهِ: {وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ} [الماعون: ٧] قَالَ: «الزَّكَاةَ الْمَفْرُوضَةَ»

2262- Taberî'nin, İbn Humeyd → Mihrân → Süfyân kanalıyla naklettiğine göre Süddî bu âyeti, "Zekâta engel olurlar" şeklinde tefsir etmiştir.[214]

214 Taberî, 30/203; İbn Kesîr, 4/555.

108. KEVSER SÛRESİ

Kevser 1:

إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ ﴿١﴾

"Şüphesiz biz sana Kevser'i verdik." (1)

Kevser 2:

فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ ﴿٢﴾

"O halde Rabbin için namaz kıl, kurban kes." (2)

Kevser 3:

اِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْاَبْتَرُ ﴿٣﴾

"Doğrusu o sana buğzeden kişi, soyu kesik olanın ta kendisidir." (3)

1. Nüzûl Sebebi

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: كَانُوا إِذَا مَاتَ ذكورُ الرَّجُلِ قَالُوا: بُتر. فَلَمَّا مَاتَ أَبْنَاءُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالُوا: بُتِرَ مُحَمَّدٌ. فَأَنْزَلَ اللَّهُ: {إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الأَبْتَرُ}

2263- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî, bu âyetin tefsiri hususunda şunları söylemiştir: "Bir adamın erkek çocukları öldüğü zaman onun için, بَتَرَ *'betera'* 'soyu kesildi' derlerdi. Hz. Peygamber'in erkek çocukları ölünce; بَتَرَ مُحَمَّدٌ *'betera Muhammedun'* 'Muhammed'in soyu kesildi' ifadesini kullandılar. Bunu üzerine Allah, bu âyeti indirdi."[215]

215 Kurtubî, 8/7313; İbn Kesîr, 4/559; Suyûtî, 6/404.

109. KÂFİRÛN SÛRESİ

Kâfirûn 1:

قُلْ يَاأَيُّهَا الْكَافِرُونَ ﴿١﴾

"De ki: 'Ey Kâfirler!'" (1)

Kâfirûn 2:

لَا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ ﴿٢﴾

"Ben sizin kulluk ettiklerinize kulluk etmem." (2)

Kâfirûn 3:

وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ ﴿٣﴾

"Siz de benim kulluk ettiğime kulluk edecek değilsiniz." (3)

Kâfirûn 4:

وَلَا أَنَا عَابِدٌ مَا عَبَدْتُمْ ﴿٤﴾

"Ben sizin kulluk ettiklerinize kulluk edecek değilim." (4)

Kâfirûn 5:

وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ ﴿٥﴾

"Siz de benim kulluk ettiğime kulluk edecek değilsiniz." (5)

Kâfirûn 6:

لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ ﴿٦﴾

"Sizin dininiz size, benim dinim de banadır." (6)

110. NASR SÛRESİ

Nasr 1-3:

إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ ﴿١﴾ وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ
أَفْوَاجًا ﴿٢﴾ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا ﴿٣﴾

"Allah'ın yardımı ve zaferi gelip de insanların bölük bölük Allah'ın dinine girmekte olduklarını gördüğün vakit Rabbine hamd ederek O'nu tesbih et ve O'ndan mağfiret dile. Çünkü O, tevbeleri çok kabul edendir." (1-3)

111. TEBBET SÛRESİ

Tebbet 1:

تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ ﴿١﴾

"Ebû Leheb'in iki eli kurusun! Kurudu da." (1)

Tebbet 2:

مَا أَغْنَى عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ ﴿٢﴾

"Malı ve kazandıkları ona fayda vermedi." (2)

Tebbet 3:

سَيَصْلَى نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ ﴿٣﴾

"O, alevli bir ateşte yanacak." (3)

Tebbet 4:

وَامْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ ﴿٤﴾

"Odun taşıyarak karısı da," (4)

1. Karısının Suçu Neydi?

قَالَ السُّدِّيُّ: كَانَتْ تَمْشِي بِالنَّمِيمَةِ

2264- Süddî bu âyetin tefsiri ile ilgili şunları söylemiştir: "Karısı söz taşıyordu."[216]

Tebbet 5:

فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِنْ مَسَدٍ ﴿٥﴾

"Boynunda hurma lifinden bükülmüş bir ip olduğu halde." (5)

216 Kurtubî, 8/7313; İbn Kesîr, 4/559; Şevkânî, 5/493; Âlûsî, 9/452.

112. İHLÂS SÛRESİ

İhlâs 1:

قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ﴿١﴾

"De ki: 'O, Allah'tır, bir tektir.'" (1)

İhlâs 2:

اَللّٰهُ الصَّمَدُۚ ﴿٢﴾

"Allah Samed'dir." (2)

1. Samed Ne Demektir? Sûrenin Nüzûl Yeri

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ: هُوَ الْمَقْصُودُ مِنَ الرَّغَائِبِ وَالْمُسْتَعَاى بِهِ فِي الْمَصائِبِ

2265- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî şöyle demiştir: "Samed, rağbet edilen şeylerde amaçlanan maksat ve musibetlerde kendisinden yardım istenilen demektir. Bu sûre Medine'de inmiştir."[217]

---

217 Kurtubî, 8/5337.

أَخْرَجَهُ ابْنُ كَثِيرٍ، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {الصَّمَدُ}: الَّذِي لَا جَوْفَ لَهُ

2266- İbn Kesîr'in naklettiğine göre Süddî Allah Teâlâ'nın ﴿الصَّمَدُ﴾ ***"es-Samedü"*** ismi ile ilgili şöyle demiştir: "Karnı olmayandır."[218]

İhlâs 3:

﴿لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ﴿٣﴾

"O'ndan çocuk olmamıştır (Kimsenin babası değildir). Kendisi de doğmamıştır (kimsenin çocuğu değildir)." (3)

İhlâs 4:

﴿وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ ﴿٤﴾

"Hiçbir şey O'na denk ve benzer değildir." (4)

218 İbn Kesîr, 4/570; Şevkânî, 5/516.

113. FELAK SÛRESİ

Felak 1:

قُلْ اَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ﴿١﴾

"De ki: 'Ben, ağaran sabahın Rabbine sığınırım;'" (1)

1. ﴿الْفَلَقِ﴾ "el-felak" İfadesi

حَدَّثَنَا أَبِي، حَدَّثَنَا سُهَيْلُ بْنُ عُثْمَانَ، عَنْ رَجُلٍ سَمَّاهُ، عَنِ السُّدِّيِّ، عَنْ زَيْدِ بْنِ عَلِيٍّ، عَنْ آبَائِهِ أَنَّهُمْ قَالُوا: {الْفَلَقِ} جُبٌّ فِي قَعْرِ جَهَنَّمَ، عَلَيْهِ غِطَاءٌ، فَإِذَا كُشِفَ عَنْهُ خَرَجَتْ منا نَارٌ تَصِيحُ مِنْهُ جَهَنَّمُ، مِنْ شِدَّةِ حَرِّ مَا يَخْرُجُ مِنْهُ

2267- Taberî'nin, İbn Beşşâr → Abdurrahmân → Süfyân kanalıyla naklettiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿الْفَلَقِ﴾ ***"el-felak"*** ifadesini: "Cehennemin dibinde üzeri kapalı bir kuyudur. Kapağı açıldığında içindeki sıcaklıktan dolayı kuyudan dışarıya ateş çıkmaktadır" şeklinde tefsir etmiştir.[219]

Felak 2:

مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ ﴿٢﴾

"Yarattığı şeylerin şerrinden," (2)

---

219 Taberî, 30/220; İbn Kesîr, 4/573.

Felak 3:

وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ ﴿٣﴾

"Karanlığı çöktüğü zaman gecenin şerrinden," (3)

1. ﴿غَاسِقٍ﴾ "ğâsikın" İfadesi

أَخْرَجَهُ القُرْطُبِي، عَنِ السُّدِّيِّ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى {غَاسِقٍ}: هُوَ اللَّيْلُ

2268- Kurtubî'nin naklettiğine göre Süddî, âyette geçen ﴿غَاسِقٍ﴾ ***"ğâsikın"*** ifadesini "gece" olarak tefsir etmiştir.[220]

Felak 4:

وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ ﴿٤﴾

"Düğümlere üfürüp büyü yapan üfürükçülerin şerrinden," (4)

Felak 5:

وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ ﴿٥﴾

"Ve haset ettiği zaman hasetçinin kötülüğünden." (5)

220 Kurtubî, 8/7346.

114. NÂS SÛRESİ

Nâs 1-6:

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ﴿١﴾ مَلِكِ النَّاسِ ﴿٢﴾ إِلَهِ النَّاسِ ﴿٣﴾ مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ﴿٤﴾ الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ ﴿٥﴾ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ ﴿٦﴾

"De ki: 'İnsanların kalplerine vesvese sokan, (insan Allah'ı andığında) pusuya çekilen cin ve insan şeytanının şerrinden insanların Rabbine, insanların Melikine (mutlak sahip ve hakimine) insanların İlâhına sığınırım!'" (1-6)

SÜDDÎ'NİN RÂVİLERİNİN VE ÖĞRENCİLERİNİN BİYOGRAFİSİ

Bu ek bilgide, tefsir isnadında isimleri geçen râvilerden bahsetmeye çalıştım. Tefsirde geçmeyen fakat biyografi kitaplarında geçen diğer öğrencilerinin ismini de buraya ekledim.

Hakkında tam bir malumat vermek için râvinin; ismi, soyu, sika olup olmadığı, hakkında yapılan cerh ve ta'dîl eleştirileri, vefat tarihi, varsa içinde olduğu râvi tabakası gibi hususları yazmaya çalıştım. Tüm bunlara rağmen kaynaklar, biyografilerini ele aldığım kişilerle ilgili ihtiyaç duyduğum bilgileri tam olarak karşılamadı. Bu yüzden genişçe değinemediğim bazı râvi ve öğrencilerin biyografisi özet denecek kadar sınırlı oldu.

Toplamda yetmiş altı râvinin biyografisi ele alınırken bunlardan on tanesinin ismi, Süddî'nin tefsirinde geçmemektedir. Ancak biyografi kitapları bunların onun öğrencisi olduğunu söylemişlerdir.

İbn Ebî Hâtim, Süddî'nin biyografisinde şunları söylemiştir:

"1- Simâk b. Harb, 2- Mâlik b. Mogol, 3- Zâide b. Kudâme, 4- Ziyâd b. Ebî Hayseme, 5- Hasan b. Sâlih, 6- Selâm b. Selîm, (Ebu'l-Ahves), 7- Ebû Bekir b. Ayyâş gibi isimler Süddî'den rivâyet nakletmişlerdir.[221]

İbn Hacer, 8- Hüseyin b. Vâkid'i, Süddî'nin talebelerinden saymıştır.[222] Dâvûdî, 9- İsrâil'in;[223] Â'milî ise 10- İsmâil b. İshak'ın[224] Süddî'nin talebelerinden olduğunu söylemişlerdir."

---

221 İbn Ebî Hâtîm *el-Cerh ve't-Ta'dîl,* 1/1/184, (625 numaralı biyografi).

222 İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb,* 1/314, (572 numaralı biyografi).

223 *Tabakâtü'l-Müfessirîn,* 1/109, (101 numaralı biyografi).

224 *A'yânü'ş-Şî'a,* 12/9, (2132 numaralı biyografi).

Bu isimlerin, bahsini yaptığımız tefsirde geçmemesinin birden fazla sebebi vardır. Bu sebepleri şu şekilde sıralamak mümkündür:

1- Bahsi geçen öğrenciler tefsir ile ilgili bu rivâyetleri Süddî'den nakletmişler fakat rivâyet; İbn Abbas, İbn Mes'ûd ve diğer sahâbelere veya kendilerinden önceki râvilere isnad edildiği için silsilede isimleri geçmemiştir. Ben kendim bahsi geçen tefsirde bu öğrencilerinden herhangi bir rivâyet nakletmedim.

2- Genel olarak Süddî'nin öğrencilerinin sayı olarak az olması. Çünkü toplamda Süddî'nin yirmi dört öğrencisi vardır. Bunlardan on tanesinin bahsi geçti, geriye on dört öğrenci kalmaktadır.

3- Bu on kişiyi diğerlerinden ayırıp, bulundukları sayfada isimlerinin başına (-) işareti koydum.

4- Bu ek bilgide isimleri geçenlerin dışında dört râvi daha var, fakat ben güvendiğim kaynaklarda onların biyografisine rastlamadım. Bunlar sırası ile: 11- Ca'fer b. İshak b. Yûsuf el-Ezrak (288), 12- el-Hâris (243), 13- Ömer (423), 14- Ubeydullah b. Muâz'dır (424).

RÂVİ VE ÖĞRENCİLERİN BİYOGRAFİSİ

Burada biyografisi geçenler Süddî'ye nispet edilen rivâyetlerde ismi geçen ve Süddî'nin rivâyetini kitaplarında yayımlayanlardır. Bunlar şu kişilerdir:

1- İbrâhim b. Abdullah b. Muhammed b. İbrâhim b. Osmân b. el-Huvastî el-A'bsî:[225] Kûfeli olup künyesi Ebû Şeybe'dir. Sika râvilerden olup, Ömer b. Hafs el-Geyyâs'tan ve Abdullah b. Mûsâ'dan rivâyetler nakletmiştir. H. 265 yılında vefat etmiştir.[226]

2- Ebû Bekir b. Ayyâş: Kendisi Esed kabilesinden Vâsıl b. Hayyân'ın mevlâsıdır. Altıncı tabakadan olup uzun süre yaşamıştır. Abid kişiliğinin yanında sika ve doğruluğu ile tanınır. Ayrıca hadisler hususunda arif birisidir. H. 193 yılında Kûfe'de vefat etmiştir.[227]

3- Ahmed b. İshak b. Îsâ el-Ehvazî: Ebû İshak el-Bezzâz olarak bilinir ve rivâyet ilminde sadûk olarak vasfedilir. H. 250 yılında vefat etmiştir.[228]

4- Ahmed b. Mufaddal el-Kureşî:[229] Kendisi; Sevrî ve İsrâil'den rivâyet nakletmiştir. Ebû Zür'a, Ebû Hâtim ve daha başkaları ise kendisinden rivâyet nakletmişlerdir. Ebû Hâtim onun için, "Sadûk" ifadesini kullanmıştır. Aynı zamanda ilk dönem Şiîlik hareketinin ileri gelenlerindendi.[230] Kendisi Amr b. Muhammed el-Ankazî'nin amca

---

225 231 numaralı biyografi.

226 İbn Ebî Hâtim, *el-Cerh ve't-Ta'dîl,* 1/1/110; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb,* 1/136.

227 İbn Sa'd, İbn Sa'd, *et-Tabakât,* 6/269.

228 İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb,* 1/14.

229 35 numaralı biyografi.

230 İlk dönem Şiîlik hareketi ile günümüzdeki Şiîlik birbirinden çok farklıdır. [Çeviren].

oğludur. H. 215 yılında Abbâsî Halifesi Me'mûn'un hilafeti döneminde Zilkade ayında vefat etti.[231]

5- Esbât b. Nasr el-Hemedânî: Hakkında farklı şeyler söylenmiştir. Ahmed b. Hanbel onu zayıflardan sayarken, İbn Hibbân, sika olarak görmüştür. Buhârî de kendisinden bahsetmiş ve bir sorun görmemiştir. İbn Ebî Hâtim onunla ilgili, "Yahyâ b. Maîn onun için, 'Esbât b. Nasr sikadır' dedi" ifadesini kullanmıştır. Ahmed Şâkir *Müsned*'in açıklamalı dipnotunda onu sika râvilerden saymıştır. Kendisi ayrıca altıncı tabaka râvilerdendir.[232]

6- İshak b. el-Haccâc: Kendisi Yahyâ b. Âdem, Abdurrahman b. Hammâd ve Abdurrezzak'tan rivâyetler nakletmiştir. Ayrıca Muhammed b. Meslem, el-Müsennâ b. İbrâhim Süddî'den rivâyetler nakletmiştir. Abdurrahman ed-Deştekî, Abdurrezzâk'ın tefsirini, bahsini yaptığımız İshak b. Haccâc'dan nakletmiştir. İshak b. Haccâc h. 310 yılında vefat etmiştir.[233]

7- İshak b. Vezîr: Ebû Hâtim onu meçhûl olarak vasfederken, İbn Hibbân sika olarak görmüştür. Temimi, künyesinin "Ebû Ya'kûb" olduğunu söylemiştir. Kendisi Süddî'den, Kûfeliler de ondan rivâyetler nakletmiştir. Hicri 269 yılında vefat etmiştir.[234]

8- İsrâil b. Yûnus b. İshak es-Sebî': Kendisi ikinci kuşak tabiinden olup künyesi Ebû Yûsuf'dur. Ebû Hâtim onu meçhul olarak vasfederken, İbn Hibbân sika olarak görmüştür. Altıncı tabakadan olup çok sayıda kimse kendisinden hadis rivâyet etmiştir. Bazıları onu zayıf görmüştür. Hicri 160 yılında vefat etmiştir.[235]

9- İsmâil b. Ebî Hâlid el-Ahmesî:[236] Babasından, Zeyd b. Vehb, Muhammed b. Sa'd ve Târık b. Şihâb'dan rivâyet nakletmiştir. Ayrıca Şu'be ve iki Süfyân[237] kendisinden rivâyet nakletmişlerdir. Kendisi Kûfeli,

---

231 İbn Ebî Hâtîm, *el-Cerh ve't-Ta'dîl,* 1/1/332; İbn Sa'd, *et-Tabakât,* 6/410.

232 İbn Ebî Hâtîm, *el-Cerh ve't-Ta'dîl,* 1/1/332; Buhârî, *et-Târîhu'l-Kebîr,* 1/2/53; İbn Hibbân, *Meşâhiru Ulemâi'l-Emsâr,* s. 410.

233 İbn Ebî Hâtîm, *el-Cerh ve't-Ta'dîl,* 1/1/217.

234 Zehebî, *Lisânü'l-Mîzân,* 1/378.

235 İbn Ebî Hâtîm, *el-Cerh ve't-Ta'dîl,* 1/1/332; İbn Sa'd, *et-Tabakât,* 6/374; İbn Hibbân, *Meşâhiru Ulemâi'l-Emsâr,* s. 1343; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb,* 1/261.

236 74 numaralı biyografi.

237 Bunlardan kasıt Süfyan es-Sevrî ve Süfyân b. Uyeyne'dir. [Çeviren].

aynı zamanda tabiinden ve sika bir râvidir. Dördüncü tabakadan sayılan İsmâil b. Ebî Hâlid hicri 146 yılında vefat etmiştir.[238]

10- İsmâil b. Ebî İshak: Künyesi Ebû İsrâil olup rivâyetlerinde sadûk (doğru) olduğunu söylemişlerdir. Altıncı tabakadan olan İsmâil b. Ebî İshak hicri 171 yılında vefat etmiştir.[239]

11- İsmâil b. Yûsuf el-İ'clî:[240] İbn Ebî Hâtim onun; İsmâil b. Ebî İshak ve künyesinin Ebû İshak olduğunu söylemiştir. İbn Ebî Hâtim ayrıca onunla ilgili şunları söylemiştir: "Ben babama; İsmâil b. Yûsuf el-İ'clî'nin kim olduğunu sordum. Bana, 'Meçhûl birisidir' dedi."[241]

12- İsmâil b. Amr b. Kesîr b. Dav' b. Kesîr el-Basrî ed-Dimaşkî: Fıkıhçı ve Şâfiî mezhebine mensup olup İbn Şehinne, el-Âmidî, İbn Asâkir ve daha başkalarından rivâyet dinlemiştir. el-Mizzî'ye yakın olup ona hadis okumuştur. Yine İbn Teymiye'den rivâyet nakletmiştir. Kendisi âlimlerin, hadis hafızlarının, lafız ve mâna ehlinin pirlerindendi. Hicri 774 yılının Şaban ayında vefat etmiştir.[242]

13- Cerrâh b. Melîh er-Ruâsî:[243] Künyesi Ebû Vekî'dir. Ebû Dâvûd onun için "Sika" Nesâî ise "Hadisi kabul edilir" ifadesini kullanmıştır. Dârekutni onun için; لَيْسَ بِشَيْءٍ[244] ve كَثِيرُ الْوَهْمِ[245] ifadelerini kullanmıştır.[246]

14- Hasan b. Sâlih b. Hayy: Hemedânlı olup Ebû Abdillah künyesi ile bilinir. Kendisi rivâyetlerinde sika olup yedinci kuşak râvilerdendir. Hicri 179 yılında vefat etmiştir.[247]

15- Hasan b. Arafa b. Yezîd el-Abdî: Künyesi Ebû Ali el-Bağdadî olup rivâyetlerinde sadûk birisidir. Yüz yaşını geçmiş ve hicri 257 yılında vefat etmiştir.[248]

---

238 İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb,* 1/291.
239 İbn Sa'd, *et-Tabakât,* 6/265.
240 248 numaralı biyografi.
241 İbn Ebî Hâtîm, *el-Cerh ve't-Ta'dîl,* 1/1/176.
242 Zehebî, *Lisânü'l-Mîzân,* 1/378.
243 425 numaralı biyografi.
244 Bu ifade, bahsi geçen râviye ait rivâyet sayısının az olduğuna işaret ettiği gibi râvinin biraz zayıf olduğu anlamına da gelebilir. [Çeviren].
245 Bu terim hadis ıstılahında; ezberde, sözlerde ve yazıda râvinin yanlışlığını ifade etmede kullanılır. [Çeviren].
246 Muhammed b. Alî ed-Dâvûdî, *Tabakâtü'l-Müfessirîn,* s. 327.
247 *Kitâbü't-Tabakât,* 168.
248 İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb,* 2/293.

16- Hasan b. Yahyâ el-Abdî:[249] Kendisi Abdurrezzâk ve Ebû Â'sım'dan rivâyet nakletmiştir. Aynı şekilde İbn Mâce, İbn Ebi'd-Dünya ve İbn Ebî Hâtim kendisinden rivâyet nakletmiştir. Hadis ıstılahında sadûk olarak bilinmektedir ve İbn Hibbân onu sika olarak kabul etmiştir. Hicri 263 yılında vefat etmiştir.[250]

17- Amr b. Muhammed el-Ankezî: Ahmed b. Hanbel, Nesâî, İbn Maîn, İbn Hibbân ve İ'clî onu sika olarak kabul etmişlerdir. İbn Hacer onunla ilgili şunları söylemiştir: "Amr b. Muhammed sika olup dokuzuncu tabakadandır." Hicri 99 yılında vefat etmiştir.[251]

18- Hüseyin b. Amr b. Muhammed b. Vâkid: Künyesi Ebû Ali olup Merv şehrinin kadısıdır. Abdullah b. Kureyz'in mevlâsıdır. İkrime, İbn Bureyd ve Yezîd en-Nahvî'den rivâyet nakletmiştir. A'meş ve Zeyd b. el-Habbâb kendisinden rivâyet nakletmiştir. Ebû Hâtim onun için, "لا بَأْسَ بِهِ" ifadesi kullanıp[252] kendisinden övgü ile bahsetmiştir. Yine Yahyâ b. Maîn, "Sika"; Ebû Zür'a onun için, "لَيْسَ بِهِ بأْس" ifadesini[253] kullanmıştır. Hicri, 273 yılında vefat etmiştir.[254]

19- Hakem b. Zuheyr el-Fizârî: Künyesi Ebû Muhammed el-Kûfî'dir. Hadis uydurmakla suçlanmıştır. Buhârî onun için "وَاهِي الْحَدِيثِ" ifadesini kullanmıştır.[255] İbn Ebî Hâtim onunla ilgili şunları söylemiştir: "Münker olduğu için hadisçiler ondan rivâyet almamışlardır." İbn Hibbân onunla ilgili şunları söylemiştir: "Kendisi sika râvilerden (isimlerini kullanarak) mevzu meseleler rivâyet ederdi. Ayrıca Peygamber'in sahâbesi hakkında ileri geri konuşup onlara hakaret ederdi."[256]

20- Hamîd b. Abdurrahman b. Hamîd:[257] Kûfeli olup künyesi Ebû Avf ve Ebû Ali'dir. Babasından, İsmâil b. Ebî Hâlid, el-A'meş, Hişâm b. Urve ve daha başka kimselerden rivâyet nakletmiştir. Aynı şekilde Ahmed b. Hanbel, Ebû Hayseme, İbn Ebî Şeybe, İbn Kuteybe, İbn Nemîr ve Yahyâ

249 208 numaralı biyografi.
250 İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 2/293.
251 İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 8/98.
252 Bu ifade "Hadisi kabul edilir" anlamındadır. [Çeviren].
253 Bu ifade "Hadisi kabul edilir" anlamındadır. [Çeviren].
254 Bkz. İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 2/1/66, (302 numaralı biyografi).
255 Bu ifade, hadisi kabul edilmeyen râvi için kullanılan bir terimdir. [Çeviren].
256 Buhârî, *et-Târîhu'l-Kebîr*, 1/2/342; İbn Ebî Hâtîm, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, 1/2/118; İbn Hibbân, *Meşâhiru Ulemâi'l-Emsâr*, s. 239.
257 198 numaralı biyografi.

kendisinden rivâyet nakletmiştir. İbn Maîn kendisi için; sika ifadesini kullanmıştır. İbn Sa'd onunla ilgili şunları söylemiştir: "Sika olup hadisleri çoktur." Yine el-İ'clî onun sika, akıllı ve âbid bir kişi olduğunu söylemiştir. Ahmed b. Hanbel onu övmüştür. Hicri 192 yılında vefat etmiştir.[258]

21- Ruvvâd b. el-Cerrâh el-Askalânî:[259] Atiye b. el-Hâris el-Hemedânî: Rivâyetleri sağlam olsa da İbn Ebî Hâtim'in dediği gibi, ömrünün sonuna doğru hafıza sorunu yaşamıştır. Buhârî onunla ilgili şöyle demiştir: "Ömrünün sonuna doğru rivâyetler hususunda bazı şeyleri karıştırdığı için hadisleri alınmıyordu."[260]

22- Zâide b. Kudâme es-Sekafî: Künyesi Ebu's-Salt olup, sika ve hadisleri güvenilir birisiydi. Ehl-i sünnet ve'l-cemaat anlayışına sahipti. Altıncı tabakadan olup hicri 161 yılında Rum topraklarında vefat etti.[261]

23- Ziyâd b. Hayseme el-Cu'fî: Kûfeli olup Mücâhid, eş-Şa'bî ve daha başkalarından rivâyet nakletmiştir. Yahyâ b. Maîn; onun sika olduğunu, Ebû Zür'a; sika ve Kûfeli olduğunu söylemiştir. Ahmed b. Hanbel, hadislerinin sâlih olduğunu söylemiştir.[262]

24- Saîd b. Muhammed es-Sekâfî: Künyesi Ebû Hasan olup, Yahyâ b. Saîd ve daha başkalarından rivâyet nakletmiştir. Aynı şekilde Ahmed b. Hanbel, Ali b. Harb ve daha başkaları kendisinden rivâyet nakletmiştir. Bağdat'ta vefat etmiştir.[263]

25- Süfyân b. Saîd b. Mesrûk es-Sevrî, Ebû Abdullah el-Kûfî: H. 97 yılında doğmuştur ve hadislerde emîru'l-mü'minîn konumundadır. Sika olup, yedinci tabakadan bir râvidir. H. 161 yılında Basra'da vefat etmiştir.[264]

26- Süfyân b. Uyeyne:[265] Ebû Muhammed el-Kûfî künyesi ile tanınıp Mekke'de ikamet etmiştir. Eyyûb b. Mûsâ, Eyyûb Sahtiyâni, Hamîd et-Tavîl, Hamîd b. Kays el-A'rac'dan rivâyetler nakletmiştir. Ayrıca; el-A'meş,

---

258 İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb,* 3/44-45.

259 400 numaralı biyografi.

260 Buhârî, *et-Târîhu'l-Kebîr,* 2/1/307; İbn Ebî Hâtîm, *el-Cerh ve't-Ta'dîl,* 1/2/524.

261 Buhârî, *et-Târîhu'l-Kebîr,* 6.263.

262 İbn Ebî Hâtîm, *el-Cerh ve't-Ta'dîl,* 2/1/30.

263 Buhârî, *et-Târîhu'l-Kebîr*, 6/399; *Mizanu'l-İ'tidâl*, 2/156.

264 Zehebî, *Tezkiretü'l-Huffâz*, 1/190; *Kitâbu't-Tabakât*, s.168; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 4/111.

265 208 numaralı biyografi.

İbn Cüreyc, Şu'be, Sevrî ve Şâfiî kendisinden rivâyet nakletmişlerdir. Kûfe'li olup ömrünün sonuna kadar sika kabul edilmiştir. H. 198 yılında vefat etmiştir.[266]

27- Ebû Süfyân Vekî' b. el-Cerrâh b. Melîh er-Ruâsî:[267] Babası, Taberî'nin hocasıdır. Kendisi rivâyetler konusunda zayıftı. Babası bu hususta imam ve hüccet konumunda sâlih bir zat idi. Ancak Süfyân'ın kâtibi onun rivâyetleri ile oynayarak olmayan şeyleri rivâyet ettiği hadislere eklemiştir.[268]

28- Selâm b. Selîm Ebü'l-Ahvas: Hanîfeoğulları'nın mevlâsı olup çok hadis rivâyet etmiş sâlih birisidir. Altıncı tabakadan olup Hârûn Reşîd döneminde, h. 199 yılında Kûfe'de vefat etmiştir.[269]

29- Seleme b. Fadıl el-Ebreş el-Ensârî[270]: İbn Abbas, Muhammed b. İshak ve Sevrî'den rivâyetler nakletmiştir. Ayrıca kendisi Muhammed b. Humeyd er-Râzî'den rivâyet nakletmiştir. Yahyâ b. Maîn onun Şiî olduğunu söylemiş, bununla birlikte kendisinden hadis yazmış ve rivâyetlerinin kabul edilir olduğunu söylemiştir. Bazıları onun hadis hafızı olduğunu söylemiştir. H. 190 yılında vefat etmiştir.[271]

30- Simâk b. Harb: Kûfeli olup Ebû Muğîre künyesi ile tanınmaktadır. Dili fasihti, şiir ve tarihi bilen birisiydi. Hakkında farklı şeyler söylenmiştir. Üçüncü tabakadan sayılmış ve h. 123 yılında vefat etmiştir.[272]

31- Süveyd b. Nasr el-Merzevî:[273] Sika olup aynı zamanda bilinip tanınan birisi. Sema' yolu ile İbn Mübârek'ten hadis almıştır. Doksan beş yaşında, h. 240 yılında vefat etmiştir.[274]

32- Şerîk b. Abdullah:[275] Künyesi Ebû Abdullah olup, Ebû İshak es-Sebî', Simâk b. Harb ve A'tâ b. Sâib'den rivâyet nakletmiştir. İbn Mehdî,

---

266 İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb,* 4/117.
267 3 numaralı biyografi.
268 İbn Hibbân, *Meşâhiru Ulemâi'l-Emsâr,* s. 238-239.
269 İbn Sa'd, *et-Tabakât,* 6/364.
270 423 numaralı biyografi.
271 İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb,* 4/153.
272 İbn Sa'd, *et-Tabakât,* 6/225; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb,* 4/232.
273 229 numaralı biyografi.
274 Buhârî, *et-Târîhu'l-Kebîr,* 2/2/149. (Taberi tefsirinin dipnotlarından alıntı).
275 243 numaralı biyografi.

Vekî' ve A'kîl ondan rivâyet nakletmiştir. Rivâyetlerinde sadûk ve sikadır. Zaman zaman rivâyetlerinde hata etmiştir. Altıncı tabaka râvilerden olup h. 177 yılında vefat etmiştir.[276]

33- Ebû Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdî el-Basrî:[277] Sahâbeden Enes b. Mâlik ve Amr b. Seleme'yi görmüştür. Bununla birlikte dört yüz tabiiinden hadis dinlemiştir. Katâde, Süddî, Süfyân es-Sevrî ve daha başkalarından rivâyet nakletmiştir. Ayrıca Eyyûb, el-A'meş, Yahyâ el-Kattân, Vekî', İbn Mübârek ve daha başkaları kendisinden hadis nakletmişlerdir. Sevrî onunla ilgili şunları söylemiştir: Şu'be, hadis konusunda emîru'l-mü'minîn konumundadır. İbn Sa'd onunla ilgili şunları söylemiştir: "Sika, güvenilir, hüccet ve hadis sahibi birisidir." el-İ'clî, hakkında şöyle demiştir: "Sika, güvenilir, hüccet ve hadisi kabul edilir." Hicri, 82 yılında doğmuş, 160 yılında vefat etmiştir. Sekizinci tabakadan sayılmaktadır.[278]

34- Sadaka b. Abdullah b. Kesîr el-Mekkî:[279] Künyesi Ebû Huzeyl olup Süddî'den rivâyetler nakletmiştir. İbn Ebî Hâtim onunla ilgili şunları söylemiştir: "Babam, onun Süfyân b. Uyeyne'den rivâyet naklettiğini söyledi."[280]

35- Abdurrahman b. Ebî Hammâd:[281] Künyesi İbn Umâre olup Abbâd b. Mansûr, Saîd b. Ebî Arûbe ve Sevrî'den rivâyet nakletmiştir. Aynı şekilde Buhârî ve Ya'kûb b. Süfyân kendisinden rivâyet nakletmiştir. Sika olup h. 212 yılında vefat etmiştir.[282]

36- Abdürrezzâk b. Hemmâm San'ânî:[283] Sevrî'nin arkadaşlarından ve Firyâbî ve Ebû Ahmed ez-Zübeyir'in tabakasından olup, Ma'mer b. Râşid ve İbn Cüreyc'den rivâyet nakletmiştir. Kendisi Şiî mezhebini benimsemişti. Hafız ve sika olup Şiîlik mezhebini benimsemiş olsa da

276 İbn Sa'd, *et-Tabakât,* 6/370; İbn Hibbân, *Meşâhiru Ulemâi'l-Emsâr,* s. 1353; İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb,* 4/333.
277 424 numaralı biyografi.
278 İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb,* 4/238; İbn Sa'd, *et-Tabakât,* s.222.
279 269 numaralı biyografi.
280 İbn Ebî Hâtîm, *el-Cerh ve't-Ta'dîl,* 1/2/433. (1900 numaralı biyografi).
281 310 numaralı biyografi.
282 Buhârî, *et-Târîhu'l-Kebîr,* 3/1/271; Zehebî, *Mîzânü'l-İ'tidâl,* 2/557.
283 208 numaralı biyografi.

hadisleri yazılan ve delil olarak kullanılan birisiydi. Ömrünün sonuna doğru gözleri kör olmuştu. H. 211 yılında vefat etmiştir.[284]

37- Abdülazîz b. Ebbân el-Emevî:[285] Saîd b. el-Â's'ın çocuklarından olup; Sevrî, Şu'be ve Kays b. Rabî'den rivâyet nakletmiştir. Ayrıca Ebû Saîd el-Eşec ve Hâris b. Ebî Usâme kendisinden rivâyet nakletmiş olup rivâyetleri zayıftır.[286]

38- Abdullah b. Habbân el-Esbehânî:[287] Künyesi Ebû Şeyh olup h. 271 yılında doğmuştur. Tefsir ve ahkâmla ilgili eserleri vardır. Rivâyetler hususunda sika ve me'mûn'dur. H. 369 yılında vefat etmiştir.[288]

39- Abdullah b. Zübeyir b. Îsâ el-Esedî: Humeydî olarak bilinmekte, sika ve meşhur imamlardan olup Buhârî'nin hocalarındandır. İbn Ebî Hâtim onunla ilgili şunları söylemiştir: İbn Uyeyne hakkında en iyi bilgiye sahip birisi olup, sika, imam ve kendi arkadaşlarının başıdır. H. 219 yılında vefat etmiştir.[289]

40- Abdullah b. Ubeydullah b. Süfyân b. Ebî Dünyâ Ebû Bekir: Çok sayıda eseri vardır. *Kasru'l-Emel, Edeb, Ebnâi'l-Hulefâ* bunlardan bazılarıdır. Hafız olup rivâyetler konusunda sadûk kabul edilmektedir. H. 281 yılında vefat etmiştir.[290]

41- Abdullah b. Mübârek:[291] Künyesi Ebû Abdurrahman olup h. 118 yılında Merv'de doğmuştur. Zeki, derin bilgi sahibi ve sikadır. Âlimler; güvenilirliği, imamlığı, adaleti ve rivâyetlerinin kabulü hususunda ittifak etmişlerdir. H. 182 yılında Irak'ta vefat etmiştir.[292]

42- Abdullah b. Muhammed b. Ebî Şeybe İbrâhim b. Osmân el-Kûfî[293]: Müsned[294] ve Musannef[295] (hadisler hususunda hacimli) ve

---

284 İbn Hacer, a.g.e. 6/310. (208 numaralı biyografi).
285 243 numaralı biyografi.
286 İbn Ebî Hâtîm, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, 2/2/377.
287 68 numaralı biyografi.
288 Zehebî, *Tezkiretü'l-Huffâz*, 3/147.
289 İbn Ebî Hâtîm, *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, 2/2/212-213.
290 Zehebî, *Tezkiretü'l-Huffâz*, 3/147; Hayreddin ez-Ziriklî; *el-A'lâm*, 4/260.
291 239 numaralı biyografi.
292 İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 5/385.
293 269 numaralı biyografi.
294 Hadislerin adlarına göre tasnif edildiği kitap türü.
295 Rivâyetleri konularına göre sıralayan kitap türü.

diğer türden eserleri olan birisidir. İbn Mübârek, Vekî' ve Heysem'den rivâyetler nakletmiştir. Ayrıca Buhârî ve Müslim kendisinden hadis rivâyet etmiştir. Kendisi sika olup aynı zamanda ta'dîli yapıldığı için rivâyetleri güvenilirdir. Hicri 235 yılında vefat etmiştir.[296]

43- Abdullah b. Vehb b. Müslim:[297] Künyesi Ebû Muhammed el-Mısrî olup sika ve fakih birisidir. H. 125 yılında doğmuştur. İbn Cüreyc, Ebû Sahr Humeyd b. Ziyâd, Süfyân ve Leys'ten rivâyet nakletmiştir. Aynı zamanda İbn Mehdî ve Yûnus b. Abdu'l-a'lâ kendisinden rivâyet nakletmiştir. H. 195 yılında vefat etmiştir.[298]

44- Abdülmelik b. Hüseyin el-Kûfî:[299] Câbir b. Semure, Eş'as b. Kays, Adiy b. Hatem ve Ebû Bürde'den rivâyet nakletmiştir. Aynı şekilde A'meş, Heşîm ve İsraîl kendisinden rivâyet nakletmiştir. Hadisi kabul edilir, ancak sonraları hafızasında sorun yaşamıştır.[300]

45- Ubeydullah b. Muhammed el-Firyâbî:[301] Taberî'nin hocası olup zâhir itibariyle sikadır. İbn Ebî Hatîm onunla ilgili şunları söylemiştir: "Kendisi Beytülmakdis'te oturuyordu. Süfyân b. Uyeyne'den hem rivâyet nakletmiş hem de Beytülmakdis'te ondan hadis dinlemiştir."[302]

46- Osmân b. Sâbit el-Kûfî:[303] Süddî'den hadis dinlemiş, Vekî' ve Ebû Nuaym kendisinden hadis nakletmişlerdir. Ebû Zür'a, sika olduğunu söylemiştir.[304]

47- Osmân b. Abdurrahman et-Terâifî el-Müeddib: Harran hadis âlimlerinden olup Emevîlerlerle mevlâdır. Ubeydullah b. Ömer ve tabakasından rivâyet nakletmiştir. Ebû Kureyb, Ahmed b. Süleyman er-Rehâvî[305] ondan hadis nakletmiştir. İbn Maîn onun için "sadûk" ifadesini

296 ez-Ziriklî; *el-A'lâm*, 4/260.
297 343 numaralı biyografi.
298 İbn Hacer, *Tehzîbü't-Tehzîb*, 6/70; Zehebî, *Tezkiretü'l-Huffâz*, 1/279. (434 numaralı biyografi).
299 249 numaralı biyografi.
300 *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, 2/2/347.
301 312 numaralı biyografi.
302 a.g.e. 1/2/330; *Tezkiretü'l-Huffâz*, 1/341.
303 421 numaralı biyografi.
304 *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, 6/145; *Tehzîbü't-Tehzîb*, 7/109. (421 numaralı biyografi).
305 Rehâ, Şanlıurfa'nın eski isimlerinden biridir. [Çeviren].

kullanmıştır. İbn Ebî Hâtim onun için, "sadûk ve hadisi alınır" ifadesini kullanmıştır. Hicri 203 yılında vefat etmiştir.[306]

48- Ali b. Hüseyin b. Hibetullah b. Asâkir Ebu'l-Kasım ed-Dımeşkî:[307] *"Tarîhu'd-Dımaşk el-Kebîr"* ve *"Mu'cemü's-Sahâbe"* en meşhur eserlerindendir. Hadis hafızı, sika ve işinin ehlidir. Hicri 571 yılında vefat etmiştir.[308]

49- Ali b. Sâlih b. Müslim b. Hayyân: Hemedânlı olup Ebû Muhammed b. Fadl b. Dekkîn künyesi ile bilinir.[309] Hüseyin isminde bir ikiz kardeşi olup birer saat ara ile doğmuşlardır. Ali b. Sâlih Kur'ân'a vâkıf biriydi. Ubeydullah b. Mûsâ, yanında Kur'ân okuduğunu söylemiştir.[310] Abbâsî halifesi Ebû Ca'fer döneminde, h. 154 yılında vefat etmiştir. Altıncı tabakadan olup hadis rivâyeti az olsa da sika bir râvi idi.[311]

50- Ali b. Abbâs el-Erzak el-Esedî el-Kûfî:[312] Alâ b. Müseyyib, Leys b. Selîm ve daha başkalarından rivâyet nakletmiştir. İbn Maîn onun için "لَيْسَ بِشَيْءٍ" ifadesini kullanmıştır.[313] Nesâî, onun zayıf olduğunu söylerken; İbn Adiy, zayıf olmakla birlikte hadislerinin yazıldığını söylemiştir.[314]

51- Amr b. Ebî Seleme et-Teymî ed-Dimaşkî:[315] Künyesi Ebû Hafs olup; Evzâî, Abdullah b. A'lâ, Mâlik ve Leys'ten rivâyet nakletmiştir. Aynı zamanda; oğlu Saîd, Şâfiî, Ahmed b. Yûsuf ve Muhammed b. Abdurrahîm el-Barkî kendisinden hadis rivâyet etmiştir. İbn Hibbân onu sikadan saymıştır. Sekiz veya bu civarda tabakadan olup hicri 213 yılında vefat etmiştir.[316]

52- Amr b. Hammâd b. Talha el-Kannâd: Bazen kayıtlarda dedesine nispet edilip Amr b. Talha şeklinde geçmektedir.[317] Künyesi Ebû

---

306 *Tehzîbü't-Tehzîb,* 3/ 45-46. (421 numaralı biyografi).
307 239 numaralı biyografi.
308 *Tezkiretü'l-Huffâz,* 4/118. (239 numaralı biyografi).
309 Bkz. 288 numaralı biyografi.
310 Büyük ihtimalle kıraat ve tefsir ilmi okumuştur. [Çeviren].
311 İbn Sa'd, *et-Tabakât,* 6/374.
312 Bkz. 248 numaralı biyografi.
313 Bu ifade, râvinin rivâyet sayısının azlığına veya zayıflığına işaret etmektedir. [Çeviren].
314 Zehebî, *Mîzânü'l-İ'tidâl,* 3/134-135.
315 Bkz. 349 numaralı biyografi.
316 *Tehzîbü't-Tehzîb,* 8/43; *et-Tabâkât,* 225.
317 Bkz. 3 numaralı biyografi.

Muhammed olup sikadır. Müslim kendisinden rivâyet nakletmiştir. Yahyâ b. Maîn onun için "sadûk" ifadesi kullanmıştır. Esbât kanalı ile Süddî'den tefsir nakleden kişidir. Hicri 222 yılının Rebîülevvel ayında, Kûfe'de vefat etmiştir. Allah'ın izni ile sika bir râvidir.[318]

53- Kabeyde (İbn Ukbe b. Muhammed es-Sevâî el-Kûfî):[319] Sika ve sadûk olup Buhârî'nin hocalarından biri olarak tanınmaktadır. Çoğunlukla Süfyân es-Sevrî'den rivâyet nakletmiştir.[320]

54- Kays b. Rabi' Ebû Muhammed el-Esedî el-Kûfî:[321] Amr b. Murrâ ve Ziyâd b. Allaka'dan rivâyet nakletmiştir. Aynı şekilde; Süfyân, Şu'be, Yahyâ el-Himmânî kendisinden rivâyet nakletmiştir. Sadûk olup yaşı ilerlediğinde değişmiştir. Oğlu kendisine ait olan hadislere onun ismi ile başka rivâyetler ekleyip hadis diye nakletmiştir. Altıncı tabakadan olup h. 167 veya 168 yılında vefat etmiştir.[322]

55- Mâlik b. Miğvel b. Âsım b. Mâlik: Sika, hadisleri güvenilir, aynı zamanda faziletli ve hayırlı birisi olarak bilinmektedir. Yedinci tabaka râvilerinden olup h. 158 yılında Kûfe'de vefat etmiştir.[323]

56- el-Müsennâ b. İbrâhim el-Âmülî et-Taberî:[324] Müfessir Taberî'nin hocalarından olup her ikisi de Taberistan'a nispet edilmektedir. Âmül, Taberistan'ın en büyük şehridir. Taberî gerek tefsirinde ve gerekse tarihle ilgili eserinde bu hocasından çok nakiller yapmıştır. Ancak mevcut kitaplar içinde onunla ilgili biyografiye rastlamadım.[325]

57- Muhammed b. İbrâhim en-Nîsâbûrî (Ebûbekir b. Munzir): Rebî' b. Selmân'dan hadis dinledi. Muhammed b. Yahyâ b. Ammâr kendisinden rivâyet nakletti. Müçtehit olup kimseyi taklit etmezdi. Birçok eser yazmıştır *"Kitâbu'l-Eşrâf"* bunlardan biridir. Hicri 318 yılında vefat etmiştir.[326]

---

318 *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, 3/1/228; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/408.
319 Bkz. 418 numaralı biyografi.
320 *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, 3/2/2126; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/281.
321 Bkz. 197 numaralı biyografi.
322 *Tezkiretü'l-Huffâz*, 1/310; *Tehzîbü't-Tehzîb*, 8/391; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/162.
323 İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/254.
324 Bkz. 229 numaralı biyografi.
325 Bkz. *Câmi'u'l-Beyân* dipnotu, 1/176.
326 Zehebî, *Mîzânü'l-İ'tidâl fî Nakdi'r-Ricâl*, 5/27; Kâtib Çelebi, *Keşfü'z-Zunûn*, s.440.

58- Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekir b. Ferh el-Hazrecî: Müfessir olup Endülüs Kurtuba'dandır. Ebul-Abbas b. Ömer el Kurtûbî'den hadis dinlemiştir. Aynı zamanda Ebû Alî Hasan b. Muhammed el-Bekrî ve daha başkalarından hadis nakletmiştir. Başta *"el-Câmi' li-Ahkâmi'l-Kur'ân"*, *"et-Tezkire fî Ahvâli'l-Mevtâ ve'l-Âhire"*, *"et-Tezkâr fî Efdali'l-Ezkâr"* olmak üzere çok sayıda eseri ardır. Hayatının sonuna doğru Mısır'ın Münyetü Benî Hasîb bölgesine yerleşti ve hicri 671 yılının Şevval ayında vefat edince buraya defnedildi.[327]

59- Muhammed b. İsmâil el-Ahmesî el-Kûfî: Künyesi Ebû Ca'fer olup; Ebû Muâviye, İbn Uyeyne ve el-Muhâribî'den rivâyet nakletmiştir. Ayrıca Tirmizî, Nesâî ve İbn Ebî Hâtim kendisinden rivâyet nakletmiştir. Sadûk ve sika olup h. 260 yılında vefat etmiştir.[328]

60- Muhammed b. Beşşâr Ebû Bekir Muhammed b. Beşşâr b. Osmân el-Abdî el-Basrî:[329] Mu'temir b. Süleyman ve Yahyâ b. Saîd'den rivâyet nakletmiş; aynı şekilde el-Beğavî, İbn Ebî Dâvûd ve birçok kimse de kendisinden rivâyet nakletmiştir. Sika olup hicri 252 yılında vefat etmiştir.[330]

61- Muhammed b. Cerîr b. Yezîd b. Kesîr b. Gâlib et-Taberî:[331] Tebristan'ın Amül şehrinden olup birçok meşhur eseri vardır. Hicri 224 yılında Amül'de doğdu. *el-Câmi' li-Ahkâmi'l-Kur'ân, Târîhu'l-Ümem ve'l-Mülûk ve el-Câmi' fi'l-Kırâ'ât* gibi önemli eserler yazmıştır. Önceleri Şâfiî mezhebini taklit ederken daha sonra kendi bağımsız mezhebini oluşturdu. İlk başta epeyce kimse bu mezhebi taklit etti.[332] Sika ve sadûk olup çok az Şiîlik meyli vardır. Hicri 310 yılında, Bağdat'ta vefat etmiştir.[333]

62- Muhammed b. Hamîd b. Hayyân et-Temîmî er-Râzî: Künyesi Ebû Abdillah olup sikadır, aynı zamanda Taberî'nin hocalarındandır. Hicri 246 yılında vefat etmiştir.[334]

---

327 İbnu Ferhûn, *ed-Dîbâcü'l-Müzheb,* s. 317-318.
328 *Tehzîbü't-Tehzîb*, 9/58.
329 Bkz. 300 numaralı biygrafi.
330 Zehebî, *Tezkiretü'l-Huffâz*, 20/85.
331 Bkz. 1 numaralı biyografi.
332 Şu an itibariyle, müntesibi olmayan mezheplerden birisidir. [Çeviren].
333 İbn Hallikân, *Vefeyâtü'l-A'yân,* 2/232; Zehebî, *Mîzânü'l-İ'tidâl,* 5/100-103.
334 Buhârî, *et-Târîhu'l-Kebîr,* 1/1/69.

63- Muhammed b. Hüseyin b. Mûsâ b. Ebî Hanîn el-Kûfî:[335] Ubeydullah b. Mûsâ, Ahmed b. Mufaddal ve Ebû Ğassân Mâlik b. İsmâil'den rivâyet nakletmiştir. Sika ve sadûk bir râvidir.[336]

64- Muhammed b. Abdullah b. ez-Zübeyir el-Esedî el-Kûfî: Ahmed b. Hanbel ve daha başka hadis hafızlarının hocası olup; hafız sika ve güvenilirdir.[337]

64- Muhammed b. Abdurrahman b. Ebî Hâtim b. İdris el-Râzî: Ebû Saîd el-Eşec, Yûnus b. Abdü'l-A'la ve Muhammed b. İsmâil el-Ahmesî'den rivâyet nakletmiştir. Aynı şekilde Ebû Şeyh İbn Hibbân ve Hamd el-İsbahânî kendisinden rivâyet nakletmişlerdir. Cerh ve ta'dîl dalında bir eser telif etmiş olup aynı zamanda tefsir ilminde birkaç ciltten oluşan hacimli bir eser yazmıştır. Hadis hafızı, aynı zamanda sikadır. Hicri 327 yılında vefat etmiştir.[338]

65- Muhammed b. Ubeydullah b. Muhammed b. Vâkidî el-Muhâribî el-Kûfî: Ebû Ca'fer en-Nehhâs olarak tanınır.[339] İbnü'l-Mübârek ve babası, Muhammed b. Süleyman el-İsbahânî'den rivâyet nakletmiştir. Ebû Hâtim ve Ebû Dâvûd kendisinden rivâyet nakletmişlerdir. Hadisi kabul edilir birisi olup hicri 245 yılında vefat etmiştir.[340]

66- Muhammed b. Alâ b. Kureyb el-Hemedânî el-Kûfî:[341] Künyesi Ebû Kureyb olup *Kütüb-i Sitte*'nin hocalarındandır. Ebû Bekir b. Ayyâş, Heşim, Mu'temir ve İbn Mübârek'ten rivâyet nakletmiştir. Sika olup hicri 248 yılında vefat etmiştir.[342]

67- Muhammed b. Alâ Abdullah eş-Şevkânî: Hicri 1173 yılında Yemen San'a'da doğmuştur. Birçok eseri olup bunlardan en meşhuru tefsir alanındaki *Fethu'l-Kadîr* isimli eserdir. Zeydiye mezhebine mensup olup selef akidesine sahiptir. Hicri 1250 yılında vefat etmiştir.[343]

---

335 Bkz. 35 numaralı biyografi.
336 *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, 3/2/230.
337 Zehebî, *Lisânü'l-Mîzân*, 5/230.
338 Zehebî, *Tezkiretü'l-Huffâz*, 3/46.
339 401 numaralı biyografi.
340 *Tehzîbü't-Tehzîb*, 9/332.
341 421 numaralı biyografi.
342 *Tehzîbü't-Tehzîb*, 9/385.
343 *Fethü'l-Kadîr* tefsiri önsözü.

68- Muhammed b. el-Müsennâ Ebû Mûsâ el-Anzî:[344] Yahyâ b. Saîd el-Kattânî, Abdurrahman b. Mehdî ve Abdula'lâ es-Sâmî'den rivâyet nakletmiştir. Ebû Hâtim ve Ebû Zür'a kendisinden hadis nakletmiştir. Sika ve hadisleri rivâyet edilecek birisidir.[345]

69- Muttalib b. Ziyâd b. Ebî Züheyir el-Kureşî:[346] Künyesi Ebû Muhammed olup Sakif bölgesi sakinlerindendi. Câbir b. Semure es-Sevaî ile mevlâ idi. Câbir b. Semure Kureyş'in Zühreoğulları kolu ile müttefik idi. Bundan dolayı Muttalib'e "Kureyş'ten Ziyâd'ın oğlu" denmiştir. Yedinci tabakadan olup hadisleri zayıftır. Hârûn Reşîd'in halifeliği döneminde, hicri 185 yılında Kûfe'de vefat etmiştir.[347]

70- Mihrân b. Ebî Amr el-Attâr Ebû Abdillah er-Râzî:[348] İsmâil b. Ebî Hâlid ve Sevrî'den rivâyet nakletmiş, ayrıca İbrâhim b. Mûsâ, Muhammed b. Humeyd ve Yahyâ b. Eksem kendisinden rivâyet nakletmişlerdir. Hadisi kabul edilir, aynı zamanda İbn Maîn onun sika olduğunu söylemiştir.[349]

71- Müemmil b. İsmâil el-Adevî:[350] Mekke'de oturdu ve İkrime b. Ammâr, Şu'be, iki Hammâd ve iki Süfyân'dan rivâyet nakletti.[351] Ayrıca Ahmed b. Hanbel ve Bündâr kendisinden rivâyet nakletmiştir. İbn Maîn, sika olduğunu söylemiştir. Hicri 206 yılında vefat etmiştir.[352]

72- Mûsâ b. Hârûn el-Hemedânî:[353] Kaynaklarda onunla ilgili bir biyografiye rastlamadım.

73- Meymûn b. Hamza el-A'var el-Kûfî: Saîd b. Müseyyeb ve Şa'bî'den rivâyet nakletmiştir. Ayrıca Mansûr b. Mu'temir, Şureyk ve Anbese kendisinden rivâyet nakletmiştir. Altıncı tabakadan olup zayıf bir râvidir.[354]

---

344 424 numaralı biyografi.
345 *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, 4/1/95.
346 401 numaralı biyografi.
347 İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/387.
348 395 numaralı biyografi.
349 *Tehzîbü't-Tehzîb*, 10/327.
350 300 numaralı biyografi.
351 Bunlardan kasıt Süfyân es-Sevrî ve Süfyân b. Uyeyne'dir. [Çeviren].
352 *Tehzîbü't-Tehzîb*, 10/380.
353 3 numaralı biyografi.
354 *Tehzîbü't-Tehzîb*, 10/327; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, 6/387.

74- Vekî' b. el-Cerrâh b. Melîh Süfyân er-Ruâsî el-Kûfî:[355] İsmâil b. Ebî Hâlid, İbn Cüreyc, Süfyân es-Sevrî ve Evzâî'den rivâyet nakletmiştir. Aynı zamanda İbn Mübârek, Yahyâ b. Maîn ve Ebû Kureyb ondan rivâyet nakletmiştir. Sika ve güvenilir olup hicri 197 yılında vefat etmiştir.[356]

75- Yûnus b. Abdula'lâ b. Mûsâ b. Müyessere Ebû Mûsâ es-Sadfî el-Mısrî:[357] İbn Uyeyne ve İbn Vehb'den rivâyet nakletmiştir. Müslim ve Ebû Zür'a kendisinden rivâyet nakletmiştir. Sika olan Yûnus b. Abdula'lâ aynı zamanda kıraat ilminde imam olup Taberî'nin hocalarındandır. Hicri 264 yılında vefat etmiştir.[358]

355 421 numaralı biyografi.
356 Zehebî, *Tezkiretü'l-Huffâz*, 1/282; *Tehzîbü't-Tehzîb*, 11/123.
357 208 numaralı biyografi.
358 Zehebî, *Tezkiretü'l-Huffâz*, 2/98; *Tehzîbü't-Tehzîb*, 11/440.

KAYNAKÇA

1- İbnü'l-Esîr (İzzeddin, Ebü'l-Mehâsin Alî b. Muhammed b. el-Esîr.), h. 555, *Tehzîbü'l- Lübâb fî Ma'rifeti'l-Ensâb*, 1. Baskı, Mektebtü'l-Kudsî, Kahire,1357.

2- Âlûsî (Şihâbüddîn Mahmûd el-Âlûsî el-Bağdadî) h. 1270, *Rûhu'l-Me'ânî fî Tefsîri'l-Kur'âni'l-'Azîm ve's-Seb'i'l-Meşânî*, 1. Baskı, Bûlak Matbaası, Kahire, 1301.

3- Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Cu'fî el-Buhârî, ö. 256, *et-Târîhu'l-Kebîr*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, Lübnan.

4- Muhammed b. Îsâ et-Tirmizî, ö. 279, *Sünen Tirmizî (el-Câmi'u'ş-şahîh)* 1. Baskı, Ezher, Kahire, h. 1350, m. 1931.

5- Ebü'l-Mehâsin Cemâlüddîn Yûsuf b. Tağrîberdî el-Atâbekî, ö. 874, *en-Nücûmü'z-Zâhire fî Mülûki Mışr ve'l-Kāhire*, Müessesetü'l-Mısriyye el-Âmme, Kahire, 383.

6- Ebü'l-Abbâs Takıyyüddîn Ahmed b. Abdilhalîm b. Mecdiddîn Abdisselâm el-Harrânî, ö. 728, *el-İklîl fi'l-Müteşâbih ve't-Te'vîl*, 3. Baskı, Selefiyye Matbaası, Kahire 1394;

7- Ebü'l-Abbâs Takıyyüddîn Ahmed b. Abdilhalîm b. Mecdiddîn Abdisselâm el-Harrânî, ö. 728, *Mukaddime fî uṣûli't-tefsîr*, 3. Baskı, Selefiyye Matbaası, Kahire 1397.

8- Ebü'l-Hayr Şemsüddin Muhammed b. Muhammed ed-Dimeşkî, ö. 833, *en-Neşr fi'l-Kırâ'âti'l-'Aşr*. (Ali Muhammed ed-Debbâğ tarafından tashihi yapılmış), Mektebetü't-Ticâriyye, Kahire, h. 1338.

9- Ebü'l-Feth Osmân b. Cinnî, ö. 392; *el-Muhteseb fî Tebyîni Vücûhi Şevâzzi'l-Kırâ'ât ve'l-İzâh 'anhâ*, (Abdulhalîm en-Neccâr ve diğerleri tarafından tahkikli), Kahire, 1386.

10- Goldzıher, Ignaz, m. 1921, *Mezâhîb fî Tefsiri'l-İslâmî*, (Tercüme; Abdülhalîm en-Neccâr), Hancı Matbaası, Kahire, 1374.

11- Ebû Hâtim Muhammed b. İdrîs b. Münzir er-Râzî, ö. 277; *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, 1. baskı, Dâiretu'l-Maârif el-Osmâniye, Haydarâbâd, 1371.

12- *Kitâbu'l-Merâsi'l-fi'l-Hadîs*, Mektebetü'l-Müsennâ, Bağdat, h. 1386, m. 1967.

13- Hacı Halife (Kâtip Çelebi), ö. 1067, *Keşfü'z-Zunûn 'an Esâmi'l-Kütüb ve'l-Fünûn*, 3. Baskı, Tahran, 1378.

14- Ebû Bekr Zeynüddîn Muhammed b. Mûsâ b. Osmân b. Hâzim el-Hâzimî el-Hemedânî, ö. 584, *el-İ'tibâr fî Beyâni'n-Nâsih ve'l-Mensûh Mine'l-Âşâr*, (Tahk. Muhammed Ahmed Abdulazîz) Mektebetü Âtıf, Kahire.

15- Ebû Abdillâh Muhammed b. Abdillâh b. Muhammed el-Hâkim en-Nîsâbûrî, ö. 405; *el-Müstedrek 'ale'ş-Şahîhayn*, 1. Baskı, Dâiretu'l-Maârif Osmâniye, Haydarâbâd, 1342.

16- Ebû Hâtim Muhammed b. Hibbân b. Ahmed el-Büstî, ö. 354; *Meşâhîru 'Ulemâ'i'l-Emşâr*, Matbaatu'l-Lecne, Kahire, 1379, m. 1959.

17- Ebü'l-Haccâc Yûsuf b. Abdurrahman el-Mizzî, ö. 742; *Tuhfetü'l-Eşrâf bi-Ma'rifeti'l-Etrâf*, Dâru'l-Kayyime, Bombay/Hindistan, 1384, m. 1965.

18- Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed el-Askalânî, ö. 852; *el-İşâbe fî Temyîzi'ş-Şahâbe*, Saadet Matbaası, Kahire, 1353.

19- Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed el-Askalânî, ö. 852; *Takrîbu't-Tehzîb*, 1. Baskı, Hindistan, 1927.

20- Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed el-Askalânî, ö. 852; *Tehzîbü't-Tehzîb*, 1. baskı, Haydarabâd, 1320.

21- Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed el-Askalânî, ö. 852; *Lisânü'l-Mîzân*, 2. baskı, Beyrut, 1390/1971.[359]

359 Bu eser İbn Hacer Askalânî'ye değil, Zehebî'ye aittir. [Çeviren].

22- Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî el-Mervezî, ö. 241; *el-Müsned*, (Ahmed Şâkir Tahkikli), Dâru'l-Maârif, Kahire, h. 1367/1948.

23- Ebû Hayyân Muhammed b. Yûsuf b. Alî b. Yûsuf b. Hayyân el-Endelüsî, ö. 745; *el-Bahrü'l-Muhît*, 1. baskı, Saadet Matbaası, Kahire, 1328.

24- Safuyiddin Ahmed b. Abdullah el-Hazrecî, 923; *Hulâsatu Tehzîbi'l-Kemâl fî Esmâi'r-Ricâl*, 1. baskı, Hayriye Matbaası, Kahire, 1322.

25- Ahmed b. Alî b. Sâbit el-Hatîb el-Bağdâdî, ö. 463; *el-Kifâye fî İ'lmi'r-Rivâye* (Abdulhalîm Muhammed Abdulhalîm tarafından gözden geçirilmiş), 1. baskı, Saadet Matbaası, Kahire, m. 1972.

26- Ebû Zekeriyyâ Yahyâ b. Muhammed b. Haldûn et-Tûnisî, m. 780; Mukaddime, 2. baskı, Lecnetu'l-Beyâni'l-Arabî, m. 1965.

27- Ebü'l-Abbâs Şemsüddîn Ahmed b. Hallikân el-Bermekî el-İrbilî, ö. 681; *Vefeyâtü'l-A'yân ve Enbâ'ü Ebnâ'i'z-Zamân*, 1. baskı, Nahda Mısriyye, Kahire, m. 1948/1367.

28- Muhammed Bâkır b. Zeynilâbidîn b. Ca'fer el-Mûsevî el-Hânsârî, ö. 1313; *Ravżâtü'l-Cennât fî Ahvâli'l-'Ulemâ' ve's-Sâdât*, 2. baskı, Tahran, 1362.

29- Şemsüddîn Muhammed b. Alî b. Ahmed el-Mısrî ed-Dâvûdî, ö. 945; *Ṭabakātü'l-Müfessirîn*, Mektebetü Vehbe, Kahire, 1392/1972.

30- Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed ez-Zehebî et-Türkmânî el-Fârikī ed-Dımaşkī, ö. 748; *Târîhu'l-İslâm ve't-Tabakâtu'l-Meşâhîr ve'l-A'lâm*, 1. baskı, Mektebetu Kudsî, Kahire, 1369.

31- Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed ez-Zehebî et-Türkmânî el-Fârikī ed-Dımaşkī, ö. 748; *Tezkîretu'l-Huffâz*, 2. baskı, Dâiretu'l-Maârif Osmâniye, Haydarâbâd, 1333.

32- Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed ez-Zehebî et-Türkmânî el-Fârikī ed-Dımaşkī, ö. 748; *Mîzânü'l-İ'tidâl fî Nakdi'r-Ricâl*, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut/Lübnan, 1382/1963.

33- Muhammed Hüseyin Zehebî;[360] *el-İsrâ'iliyyât fi't-Tefsîr ve'l-Hadîş*, Mecmau'l-Buhûs İslâmiye, Kahire, 1391/1971.

34- Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed ez-Zehebî et-Türkmânî el-Fârikī ed-Dımaşkī, ö. 748; *et-Tefsîr ve'l-Müfessirûn;* 2. baskı, Dâru'l-Kutubu'l-Hadîs, Kahire, 1396/1976.

35- Fuad Sezgin; *Târîhu't-Turâs Arabî* (Terc. Fehmi el-Fadl, gözden geçiren, Dr. Mahmûd Fehmi Hicâzî), el-Heyetu'l-Mısriyyeti'l-Amme li'l-Kitâb, Kahire, 1971.

36- Muhammed b. Sa'd b. Menî' el-Hâşimî el-Basrî el-Bağdâdî (İbn Sa'd), ö. 230; *et-Tabakātü'l-Kübrâ;* Dâru Sâdr, Beyrut, 1377/1957.

37- *Kitâbü't-Ṭabakāti'l-Kebîr*, Müessesetü's-Sadr, Tahrân,1322.

38- Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr es-Süyûtî eş-Şâfiî, ö. 911; *el-İtkân fî Ulûmi'l-Kur'ân*, (Tahk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrâhim), el-Heyetu'l-Mısriyyeti'l-Âmme li'l-Kitâb, Kahire, 1975.

39- Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr es-Süyûtî eş-Şâfiî, ö. 911; *ed-Dürrü'l-Mensûr, fi't-Tefsîr bi'l-Mensûr*; el-Matbatu'l-Yemeniyye, Kahire, 1413.

40- Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr es-Süyûtî eş-Şâfiî, ö. 911; *el-Hasâisu'l-Kübrâ*, Dâru'l-Kütübu'l-Hadîse, Kahire, 1387/1967.

41- Muhammed b. Ali Muhammed eş-Şevkânî; *Fethu'l-Kadîr el-Câmi' Beyne Fenneyi'r-Rivâye ve'd-Dirâye min 'İlmi't-Tefsîr;* 2. baskı, Îsâ Halebî Matbaası, Kahire, 1383/1964.

42- Muhammed b. Abdilkerîm b. Ahmed eş-Şehristânî, ö. 548; *el-Milel ve'n-Nihal;* 1. baskı, Ezher Matbaası, Kahire, 1366/1949.

43- Osmân b. Abdurrahmân eş-Şehrezûrî, ö. 643; *Mukaddimetü İbni's-Salâh fî Ulûmi'l-Hadîs;* Menşûrât Dâru'l-Hikme, Dımeşk, 1972.

44- İbn Cerîr et-Taberî, 310; *Tarîhu'r-Rusül ve'l Mulûk ve'l-Hulefâ;* (Tahk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrâhim), 2. baskı, Dâru'l- Maârif, Kahire, 1967.

45- İbn Cerîr et-Taberî, 310; *Câmi'u'l-Beyân 'an Te'vîli Âyi'l-Kur'ân;* (Tahk. Mahmûd Muhammed Şâkir), 2. baskı, Dâru'l- Maârif, Kahire, 1957-1969 arası.

360 1977 yılında evini basan silâhlı kişiler tarafından kaçırılıp öldürüldü. [Çeviren].

46- İbn Cerîr et-Taberî, 310; *Câmi'u'l-Beyân 'an Te'vîli Âyi'l-Kur'ân;* Bûlak, Kahire, 1328.

47- es-Seyyid Muhsin el-Emîn el-Hüseynî el-'Âmili, 1371; *A'yânü'ş-Şî'a,* 1. baskı, İbn Zeydûn Matbaası, Dımeşk, 1358/1939.

48- Ebû Ömer Yûsuf b Abdullah İbn Abdilber en-Nemerî, ö. 463, *el-İstî'âb fî Ma'rifeti'l-Aṣhâb,* 1. baskı, Mektebetu Nehdetu Mısır, Kahire, 1960.

49- Abdülfettâh Ebû Gudde,1917; *Erbea Resâil fî Ulûmi'l-Hadîs,* 3. baskı, Beyrut, 1400/1980.

50- Halîfe b. Hayyât Şebâb el-Asferî, *Kitâbu't-Tabakât,* (Tahk. Ekrem Ziyâ el-Umerî), 1. baskı, Matbaatu'l-Â'nî, Bağdad, 1387/1967.

51- İffet eş-Şerkâvî, *Kadâyâ İnsâniyye fî A'mâli'l-Müfessirîn,* Mektebetü'ş-Şebâb, Kahire, 1980.

52- Dr. Amr b. Hasan Osmân Felâte; *el-Ved'u fi'l-Hadîs,* Mektebetü'l-Gazâlî, Dımeşk, 1401/1981.

53- Ömer Rızâ Kehhâle, *Mecmau'l-Müellifîn,* Matbaatu't-Terakkî, Dımeşk, 1380/1961.

54- Burhâneddin İbn Ferhûn, ö. 799, *ed-Dîbâcü'l-Müzheb fî Ma'rifeti A'yâni 'Ulemâ'i'l-Mezheb,* 1. baskı, Kahire, 1351.

55- Muhammed Cemâleddin el-Kâsımî, 1332, *Kavâ'idü't-Tahdîs min Fünûni Muṣṭalahi'l-Hadîs,* 2. baskı, Dâru'l-İhya Kutubi'l-Arabiyye, Kahire, 1380/1961.

56- Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr b. Ferh el-Kurtubî, ö. 671, *el-Câmi' li-Ahkâmi'l-Kur'ân,* 1. baskı, Dâru'l-Kutubu'l-Mısriyye, Kahire, 1365/1946.

57- Ebû Muhammed Abdullah b. Müslim b. Kuteybe ed-Dîneverî, ö. 276, *el-Ma'ârif,* Matbaa Dâru'l-Kutub, Kahire, 1960.

58- Ebü'l-Fidâ' İsmâîl b. Ömer b. Kesîr, ö. 774, *İstişhâdu'l-Hüseyin,* (Tahk. Dr. Muhammed Cemîl Gâzî) Matbuatu'l-Medenî, Kahire, 1397.

59- *Tefsîrü'l-Kur'âni'l-'Azîm,* Mektebetu't-Turâsi'l-İslâmî, Halep-Suriye, 1400/1980.

60- Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd Mâce el-Kazvînî, ö. 273, *Sünen İbn Mâce*, (Tahk. Muhammed Fuâd Abdulbâkî) Matbaa Îsâ el-Halebî, 1372-1951.

61- Ebû Abdillâh Mâlik b. Enes b. Mâlik b. Ebî Âmir el-Asbahî el-Yemenî, ö. 179 (Tashih ve tahkik, Muhammed Fuâd Abdulbâkî) Matbaa Îsâ el-Halebî, Kahire, 1370.

62- Ebû Bekr Ahmed b. Mûsâ b. el-Abbâs b. Mücâhid et-Temîmî, ö. 324, *Kitâbü's-Seb'a fi'l-Kırâ'ât* (Tahk. Şevkī Dayf), 2. baskı, Dâru'l-Maârif, Kahire, 1400.

63- Muhammed Hüseyin Heykel, *Hayâtu Muhammed*, Matbaatu Mısır, Kahire, 1354.

64- Muhammed İzzet Derveze, *Târîhu Benî İsrâil min Esfârihim*, ed-Dârul-Kavmiyye li't-Tibâa' Kahire, 1967.

65- Ebü'l-Hasen Alî b. el-Hüseyn b. Alî el-Mes'ûdî el-Hüzelî, ö. 345, *Mürûcü'z-Zeheb ve Me'âdinü'l-Cevher*, Matbatu'l-Behiyyetu'l-Mısriyye, 1395/1975.

66- Mukbil b. Hâdî el-Vadiî', *es-Sahîhu'l-Müsned min Esbâbi'n-Nüzûl*, el-Câmiatu'l-İslâmiyye, Riyad.

67- Ebû Muhammed Mekkî b. Ebî Tâlib Hammûş b. Muhammed el-Kaysî, ö. 437; *el-Keşf 'an Vücûhi'l-Kırâ'âti's-Seb' ve 'İlelihâ ve Hucecihâ*, (Tahk. Muhyiddîn Ramazan) 2. baskı, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 1401/1981.

68- Mennâ el-Kattan; *Mebâhis fî Ulumi'l-Kur'ân*, 5. Baskı, Mektebetü Vehbe, Kahire, 1481/1981.

69- Ebû Ca'fer Ahmed b. Muhammed b. İsmâîl el-Murâdî el-Mısrî, ö. 338; *en-Nâsih ve'l-Mensûh*, 1. baskı, Matbaatu's-Saade, Kahire,1323.

70- Muhammed b. İshak en-Nedîm el-Verrâk, ö. 385; *el-Fihrist* (Tahkikli); Tahran, 1971.

71- Ebû Abdirrahmân Ahmed b. Şuayb b. Alî en-Nesâî, ö. 303; *Sünen Nesâî*; 1. baskı, Mektebetü't-Ticâriyetü'l-Kübrâ, Kahire, 1348/1930.

72- Ebü'l-Hasen Nûrüddîn Alî b. Ebî Bekr b. Süleymân el-Heysemî, ö. 807; *Mecma'u'z-Zevâ'id ve Menbâ'u'l-Fevâ'id*, 2. baskı, Dâru'l-Kütüb, Beyrut, 1967.

73- Ebü'l-Hasen Alî b. Ahmed b. Muhammed en-Nîsâbûrî, ö. 468, *Esbâbü'n-Nüzûl*, 2. baskı, Kahire, 1387/1978.

74- Ebû Abdillâh Şihâbüddîn Yâkūt b. Abdillâh el-Hamevî el-Bağdâdî er-Rûmî, ö. 626, *Mu'cemü'l-Üdebâ*, en son baskı, Mısır, 1355/1936.

75- Yûsuf Abdulkadir Huleyf; *Hayatu'ş-Şi'r fi'l-Kûfe ilâ Nihâyeti'l-Karni's-Sâni*, Dâru'l-Kutubu'l-Arabî, Kahire, h. 1388/1968.

76- *Dirâsât fi'l-Kurân ve'l-Hadis*, Mektebetü Gureyb, Kahire, 1981.

İÇİNDEKİLER

44. DUHÂN SÛRESİ

Duhân 1: **5**
Duhân 2-3: **5**
Duhân 4-7: **5**
Duhân 8: **6**
Duhân 9: **6**
Duhân 10-11: **6**
Duhân 12: **6**
Duhân 13: **6**
Duhân 14: **7**
Duhân 15: **7**
Duhân 16: **7**
Duhân 17-18: **7**
Duhân 19: **8**
Duhân 20: **8**
Duhân 21: **8**
Duhân 22: **8**
Duhân 23: **8**
Duhân 24: **9**
Duhân 25-27: **9**
Duhân 28: **9**
Duhân 29: **9**
1. Göğün Ağlaması 9
Duhân 30-31: **10**

Duhân 32: 10
Duhân 33: 10
Duhân 34-36: 11
Duhân 37: 11
Duhân 38: 11
Duhân 39: 11
Duhân 40: 11
Duhân 41: 12
Duhân 42: 12
Duhân 43-44: 12
Duhân 45-46: 12
Duhân 47-50: 12
Duhân 51-53: 13
Duhân 54: 13
Duhân 55: 13
Duhân 56: 13
Duhân 57: 14
Duhân 58: 14
Duhân 59: 14

45. CÂSİYE SÛRESİ

Câsiye 1: 15
Câsiye 2: 15
Câsiye 3: 15
Câsiye 4: 15
Câsiye 5: 16
Câsiye 6: 16
Câsiye 7: 16
Câsiye 9: 16
Câsiye 10: 17
Câsiye 11: 17
Câsiye 12: 17
Câsiye 13: 17
Câsiye 14: 18

Câsiye 15: 18
Câsiye 16: 18
Câsiye 17: 18
Câsiye 18: 19
Câsiye 19: 19
Câsiye 20: 19
Câsiye 21: 19
Câsiye 22: 20
Câsiye 23: 20
Câsiye 24: 20
Câsiye 25: 20
Câsiye 26: 21
Câsiye 27: 21
Câsiye 28: 21
Câsiye 29: 21
Câsiye 30: 22
Câsiye 31: 22
Câsiye 32: 22
Câsiye 33: 22
Câsiye 34: 23
Câsiye 35: 23
Câsiye 36: 23
Câsiye 37: 23

46. AHKÂF SÛRESİ

Ahkâf 1: 24
Ahkâf 2: 24
Ahkâf 3: 24
Ahkâf 4: 25
Ahkâf 5: 25
Ahkâf 6: 25
Ahkâf 7: 25
Ahkâf 8: 26
Ahkâf 9: 26

Ahkāf 10: **26**
1. Şahitle Kastedilen 26
Ahkāf 11: **27**
Ahkāf 12: **27**
Ahkāf 13: **27**
Ahkāf 14: **27**
Ahkāf 15: **28**
1. Âyetin Kimin Hakkında İndiği 28
Ahkāf 16: **28**
Ahkāf 17: **29**
1. Âyetin Kimler Hakkında İndiği 29
Ahkāf 18: **30**
Ahkāf 19: **30**
Ahkāf 20: **30**
Ahkāf 21: **30**
Ahkāf 22: **31**
Ahkāf 23: **31**
Ahkāf 24: **31**
Ahkāf 25: **31**
Ahkāf 26: **32**
Ahkāf 27: **32**
Ahkāf 28: **32**
Ahkāf 29: **33**
Ahkāf 30: **33**
Ahkāf 31: **33**
Ahkāf 32: **33**
Ahkāf 33: **34**
Ahkāf 34: **34**
Ahkāf 35: **34**

47. MUHAMMED SÛRESİ

Muhammed 1: **35**
1. Âyette Bahsedilenler Kimlerdir? 35
Muhammed 2: **35**

Muhammed 3: **36**
Muhammed 4: **36**
1. Nesh 36
Muhammed 5-6: **37**
Muhammed 7: **37**
Muhammed 8: **37**
1. Kâfirlerin Rezillik Çekecekleri 37
Muhammed 9: **38**
Muhammed 10: **38**
Muhammed 11: **38**
Muhammed 12: **38**
Muhammed 13: **39**
Muhammed 14: **39**
Muhammed 15: **39**
Muhammed 16: **40**
Muhammed 17: **40**
1. Allah'ın Vereceği Takvâ ile Kastedilen 40
Muhammed 18: **40**
Muhammed 19: **41**
1. Dolaşılan ve Kalınacak Olan Yerle Kastedilen 41
Muhammed 20: **41**
Muhammed 21: **41**
Muhammed 22: **42**
Muhammed 23: **42**
Muhammed 24: **42**
Muhammed 25: **42**
1. Âyette Bahsedilenler Kimlerdir? 43
Muhammed 26: **43**
Muhammed 27: **43**
Muhammed 28: **43**
Muhammed 29: **44**
1. ﴿أَضْغَانَهُمْ﴾ "adğânehüm" İfadesi 44
Muhammed 30: **44**
Muhammed 31: **44**

Muhammed 32: 45
Muhammed 33: 45
Muhammed 34: 45
Muhammed 35: 45
Muhammed 36: 45
Muhammed 37: 46
Muhammed 38: 46

48. FETİH SÛRESİ

Fetih 1: 47
Fetih 2-3: 47
Fetih 4: 47
Fetih 5: 48
Fetih 6: 48
Fetih 7: 48
Fetih 8: 48
Fetih 9: 49
1. ﴿وَتُوَقِّرُوهُ﴾ "ve tüvakkırûhu" İfadesi 49
Fetih 10: 49
Fetih 11: 49
Fetih 12: 50
Fetih 13: 50
Fetih 14: 50
Fetih 15: 51
Fetih 16: 51
Fetih 17: 51
Fetih 18-19: 52
Fetih 20: 52
Fetih 21: 52
Fetih 22: 52
Fetih 23: 53
Fetih 24: 53
Fetih 25: 53
Fetih 26: 54

Fetih 27: **54**
Fetih 28: **54**
Fetih 29: **55**

49. HUCURÂT SÛRESİ

Hucurât 1: **56**
Hucurât 2: **56**
Hucurât 3: **56**
Hucurât 4: **57**
Hucurât 5: **57**
Hucurât 6: **57**
Hucurât 7: **57**
Hucurât 8: **58**
Hucurât 9: **58**
1. Nüzûl Sebebi 58
2. Haddi Aşmakla Kastedilen 59
3. Müslümanların Aralarının Adaletle Düzeltilmesi 59
Hucurât 10: **59**
Hucurât 11: **59**
Hucurât 12: **60**
1. Nüzûl Sebebi 60
Hucurât 13: **61**
Hucurât 14: **62**
1. Âyetin Kimler Hakkında İndiği 62
Hucurât 15: **62**
Hucurât 16: **63**
Hucurât 17: **63**
Hucurât 18: **63**

50. KĀF SÛRESİ

Kāf 1-2: **64**
Kāf 3: **64**
Kāf 4: **64**
1. Eksiltmeyle Kastedilen 65

Kāf 5: **65**
Kāf 6: **65**
Kāf 7: **65**
Kāf 8: **65**
Kāf 9: **66**
Kāf 10: **66**
1. ﴿بَاسِقَاتٍ﴾ "bâsikātin" İfadesi 66
Kāf 11: **66**
Kāf 12: **66**
Kāf 15: **67**
Kāf 16: **67**
Kāf 17: **67**
Kāf 18: **67**
Kāf 19: **68**
1. ﴿رَقِيبٌ﴾ "rakîbün" İfadesi 68
Kāf 20: **68**
Kāf 21: **68**
1. Sürücü ve Şahitle Kastedilen 68
Kāf 22: **69**
1. Gaflet Perdesinin Açılmasıyla Kastedilen 69
Kāf 23-26: **69**
Kāf 27: **69**
Kāf 28: **70**
Kāf 29: **70**
Kāf 30: **70**
Kāf 31: **70**
1. Yaklaştırılacak Olan Şey 70
Kāf 32-33: **71**
1. Rahmân'dan Korkan İfadesiyle Kastedilen 71
Kāf 34: **71**
Kāf 35: **71**
Kāf 36: **72**
Kāf 37: **72**
Kāf 38: **72**

Kāf 39: 72
Kāf 40: 72
Kāf 41: 73
Kāf 42: 73
Kāf 43: 73
Kāf 44: 73
Kāf 45: 73

51. ZÂRİYÂT SÛRESİ

Zâriyât 1: 74
1. ﴿الذَّارِيَاتِ﴾ "ez-zâriyâti" İfadesi 74
Zâriyât 2: 74
Zâriyât 3: 74
1. Akıp Gidenlerle Kastedilen 75
Zâriyât 4: 75
1. İşin İdaresini Taksim Edenler 75
Zâriyât 5: 75
Zâriyât 6: 75
Zâriyât 7: 76
1. Hubuk Sahibi Gökle Kastedilen 76
Zâriyât 8: 76
Zâriyât 9: 76
1. Döndürülmekle Kastedilen 76
Zâriyât 10: 77
Zâriyât 11: 77
Zâriyât 12: 77
Zâriyât 13: 77
Zâriyât 14: 77
Zâriyât 15-16: 77
Zâriyât 17: 78
Zâriyât 18: 78
Zâriyât 19: 78
Zâriyât 20: 78
Zâriyât 21: 78

1. Nefislerdeki Alâmetler 79
Zâriyât 22: 79
Zâriyât 23: 79
Zâriyât 24: 79
Zâriyât 25: 79
Zâriyât 26: 80
Zâriyât 27: 80
Zâriyât 28: 80
Zâriyât 29: 80
1. İbrâhim'in Eşine Çocuk Müjdesi 80
Zâriyât 30: 81
Zâriyât 31: 81
Zâriyât 32-34: 81
Zâriyât 35: 81
Zâriyât 36: 82
Zâriyât 37: 82
Zâriyât 38: 82
Zâriyât 39: 82
Zâriyât 40: 82
Zâriyât 41: 83
Zâriyât 42: 83
1. ﴿الرَّمِيمِ﴾ "er-ramîmi" İfadesi 83
Zâriyât 43: 83
Zâriyât 44: 83
Zâriyât 45: 84
Zâriyât 46: 84
Zâriyât 47: 84
Zâriyât 48: 84
Zâriyât 49: 84
Zâriyât 50: 85
Zâriyât 51: 85
Zâriyât 52: 85
Zâriyât 53: 85
Zâriyât 54: 85

Zâriyât 55: 86
Zâriyât 56: 86
1. Kulluk İçin Yaratılan İnsanların Durumları 86
Zâriyât 57: 86
Zâriyât 58: 86
Zâriyât 59: 87
Zâriyât 60: 87

52. TÛR SÛRESİ

Tûr 1-3: 88
Tûr 4: 88
1. Beytü'l-Ma'mûr 88
Tûr 5: 89
Tûr 6: 89
1. ﴿ٱلْمَسْجُورِ﴾ "el-mescûri" İfadesi 89
Tûr 7-8: 90
Tûr 9: 90
Tûr 10: 90
Tûr 11-12: 90
Tûr 13-14: 90
Tûr 15: 91
Tûr 16: 91
Tûr 17-18: 91
Tûr 19-20: 91
Tûr 21: 92
Tûr 22: 92
Tûr 23: 92
Tûr 24: 92
Tûr 25: 92
Tûr 26: 93
Tûr 27: 93
Tûr 28: 93
Tûr 29: 93
Tûr 30: 93

Tûr 31: 94
Tûr 32: 94
Tûr 33: 94
Tûr 34: 94
Tûr 35: 94
Tûr 36: 95
Tûr 37: 95
Tûr 38: 95
Tûr 39: 95
Tûr 40: 95
Tûr 41: 96
Tûr 42: 96
Tûr 43: 96
Tûr 44: 96
Tûr 45: 96
Tûr 46: 97
Tûr 47: 97
Tûr 48: 97
Tûr 49: 97

53. NECM SÛRESİ

Necm 1-3: 98
Necm 4: 98
Necm 5-7: 98
Necm 8-9: 98
Necm 10-11: 99
Necm 12: 99
Necm 13-14: 99
Necm 15: 99
Necm 16: 99
Necm 17: 100
Necm 18: 100
Necm 19-20: 100
Necm 21: 100

Necm 22: **100**
Necm 23: **100**
Necm 24: **101**
Necm 25: **101**
Necm 26: **101**
Necm 27: **101**
Necm 28: **102**
Necm 29: **102**
Necm 30: **102**
Necm 31: **102**
Necm 32: **103**
Necm 33: **103**
Necm 34: **103**
Necm 35: **103**
Necm 36-37: **103**
Necm 38: **104**
Necm 39: **104**
Necm 40: **104**
Necm 41: **104**
Necm 42: **104**
Necm 43: **104**
Necm 44: **105**
Necm 45-46: **105**
Necm 47: **105**
Necm 48: **105**
Necm 49: **105**
Necm 50: **105**
Necm 51: **106**
Necm 52: **106**
Necm 53: **106**
Necm 54: **106**
Necm 55: **106**
Necm 56: **106**
Necm 57: **107**

Necm 58: **107**
Necm 59-61: **107**
Necm 62: **107**

54. KAMER SÛRESİ

Kamer 1: **108**
Kamer 2: **108**
Kamer 3: **108**
1. ﴿مُسْتَقِرٌ﴾ "müstakırrun" İfadesi 108
Kamer 4: **109**
Kamer 5: **109**
Kamer 6-7: **109**
Kamer 8: **109**
Kamer 9: **109**
Kamer 10: **110**
Kamer 11: **110**
1. ﴿مُنْهَمِرٍ﴾ "münhemirin" İfadesi 110
Kamer 12: **110**
Kamer 13: **110**
Kamer 14: **111**
Kamer 15: **111**
Kamer 16: **111**
Kamer 17: **111**
1. Kur'ân'ın Kolaylaştırılmasının Anlamı 111
Kamer 18: **112**
Kamer 19: **112**
1. Süreklilikle Kastedilen 112
Kamer 20: **112**
Kamer 21: **112**
Kamer 22: **113**
Kamer 23-24: **113**
1. ﴿سُعُرٍ﴾ "su'urin" İfadesi 113
Kamer 25: **113**
Kamer 26: **113**

Kamer 27: **114**
Kamer 28: **114**
Kamer 29: **114**
Kamer 30: **114**
Kamer 31: **114**
Kamer 32: **115**
Kamer 33: **115**
Kamer 34-35: **115**
Kamer 36: **115**
Kamer 37: **115**
Kamer 38: **116**
Kamer 39: **116**
Kamer 40: **116**
Kamer 41: **116**
Kamer 42: **116**
Kamer 43: **117**
Kamer 44: **117**
Kamer 45: **117**
Kamer 46: **117**
Kamer 47: **117**
Kamer 48: **118**
Kamer 49: **118**
Kamer 50: **118**
Kamer 51: **118**
Kamer 52: **118**
Kamer 53: **119**
Kamer 54: **119**
Kamer 55: **119**

55. RAHMÂN SÛRESİ

Rahmân 1-4: **120**
Rahmân 5: **120**
1. Güneş ve Ayın Hesapla Olması 120
Rahmân 6: **121**

1. Necm ile Kastedilen 121
Rahmân 7: **121**
1. Mizanla Kastedilen 121
Rahmân 8: **122**
Rahmân 9: **122**
Rahmân 10: **122**
Rahmân 11: **122**
Rahmân 12: **122**
1. Danelerle Kastedilen 122
Rahmân 13: **123**
Rahmân 14: **123**
Rahmân 15: **123**
Rahmân 16: **123**
Rahmân 17: **123**
Rahmân 18: **123**
Rahmân 19: **124**
Rahmân 20: **124**
Rahmân 21: **124**
Rahmân 22: **124**
1. Lü'lü ve Mercân ile Kastedilen 124
Rahmân 23: **125**
Rahmân 24: **125**
Rahmân 25: **125**
Rahmân 26: **125**
Rahmân 27: **125**
Rahmân 28: **125**
Rahmân 29: **126**
Rahmân 30: **126**
Rahmân 31: **126**
Rahmân 32: **126**
Rahmân 33: **126**
Rahmân 34: **127**
Rahmân 35: **127**
Rahmân 36: **127**

Rahmân 37: **127**
1. Kıyamet Zamanı Göğün Durumu 127
Rahmân 38: **128**
Rahmân 39: **128**
Rahmân 40: **128**
Rahmân 41: **128**
1. Suçluların Kıyametteki Halleri 128
Rahmân 42: **129**
Rahmân 43: **129**
Rahmân 44: **129**
1. Cehennemliklere Verilecek Ceza 129
Rahmân 45: **129**
Rahmân 46: **130**
Rahmân 47: **130**
Rahmân 48: **130**
1. Cennetin Çeşitli Türlere Sahip Olması 130
Rahmân 49: **130**
Rahmân 50: **131**
Rahmân 51: **131**
Rahmân 52: **131**
Rahmân 53: **131**
Rahmân 54: **131**
Rahmân 55: **132**
Rahmân 56: **132**
Rahmân 57: **132**
Rahmân 58: **132**
1. Hûrîlerin Yakut ve Mercan Gibi Olmaları 132
Rahmân 59: **133**
Rahmân 60: **133**
Rahmân 61: **133**
Rahmân 62: **133**
Rahmân 63: **133**
Rahmân 64: **133**
Rahmân 65: **134**

Rahmân 66: **134**
Rahmân 67: **134**
Rahmân 68: **134**
Rahmân 69: **134**
Rahmân 70: **134**
Rahmân 71: **135**
Rahmân 72: **135**
Rahmân 73: **135**
Rahmân 74: **135**
Rahmân 75: **135**
Rahmân 76: **135**
1. ﴿عَبۡقَرِيٍّ﴾ "abkariyyin" İfadesi 136
Rahmân 77: **136**
Rahmân 78: **136**

56. VÂKIA SÛRESİ

Vâkıa 1-2: **137**
Vâkıa 3: **137**
1. Kıyametin Alçaltıcı ve Yükseltici Olması 137
Vâkıa 4: **138**
Vâkıa 5: **138**
1. Kıyamette Dağların Durumu 138
Vâkıa 6-7: **138**
Vâkıa 8-9: **138**
1. Sağdan ve Soldan Olanlarla Kastedilen 139
Vâkıa 10: **139**
1. Önde Olanlarla Kastedilen 139
Vâkıa 11-12: **139**
Vâkıa 13-14: **140**
Vâkıa 15: **140**
1. Tahtlar Hangi Cevherlerle İşlenmiştir? 140
Vâkıa 16: **140**
Vâkıa 17: **140**
Vâkıa 18: **140**

Vâkıa 19: **141**
1. Cennet Şaraplarının Vereceği Lezzet 141
Vâkıa 20-23: **141**
Vâkıa 24: **141**
Vâkıa 25: **142**
Vâkıa 26: **142**
Vâkıa 27: **142**
Vâkıa 28: **142**
1. ﴿سِدْرٍ مَخْضُودٍ﴾ "sidrin mahdûdin" İfadesi 142
Vâkıa 29: **142**
1. ﴿مَنْضُودٍ﴾ "mendûdin" İfadesi 143
2. Cennet Muzlarının Dünyadakilerden Farkı 143
Vâkıa 30: **143**
1. Cennet Gölgesi 143
Vâkıa 31: **144**
Vâkıa 32-33: **144**
Vâkıa 34: **144**
Vâkıa 35: **144**
Vâkıa 36-37: **144**
1. Cennetteki Hûrîler 144
Vâkıa 38: **145**
Vâkıa 39-40: **145**
Vâkıa 41: **145**
Vâkıa 42: **145**
Vâkıa 43: **145**
1. Cehennem Gölgesi 146
Vâkıa 44: **146**
Vâkıa 45: **146**
1. ﴿مُتْرَفِينَ﴾ "mütrafîne" İfadesi 146
Vâkıa 46: **146**
Vâkıa 47: **147**
Vâkıa 48: **147**
Vâkıa 49-50: **147**
Vâkıa 51-52: **147**

Vâkıa 53: **147**
Vâkıa 54: **148**
Vâkıa 55: **148**
1. Develer Gibi İçmekle Kastedilen 148
Vâkıa 56: **148**
Vâkıa 57: **148**
Vâkıa 58: **149**
Vâkıa 59: **149**
Vâkıa 60-61: **149**
Vâkıa 62: **149**
Vâkıa 63: **149**
Vâkıa 64: **150**
Vâkıa 65: **150**
1. ﴿تَفَكَّهُونَ﴾ "tefekkehûne" İfadesi 150
Vâkıa 66: **150**
Vâkıa 67: **150**
Vâkıa 68: **150**
Vâkıa 69: **151**
Vâkıa 70: **151**
Vâkıa 71: **151**
Vâkıa 72: **151**
Vâkıa 73: **151**
Vâkıa 74: **151**
Vâkıa 75: **152**
1. Yıldızların Yerleriyle Kastedilen 152
Vâkıa 76: **152**
Vâkıa 77: **152**
Vâkıa 78: **152**
1. Korunmuş Kitapla Kastedilen 153
Vâkıa 79: **153**
1. Tertemiz Olanlarla Kastedilen 153
Vâkıa 80: **153**
Vâkıa 81-82: **153**
Vâkıa 83: **154**

Vâkıa 84: 154
Vâkıa 85: 154
Vâkıa 86: 154
1. ﴿غَيْرَ مَدِينِينَ﴾ "ğayra medînîne" İfadesi 154
Vâkıa 87: 155
Vâkıa 88: 155
Vâkıa 89: 155
1. ﴿رَوْحٌ﴾ "ravhun" İfadesi 155
Vâkıa 90-91: 155
Vâkıa 92-93: 156
Vâkıa 94: 156
Vâkıa 95: 156
Vâkıa 96: 156

57. HADÎD SÛRESİ

Hadîd 1: 157
Hadîd 2: 157
Hadîd 3: 157
Hadîd 4: 158
Hadîd 5: 158
Hadîd 6: 158
Hadîd 7: 158
Hadîd 8: 159
Hadîd 9: 159
Hadîd 10: 159
Hadîd 11: 160
Hadîd 12: 160
Hadîd 13: 160
Hadîd 14: 160
Hadîd 15: 161
Hadîd 16: 161
1. Âyetin Anlamı 161
Hadîd 17: 162
Hadîd 18: 162

Hadîd 19: **162**
Hadîd 20: **162**
Hadîd 21: **163**
Hadîd 22: **163**
Hadîd 23: **163**
Hadîd 24: **164**
1. Cimrilikle Kastedilen 164
Hadîd 25: **164**
Hadîd 26: **165**
Hadîd 27: **165**
Hadîd 28: **165**
Hadîd 29: **166**

58. MÜCÂDELE SÛRESİ

Mücâdele 1: **167**
Mücâdele 2: **167**
Mücâdele 3: **168**
Mücâdele 4: **168**
Mücâdele 5: **168**
1. ﴿كُبِتُوا﴾ "kübitû" İfadesi 168
Mücâdele 6: **169**
Mücâdele 7: **169**
Mücâdele 8: **169**
Mücâdele 9: **170**
Mücâdele 10: **170**
Mücâdele 11: **170**
Mücâdele 12: **170**
Mücâdele 13: **171**
Mücâdele 14: **171**
1. Nüzûl Sebebi 171
Mücâdele 15: **172**
Mücâdele 16: **172**
Mücâdele 17: **173**
Mücâdele 18: **173**

Mücâdele 19: ... **173**
Mücâdele 20: ... **173**
Mücâdele 21: ... **174**
Mücâdele 22: ... **174**
1. Nüzûl Sebebi ... 174
2. Kalbe İmanın Yazılmasının Anlamı ... 175

59. HAŞR SÛRESİ

Haşr 1: ... **176**
Haşr 2: ... **176**
1. Sürgünün Gerçekleşme Sebebi ... 177
Haşr 3: ... **177**
1. Dünya ve Ahirette Azap Görecekler ... 177
Haşr 4: ... **177**
Haşr 5: ... **178**
Haşr 6: ... **178**
Haşr 7: ... **178**
1. Hz. Nebî'nin (s.a.v.) Verdiğinin Alınıp, Vermediğinin Talep Edilmemesi ... 179
Haşr 8: ... **179**
Haşr 9: ... **179**
Haşr 10: ... **180**
1. Sonra Gelenlerle Kastedilen ... 180
Haşr 11: ... **180**
Haşr 12: ... **181**
Haşr 13: ... **181**
Haşr 14: ... **181**
1. Kalplerinin Dağınık Olması ... 181
Haşr 15: ... **182**
1. Münafıkların Benzetildiği Kitle ... 182
Haşr 16: ... **182**
Haşr 17: ... **182**
Haşr 18: ... **183**
Haşr 19: ... **183**
Haşr 20: ... **183**

Haşr 21: **183**
Haşr 22: **184**
Haşr 23: **184**
1. Allah'ın Cebbâr İsminin Mânası 184
Haşr 24: **184**

60. MÜMTEHİNE SÛRESİ

Mümtehine 1: **185**
1. Nüzûl Sebebi 185
Mümtehine 2: **186**
Mümtehine 3: **186**
Mümtehine 4: **186**
Mümtehine 5: **187**
Mümtehine 6: **187**
Mümtehine 7: **187**
Mümtehine 8: **188**
Mümtehine 9: **188**
Mümtehine 10: **188**
1. Nesh 189
Mümtehine 11: **189**
Mümtehine 12: **189**
Mümtehine 13: **190**

61. SAFF SÛRESİ

Saff 1: **191**
Saff 2: **191**
Saff 3: **191**
Saff 4: **191**
Saff 5: **192**
Saff 6: **192**
Saff 7: **192**
Saff 8: **193**
1. Allah'ın Nûruyla Kastedilen 193
Saff 9: **193**

Saff 10: **193**
Saff 11: **193**
Saff 12: **194**
Saff 13: **194**
Saff 14: **194**

62. CUM'A SÛRESİ

Cum'a 1: **195**
Cum'a 2: **195**
1. Temizlemekle Kastedilen 195
Cum'a 3: **196**
1. Kendilerine Katılmayanlarla Kastedilen 196
Cum'a 4: **196**
Cum'a 5: **196**
Cum'a 6: **197**
Cum'a 7: **197**
Cum'a 8: **197**
Cum'a 9: **197**
Cum'a 10: **198**
Cum'a 11: **198**

63. MÜNÂFİKÛN SÛRESİ

Münâfikûn 1: **199**
Münâfikûn 2: **199**
Münâfikûn 3: **199**
Münâfikûn 4: **200**
1. Münafıkların Korkuları 200
Münâfikûn 5: **200**
1. Nüzûl Sebebi 201
Münâfikûn 6: **201**
Münâfikûn 7: **201**
Münâfikûn 8: **202**
Münâfikûn 9: **202**
Münâfikûn 10: **202**

Münâfikûn 11: **203**

64. TEĞÂBÜN SÛRESİ

Teğâbün 1: **204**
Teğâbün 2: **204**
Teğâbün 3: **204**
Teğâbün 4: **205**
Teğâbün 5: **205**
Teğâbün 6: **205**
Teğâbün 7: **205**
Teğâbün 8: **206**
Teğâbün 9: **206**
Teğâbün 10: **206**
Teğâbün 11: **206**
Teğâbün 12: **207**
Teğâbün 13: **207**
Teğâbün 14: **207**
Teğâbün 15: **207**
Teğâbün 16: **208**
1. Nesh 208
Teğâbün 17: **208**
Teğâbün 18: **208**

65. TALÂK SÛRESİ

Talâk 1: **209**
1. Kadınların İddetleri Dikkate Alınarak Boşanmaları 209
2. İddetin Hesaplanması 210
3. Kadınların Evden Çıkartılmaması 210
4. Apaçık Çirkinlikle Kastedilen 210
5. Allah'ın Emir Buyurması Umuduyla Kastedilen 210
6. Nüzûl Sebebi 211
Talâk 2: **211**
1. Sürelerine Ulaşmalarıyla Kastedilen 212
2. Şahit Getirme Emri 212

3. Allah İçin Şahitliği Yerine Getirme 212
4. Ahiret Gününe İmanın Vurgulanması 212
5. Allah'ın Bir Çıkış İhsan Etmesi 213
6. Nüzûl Sebebi 213
Talâk 3: **214**
1. Allah'ın Koyduğu Ölçü 214
Talâk 4: **214**
1. Hayızdan Ümit Kesmekle Kastedilen 215
2. Hayız Görmemiş Olanlarla Kastedilen 215
3. Hamilelerin Boşanma İddeti 215
Talâk 5: **215**
Talâk 6: **216**
1. Boşanmış Kadınların İskânı 216
2. Gücün Nispetiyle Kastedilen 216
3. Hamile Kadınların Nafakası 217
4. Ücretlerin Verilmesi 217
5. Boşanan Karı Kocanın İyilikle Anlaşmaları 217
6. Çocuğun Emzirilmesi 217
Talâk 7: **218**
1. Eli Geniş Olanın İnfâkı 218
2. Eli Dar Olanın İnfâkı 218
Talâk 8: **219**
1. Azmakla Kastedilen 219
Talâk 9: **219**
1. ﴿وَبَالَ أَمْرِهَا﴾ "vebâle emrihâ" İfadesi 219
Talâk 10: **220**
Talâk 11: **220**
Talâk 12: **220**

66. TAHRÎM SÛRESİ

Tahrîm 1: **221**
Tahrîm 2: **221**
Tahrîm 3: **221**
1. Hz. Nebî'nin (s.a.v.), Bir Kısmını Bildirip Diğerinden Vazgeçtiği Bilgi 222

Tahrîm 4: **222**
1. Sâlih Mü'minlerle Kastedilen 222
Tahrîm 5: **223**
1. ﴿سَائِحَاتٍ﴾ "sâihâtin" İfadesi 223
Tahrîm 6: **223**
1. Taş ile Kastedilen 223
Tahrîm 7: **224**
Tahrîm 8: **224**
Tahrîm 9: **224**
Tahrîm 10: **225**
Tahrîm 11: **225**
Tahrîm 12: **225**

67. MÜLK SÛRESİ

Mülk 1: **226**
Mülk 2: **226**
1. Ölümün ve Hayatın Yaratılmasının Amacı 226
Mülk 3: **227**
1. ﴿فُطُورٍ﴾ "fütûrin" İfadesi 227
Mülk 4: **227**
1. Gözün Kâinatı Temâşâ Sonrası Durumu 227
Mülk 5: **228**
Mülk 6: **228**
Mülk 7: **228**
Mülk 8: **228**
Mülk 9: **229**
Mülk 10: **229**
Mülk 11: **229**
Mülk 12: **229**
Mülk 13: **229**
Mülk 14: **230**
Mülk 15: **230**
1. ﴿مَنَاكِبِهَا﴾ "menâkibihâ" İfadesi 230
Mülk 16: **230**

Mülk 17: **230**
Mülk 18: **231**
Mülk 19: **231**
Mülk 20: **231**
Mülk 21: **231**
Mülk 22: **232**
Mülk 23: **232**
Mülk 24: **232**
Mülk 25: **232**
Mülk 26: **232**
Mülk 27: **233**
Mülk 28: **233**
Mülk 29: **233**
Mülk 30: **233**

68. KALEM SÛRESİ

Kalem 1: **234**
1. Nûn ile Kastedilen 234
2. Kalemle Kastedilen 234
Kalem 2: **235**
Kalem 3: **235**
Kalem 4: **235**
1. Yüce Bir Ahlâkla Kastedilen 235
Kalem 5-6: **235**
Kalem 7: **236**
Kalem 8: **236**
Kalem 9: **236**
1. Müşriklerin Hz. Nebî'den (s.a.v.) Beklentileri 236
Kalem 10: **236**
1. Âyette Bahsi Geçen Kimdir? 237
Kalem 11-14: **237**
Kalem 15: **237**
Kalem 16: **237**
1. Burnuna Damga Vurulan Kişi 238

Kalem 17: **238**
1. Bahçe Sahipleri 238
Kalem 18: **239**
Kalem 19: **239**
Kalem 20: **239**
1. Ekinlerinin Âkıbeti 239
Kalem 21-22: **240**
Kalem 23-24: **240**
Kalem 25: **240**
1. ﴿عَلَى حَرْدٍ﴾ "alâ hardin" İfadesi 240
Kalem 26-27: **241**
Kalem 28: **241**
1. ﴿لَوْلَا تُسَبِّحُونَ﴾ "levlâ tüsebbihûne" İfadesi 241
Kalem 29: **241**
Kalem 30: **242**
Kalem 31: **242**
Kalem 32: **242**
Kalem 33: **242**
Kalem 34: **242**
Kalem 35: **243**
Kalem 36: **243**
Kalem 37: **243**
Kalem 38: **243**
Kalem 39: **243**
Kalem 40: **244**
Kalem 41: **244**
Kalem 42-43: **244**
Kalem 44: **244**
1. "Bu söz" ile Kastedilen 245
Kalem 45: **245**
Kalem 46: **245**
Kalem 47: **245**
Kalem 48: **245**
1. Hz. Yûnus'un Balığın Karnındaki Hali 246

Kalem 49: **246**
Kalem 50: **246**
Kalem 51: **246**
1. Kâfirlerin Bakışları 246
Kalem 52: **247**

69. HÂKKA SÛRESİ

Hâkka 1: **248**
Hâkka 2: **248**
Hâkka 3: **248**
Hâkka 4: **248**
Hâkka 5: **249**
1. Semûd Kavminin Helâk Sebebi 249
Hâkka 6: **249**
1. ﴿عَاتِيَةِ﴾ "âtiyetin" İfadesi 249
Hâkka 7: **249**
1. Rüzgâr Ne Zaman Başladı? 250
Hâkka 8: **250**
Hâkka 9: **250**
Hâkka 10: **250**
1. ﴿رَابِيَةً﴾ "râbiyeten" İfadesi 251
Hâkka 11-12: **251**
1. ﴿الْجَارِيَةِ﴾ "el-câriyeti" İfadesi 251
2. Öğütle Kastedilen 251
Hâkka 13-15: **252**
Hâkka 16: **252**
Hâkka 17: **252**
1. Arş'ı Taşıyan Melekler 252
Hâkka 18: **253**
Hâkka 19-20: **253**
Hâkka 21-23: **253**
Hâkka 24: **253**
Hâkka 25-26: **253**
Hâkka 27: **254**

1. Ölümün Temenni Edilmesi....254
Hâkka 28:....254
Hâkka 29:....254
Hâkka 30:....254
Hâkka 31:....255
Hâkka 32:....255
Hâkka 33:....255
Hâkka 34:....255
Hâkka 35:....255
Hâkka 36-37:....255
Hâkka 38-40:....256
Hâkka 41:....256
Hâkka 42:....256
Hâkka 43:....256
Hâkka 44-45:....256
Hâkka 46:....257
Hâkka 47:....257
Hâkka 48:....257
Hâkka 49:....257
Hâkka 50:....257
Hâkka 51:....258
Hâkka 52:....258

70. MEÂRİC SÛRESİ

Meâric 1-3:....259
Meâric 4:....259
Meâric 5:....259
Meâric 6:....260
Meâric 7:....260
Meâric 8:....260
Meâric 9:....260
1. Dağların Saçılmış Yüne Dönmesi....260
Meâric 10:....260
Meâric 11-12:....261

Meâric 13: **261**
1. ﴿فَصِيلَتِهِ﴾ "fasîletihî" İfadesi 261
Meâric 14: **261**
Meâric 15-16: **261**
Meâric 17-18: **262**
Meâric 19: **262**
Meâric 20: **262**
Meâric 21: **262**
Meâric 22: **262**
Meâric 23: **262**
Meâric 24-25: **263**
Meâric 26: **263**
Meâric 27-28: **263**
Meâric 29-31: **263**
Meâric 32: **263**
Meâric 33: **264**
Meâric 34: **264**
Meâric 35: **264**
Meâric 36-37: **264**
Meâric 38: **264**
Meâric 39: **264**
Meâric 40-41: **265**
Meâric 42: **265**
Meâric 43-44: **265**

71. NÛH SÛRESİ

Nûh 1: **266**
Nûh 2: **266**
Nûh 3-4: **266**
1. İtaat Edenlerin Günahlarının Bağışlanması 267
Nûh 5-6: **267**
Nûh 7: **267**
1. Başlarını Örtmelerinin Sebebi 267
Nûh 8: **268**

Nûh 9: **268**
Nûh 10: **268**
Nûh 11: **268**
Nûh 12: **268**
Nûh 13: **269**
Nûh 14: **269**
1. İnsanın Yaratılış Aşamaları 269
Nûh 15: **269**
1. Allah'ın Gökleri Tabakalar Halinde Yaratması 269
Nûh 16: **270**
Nûh 17: **270**
Nûh 18: **270**
Nûh 19-20: **270**
Nûh 21: **271**
Nûh 22: **271**
Nûh 23: **271**
Nûh 24: **271**
Nûh 25: **271**
Nûh 26: **272**
1. ﴿دَيَّارًا﴾ "deyyâran" İfadesi ve Allah'ın Nûh'a İcabeti 272
Nûh 27: **272**
Nûh 28: **273**
1. ﴿إِلَّا تَبَارًا﴾ "illâ tebâran" İfadesi 273

72. CİN SÛRESİ

Cin 1-2: **274**
Cin 3: **274**
1. ﴿جَدُّ رَبِّنَا﴾ "ceddü Rabbinâ" İfadesi 274
Cin 4: **275**
1. Sefih ve ﴿شَطَطًا﴾ "şetatan" İfadeleri 275
Cin 5: **275**
Cin 6: **275**
1. Cinlere Sığınma 276
Cin 7: **276**

Cin 8: **276**
Cin 9: **276**
Cin 10: **277**
1. Nüzûl Sebebi 277
Cin 11: **278**
1. Cinlerin Farklı Gruplara Ayrılmaları 279
Cin 12: **279**
Cin 13: **279**
Cin 14: **279**
Cin 15: **280**
Cin 16: **280**
1. Yol ile Kastedilen 280
Cin 17: **280**
Cin 18: **280**
Cin 19: **281**
Cin 20: **281**
Cin 21: **281**
Cin 22: **281**
1. Allah'tan Başka Sığınak Yok 281
Cin 23: **282**
Cin 24: **282**
Cin 25: **282**
Cin 26: **282**
Cin 27: **283**
1. Gözcülerle Kastedilen 283
Cin 28: **283**
1. Vahyin Kontrol Altında Gerçekleşmesi 283

73. MÜZZEMMİL SÛRESİ

Müzzemmil 1: **284**
1. Örtünüp Bürünmekle Kastedilen 284
Müzzemmil 2-4: **284**
Müzzemmil 5: **285**
1. ﴿ثَقِيلًا﴾ "sakîlen" İfadesi 285

Müzzemmil 6: **285**
Müzzemmil 7: **285**
1. ﴿سَبۡحٗا طَوِيلٗا﴾ "sebhan tavîlen" İfadesi 286
Müzzemmil 8: **286**
1. Bütünüyle Allah'a Yönelmek 286
Müzzemmil 9: **286**
Müzzemmil 10: **286**
Müzzemmil 11: **287**
Müzzemmil 12: **287**
1. ﴿أَنكَالٗا﴾ "enkâlen" İfadesi 287
Müzzemmil 13: **287**
Müzzemmil 14: **287**
Müzzemmil 15: **288**
Müzzemmil 16: **288**
1. ﴿وَبِيلٗا أَخۡذٗا﴾ "ahzen vebîlen" İfadesi 288
Müzzemmil 17: **288**
1. Çocuklarla Kastedilen 288
Müzzemmil 18: **289**
Müzzemmil 19: **289**
Müzzemmil 20: **289**
1. Kolaya Gelenle Kastedilen 290

74. MÜDDESSİR SÛRESİ2

Müddessir 1: **291**
Müddessir 2: **291**
Müddessir 3: **291**
Müddessir 4: **291**
1. Elbisenin Temizlenmesiyle Kastedilen 292
Müddessir 5: **292**
1. Pis Şeylerle Kastedilen 292
Müddessir 6: **292**
1. İyiliği Başa Kakmanın Yasaklanması 292
Müddessir 7: **293**
Müddessir 8: **293**

1. ﴿النَّاقُورِ﴾ "en-nâkûri" İfadesi 293
Müddessir 9: **293**
Müddessir 10: **293**
Müddessir 11: **293**
Müddessir 12: **294**
Müddessir 13: **294**
1. Âyette Bahsedilen Kişinin Çocukları 294
Müddessir 14: **294**
Müddessir 15: **294**
Müddessir 16: **295**
Müddessir 17: **295**
1. Âyetteki Sarp Yokuş 295
Müddessir 18-25: **295**
1. Nüzûl Sebebi 296
Müddessir 26: **297**
Müddessir 27: **297**
Müddessir 28: **297**
Müddessir 29: **297**
Müddessir 30: **297**
1. On Dokuz Âyetiyle Alay Geçen Kişi 297
Müddessir 31: **298**
Müddessir 32-37: **298**
Müddessir 38: **299**
Müddessir 39: **299**
Müddessir 40-42: **299**
Müddessir 43: **299**
Müddessir 44: **299**
Müddessir 45: **300**
1. Dalanlarla Dalmaktan Kasıt 300
Müddessir 46: **300**
Müddessir 47: **300**
Müddessir 48: **300**
Müddessir 49-51: **301**
Müddessir 52: **301**

Müddessir 53: **301**
Müddessir 54: **301**
Müddessir 55: **301**
Müddessir 56: **302**

75. KIYÂMET SÛRESİ

Kıyâmet 1: **303**
Kıyâmet 2: **303**
Kıyâmet 3: **303**
Kıyâmet 4: **303**
Kıyâmet 5: **304**
1. İnsanın Önündeki Zamanda Günah İşlemek İstemesi 304
2. Âyette Kastedilen Kimseler 304
Kıyâmet 6: **304**
Kıyâmet 7-10: **305**
Kıyâmet 11: **305**
1. Kıyâmette Sığınağın Olmaması 305
Kıyâmet 12: **305**
Kıyâmet 13: **306**
Kıyâmet 14: **306**
Kıyâmet 15: **306**
1. İnsanın Özürler Ortaya Atması 306
Kıyâmet 16: **306**
Kıyâmet 17: **307**
Kıyâmet 18: **307**
Kıyâmet 19: **307**
Kıyâmet 20-21: **307**
Kıyâmet 22: **307**
Kıyâmet 23: **307**
Kıyâmet 24: **308**
1. Yüzlerin Asık Olmasının Anlamı 308
Kıyâmet 25: **308**
1. Zannetmekle Kastedilen 308
Kıyâmet 26: **308**

Kıyâmet 27: **309**
Kıyâmet 28: **309**
Kıyâmet 29: **309**
1. Ölüm Esnasındaki Zorluk 309
Kıyâmet 30: **309**
Kıyâmet 31: **310**
Kıyâmet 32: **310**
Kıyâmet 33: **310**
Kıyâmet 34-35: **310**
Kıyâmet 36: **310**
1. ﴿سُدًى﴾ "süden" İfadesiyle Kastedilen 311
Kıyâmet 37: **311**
Kıyâmet 38: **311**
Kıyâmet 39: **311**
Kıyâmet 40: **311**

76. İNSÂN SÛRESİ

İnsân 1: **312**
1. İnsanla Kastedilen 312
İnsân 2: **312**
İnsân 3: **313**
1. Yol ile Kastedilen 313
İnsân 4: **313**
İnsân 5: **313**
İnsân 6: **313**
İnsân 7: **314**
İnsân 8: **314**
İnsân 9: **314**
İnsân 10: **314**
İnsân 11: **314**
İnsân 12: **315**
İnsân 13: **315**
İnsân 14: **315**
İnsân 15-16: **315**

İnsân 17: 315
İnsân 18: 316
İnsân 19: 316
İnsân 20: 316
İnsân 21: 316
İnsân 22: 316
İnsân 23: 317
İnsân 24: 317
İnsân 25: 317
İnsân 26: 317
İnsân 27: 317
İnsân 28: 318
İnsân 29: 318
İnsân 30: 318
İnsân 31: 318

77. MÜRSELÂT SÛRESİ

Mürselât 1-3: 319
1. Rüzgârlara Yemin Edilmesi 319
Mürselât 4-7: 319
Mürselât 8-11: 320
Mürselât 12: 320
Mürselât 13: 320
Mürselât 14: 320
Mürselât 15: 320
Mürselât 16: 321
Mürselât 17: 321
Mürselât 18: 321
Mürselât 19: 321
Mürselât 20: 321
Mürselât 21-22: 321
Mürselât 23: 322
Mürselât 24: 322
Mürselât 25-26: 322

Mürselât 27: 322
Mürselât 28: 322
Mürselât 29: 322
Mürselât 30-31: 323
Mürselât 32: 323
Mürselât 33: 323
Mürselât 34: 323
Mürselât 35: 323
Mürselât 36: 323
Mürselât 37: 324
Mürselât 38: 324
Mürselât 39: 324
Mürselât 40: 324
Mürselât 41-42: 324
Mürselât 43: 325
Mürselât 44: 325
Mürselât 45: 325
Mürselât 46: 325
Mürselât 47: 325
Mürselât 48: 325
Mürselât 49: 326
Mürselât 50: 326

78. NEBE SÛRESİ

Nebe 1: 327
Nebe 2-3: 327
Nebe 4: 327
Nebe 5: 327
Nebe 6-7: 328
Nebe 8: 328
Nebe 9: 328
Nebe 10: 328
1. Elbiseyle Kastedilen 328
Nebe 11: 329

Nebe 12: **329**
Nebe 13: **329**
Nebe 14-16: **329**
Nebe 17: **329**
Nebe 18: **330**
Nebe 19: **330**
Nebe 20: **330**
Nebe 21-22: **330**
Nebe 23: **330**
1. Çağlarla Kastedilen 330
Nebe 24: **331**
1. Serinlikle Kastedilen 331
Nebe 25: **331**
Nebe 27: **331**
Nebe 28: **331**
Nebe 29: **332**
Nebe 30: **332**
Nebe 31-34: **332**
Nebe 35: **332**
Nebe 36-38: **332**
Nebe 39: **333**
Nebe 40: **333**

79. NÂZİÂT SÛRESİ

Nâziât 1: **334**
1. Söküp Çıkarmakla Kastedilen 334
Nâziât 2: **334**
Nâziât 3: **334**
Nâziât 4: **335**
Nâziât 5: **335**
Nâziât 6-7: **335**
Nâziât 8: **335**
1. ﴿رَاجِفَةٌ﴾ "vâcifetün" İfadesi 335
Nâziât 9: **336**
Nâziât 10: **336**

1. ﴿الْحَافِرَةِ﴾ "el-hâfira" İfadesi 336
Nâziât 11: **336**
Nâziât 12: **336**
Nâziât 13: **337**
Nâziât 14: **337**
Nâziât 15: **337**
Nâziât 16: **337**
Nâziât 17: **337**
Nâziât 18-19: **337**
Nâziât 20: **338**
Nâziât 21: **338**
Nâziât 22: **338**
Nâziât 23: **338**
Nâziât 24: **338**
1. Firavun'un Rablık İddiası 338
Nâziât 25: **339**
Nâziât 26: **339**
Nâziât 27-29: **340**
Nâziât 30: **340**
1. ﴿دَحَاهَا﴾ "dehâhâ" İfadesi 340
Nâziât 31-33: **340**
Nâziât 34-36: **341**
Nâziât 37-39: **341**
Nâziât 40-41: **341**
1. Nüzûl Sebebi 341
Nâziât 42: **342**
Nâziât 43: **342**
Nâziât 44: **342**
Nâziât 45: **343**
Nâziât 46: **343**

80. ABESE SÛRESİ

Abese 1-4: **344**
Abese 5-7: **344**
Abese 8-10: **344**

Abese 11: **345**
Abese 12: **345**
Abese 13: **345**
1. Âyetlerin Çok Şerefli Olmasıyla Kastedilen 345
Abese 14: **345**
1. Kur'ân'ın Yüce ve Tertemiz Olmasının Anlamı 346
Abese 15-16: **346**
Abese 17: **346**
Abese 18: **346**
Abese 19: **346**
Abese 20: **347**
Abese 21: **347**
Abese 22: **347**
Abese 23: **347**
Abese 24: **347**
Abese 25: **347**
Abese 26: **348**
Abese 27: **348**
Abese 28: **348**
1. ﴿قَضْبًا﴾ "kadben" İfadesi 348
2. ﴿عِنَبًا﴾ "ınneben" İfadesi 348
Abese 29: **349**
Abese 30-32: **349**
1. ﴿حَدَائِقَ﴾ "hadâike" İfadesi 349
2. ﴿غُلْبًا﴾ "ğulben" İfadesi 349
3. İnsanlara ve Hayvanlarına Menfaat Kılınması 349
Abese 33-37: **349**
Abese 38-39: **350**
Abese 40-42: **350**

81. TEKVÎR SÛRESİ

Tekvîr 1: **351**
Tekvîr 2: **351**
Tekvîr 3: **351**

Tekvîr 4: **351**
Tekvîr 5: **352**
1. Hayvanların Toplanması 352
Tekvîr 6: **352**
1. Kıyamette Denizlerin Durumu 352
Tekvîr 7: **352**
Tekvîr 8: **353**
1. Kıyamette Diri Diri Gömülen Kızın Durumu 353
Tekvîr 9: **353**
Tekvîr 10: **353**
1. Defterlerin Yayılması 353
Tekvîr 11: **353**
Tekvîr 12: **354**
1. Kıyamette Cehennemin Kızıştırılması 354
Tekvîr 13: **354**
Tekvîr 14: **354**
Tekvîr 15: **354**
1. ﴿الْخُنَّسِ﴾ "el-hunnesi" İfadesi 355
Tekvîr 16: **355**
Tekvîr 17: **355**
Tekvîr 18: **355**
Tekvîr 19-21: **355**
Tekvîr 22: **356**
Tekvîr 23: **356**
Tekvîr 24: **356**
Tekvîr 25: **356**
Tekvîr 26: **356**
Tekvîr 27-28: **356**
Tekvîr 29: **357**

82. İNFİTÂR SÛRESİ

İnfitâr 1: **358**
1. ﴿انْفَطَرَتْ﴾ "infetarat" İfadesi 358
İnfitâr 2: **358**

İnfitâr 3: **358**
İnfitâr 4: **359**
1. Kıyamette Kabirlerin Durumu 359
İnfitâr 5: **359**
İnfitâr 6-8: **359**
İnfitâr 9: **359**
İnfitâr 10-11: **360**
İnfitâr 12: **360**
İnfitâr 13: **360**
İnfitâr 14: **360**
İnfitâr 15: **360**
İnfitâr 16: **360**
İnfitâr 17: **361**
İnfitâr 18: **361**
İnfitâr 19: **361**

83. MUTAFFİFİN SÛRESİ

Mutaffifin 1: **362**
1. Nüzûl Sebebi 362
Mutaffifin 2: **362**
Mutaffifin 3: **363**
Mutaffifin 4-6: **363**
Mutaffifin 7: **363**
Mutaffifin 8: **363**
Mutaffifin 9: **363**
Mutaffifin 10-11: **364**
Mutaffifin 12: **364**
Mutaffifin 13: **364**
Mutaffifin 14: **364**
Mutaffifin 15: **364**
Mutaffifin 16: **365**
Mutaffifin 17: **365**
Mutaffifin 18: **365**
Mutaffifin 19: **365**

Mutaffifin 20: **365**
Mutaffifin 21: **365**
Mutaffifin 22: **366**
Mutaffifin 23: **366**
Mutaffifin 24: **366**
Mutaffifin 25: **366**
Mutaffifin 26: **366**
Mutaffifin 27: **366**
Mutaffifin 28: **367**
Mutaffifin 29: **367**
Mutaffifin 30: **367**
Mutaffifin 31: **367**
Mutaffifin 32: **367**
Mutaffifin 33: **368**
Mutaffifin 34: **368**
Mutaffifin 35: **368**
Mutaffifin 36: **368**

84. İNŞİKĀK SÛRESİ

İnşikāk 1: **369**
İnşikāk 2: **369**
1. Göğün Boyun Eğmesi 369
İnşikāk 3-5: **369**
İnşikāk 6: **370**
İnşikāk 7-9: **370**
İnşikāk 10-13: **370**
İnşikāk 14: **370**
İnşikāk 15: **370**
İnşikāk 16: **371**
İnşikāk 17: **371**
İnşikāk 18: **371**
İnşikāk 19: **371**
1. Halden Hale Geçmekle Kastedilen 371
İnşikāk 20: **371**

İnşikāk 21: **372**
İnşikāk 22: **372**
İnşikāk 23: **372**
İnşikāk 24: **372**
İnşikāk 25: **372**
1. ﴿أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ﴾ "ecrun ğayru memnûn" İfadesi 372

85. BURÛC SÛRESİ

Burûc 1: **374**
1. Burçlarla Kastedilen 374
Burûc 2: **374**
Burûc 3: **374**
Burûc 4: **375**
1. Hendekler Nerelerde Gerçekleşti? 375
Burûc 5: **375**
Burûc 6-7: **375**
Burûc 8-9: **375**
Burûc 10: **376**
Burûc 11: **376**
Burûc 12: **376**
Burûc 13: **376**
Burûc 14: **377**
Burûc 15: **377**
Burûc 16: **377**
Burûc 17-18: **377**
Burûc 19: **377**
Burûc 20: **377**
Burûc 21-22: **378**

86. TÂRIK SÛRESİ

Târık 1: **379**
Târık 2: **379**
Târık 3: **379**
1. Yıldızların Delmesi 379
Târık 4: **380**

Târık 5: **380**
Târık 6: **380**
Târık 7: **380**
1. İnsanın Yaratıldığı Suyun Çıktığı Yer 380
Târık 8: **381**
Târık 9-10: **381**
Târık 11: **381**
Târık 12: **381**
1. Yerin Yarılma Sebebi 381
Târık 13: **382**
Târık 14: **382**
Târık 15-16: **382**
Târık 17: **382**
1. Kâfirlere Mühlet Tanımanın Sınırı 382

87. A'LÂ SÛRESİ

A'lâ 1: **383**
1. Âyetteki Tesbih 383
A'lâ 2: **383**
A'lâ 3: **384**
1. Takdir Edip Yöneltmekle Kastedilen 384
A'lâ 4-5: **384**
A'lâ 6-7: **384**
A'lâ 8-9: **384**
A'lâ 10-13: **385**
A'lâ 14-15: **385**
A'lâ 16-17: **385**
A'lâ 18: **385**
A'lâ 19: **385**
1. Hz. İbrâhim ve Hz. Mûsâ'nın Kitaplarında Olan Nedir? 386

88. GÂŞİYE SÛRESİ

Gâşiye 1: **387**
Gâşiye 2: **387**
Gâşiye 3: **387**

1. Çalışma ve Yorulmayla Kastedilen 387
Gâşiye 4: **388**
Gâşiye 5: **388**
1. ﴿آنِيَةٍ﴾ "âniyetin" İfadesi 388
Gâşiye 6-7: **388**
Gâşiye 8: **388**
Gâşiye 9: **389**
Gâşiye 10: **389**
Gâşiye 11: **389**
Gâşiye 12: **389**
Gâşiye 13-14: **389**
Gâşiye 15: **389**
1. ﴿نَمَارِقُ﴾ "nemâriku" İfadesi 390
Gâşiye 16: **390**
Gâşiye 17-20: **390**
Gâşiye 21: **390**
Gâşiye 22: **390**
Gâşiye 23-24: **391**
Gâşiye 25: **391**
1. İyâb ile Kastedilen 391
Gâşiye 26: **391**

89. FECR SÛRESİ

Fecr 1: **392**
1. Fecr ile Kastedilen 392
Fecr 2: **392**
1. On Geceyle Kastedilen 392
Fecr 3: **393**
Fecr 4: **393**
Fecr 5: **393**
Fecr 6: **393**
Fecr 7: **393**
1. İrem Nedir? 393
Fecr 8: **394**

Fecr 9: **394**
Fecr 10: **394**
1. Firavun'a Kazıklar Sahibi Denilmesinin Sebebi 394
Fecr 11: **394**
Fecr 12: **395**
1. Kötülükle Kastedilen 395
Fecr 13: **395**
1. Azap Kamçısıyla Kastedilen 395
Fecr 14: **395**
Fecr 15: **396**
Fecr 16: **396**
Fecr 17: **396**
Fecr 18: **396**
Fecr 19: **396**
1. Mirası, Helâl Harâm Gözetmeden Yeme 397
Fecr 20: **397**
Fecr 21: **397**
Fecr 22-23: **397**
Fecr 24: **397**
Fecr 25: **398**
Fecr 26: **398**
Fecr 27: **398**
Fecr 28: **398**
Fecr 29-30: **398**
1. Kulların Arasına Girmekle Kastedilen 398

90. BELED SÛRESİ

Beled 1: **399**
Beled 2: **399**
1. Helâl Kılınan Nedir? 399
Beled 3: **399**
1. Baba ve Ondan Meydana Gelenle Kastedilen 400
Beled 4: **400**
Beled 5: **400**

1. Hiç Kimseyle Kastedilen 400
Beled 6: **400**
1. ﴿لُبَدًا﴾ "lübeden" İfadesi 401
Beled 7: **401**
Beled 8-10: **401**
Beled 11: **401**
Beled 12: **401**
Beled 13-14: **402**
Beled 15: **402**
1. ﴿ذَا مَقْرَبَةٍ﴾ "zâ makrabetin" İfadesi 402
Beled 16: **402**
Beled 17-18: **402**
Beled 19: **403**
Beled 20: **403**
1. ﴿مُؤْصَدَةٌ﴾ "mü'sadetün" İfadesi 403

91. ŞEMS SÛRESİ

Şems 1: **404**
1. ﴿ضُحَاهَا﴾ "duhâhâ" İfadesi 404
Şems 2: **404**
Şems 3: **404**
Şems 4: **405**
Şems 5: **405**
Şems 6: **405**
Şems 7-9: **405**
Şems 10: **405**
Şems 11: **406**
Şems 12: **406**
Şems 13: **406**
Şems 14: **406**
Şems 15: **406**
1. Âkıbetinden Korkmayan Kimdi? 407

92. LEYL SÛRESİ408

Leyl 1-4: **408**
Leyl 5-7: **408**
Leyl 8-11: **408**
Leyl 12-13: **409**
Leyl 14: **409**
Leyl 15-16: **409**
Leyl 17-18: **409**
Leyl 19-21: **409**

93. DUHÂ SÛRESİ

Duhâ 1-3: **410**
Duhâ 4: **410**
Duhâ 5: **410**
1. Hz. Nebî'nin (s.a.v.) Razı Olduğu Şey 410
Duhâ 6: **411**
Duhâ 7: **411**
1. Yolu Kaybetmişlikle Kastedilen 411
Duhâ 8: **411**
Duhâ 9: **412**
Duhâ 10: **412**
Duhâ 11: **412**

94. İNŞİRÂH SÛRESİ

İnşirâh 1: **413**
İnşirâh 2-3: **413**
İnşirâh 4: **413**
İnşirâh 5-6: **413**
İnşirâh 7-8: **414**

95. TÎN SÛRESİ

Tîn 1-5: **415**
Tîn 6: **415**
Tîn 7: **415**
Tîn 8: **416**

96. ALAK SÛRESİ

Alak 1-2: 417
Alak 3-5: 417
Alak 6-8: 417
Alak 9-10: 417
Alak 11-12: 418
Alak 13: 418
Alak 14: 418
Alak 15-16: 418
Alak 17: 418
Alak 18: 419
Alak 19: 419

97. KADR SÛRESİ

Kadr 1: 420
Kadr 2: 420
Kadr 3: 420
Kadr 4: 420
Kadr 5: 421

98. BEYYİNE SÛRESİ

Beyyine 1: 422
Beyyine 2-3: 422
Beyyine 4: 422
Beyyine 5: 423
Beyyine 6: 423
Beyyine 7: 423
Beyyine 8: 423

99. ZİLZÂL SÛRESİ

Zilzâl 1-3: 424
Zilzâl 4: 424
Zilzâl 5: 424
1. Vahyetmekle Kastedilen 424
Zilzâl 6: 425

1. ﴿أَشْتَاتًا﴾ "eştâten" İfadesi....425
Zilzâl 7: 425
Zilzâl 8: 425

100. ÂDİYÂT SÛRESİ

Âdiyât 1:....426
1. Koşanlarla Kastedilen....426
Âdiyât 2:....426
Âdiyât 3:....426
Âdiyât 4:....427
Âdiyât 5:....427
Âdiyât 6:....427
Âdiyât 7:....427
Âdiyât 8:....427
Âdiyât 9-11: 427

101. KÂİRA SÛRESİ

Kâria 1:....429
Kâria 2:....429
Kâria 3:....429
Kâria 4:....429
Kâria 5:....430
Kâria 6-7: 430
Kâria 8-9: 430
Kâria 10:....430
Kâria 11:....430

102. TEKÂSÜR SÛRESİ

Tekâsür 1-2: 431
Tekâsür 3-4: 431
Tekâsür 5:....431
Tekâsür 6:....431
Tekâsür 7:....432
Tekâsür 8:....432

103. ASR SÛRESİ

Asr 1-2: **433**
Asr 3: **433**
1. Hak ile Kastedilen 433

104. HÜMEZE SÛRESİ

Hümeze 1: **434**
1. Kimin Hakkında İndiği 434
Hümeze 2: **434**
1. Mal Toplayıp Saymak 434
Hümeze 3: **435**
Hümeze 4: **435**
Hümeze 5: **435**
Hümeze 6-7: **435**
Hümeze 8: **435**
Hümeze 9: **435**
1. Uzatılmış Direklerle Kastedilen 436
2. Kıraat 436

105. FÎL SÛRESİ

Fîl 1: **437**
Fîl 2: **437**
Fîl 3: **437**
Fîl 4: **437**
1. ﴿سِجِّيلٍ﴾ "siccîlin" İfadesi 438
Fîl 5: **438**

106. KUREYŞ SÛRESİ

Kureyş 1-4: **439**

107. MÂÛN SÛRESİ

Mâûn 1: **440**
1. Kimin Hakkında İndiği 440
Mâûn 2-3: **440**
Mâûn 4-5: **440**

Mâûn 6: **441**
Mâûn 7: **441**
1. Hayra Engel Olmakla Kastedilen 441

108. KEVSER SÛRESİ

Kevser 1: **442**
Kevser 2: **442**
Kevser 3: **442**
1. Nüzûl Sebebi 442

109. KÂFİRÛN SÛRESİ

Kâfirûn 1: **444**
Kâfirûn 2: **444**
Kâfirûn 3: **444**
Kâfirûn 4: **444**
Kâfirûn 5: **445**
Kâfirûn 6: **445**

110. NASR SÛRESİ

Nasr 1-3: **446**

111. TEBBET SÛRESİ

Tebbet 1: **447**
Tebbet 2: **447**
Tebbet 3: **447**
Tebbet 4: **447**
1. Karısının Suçu Neydi? 448
Tebbet 5: **448**

112. İHLÂS SÛRESİ

İhlâs 1: **449**
İhlâs 2: **449**
1. Samed Ne Demektir? Sûrenin Nüzûl Yeri 449
İhlâs 3: **450**
İhlâs 4: **450**

113. FELAK SÛRESİ

Felak 1: **451**
1. ﴿الْفَلَقِ﴾ "el-felak" İfadesi 451
Felak 2: **451**
Felak 3: **452**
1. ﴿غَاسِقٍ﴾ "ğâsikın" İfadesi 452
Felak 4: **452**
Felak 5: **452**

114. NÂS SÛRESİ

Nâs 1-6: **453**
SÜDDÎ'NİN RÂVİLERİNİN VE ÖĞRENCİLERİNİN BİYOGRAFİSİ **455**
RÂVİ VE ÖĞRENCİLERİN BİYOGRAFİSİ **457**
KAYNAKÇA **473**